

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

Ramazan YANIK

SANAYİ İŞLETMELERİNİN
BASEL II KRİTERLERİNE HAZIRLIK DURUMLARININ
MUHASEBE VE DENETİM STANDARTLARI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof.Dr.Reşat KARCIOĞLU

ERZURUM-2010

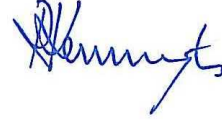
TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, İşletme Anabilim Dalının Muhasebe ve Finansman Bilim Dalında jürimiz tarafından Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU

Danışman / Jüri Üyesi

Prof.Dr. Süleyman YÜKÇÜ

Jüri Üyesi

Prof. Dr. M.Suphi ORHAN

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Hüseyin ÖZER

Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 26.02. / 2010

Prof.Dr.Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
TEŞEKKÜR.....	X
TABLolar DİZİNİ	XI
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XII
KISALTMALAR	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM..... 3

1. BASEL KRİTERLERİ 3

1.1. Basel Komitesi ve Basel Kriterleri.....	3
1.1.1. Basel komitesi	3
1.1.2. Basel I kriterleri	4
1.2. Basel II Kriterleri	6
1.2.1. Asgari sermaye yükümlülüğü	14
1.2.1.1. Kredi riski	15
1.2.1.2. Piyasa riski	23
1.2.1.3. Operasyonel risk	24
1.2.2. Denetim Otoritesi	24
1.2.3. Piyasa disiplini	26

İKİNCİ BÖLÜM..... 34

2. DERECELENDİRME VE DERECELENDİRME KURULUŞLARI 34

2.1. Derecelendirme	34
2.1.1. Derecelendirme kavramı	34
2.1.2. Derecelendirmenin amacı ve kapsamı	35
2.1.3. Derecelendirmenin önemi ve faydaları	37
2.1.4. Derecelendirme türleri	39
2.1.4.1. Tahvil derecelendirilmesi.....	40
2.1.4.2. Hisse senedi derecelendirilmesi	40
2.1.4.3. Yatırım fonlarının derecelendirilmesi	41

2.1.4.4. Şirketlerin derecelendirilmesi	41
2.1.4.5. Bankaların derecelendirilmesi.....	42
2.2. Kredi Derecelendirme Kuruluşları	43
2.2.1. Standard&Poor's	44
2.2.2. Moody's	48
2.2.3. Fitch-IBCA.....	52
2.2.4. SPK tarafından Türkiye’de yetkili kılınan şirketler	52
2.3. Derecelendirmede Kullanılan Ölçütler	54
2.3.1. Finansal ölçütler	54
2.3.1.1. Likidite oranları.....	54
2.3.1.2. Mali yapıyı ölçen oranlar	55
2.3.1.3. Faaliyet oranları	56
2.3.1.4. Kârlılık oranları.....	57
2.3.2. Niteliksel ölçütler	57
2.3.2.1. Ülke riski.....	57
2.3.2.2. Endüstri riski	58
2.3.3. Firma riski	58
2.4. Derecelendirme Süreci	59
2.4.1. Tanıtım toplantısı	59
2.4.2. Yöneticilerle toplantı.....	59
2.4.3. Derecelendirme kararı	60
2.4.4. Derecenin açıklanması	61
2.4.5. Derecenin İzlenmesi.....	61
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	63
3. BASEL II KAPSAMINDA FİRMA RATING NOTUNU ETKİLEYEN	
NİTELİKSEL ÖLÇÜTLER.....	63
3.1. Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum.....	63
3.1.1. Kurumsal yönetim.....	63
3.1.2. Kurumsal yönetimin kapsam ve önemi.....	64
3.1.3. Kurumsal Yönetimin Faydaları.....	65
3.1.4. Kurumsal yönetim unsurları.....	65

3.1.5. Kurumsal yönetim ilkeleri.....	66
3.1.5.1. Pay sahipleri ile ilgili ilkeler	67
3.1.5.2. Kamuyu aydınlatma ve şeffaflık ile ilgili ilkeler	69
3.1.5.3. Menfaat sahipleri ile ilgili ilkeler	72
3.1.5.4. Yönetim kurulu ile ilgili ilkeler.....	73
3.2. İç Denetim Standartlarına Uyum	78
3.2.1. Denetimle ilgili tanımlar	78
3.2.2. İç denetimin kapsam ve önemi.....	79
3.2.3. İç denetimin süreci	80
3.2.4. Uluslar arası iç denetim standartları.....	81
3.2.4.1. Performans standartları	83
3.2.4.2. Nitelik standartları.....	90
3.3. Finansal Raporlama ve Muhasebe Standartlarına Uyum	93
3.3.1. UMS ve UFRS'lere ilişkin çalışmalar.....	93
3.3.2. UMS ve UFRS'lerin kapsamı ve önemi	96
3.3.3. Basel komitesinin UMS'leri değerlendirmesi.....	99
3.3.4. UMS VE UFRS'lerin özetleri	100
3.3.4.1.UFRS 1 Uluslar arası finansal raporlama standartlarının ilk uygulaması.....	100
3.3.4.2. UFRS 2 Hisse bazlı ödemeler	101
3.3.4.3. UFRS 3 İşletme birleşmeleri.....	102
3.3.4.4. UFRS 4 Sigorta sözleşmeleri	104
3.3.4.5. UFRS 5 Satış amaçlı elde tutulan duran varlıklar ve durdurulan faaliyetler.....	104
3.3.4.6. UFRS 6 Maden kaynaklarının araştırılması ve değerlendirilmesi.....	105
3.3.4.7. UFRS 7 Finansal araçlar : Açıklamalar	106
3.3.4.8. UFRS 8 Faaliyet bölümleri	107
3.3.4.9. UMS 1 Mali tabloların sunuluşu	107
3.3.4.10. UMS 2 Stoklar.....	108
3.3.4.11. UMS 7 Nakit akımların tablosu	109

3.3.4.12. UMS 8 Muhasebe politikaları, muhasebe tahminlerinde değişiklikler ve hatalar	110
3.3.4.13. UMS 10 Raporlama döneminden sonraki olaylar	111
3.3.4.14. UMS 11 İnşaat sözleşmeleri.....	112
3.3.4.15. UMS 12 Gelir vergileri	112
3.3.4.16. UMS 14 Bölümlere göre raporlama	113
3.3.4.17. UMS 16 Maddi duran varlıklar	114
3.3.4.18. UMS 17 Kiralama işlemleri	114
3.3.4.19. UMS 18 Hasılat.....	115
3.3.4.20. UMS 19 Personele sağlanan faydalar	116
3.3.4.21. UMS 20 Devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesi ve devlet yardımlarının açıklanması	117
3.3.4.22. UMS 21 Kur değişiminin etkileri.....	117
3.3.4.23. UMS 23 Borçlanma maliyetleri	118
3.3.4.24. UMS 24 İlişkili taraf açıklamaları.....	118
3.3.4.25. UMS 27 Konsolide ve bireysel mali tablolar	119
3.3.4.26. UMS 28 İştiraklerdeki yatırımlar	120
3.3.4.27. UMS 31 İş ortaklıklarındaki paylar.....	120
3.3.4.28. UMS 32 Finansal araçlar.....	121
3.3.4.29. UMS 33 Hisse başına kazanç	122
3.3.4.30. UMS 34 Ara dönem finansal raporlama	123
3.3.4.31. UMS 36 Varlıklarda değer düşüklüğü	123
3.3.4.32. UMS 37 Karşılıklar, şarta bağlı yükümlülükler ve şarta bağlı varlıklar.....	124
3.3.4.33. UMS 38 Maddi olmayan duran varlıklar	124
3.3.4.34. UMS 39 Finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve ölçülmesi.....	125
3.3.4.35. UMS 40 Yatırım amaçlı gayrimenkuller	126
3.3.4.36. UMS 41 Tarımsal faaliyetler.....	127

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	128
4. SANAYİ İŞLETMELERİNİN BASEL II'YE HAZIRLIK	
DURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	128
4.1. Çalışmanın Amacı.....	128
4.2. Çalışmanın Kapsamı ve Sınırları	128
4.3. Çalışmanın Metodolojisi	129
4.3.1. Örneklem süreci	129
4.3.2. Ön çalışma.....	130
4.3.3. Veri toplama yöntem ve aracı	131
4.3.4. Araştırmanın hipotezleri	132
4.3.5. Araştırmanın bulguları	133
4.3.5.1. Araştırma örneğinin demografik bilgileri	133
4.3.5.2. Sanayi işletmelerinin UFRS ve UMS' lere uyum açısından mevcut durumlarının değerlendirilmesi	138
4.3.5.3. Sanayi işletmelerinin kurumsal yönetim ilkelerine uyum açısından mevcut durumlarının değerlendirilmesi	138
4.3.5.4. Sanayi işletmelerinin uluslar arası iç denetim ilkelerine uyum açısından mevcut durumlarının değerlendirilmesi.....	140
4.3.5.5. Sanayi işletmelerinin uluslar arası finansman kullanıp kullanmama durumuna göre UFRS ve UMS'lere uyum açısından değerlendirilmesi.....	140
4.3.5.6. Sanayi işletmelerinin yabancı ortaklık durumlarına göre UFRS ve UMS'lere uyum açısından değerlendirilmesi.....	146
4.3.5.7. İhracat yapma kapasitesine göre UFRS ve UMS' lere uyum açısından sanayi işletmelerinin değerlendirilmesi	149
4.3.5.8. Sektörel dağılıma göre uluslar arası iç denetim standartlarına uyum açısından sanayi işletmelerinin değerlendirilmesi	152
4.3.5.9. Çalışan sayısına göre uluslar arası iç denetim standartlarına uyum açısından sanayi işletmelerinin değerlendirilmesi	153
4.3.5.10. Şirket türlerine göre kurumsal yönetim ilkelerine uyum açısından sanayi işletmelerinin değerlendirilmesi	155

4.3.5.11. Sanayi işletmelerinin yabancı ortaklık durumlarına göre kurumsal yönetim ilkelerine uyum açısından değerlendirilmesi	156
4.3.6. Sanayi işletmelerinin Basel II konusunda karşılaştıkları sorunlar hakkındaki değerlendirmeleri	159
4.3.6.1. Derecelendirme (rating notu) maliyetleri.....	160
4.3.6.2. Nitelikli eleman istihdamı sorunu	160
4.3.6.3. Teminatlar	161
4.3.6.4. Yeterli düzeyde bilgi sahibi olamama.....	161
4.3.6.5. Diğer sorunlar.....	161
SONUÇ.....	162
KAYNAKÇA	167
EKLER	
Ek Tablo 1a : İhracat Kapasitesine Göre Sanayi İşletmelerinin UFRS ve UMS'lere İlişkin Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Sonuçları	177
Ek Tablo 1b: İhracat Kapasitesine Göre Sanayi İşletmelerinin UFRS ve UMS'lere İlişkin Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları.....	180
Ek Tablo 2a: Sektörel Dağılımlarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Sonuçları.....	185
Ek Tablo 2b : Sektörel Dağılımlarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları.....	187

Ek Tablo 3a : Çalışan Sayılarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Sonuçları.....	191
Ek Tablo 3b : Çalışan Sayılarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları.....	193
Ek Tablo 4a : Şirket Türlerine Göre Sanayi İşletmelerinin Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Sonuçları.....	197
Ek Tablo 4b : Şirket Türlerine Göre Sanayi İşletmelerinin Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Düzeyini Değerlendiren Çoklu Karşılaştırma Anova Testi Sonuçları.....	198
Ek Tablo 5: İstanbul Sanayi Odası'nın Belirlediği 2007 Yılına İlişkin Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi	202
Ek 6: Anket Formu.....	212
ÖZGEÇMİŞ.....	220

ÖZET
DOKTORA TEZİ
SANAYİ İŞLETMELERİNİN
BASEL II KRİTERLERİNE HAZIRLIK DURUMLARININ
MUHASEBE VE DENETİM STANDARTLARI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Ramazan YANIK

Danışman : Prof.Dr. Reşat KARCIOĞLU

2010- Sayfa 220

Jüri : Prof.Dr. Reşat KARCIOĞLU

Prof.Dr. Süleyman YÜKÇÜ

Prof.Dr. M.Suphi ORHAN

Prof.Dr. Turan ÖNDEŞ

Doç.Dr. Hüseyin ÖZER

Bu tez çalışmasının amacı, Türkiye’deki 500 büyük sanayi kuruluşunun Basel II kriterlerine hazırlık durumlarını, bu kuruluşların Basel II kapsamında ihtiyaç duyacağı derecelendirme notunu etkileyecek niteliksel ölçütler olan muhasebe ve denetim standartları açısından değerlendirmektir. Değerlendirmenin kapsamını; kurumsal yönetim ilkelerine uyum, uluslar arası finansal raporlama standartları, uluslar arası muhasebe standartları ve uluslar arası iç denetim standartlarına uyum belirlemektedir.

Çalışmanın uygulaması için yapılan anket sonucunda, sanayi işletmelerinin Basel II kapsamında derecelendirme notunu etkileyen faktörlere uyum düzeyinin gerek kurumsal yönetim ve gerekse de uluslar arası muhasebe ve denetim standartları açısından orta ve iyi seviyelerde bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca uluslar arası finansman kullanma durumu, yabancı ortaklık durumu, şirket türü, sektör, çalışan sayısı gibi değişkenler açısından, standartlara uyum düzeyi açısından işletmeler arasında istatistiki bakımdan anlamlı farklılıklar bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

Ph.D.THESIS

EVALUATION OF PREPARATION ASPECTS OF INDUSTRIAL FIRMS FOR BASEL II CRITERIA IN TERMS OF ACCOUNTING AND AUDITING STANDARDS

Ramazan YANIK

Supervisor : Prof.Dr. Reşat KARCIOĞLU

2010- Page 220

Jurry : Prof.Dr. Reşat KARCIOĞLU

Prof.Dr. Süleyman YÜKÇÜ

Prof.Dr. M.Suphi ORHAN

Prof.Dr. Turan ÖNDEŞ

Associate Prof.Dr. Hüseyin ÖZER

The aim of this study is evaluation preparation aspects of Turkey's top 500 industrial firms to Basel II criteria in terms of qualitative criteria that effect rating notes which need in the Basel II scope of these firms. The adoption of corporate governance principles, international financial reporting standards, international accounting standards and international internal auditing standards determine scope of the evaluation.

According to conclusion of questionnaire made for application of the study adoption levels of industrial firms to corporate governance criteria, international accounting and auditing standards is determined they are at the middle and good level. Moreover in terms of variable that using the international financing , foreign partnership, kind of cooperation, sector, number of workers have been obtained conclusions about meaningfull differences among firms as statistical.

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının her aşamasında kıymetli katkılarını esirgemeyen Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Ana bilim dalı Muhasebe ve Finansman bilim dalının kıymetli öğretim üyelerinden Danışmanım Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU ve Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ'e, yine tez izleme komitesinde yer alan kıymetli hocamız Doç.Dr.Hüseyin ÖZER'e sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışma anketinin uygulanması sürecinde ihtiyaç duyulan görevlendirmeler konusunda ciddi anlamda yardım ve desteklerini gördüğüm Atatürk Üniversitesi İİBF Dekanı Prof. Dr. M.Suphi ORHAN'a, İspir Hamza Polat MYO Müdürü Doç.Dr. Ertan YILDIRIM'a da ayrıca teşekkür ederim.

Çalışmaya kurumsal olarak katkı sağlayan, hem nitelikli bilgi hem referans mektupları, hem de yüz yüze görüşmeler ile çalışmanın sonuca ulaşmasında kurumsal imkanlarından faydalanmamı sağlayan başta İstanbul Ticaret Odası olmak üzere Bursa Sanayi ve Ticaret Odası, Kayseri Sanayi Odası, Bursa Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, BDDK Risk Yönetim Dairesi ve Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlıkları ile 500 büyük sanayi kuruluşundaki tüm üst düzey yöneticilere de bilim hayatına yaptıkları bu katkıdan dolayı ayrıca teşekkürlerimi iletmek isterim.

Ramazan YANIK

Erzurum-2010

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1: Basel II Risk Yönetim İlkeleri	14
Tablo 1.2: Firmaların Kredi Derecelendirme Notlarına Göre Örnek Kredi Faiz Oranları	20
Tablo 1.3: Operasyonel Riskler İçin İşkolu- Faaliyet Sınıflandırması	28
Tablo 1.4: Operasyonel Risk Kayıp Olayı Sınıflandırması	30
Tablo 2.1: Standart & Poor's Kısa Vadeli Menkul Kıymetlerin Dereceleri.....	46
Tablo 2.2: Standart & Poor's Uzun Vadeli Menkul Kıymetlerin Dereceleri	47
Tablo 2.3: Moody's Kısa Vadeli Menkul Kıymetlerin Dereceleri	50
Tablo 2.4: Moody's Uzun Vadeli Menkul Kıymetlerin Dereceleri Bölüm.....	51
Tablo 4.1: Anketi Cevaplayan Sanayi İşletmelerine İlişkin Demografik Bilgiler.....	135
Tablo 4.2: Sanayi İşletmelerinin UFRS ve UMS'lere Uyum Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar	136
Tablo 4.3: Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar.....	139
Tablo 4.4: Sanayi İşletmelerinin Uluslar arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar	141
Tablo 4.5: Uluslar arası Finansman Kullanma Durumuna İlişkin t Testi Sonuçları	143
Tablo 4.6: Yabancı Ortaklığın Bulunma Durumuna Göre UFRS ve UMS' lere Uyumu Gösteren t Testi Sonuçları.....	147
Tablo 4.7: Sanayi İşletmelerinin Yabancı Ortaklık Durumuna Göre Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Açısından Değerlendirilmesine İlişkin t değerleri	157
Tablo 4.8: Basel II Hususunda Karşılaşılabilecek Sorunlara İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar.....	159

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1 : Basel II' nin Yapısal Blokları	14
Şekil 2.1 : Standard&Poor's Derecelendirme Bölümü Organizasyon Yapısı.....	45
Şekil 2.2 : Moody's Şirketi Derecelendirme Bölümü Organizasyon Yapısı	49

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

AT: Avrupa Topluluğu

BDDK: Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurulu

BIS: Bank for International Settlements

CBRS: Kanada Tahvil Derecelendirme şirketi (Canadian Bond Rating Service)

CEBS: Avrupa Bankacılık Denetim Otoriteleri Komitesi

FASB: ABD Finansal Muhasebe Standartları Kurulu

IASB: International Accounting Standards Board

IASC: Uluslar arası Muhasebe Standartları Komitesi

IDD: İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım

IOSCO: International Organization of Securities Commissions

IIA: Uluslararası İş Denetçiler Enstitüsü

İTO: İstanbul Ticaret Odası

İSO: İstanbul Sanayi Odası

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeler

PwC: Price Water House Coopers

SEC: Securities and Exchange Commission

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

S&P: Standard & Poor's

UFRS: Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları

UMS: Uluslar arası Muhasebe Standartları

UMSK: Uluslar arası Muhasebe Standartları Kurulu

US GAAP: ABD Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri

TBB: Türkiye Bankalar Birliği

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TFRS: Türkiye Finansal Raporlama Standartları

TMS: Türkiye Muhasebe Standartları

TMSK: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu

TÜSİAD: Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği

GİRİŞ

Globalleşme ve teknolojik gelişmeler, finansal kurumların faaliyetlerinde ve yeni finansal araçların oluşmasında etkili olmuştur. Piyasalardaki hızlı gelişmeler denetimin gerekliliğini ve önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Özellikle bankalarda sermaye yeterliliği ve risk yönetimi konularına ağırlık verilmesi, bu ihtiyacın sonucu olarak kendini göstermiştir. Bu bağlamda, ülkelerin denetim otoriterleri gerek finansal kurumların gerekse bunlardan finansman alanında destek alan işletmelerin piyasa düzeninin sağlanması amacıyla birtakım gözetim ve denetim kuralları yayınlamışlardır. Bu amaçla Basel komitesi, Basel I ve Basel II standartlarını finansal istikrarı düzenlemek amacıyla ortaya koymuşlardır.

Gelişmiş ülkeler ve Avrupa Birliği ülkelerinde, Uluslararası Ödemeler Bankasının (BIS) bünyesinde bulunan Basel gözetim ve denetim komitesinin yaptığı yeni bankacılık kuralları 2007 yılında yürürlüğe girmiştir. Basel II, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk kavramlarını içermektedir. Basel II, bu risklerin iyi yönetilmesi için asgari standartları tanımlayarak denetim ve gözetim otoriterleri ile yatırımcıların göreceli olmayan değerlendirme yapmalarına imkan tanımaktadır. Yeni düzenleme ile risk duyarlılığı daha fazla olan ve daha esnek bir yapının oluşturulması, sermaye yeterliliği hesaplanmasında risk duyarlılığının artırılması, düzenleyici yükümlülüklerde teşviklerin ve uyumluluğun artırılması amaçlanmıştır.

Riske dayalı sermaye yeterliliği ve riske dayalı kredi fiyatlaması yaklaşımlarıyla kısa sürede uluslar arası etkinlik sağlayan Basel I ve Basel II düzenlemeleri bankaları doğrudan etkilerken, bankaların kredi muhatapları olan işletmeleri, bankaların firmalara sağlamakta olduğu krediler nedeniyle dolaylı bir şekilde etkilemektedir.

Basel düzenlemeleriyle birlikte bankacılık sektöründen beklenen yeterlilikler, kredi maliyetinin artması şeklinde işletmelere yansımaktadır. Kredi maliyetlerindeki artışın durdurulması veya kredi maliyetinin azaltılması işletmelerin bağımsız derecelendirme kuruluşlarından alacakları iyi notlar ile mümkün olabilecektir.

Bağımsız kredi kuruluşları tarafından belirlenecek bu kredi notları, finansal yapının sağlamlığını gösteren niceliksel ölçütlere ve özellikle uluslar arası muhasebe ve denetim standartlarına uyumu ifade eden niteliksel ölçütlerle belirlenmektedir.

Başta çok uluslu işletmeler olmak üzere işletmeler, farklı olan ve kısmen de birbiriyle çelişkili ulusal standartlarla karşılaşmaktadır. Bu nedenle diğer birimler yanında özellikle şirketler açısından standartların uyumlaştırılması önem taşımaktadır.

Finansal tablolardaki uluslar arası uyum, bu tablolardan bilgi kullanacak tüm taraflar açısından son derece önem arz etmektedir. Bu nedenle finansal tablolardaki gizlilik düzeyi ülkedeki şeffaflığın ve işletmelerin mali tablolarındaki ayrıntıların derinliğinin belirlenmesinde oldukça etkilidir.

Yapılan akademik çalışmalarda, riske dayalı kredi fiyatlaması konusunda finansal tabloların şeffaflık ve tam bilgilendirme fonksiyonlarını yerine getirmesi için UFRS ve UMS'lere uyumun önemi vurgulanmaktadır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Basel I ve Basel II kriterleri genel hatlarıyla ele alınmıştır. İkinci bölümde kredi derecelendirme ve derecelendirme kuruluşları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde Basel II kapsamında rating notuna etki edecek niteliksel ölçütlere değinilmiş, bu ölçütlerle ilgili düzenleme yapan yetkili kurulların kararları özetlenmiştir.

Dördüncü bölüm, çalışmanın uygulama kısmından oluşmaktadır. Bu bağlamda sanayi işletmelerine, niteliksel derecelendirme ölçütlerine ilişkin standartların uygulama düzeyini ölçmeye yönelik bir anket uygulanmıştır. Yapılan anket çalışmasının içeriği, çalışma kapsamında uygulanan analizler ve elde edilen bulgular da bu bölümde ifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BASEL KRİTERLERİ

1.1. Basel Komitesi ve Basel Kriterleri

1.1.1. Basel komitesi

Uluslar arası Ödemeler Bankası- BIS (Bank for International Settlements), 1.Dünya Savaşı sonrasında Almanya'nın Versailles Anlaşmasından kaynaklanan sorumluluklarını yerine getirmesini kolaylaştırmak amacıyla 1930'da Young Planı çerçevesinde kurulmuştur (Basel Committee on Banking Supervision, 2003, s;1).

BIS değişik ülkelerin merkez bankalarından meydana gelmiş uluslar arası bir kuruluştur. BIS çatısı altında bankacılık konusunda çalışmalar yapmak üzere 1974'te Basel Komitesi adlı bir çalışma grubu oluşturulmuştur (Pinelli, 2005, s;3). ABD, Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere, İtalya, Japonya, Kanada ve Lüksemburg olmak üzere 12 üyeden oluşturulan komitenin, bankacılık ve döviz piyasasında oluşabilecek krizleri izlemeyi ve dünyadaki tüm bankaların ortak bir standartta çalışmalarını sağlamayı amaçladığını belirtmektedir.

Basel komitesi, ortak ve standart yaklaşımlar ortaya koyarak, belirli bir vizyonu tüm dünyaya taşıyabilme gayesini de taşımaktadır. Bu çerçevede, komitenin önemli hedeflerinden birisi uluslar arası denetim sistemindeki boşlukları doldurmaktır.

Basel komitesi tarafından benimsenen iki önemli prensip bulunmaktadır. Birinci prensip, hiçbir bankacılık kuruluşunun denetimden kaçmaması gerektiği, ikinci prensip ise, yapılan denetlemelerin yeterliliğinin sağlanmasıdır. Bu nedenle, 1975 yılından beri birçok sayıda çalışma yayınlamıştır. Son yıllarda ise komite çalışmalarının önemli bir kısmı sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelerden meydana gelmektedir (Basel Committee on Banking Supervision, 2000, s; 5).

Ulusal ve uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar için belirli standartlar ve ilkeler geliştiren Basel komitesi, ülkelerin bankacılık otoriteleriyle koordineli çalışarak bu standartların uygulanması ve geliştirilmesi için çalışmalar yapmaktadır. Basel Komitesi üye ülkelerin bankacılık otoritelerinin gözetim ve

denetim ilişkilerinden faiz, kredi, operasyon vb. risklerin yönetimine, bankaların asgari sermaye yeterliliğine kadar birçok alanda önemli ilkeler getirmiştir (Ural ve Demireli, 2008, s; 276).

Basel Komitesinin yasalar tarafından sağlanan uluslar üstü bir gözetim otoritesi statüsü ve komitenin meydana getirdiği standartların kanuni olarak bir yaptırımı bulunmamaktadır. Komite, geniş kapsamlı olarak belirlediği standartları üye ülkelere tavsiye etmektedir. Bunlarla birlikte, düzenleme otoritelerinin kendi ulusal sistemlerine uygun standardı seçmelerini de talep etmektedir. Bu yolla komite, üye ülkelerin gözetim tekniklerinin ayrıntılı uyumlaştırılması çabasına girmeden, ortak standartlarda yakınlaşmayı hedeflemektedir (Basel Committee on Banking Supervision, 2004, s; 1).

Bir başka açıdan yaklaşıldığında ise komitenin yaptığı çalışmalar, ortak bir standartla çalışılmasını temin edilebilmesi nedeniyle, gün geçtikçe yaptırımı olan düzenlemeler haline gelmektedir. Komitenin çalışmaları ile uluslararası farklılıkların ve boşlukların giderilmesi amaçlanmaktadır (Aydın, 2001, s; 26).

1.1.2. Basel I kriterleri

Bankacılık konusunda uluslar arası düzenlemeye ihtiyaç duyulmasının temelinde büyük finansal sorunlar bulunmaktadır. 1973'te Bretton Woods anlaşmasının sona erdirilmesiyle, sabit kur politikasının terk edilmesi ve 1974 yılında OPEC' in petrol fiyatlarını dört kat arttırması sonucunda uluslararası döviz piyasalarında ve bankacılık sektöründe büyük problemler ortaya çıkmıştır. Almanya'da Bankhaus I.D. Herstatt'ın 1974 yılındaki iflası bankacılık düzenlemeleri ve gözetiminin uluslar arası boyutta ele alınması için ilk büyük etken olmuştur (Hall, 1999, s; 23).

1988 yılına gelindiğinde hazırlanan Basel uzlaşısı, uluslararası piyasalarda faaliyet gösteren bankaların aktiflerinin risklerini ağırlıklandırmak ve bulundurulması gereken asgari sermaye büyüklüğünü belirlemek için yöntem önermiştir. Basel I öncelikli olarak hedeflediği bankacılık sektörünün ötesinde benimsenmiş ve genelde bankaların sermaye yeterlilik oranlarını arttırmaları yönünde olumlu katkılar sağlamıştır. Anlaşmadan sonra özellikle 1988–1992 arasındaki geçiş dönemindeki hemen hemen bütün uluslararası alanda faaliyet

gösteren bankaların sermaye yeterlilik oranlarında önemli artışlar meydana gelmiştir. Bu durum genel olarak piyasanın bankalar üzerinde sağlam sermaye oranlarına sahip olmaları yönünde yaptığı baskının yoğunlaşmasından dolayı devam etmiştir (Chiuri vd., 2005, s; 15).

BIS bünyesindeki, Basel Gözetim ve Denetim Komitesinin yayımladığı sermaye uzlaşısının gereği olarak bankaların sermaye yeterliliği en az yüzde 8 olmalıdır. Sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında dikkate alınan oran riskli sermayenin riskli aktiflere oranıdır (Pinelli, 2005, s; 3).

Minimum sermaye gereksinimini riskli varlıklar için belirleyen Basel I yaklaşımında varlıklar belirli risk kategorilerine bölünmüştür (Başar, 2007, s; 6).

1988 Basel sermaye uzlaşısı, öncelikle G-10 ülkelerindeki uluslar arası bankalar için tasarlanmıştır. Ancak bu standart yalnızca G-10 ülkelerindeki uluslararası bankalarca değil, diğer ülkelerdeki yerel bankalar tarafından da kabul edilmiştir. Standart dünya çapında 100'den fazla ülke tarafından benimsenmiştir (Filiz, 2007, s; 203).

Basel I düzenlemesinde 4 farklı risk ağırlığı (yüzde 0, yüzde 20, yüzde 50, yüzde 100) belirlenmiş ve bankanın tüm aktifleri bu sınıflandırmaya tabi tutularak, öz kaynak ile ilişkilendirilmiştir. Basel I kriterlerinin içeriği, esas olarak riski ayırtırmamakta ve risk ayarlaması yapmamaktadır. Fakat, sermayenin riske göre hesaplanması gerekmektedir. Çünkü, banka çok riskli bir firmaya kredi veriyorsa, 100 lira için 8 liradan fazla sermaye tutması gerekecektir. Daha az riskli bir firma içinse, tam tersine daha az sermaye tutulması gereği söz konusu olacaktır (Akbulut, 2008, s; 106).

Basel I'de, bankaların tutacağı asgari sermaye düzeyinin belirlenmesinde sadece kredi riskleri dikkate alınmıştır (Montgomery, 2005, s; 25). Örneğin, bir finansal kurumca taşınan açık döviz pozisyonları, hazine bonoları ve devlet tahvillerinin piyasa riskleri için sermaye gereksinimi hesaplanmamaktadır (Ward, 2002, s; 9).

Kredi riski, kullanıcıların gerekliliklerini zamanında yerine getirememesi, sözleşme şartlarını ihlâl etmesi veya eksik ödemede bulunmasını kapsar. Kısaca işlem yapılan tarafın vadesinde yükümlülüklerini yerine getirememesi olarak ifade edilmektedir.

Basel I' de bankanın kredi riski şu şekilde hesaplanmaktadır: Bankanın aktifleri ve bilanço dışı varlıkları farklı risk kategorilerine ayrılır ve her kategoriye karşılık gelen risk ağırlıkları olan %0, %10, %20, %50 ve %100 katsayılarıyla çarpılmak suretiyle hesaplama gerçekleşir. Yalnızca beş farklı risk ağırlığı kullanılması nedeniyle risk duyarlılığı düşük olan Basel I, farklı faaliyet alanları olan tüm bankalara aynı şekilde uygulandığından herkese tek beden elbise olarak nitelendirilebilir. Ayrıca Basel I' de, OECD kulüp kuralı şeklinde tanımlanmış olan uygulamadan dolayı OECD'ye üye ülkelerin hükümetlerine % 0 ve üye ülkelerin bankalarına olan borçlara ise % 20 risk ağırlığı verilmektedir. Buna karşılık, OECD üyesi olmayan ülkeler için % 100 risk ağırlığı uygulanması bu düzenlemenin zayıf yanı olarak değerlendirilmektedir (Yayla ve Kaya, 2005, s; 9).

1988 Basel Sermaye Uzlaşısı, banka sermaye düzenlemelerinin ön plana çıkmasını önemli düzeyde etkilemiştir. Uzlaşısı, sermaye standartlarındaki uluslararası bütünlüğü ve bu standartların pek çok ülkede uygulanmasını sağlamaktadır. Ancak zamanla, finansal yeniliklerle birlikte bu sermaye limitleri, sermaye arbitrajı için fırsat oluşturmuş ve bu da sermaye yeterliliğinin etkinliğinin azalmasını beraberinde getirmiştir. Böylece, sermaye standardının düzenlenmesi tartışılır hale gelmiş ve düzenleyici otoritelerin uzlaşısı yeniden gözden geçirmelerini gerektirmiştir (Santos, 2000, s; 17).

1997 yılında Basel Komitesi, Bankacılıkta Etkin Gözetim Ve Denetime İlişkin Temel Prensipler Metnini Yayımlamıştır. Basel Core Principles adıyla da anılan bu metinde, bankacılıkta etkin gözetim ve denetimin sağlanması için tüm ülkelerin denetim otoritelerince referans alabileceği 25 ilkeye yer verilmektedir (Basel Committee on Banking Supervision,1997).

1.2. Basel II Kriterleri

Teknolojide ve finansal piyasalarda sürekli gelişmeler yaşanması, uygulanan sermaye standardının yeterince hassas bir risk ölçümü yapamaması, bankaların gerçekte operasyonel riskleri de üstlenmelerine rağmen mevcut düzenlemenin banka sermayesini sadece piyasa ve kredi riskleri ile ilişkilendirmiş olması Basel I'in eksik yönüdür. Ayrıca kredi riskini hesaplamada

kullanılabilecek tek bir yöntemin bulunması ve farklı faaliyetlerde bulunan tüm bankaların aynı yönetime tabi tutulması, temel kredi risk kriteri olarak OECD üyeliğini esas alması nedeniyle Basel I' in yetersiz kalmaya başladığı ve bankacılık sektöründe rekabet eşitliğini engellediği zamanla kendini göstermiştir (TBB, 2006).

Bununla birlikte 1990'lı yıllarda bankacılıkta, risk yönetimi uygulama ve tekniklerinde, denetim yaklaşımında ve finansal piyasalarda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Haziran 1999 tarihinde Basel komitesi, 1988 tarihli düzenlemenin yerine yeni bir düzenleme taslağı hazırlamıştır. Bu çalışma, komite tarafından 2004 yılında Basel II ilkeleri olarak açıklanmıştır. Bu ilkeler tüm dünya bankacılık sektörü tarafından kabul edilmiş olup, düzenlemelerin ülkeler tarafından uygulamaya konulmasının 2007-2009 yılları arasında olması öngörülmüştür (Rodriguez, 2003, s; 120).

Uluslar arası piyasalardaki gelişmeler, mevcut düzenlemenin değişen koşullar karşısında yetersiz kalması, risk çeşidinin artması gibi unsurlar yeni sermaye standardının hazırlanmasının ana nedeni olmuştur. Uluslar arası piyasalardaki gelişmeler sonucunda Basel I ortaya çıktığı dönemdeki ihtiyaçları karşılayan, fakat günümüzde risk ölçme konusunda yeterli olmayan bir uygulama haline gelmiştir (Babuşçu, 2005, s; 263).

Esasen bu yetersizlikleri gidermeye yönelik olarak olası kredi kayıplarından kaynaklanan kredi riskini içeren Basel-I düzenlemeleri, 1996 yılında faiz ve kur değişimlerinden kaynaklanan piyasa riskini de içerecek şekilde yeniden düzenlenmiş ve daha duyarlı hale getirilmiştir. Risk yönetimine daha üst standartlar getiren Basel-II' de, kredi riski ve piyasa riski tanımı değişikliğe uğramış, belge-kayıt düzenindeki eksiklikler, bilgisayar sisteminin çökmesi gibi son dönemde firma iflaslarını tetikleyen hususlar operasyonel risk kavramı altında ilk defa değerlendirmeye alınmış ve banka sermaye katsayısı ile ilişkilendirilmiştir (Akgüç, 2007 ; Akbulut, 2008, s; 106).

Basel-II kriterlerinin amacı, etkili risk yönetimini ve piyasa disiplini geliştirerek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırarak sağlam ve etkili bir bankacılık sistemi oluşturmak ve bu sayede finansal istikrara katkıda bulunmak şeklinde özetlenebilir (Sakarya ve Kara, 2008, s; 98).

Bununla birlikte Basel II düzenlemeleri, finansal piyasalarda düzenleyici kurallar ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturabilmek, sermaye yeterliliğinin ölçümü aracılığıyla finansal istikrara destek olmak ve bankalarda risk yönetimini geliştirebilmek hedefi de taşımaktadır (Chitale, 2005, s; 1322).

Basel II, riske dayalı sermaye yeterliliği ölçümünü üç yapısal blok üzerine oturtan süreç olarak tanımlanmıştır. Bu yapısal bloklar asgari sermaye yeterliliğinin hesaplanması, denetim otoritesinin incelenmesi ve piyasa disiplini olarak karşımıza çıkmaktadır (Altıntaş, 2006, s; 78).

Basel II düzenlemelerinin kapsamında sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı, maruz kalınan risklerin nasıl yönetileceği, sermaye yeterliliğinin nasıl değerlendirileceği ve nasıl kamuya açıklanacağına ilişkin hükümler mevcuttur (Can ve Akyüz, 2008, s; 97).

Yeni sermaye yeterliliği uzlaşısında, riske dayalı sermaye oranlarının banka portföy kararlarını; özellikle borç verme işlemlerini nasıl etkileyeceği gibi, belirsizleşen risk algılamalarının sermaye yeterliliği hesaplanmalarını daha ileri düzeylere ulaştırdığı görülmektedir (Montgomery, 2005, s; 25).

Basel II ile amaçlanan bir diğer unsur ise risk hesaplaması ve yönetimini geliştirerek, risk ve asgari sermaye oranı için iyi bir bağ kurmak, bankacılara, denetçilere ve piyasa katılımcılarına daha etkili bilgiler iletmek, böylelikle bankacılık piyasalarındaki mevcut aksaklıkları azaltmaktır (Bies Schmidt, 2005, s; 95).

Bankacılık faaliyetlerine ve bunların denetimine önemli yenilikler getiren Basel II' nin öncelikli olarak KOBİ' lere ve kredi muhatabı olan işletmelere etkileri temel olarak bankaların sermaye yükümlülüklerinin, Basel II ile birlikte, bağımsız derecelendirme notlarına veya bankalar tarafından verilen içsel derecelendirme notlarına göre belirlenmesinden kaynaklanacaktır. Bunun sebebi de, Basel II ile birlikte artık sadece firmanın değil, kredinin de değerlendirme kapsamına alınmış olmasıdır (Saurina ve Tuaracharte, 2003, s; 31).

Basel II durağan bir yaklaşım olan risk raporlamasını, dinamik bir sistem haline getiren risk ölçümlemesi şeklinde revize etmektedir. Bu sistemin temelinde, risk odaklı sermaye yönetimi ve risk odaklı kredi fiyatlaması yer almaktadır. Bu durum etkin risk yönetimi olarak kendini göstermektedir.

Bu yaklaşımla birlikte, bilanço verilerinden çıkarılan firma derecesine bağlı olarak firmaların kredi talepleri, firmanın risk seviyesi ve kredinin risk seviyesi başlıkları altında ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Firmanın risk seviyesi bağımsız kuruluşlar tarafından veya bankanın içsel süreçleri sonunda tespit edilecek derecelendirme ile ifade edilirken, kredi işleminin riskliliği kredinin türü, vadesi ve teminat yapısı gibi unsurların değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu değerlendirme sonrasında riske göre kredi fiyatlaması yapılmakta, her kullanıcıya göre risk değeri, her değere göre bir kaynak maliyeti belirlenerek, firma ve kredi riski doğrudan kredi fiyatına yansıtılmaktadır (Çonkar ve Vurur, 2008, s; 136).

Avro Bölgesi Ülkeler ve AB Üyesi Olmayan Ülkeleri kapsayan 30 ülkedeki yapılan bir araştırmada bu ülkelerden birçoğunda Basel II' nin öngördüğü kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riski uygulamalarının tamamen ve kısmen de olsa geçerli olduğu ve bir kısım ülkelerde de uygulanmadığı yapılan denetim raporlarıyla belirlendiği ifade edilmiştir. Bu raporlar Basel II'nin Avrupa Birliği (AB) mevzuatına yansımaları ifade eden sermaye yeterliliği direktiflerinde (öz kaynak gereksinimi direktifleri) yer alan temel konulara ilişkin ülke uygulamalarına dair kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla Avrupa Bankacılık Denetim Otoriteleri Komitesi'ne (CEBS) üye ülkelere yapılan bildirimler esas alınarak hazırlanmıştır (BDDK, 2008).

Basel-II içerisinde sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı, maruz kalınan risklerin nasıl yönetileceği, sermaye yeterliliğinin nasıl değerlendirileceği ile birlikte kamuya nasıl açıklanacağına ilişkin hükümler de mevcuttur (BDDK, 2005).

Riskin ölçümünü iki ana unsura dayandıran Basel II ile esaslarında kredi kullananın risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesi değişik içeriklere sahip olmaktadır. Kredi kullananın riski, firmanın finansal verileri (bilanço, gelir tablosu v.b) ile niteliksel faktörlerinin (yönetici ve ortakların geçmişi, yönetim ve organizasyon yapısı, ürün/hizmet gelişimi, pazar payı vb.) değerlendirilmesi sonucu tespit edilen firma derecelendirme notu ile ifade edilmektedir. Kredi işleminin riski ise, işlemin türü, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar ile değerlendirilmektedir. Böylece kredi, çok riskli veya az riskli olarak belirlenmekte ve buna göre fiyatlaması yapılmaktadır. Kredi verilen firmanın derecelendirme notu

düştükçe banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak, dolayısıyla daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır. Bu nedenle, bankaların katlanacakları bu ilave maliyeti kredi faiz oranlarına yansıtılmaları beklenmektedir (TBB, 2006).

Basel II'ye göre bankalar, ödeme problemi çıkan kredilerin bankaya getireceği riskleri azaltmak için üç yöntem kullanırlar (Yüksel, 2005, s; 23): Bunlar basit yöntemler, kapsamlı yöntemler ve temerrüt halinde kayıp oranlar şeklinde belirlenmiştir. Basit yöntemde teminatlı ve teminatsız olarak ayrılan risklerden, teminatlı riskler risk ağırlıkları ile çarpılırken, teminatsız olan kısımlar ise borçlunun risk oranı ile çarpılır.

Kapsamlı yöntemde riskler ve bu riskler karşılığında alınan teminatlar, dönem içinde değişebilmektedir. Aradaki sapma ise işletmelerin risk ağırlığı ile çarpılarak risk belirlenir. Bankalar temerrüde düşen krediler için kayıp oranını kendileri belirlemekte, bu nedenle bu oranı risk unsurlarına eklememektedirler.

Firmalar açısından Basel II düzenlemeleri şeffaf bilanço düzenleyen, kredi derecelendirme kriterlerine uyum sağlayan, işletme sahibinin ilkeleri yerine kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda hareket eden işletmelere daha düşük maliyetli kredi bulma olanağı verirken, bu ilkelere uyum göstermeyen işletmelerin ise banka kaynaklarına ulaşmada zorluk yaşayacağını ön görmektedir (Başar, 2007, s; 2).

Basel II düzenlemelerinin ortaya çıkışında etkili olan temel faktörler bankacılık krizleri ve finansal krizlerdir (Başar, 2007, s; 7).

Uluslar arası finansal sistemde denetim yapısının güçlendirilmesi gereğinin ortaya çıkması ve risk yönetiminin öneminin artması bazı gelişmelerin sonucudur. Bu gelişmeler; bankacılık krizleri ile birlikte uluslar arası piyasalarda yaşanan değişimler, bu piyasalarda ortaya çıkan alternatif yatırım araçları, türev piyasalarda ortaya çıkan yenilikler, bilgi ve iletişim teknolojisindeki ilerlemelerdir. Sermayenin bir ülkeden başka bir ülkeye gerek kısa gerekse de uzun vadeli olarak serbestçe dolaşımı nedeniyle bir ülkede ortaya çıkan finansal şokun, Asya krizinde olduğu gibi öncelikle bölgesel sonrasında da global bir şoka dönüşmesi de diğer bir faktördür (Tuncer, 2006, s; 1).

Basel II düzenlemeleri Basel I düzenlemelerinden farklı olarak kantitatif gereksinimleri basitçe yeniden şekillendirmektedir. Yeni düzenlemenin temel amaçları, sermaye gereksinimlerini riske daha duyarlı hale getirmektir (Majnoni ve Powell, 2005, s; 106).

Basel II Sermaye Uzlaşısı, Basel I' in devamı olmakla beraber, Basel I' de görülen eksikleri de gidermeyi amaçlamaktadır. Basel II Sermaye Uzlaşısı, sermaye yönetimi ve kredi fiyatlanmasında riskin hassas ve etkin değerlendirme ölçütleriyle yönetimini esas almaktadır. Basel II' de kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Ayrıca, kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluk standartlarını içeren Basel I' e ek olarak, Basel II' de sermaye yükümlülüğü tanımına operasyonel risk ilave edilmiştir. Buna ek olarak, asgari sermaye bilgilerinin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmiştir. Basel II içerisinde bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerinin değerlendirmesi istenmekte ve hem sermaye yeterliliği hem de bankanın kendisini değerlendirme sürecinin bankacılık denetim otoritesi tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi istenmektedir. Sonuç olarak, Basel II ile riskin etkin ölçüm yöntemleriyle belirlenmesi, her bankaya özgü risk profilinin çıkarımı ve finansal tabloların şeffaflaşması suretiyle bankaların durumlarını daha gerçekçi bir biçimde yansıtması esas alınarak asimetrik bilginin en aza indirilmesi yoluyla daha sağlam, rekabetçi ve istikrarlı bir finansal sisteme ulaşılması hedeflenmektedir (BDDK, 2005).

Basel II ekleri ile 250 sayfayı bulmaktadır. Dört bölümden oluşan düzenlemenin ilk bölümünde uzlaşma uygulama alanı ortaya konmaktadır. Asıl yenilikler getiren ve ayrıntılı açıklamalar bulunan bölüm ise, ikinci bölümdür. Asgari sermaye yeterliliği başlığındaki bu bölümde ayrıntılı şekilde kredi riski, operasyonel risk ele alınarak ölçüm yöntemleri açıklanmaktadır. Üçüncü bölüm, denetimsel teftiş sürecini ve dördüncü bölüm de pazar disiplini işlemektedir (TBB, 2005, s; 7).

Basel II daha farklı ve doğru bir yaklaşım getirmektedir. Artık sermaye ihtiyacı, kredi verilen firmanın riski dikkate alınarak hesaplanacaktır.

Bu yeni sisteme göre rating kuruluşlarından derecelendirme notu alanlar, bu notun değeriyle orantılı olarak faiz ödeyeceklerdir. Yeni düzenle birlikte,

bilançosu daha güçlü, mali yapısı iyi ve sermayesi daha kuvvetli olan dolayısıyla kredi derecelendirme notu yüksek olan işletmeler daha ucuz kredi kullanabilecektir. Firmanın ve kullanılan kredinin risk seviyesi doğrudan kredi maliyetini etkileyecektir. İşletmelerin iyi kredi notuna sahip olmak için öz kaynaklarını güçlendirmeleri, mali yapılarını düzeltmeleri, muhasebe sistemlerini kurmaları, güvenilir bilanço açıklamaları, kurumsallaşmaları gerekecektir.

İyi yönetilen iyi finanse edilmiş ve gerekli tüm bilgileri (finansal ve niteliksel) zamanında ve yeterli bir şekilde sunarak şeffaflığı sağlayabilen işletmeler potansiyel olarak en iyi dereceyi alarak, daha düşük maliyetlerle kredilendirme imkanına sahip olacaklardır (Alkin, 2008, s; 19).

Basel II'nin üzerine kurulmuş olduğu yapısal düzenlemelerden birinci yapısal blok, nicel değerlendirme yapılmasına olanak vermekte ve riske daha duyarlı asgari sermaye şartlarını ortaya koymaktadır. İkinci yapısal blok, niteliksel değerlendirmenin yer aldığı denetim otoritesinin incelenmesi sürecidir. Üçüncü yapısal blok, kamuya açıklama yapma yoluyla piyasa disiplininin sağlanmasına ilişkin bölümdür (Aras, 2006, s; 9).

Bankalar Basel II ile birlikte, kendi risklerini ve sermaye yükümlülüklerini azaltmak için, kredibilitesi yüksek, kendi faaliyet alanında kayıt altında çalışan, sürdürülebilir kârlılığa ve büyümeye sahip olan, şeffaf ve doğru raporlama sistemine sahip olan ve iyi yönetim sistemini oluşturmuş olan firmaları tercih edeceklerdir. Zira firma riski, kredi maliyetinin belirleyicisi olacaktır. Kredibilitesi düşük olan firma için bankanın daha fazla sermaye ayırma zorunluluğu, bankanın sermaye yapısı güçlü ve kredi notu yüksek firmalarla çalışmasını tercih etmelerine neden olacaktır. Bu durum, Basel II' ye geçiş süreci çerçevesinde işletmelerin hazırlıklarını yapmalarını gerekli kılmaktadır (Aras, 2006, s; 37).

Bankacılık sektörü ile reel sektör arasındaki kredi ilişkilerinde köklü değişiklikler yapacağı düşünülen Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nın uygulanmaya geçmesiyle birlikte, kredilendirmede "Geleneksel yaklaşım"dan Basel II yaklaşımına geçilecektir. Basel II yaklaşımı ile birlikte bankalarla işletmeler arasındaki ilişkileri daha detaylı ve kapsamlı kurallara bağlanacaktır. Bankalar kaynaklarını reel sektöre aktarırken eskisinden daha seçici davranmaya

özen gösterecekler ve seçim kriterleri çok daha fazla analiz ve karşılaştırmayı gerekli kılacaktır (Oktay, 2006, s; 49).

Bu açıdan bakıldığında, bankacılık sektörüne yönelik yapılan bir düzenleme doğrudan ya da dolaylı bir biçimde işletmelerin banka kaynaklarına ulaşılabilirlik düzeyini arttırıp ya da azaltabilecektir. 2007 yılında birçok ülkede uygulaması başlayan Basel II düzenlemeleri de kısa ve uzun dönemde işletme döngülerine etki edebilecek niteliktedir (Başar, 2007, s; 1).

Basel II düzenlemelerine göre, bankaların minimum sermaye yeterlilik oranı kredinin büyüklüğüne ve borçlunun riskine göre belirlenecektir. Yeni düzenleme bankaların üstlenmiş oldukları risklere karşı duyarlılıklarının arttırılmasına odaklanmıştır.

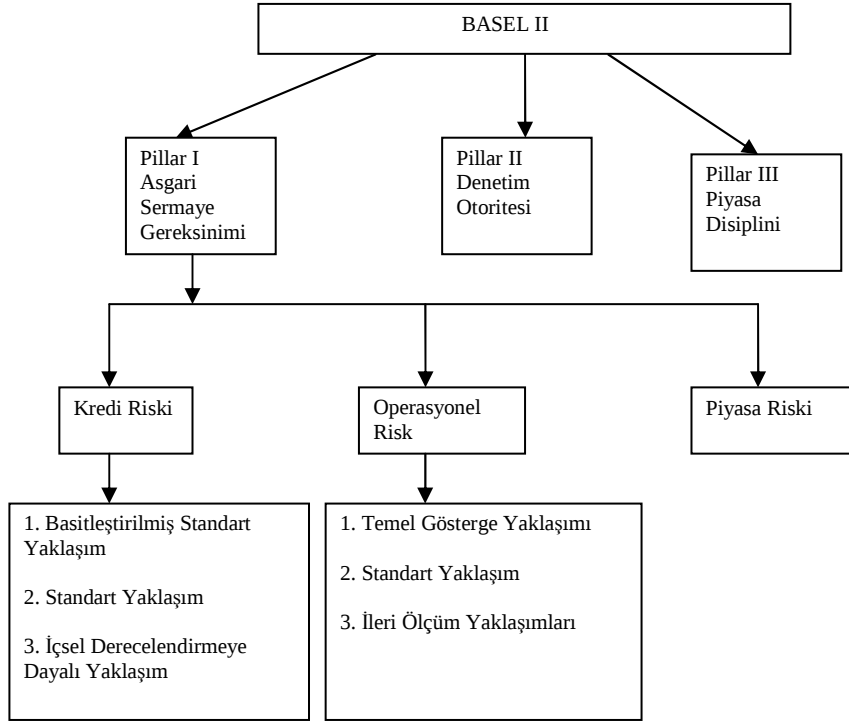
Basel-II' nin başlıca amacı, sermaye gereklerini banka aktiflerinin gerçek risklerine karşı daha duyarlı hale getirmektir (Weder ve Wedow, 2002, s; 9).

Basel II daha çok yeni düzenlemelerin uygulanabilmesi için sağlam bir alt yapı oluşturmayı ve risk yönetimini, sermaye yeterliliğini, piyasa disiplini ve finansal istikrarı geliştirmeyi amaçlamaktadır (Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 2004).

Basel II ilkeleri üç temel üzerine oturtulmuş; birinci yapısal blok asgari sermaye yeterliliği, ikinci yapısal blok denetim otoritesinin incelenmesi süreci ve üçüncü yapısal blok ise piyasa disiplini olarak belirlenmiştir (Ferguson, 2003, s; 397).

Şekil 1.1' de Basel II' nin üç yapısal bloğu ve birinci yapısal blok olan asgari sermaye yükümlülüğüne ilişkin riskler gösterilmektedir.

Riskler, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk şeklinde sınıflandırılmaktadır. Kredi riskinin ölçümü, kredi kullananın risklilik seviyesi ve kredi işleminin risklilik seviyesi olmak üzere iki ana unsura dayanmaktadır. Kredi kullananın riski firma derecelendirme sistemi ile ölçülürken, işlemin riski ise işlem çeşidi, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar ile değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Basel II kriterlerine göre kredi kullananın doğru risk tahmininin yapılabilmesi için en az 5 yıllık doğru ve kayıtlı mali tablolarının elde edilmesi gerekmektedir (BIS,2006).

Şekil 1.1 : Basel II' nin Yapısal Blokları Kaynak: McCauley, 2002, s;6

Tablo 1.1'de ise üç yapısal blok açısından Basel II' nin öngördüğü risk yönetim ilkeleri özetlenmektedir.

Tablo 1.1: Basel II Risk Yönetim İlkeleri

Asgari Sermaye Yeterliliği	Denetimsel Otoritenin Gözden Geçirmesi	Piyasa Disiplini
1. Kredi Riski 2. Operasyonel Risk 3. Risk azaltma 4. Teminat	1. Sermaye yeterliliği ve Risk Yönetim Süreçleri 2. Sermaye Karşılığı Düzeyi 3. Sermaye Seviyesinin İzlenmesi ve Gerekli Önlemlerin Alınması	1. Risk Yönetimi Yaklaşımı 2. Sermaye seviyesi 3. Risk ve iş kollarına göre sermaye analizi

Kaynak : International Banktraining Institute; Alkin, 2008, s;22

1.2.1. Asgari sermaye yükümlülüğü

Basel II' nin ilk prensibi olan Minimum Sermaye Yeterliliği ile kurumların maruz kaldıkları piyasa, kredi ve operasyonel riskleri için minimum sermaye

gerekliliğinin hesaplanması amaçlanmaktadır. Sermaye yeterliliği standart rasyosu, bankaların risk ağırlıklı varlıklarının asgari %8'i oranında sermaye bulundurmasını ifade etmektedir. Basel II hükümleri gereği, öz sermaye yeterlilik standart rasyosu şu şekilde hesaplanmaktadır (TBB, 2006).

Sermaye Yeterlilik Rasyosu= Özkaynak / (Kredi Riski+Piyasa riski+Operasyonel Risk) $\geq$ %8

Basel II düzenlemelerinin birinci dayanağı olan asgari sermaye gereksinimi, kredi riski, operasyonel risk ve piyasa riskinin toplamı olarak hesaplanmaktadır. Sermaye yeterlilik oranı, yasal sermaye ve risk ağırlıklı varlıklar olarak hesaplanır. Düzenlemeye göre toplam sermaye yeterlilik oranı öncesinde olduğu gibi %8' in altında olmamalıdır. Risk ağırlıklı varlıklar toplamı, piyasa ve operasyonel risk yükümlülüklerinin 12,5 ile çarpımı ve ulaşılan kredi tutarının kredi riskine ilişkin risk ağırlıklı varlıklar toplamına eklenmesi yoluyla bulunur (BBDK, 2006, s; 26).

1.2.1.1. Kredi riski

Kredi riski, bankanın kullandığı kredinin, satın aldığı menkul kıymetin veya herhangi bir şekilde verdiği paranın geri dönüşünün kısmen ya da tamamen olmamasını; piyasa riski, finansal piyasalarda oluşan belirsizlik hallerine bağlı olarak, faiz oranları, döviz kurları ve hisse senedi fiyatlarında meydana gelen değişimler sonucunda, bir bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riskini; operasyonel risk ise bir bankanın işlemeyen ya da uygun olmayan iç süreçler, insanlar, sistemler ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riskini, ifade etmektedir (TBB, 2006, s; 67).

Berk'e (2001, s; 67) göre kredi riski, kredi prosedürü içerisinde kabul edilen bir kavram olmakla birlikte, minimize edilmesi için bankalar tarafından en yoğun çaba harcanan risk tipidir. Bankalar kredi fiyatını belirleyen faiz oranını geri dönüşü olmayan kredileri de finanse edebilecek şekilde belirlemektedirler.

Basel II risk odaklı sermaye yönetimi ve risk odaklı kredi fiyatlamasını esas aldığından, banka ve kredi kuruluşlarının etkin risk yönetimini hayata geçirmeleri gerekecektir. Kredi fiyatının firmanın taşıdığı riske göre belirlenmesi, Basel II' in geleneksel kredi değerlemesinden farkı olarak ortaya çıkmaktadır.

Basel II kredi riskinin ölçülmesi iki ana unsura dayanmaktadır. Bunlar; kredi kullanan firmanın riski ve kredi işleminin kendisinden kaynaklanan risk seviyesidir. Kredi kullanan firma riskinin ölçülmesinde, başka bir ifade ile firmanın derecelendirme notunun belirlenmesinde aşağıdaki unsurlar dikkate alınır:

Niceliksel faktörler, firmanın finansal verilerinden oluşmaktadır. Firma riskinin belirlenmesinde işletmenin finansal verilerinin doğruluğu ve güvenilirliği büyük önem taşır. Doğru ve güvenilir finansal bilgi sunan işletmelerin derecelendirme notları yüksek olacaktır.

Niteliksel faktörler ise sermaye yapısı, kurumsal yönetim ilkelerinin varlığı, yönetim kalitesi, ürün/hizmet gelişimi, denetim mekanizmasının işleyişi gibi verilerden oluşmaktadır. Firma derece notunun belirlenmesinde, firma faaliyetleri ve yönetimini içeren göstergelerin de önemli bir yeri vardır.

Basel II kredi riskinin ölçülmesindeki ana unsurlardan ikincisi olan kredi işleminin kendisinden kaynaklan riskin ölçülmesinde ise işlemin türü, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar göz önünde bulundurularak değerlendirilmektedir. Böylece kredi risklerinin ölçülmesinde kullanılan derecelendirme notları, nicel ve nitel faktörler ile kredi işleminin kendisinden kaynaklanan unsurların bir arada değerlendirilmesi ile tespit edilmektedir. Bu değerlendirme sonrasında kredi, “çok riskli” veya “az riskli” olarak belirlenmekte, diğer bir ifade ile riske göre kredi fiyatlaması yapılmakta, firma riski ve kredi riski doğrudan kredinin fiyatına yansıtılmaktadır (Pekak, Akbaş vd., 2008).

Standart çerçevesinde bankalar kredi verdiği firmaların taşıdığı riskleri ölçümleyebilmek için, firmalara derecelendirme notu vereceklerdir. Derecelendirme notuna etki eden faktörlerden birincisi, firmanın finansal verileri diğeri ise, firmanın niteliksel faktörleridir. Finansal veriler hepimizin bildiği gibi firmaların bilanço, gelir tablosu, nakit akım tablosu gibi verileri ile finansal analizlerinin yapılması sonucu elde edilecektir. Niteliksel veriler ise yöneticilerin ve ortakların geçmişleri, firmanın pazar payı, dış ticaret kapasitesi gibi unsurlarının değerlendirilmesi sonucu elde edilecektir.

Standartlar uyarınca bankalar kredi talebinde bulunan kuruluşları iki gruba böleceklerdir. Bir bankadan kullandıkları kredi tutarı 1 Milyon Euro’nun altında

bulunan firmalar o banka tarafından perakende portföyde, 1 Milyon Euro'nun üzerinde bulunanlar ise kurumsal portföyde değerlendirilecektir. Firmalar içerisinde bulunduğu portföyün risk ağırlıklarına tabi olacaklardır. Kurumsal portföy içindeki firmalar, dış derecelendirme kuruluşlarınca değerlendirilecek olup, bu firmaların kredi maliyetleri daha yüksek olacaktır. Bu noktada firmaların, artan kredi maliyetleriyle karşılaşmaması için alacakları kredileri farklı bankalara bölmeleri gerekebilir (Uslu, 2005).

Basel II' de sermaye yeterliliğini belirlemek için kullanılan standart yöntemdeki tanıma göre, KOBİ sınıfının sınırları firmaların yıllık toplam satış cirolarına göre belirlenmeye başlanacaktır. KOBİ; toplam cirosu 50 milyon euroyu geçmeyen firmalar olarak tanımlanmaktadır. KOBİ tanımına bağlı olarak perakende kurumsal ayrımı çok önem kazanmakta olup, bir bankadaki toplam kredisi (nakit ve nakit dışı) 1 Milyon Euro'nun altında kalan KOBİ'ler perakende portföy içinde tanımlanmakta, ilgili bankadaki kredi miktarı 1 milyon Euro'nun üstünde olan KOBİ'ler ise kurumsal portföy içinde tanımlanmaktadır. Yine, bir bankada perakende portföyü içinde (perakende- KOBİ olarak) değerlendirilen bir firma toplam kullandığı kredi tutarına bağlı olarak (1 milyon Euro) diğer bir bankada "kurumsal portföyü içerisinde değerlendirilebilecektir. Yani, satışları 50 milyon Euro' dan düşük olan bir firma bir bankadan 1 milyon Euro'nun altında kredi kullanırsa perakende portföyü içinde değerlendirilecek (Perakende-KOBİ) ve o portföyün risk ağırlığına tabi olacakken, diğer bankadan 1 milyon Euro'nun üzerinde bir kredi alırsa, o bankada kurumsal portföyünde değerlendirilecek (Kurumsal-KOBİ) ve o portföyün risk ağırlıklarına tabi olacaktır. Değerlendirmede kullanılacak risk ağırlıkları da bu iki bankanın sermaye yeterliliği için kullandığı yöntemlere göre farklılık arz edecektir (TBB,2004).

Firmanın derecelendirme notu, kredinin fiyatını ve bankanın ayırması gereken sermaye tutarını etkilemektedir. Derecelendirme notu ne kadar yüksek olursa, kredinin fiyatı ve bankanın ayırması gereken sermaye tutarı o kadar azalmaktadır. Riske odaklı sermaye yönetimi kapsamında bankalar, iyi yönetim ve finansal performansa sahip firmalara daha avantajlı kredi ve finansman olanakları sunmaktadır. Firmaların kurumsal kalitesi arttıkça, finansman olanakları ve likidite düzeyi de buna paralel olarak artmakta ve bankalar açısından

sermaye maliyeti düşmektedir. Kullandırılan kredilere ilişkin olarak bankaların sermaye yükümlülükleri hesaplanırken, derecelendirme notlarının yanında, firmanın aldığı krediyi ödeyememesi durumunda bankanın riskini azaltıcı faktörler de önem kazanmaktadır. Nakit ve/veya menkul kıymetlerin teminat alınması, üçüncü kişilerden garanti ve/veya kefalet alınması ya da türev ürünlerin satın alınması sonucu, kredi riski tamamen ya da kısmen güvence altına alınabilmektedir (Ural ve Demireli, 2008, s; 279).

Kredi riskinin hesaplanması için standart yaklaşım, basitleştirilmiş standart yaklaşım, temel içsel derecelendirme yaklaşımı, gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımı olmak üzere dört farklı metot belirlenmiştir.

Ülkemizde, standart yaklaşımın Ocak 2008 tarihinde, içsel derecelendirme yaklaşımını ise Ocak 2009 tarihinde uygulanmaya başlaması planlanmış olup, 1 Ocak 2009 tarihi itibarıyla uygulamanın zorunlu uygulanması takvimi süresiz olarak ertelenmiştir.

Basel II Komitesi, bankalara bu bağlamda 2 alternatif sunmaktadır. Biri, dışsal kredi değerlendirme ile desteklenen standart yaklaşım, diğeri de kredi riskini belirlemede içsel derecelendirme sistemini kullanan içsel derecelendirme sistemidir (BIS,2006).

Standart yaklaşımda işlem riskinin belirlenmesi konusunda şirket cirosu ve teminatlandırma önemli yer tutarken, içsel derecelendirme yaklaşımında kurumsal, kurumsal KOBİ ve perakende KOBİ nitelikli firmalar için farklı formüller kullanılmaktadır. Standart yöntemde geleneksel teminatlardan müşteri çek ve senetleriyle firma ortaklarının ve grup şirketlerinin kefaletinin teminat kapsamında değerlendirilmemesi, ayrıca gelişmiş organize emlak piyasalarının olması durumunda teminat olarak ipotek verilmesi, avantaj yaratacak olması başlangıç aşamasında sorunlar oluşturacaktır.

İşletmeler standart yaklaşım ve içsel derecelendirme yaklaşımlarından hangisinin koşulları daha uygunsa, ona göre bankaya başvurabilirler. Aynı zamanda, işletmeler kredi için verilecek teminat ve garantilerin Basel II kapsamında dikkate alınan teminat ve garantiler olmasına dikkat etmelidirler. Teminat yapısı bakımından da, en kısa zamanda gelişmiş organize emlak piyasaları kurularak, ikincil piyasalar canlandırılmalıdır. Dolayısıyla, işletmelerin

kendilerinin ve işletme sahiplerinin varlıklarını teminat olarak kullanmaları mümkün olduğu, gibi bu alanda kamusal mekanizmaların geliştirilmesi de oldukça önemlidir (Giese, 2003, s; 75).

Firmanın derecelendirme notu, verilen kredinin, kime verildiğinin riskinin ölçülmesinde kullanılan bir kriterdir. Firmanın finansal (bilanço, gelir tablosu gibi finansal verilerinin değerlendirilmesi) ve niteliksel (yönetici ve ortakların geçmişi, ithalat-ihracat, pazar payı vb.) faktörlerinin değerlendirilmesi sonucu atanan derecelendirme notu, bu firmaya verilecek kredinin taşıyacağı riski gösterir ve bu işlem sonucu bankanın tutması gereken sermayenin belirlenmesinde girdi olarak kullanılır. Dolayısıyla, kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak ve dolayısıyla daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır.

Derecelendirme sisteminin kullanılmasındaki amaç, firmanın taşıdığı riskleri objektif olarak ölçmektir. Bu durum, ortak bir dilin oluşmasına yardımcı olmanın yanında bankaların bir firma için çok benzer fiyatlamalar yapmasına neden olacaktır. Firmaların risklilik seviyesinin ölçümünde dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, Basel II kapsamındaki Standart Yöntem’de Perakende sınıfına giren firmalar için standart bir risk ağırlığı uygulanacağıdır (%75). Yani bu tipteki firmalarda banka için ifade ettiği risklilik; firmanın risk ağırlığının yanı sıra kredi ürününün ve teminatın yapısına ve risklilik seviyesine bağlı olacaktır (TBB, 2004).

Kurumsal portföyde değerlendirilen ve dışsal derecelendirme notuna sahip olamayan bir firma % 100 risk ağırlığına tabi olacak, risk ağırlığı ülke risk ağırlığından daha iyi olamayacaktır. Eğer firmanın rating notu varsa, ülke risk ağırlığından daha iyi bir dereceye sahip olabilecektir. Bununla beraber, Basel II’ ye uyumla birlikte firmaların dışsal derecelendirmeye tabi tutulmaları ve şeffaflaşmaları neticesinde AB’ye üyelik sürecinde yabancı sermayenin girişi ile birlikte ülkemizin yurt dışı borçlanma maliyeti de düşecek ve ülke notumuz (B+) iyileşerek ülkemizin risk ağırlığı % 100’ün altına (% 50-% 75) seviyelerine inebilecektir. Bu durumda da kurumsal portföyde yer alan firmalara uygulanacak risk ağırlığı bu seviyelere indiğinde, bankaların daha az sermaye tutmaları

neticesinde kredi faiz oranlarında ciddi düşüşler olabilecek ve bu da kredi kullanan firmalara büyük avantajlar sağlayabilecektir (Alkin, 2008, s; 50).

Tablo 1.2: Firmaların Kredi Derecelendirme Notlarına Göre Örnek Kredi Faiz Oranları

DERECELENDİRME NOTU	FAİZ ORANI
AAA	% 23.2
AA	% 24.3
A	% 24.4
BBB	% 26.0
BB	% 27.0
B	% 27.5
CCC	% 29.1
CC	% 33.0

Kaynak: Alkin, 2008, s; 35

Basel Komitesi standart yaklaşımındaki rating notlarına dayalı kredi riski ağırlıklarını, Standard & Poor's ve Moody's gibi uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarının verdikleri notlar ve bu notlara ilişkin temerrüt olasılıklarını dikkate alarak belirlemiştir. Basel-II dokümanında kullanılan rating notasyonu da tamamı ile Standart & Poor's (S&P) kuruluşuna aittir (Altıntaş, 2006, s; 400).

İşletmeye ilişkin iki farklı not varsa, kredi riski ağırlığı daha yüksek olan (daha düşük olan kredi notu) sermaye yükümlülüğü hesaplamasına esas olacaktır. Farklı kredi notu sayısı ikiden fazla ise en düşük risk ağırlığına tekabül eden iki nottan daha yüksek risk ağırlığına karşılık gelen kredi notu sermaye yükümlülüğüne esas olacaktır (BDDK, 2005, s; 27).

Basel II' de kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Basel II' de yer alan bazı yöntemler bağımsız değerlendirme şirketleri (Standart&Poors, Fitch, Moodys vb.) tarafından verilen derecelendirme notlarını kullanırken, bazı ileri yöntemlerde -bankacılık denetim otoritesinin iznine tabi olmak üzere- bankaların kendi değerlendirmelerine dayanarak verdikleri derecelendirme notları dikkate alınmaktadır (Jacobson ve Roszbach, 2005, s; 27).

Basitleştirilmiş standart yaklaşımda, standart yaklaşımdan farklı olarak, risk ağırlıklarının belirlenmesinde ihracat kredi kuruluşları tarafından verilen

notlar kullanılmaktadır. Bu yöntemde aynı zamanda, şirketlere verilen borçların tamamı yüzde 100 risk ağırlığına tabi tutulmakta, kredi türevleri “risk azaltıcı araçlar” olarak risk yönetiminde değerlendirilememektedir. Ayrıca bankalardan alacaklar için sadece bir numaralı opsiyona izin verilmekte ve risk ağırlığı yüzde 0’dan yüzde 150’ ye kadar değişmektedir (Aras, 2006, s; 17).

Rating alamamış, yani derecelendirilmemiş bir kurumsal firmanın kredi riski ise %100 kabul edilmektedir. Böyle bir durumda %100 risk ağırlığına sahip kurumsal firmalara kredi veren bankaların risk ağırlıklı aktiflerinde artış olacaktır. Bu durumda bankalar, daha fazla sermaye bulundurma zorunlulukları ile karşı karşıya kalacakları için bu tür firmaları portföylerine almak istemeyeceklerdir (Aras,2006, s; 30).

Türkiye’nin 2008 başı itibariyle uygulamayı taahhüt ettiği standart yöntemde, perakende portföy tanımı içerisine giren firmaya yani, bir bankadan aldığı kredi toplamı 1 milyon euronun altında bulunan bir firmaya kredi veren bankanın risk ağırlığı %75 olacaktır. Bu durumda, kurumsal firmaya göre perakende portföye giren bir firmaya kredi vermenin daha avantajlı olduğu bir tablo ortaya çıkmaktadır. Örneğin, perakende krediler kapsamındaki bir firmaya kredi veren bankanın, yani 1 milyon euroya kadar bir firmaya verilen kredilerin bankanın risk ağırlıklı aktiflerini sadece 75.000 euro arttırırken, kurumsal portföy kapsamındaki bir firmaya verirken, 1 milyon euro tutarındaki kredi bankanın risk ağırlıklı aktiflerini 1 milyon euro arttıracaktır. Bu durumda bankanın eğiliminin, ağırlıklı olarak perakende portföy kapsamındaki firmalara kredi vermek yönünde olması beklenebilir (Aras, 2006, s; 31).

Standart yaklaşımda banka kredi portföylerini bağımsız kredi derecelendirme kuruluşlarının değerlendirmelerine dayandırarak risk kategorilerine göre sınıflandırmakta ve risk ağırlıkları her bir kategoriyle birleştirilmektedir. Diğer bir anlatımla standart yaklaşımda Standart & Poors, Moody’s, Fitch, Dun & Bradstreet, Coface, Fair, Isaac, Experian gibi bağımsız dış derecelendirme kurumlarının derecelendirme notları kullanılarak risk ağırlıklı aktifler hesaplanmaktadır (Başar, 2007, s; 18).

Belirli asgari koşullara uymak ve kamuyu bilgilendirme yükümlülüklerini yerine getirmek koşuluyla İDD (İçsel derecelendirmeye dayalı) yaklaşımını

kullanmak için denetim otoritesinin onayını alan bankalar, belirli bir krediye ilişkin sermaye gereksinimini, risk bileşenleri için yapmış oldukları tahminlere dayalı olarak belirleyebilecektir (BIS, 2004, s; 13).

IDD yaklaşımlarından birini benimseyen bir bankanın, uygulamada bu yaklaşıma devam etmesi beklenmektedir. Bankaların kendi istekleri doğrultusunda standart yaklaşıma geri dönmesi, ancak ve sadece kredi faaliyetlerinin büyük bir kısmının elden çıkması veya benzeri bir olağan dışı olayın olması durumunda denetim otoritesinin onayıyla mümkündür (BIS, 2004, s; 85).

Basel II, perakende KOBİ tanımına uygun olan firmaları perakende portföyü içerisinde kabul edip, %75 risk ağırlığının uygulanmasını öngördüğünden, bankalar açısından bu ayrım önemli hale gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında, bir firma kullandığı kredi miktarına bağlı olarak bir bankada kurumsal krediler portföyü içerisinde yer alabilecektir. Basel II düzenlemeleri, öncelikli olarak büyük tutarlı krediler için endüstri pratiklerine dayandırılarak oluşturulmuştur. Zamanla bu düzenlemeler, düşük tutarlı perakende kredilerin özelliklerini de dikkate alarak yeniden tanımlanmıştır (Claessens vd., 2005, s; 1).

Mevcut sistemde (Basel I) özel sektör firmalarına verilen krediler risk yapısına bakılmaksızın teminat yapısı dikkate alınarak büyük oranda %100 risk ağırlığına sahipken, Basel II' deki standart yaklaşım altında kurumsal portföydeki firmaların risk ağırlığı firmaların kredi notuna bağlanmıştır. Daha önceden belirtildiği gibi, standart yaklaşımda bankaların bir firmanın kredisi için ayrılması gereken sermayeyi tespit ederken, firmayı perakende ya da kurumsal olarak sınıflaması gerekmektedir. Bankalar kurumsal portföydeki firmalar için bağımsız uluslar arası derecelendirme kuruluşları tarafından verilmiş notu ile belirlenen kredi değerliliğini kullanacaklardır. Perakende portföyde yer alan firmalar için ise herhangi bir dış derecelendirme notu söz konusu olmayıp, bu firmalara %75 risk ağırlığı uygulayacaklardır. IDD yaklaşımında risk ağırlıkları doğrudan dışsal ve içsel varlıklar üzerindeki yargıya bağlıdır. Bankanın hesaplanan risk karakteristikleri, örneğin geri ödeyememe riski gibi, bankaların kendi içsel verilerini temel almaktadır (Hakenes ve Schnabel, 2006, s; 4).

1.2.1.2. Piyasa riski

Piyasa riski kategorisi altında bankaların finansal varlık portföyünün değerini etkileyen makro değişkenlerden kaynaklanan riskler yer alır (BDDK, 2002).

Bankalarda piyasa riski bilanço ve bilanço dışı işlemlerden doğar. Bilanço işlemleri, bankanın fon arz edenlerle fon talep edenler arasındaki fon transferinden doğan yapısal riskleri, bilanço dışı işlemler ise türev ürünlerden doğan riskleri içermektedir (Active , 2000, s; 12).

Bir başka yönden piyasa riski, bankaların bilanço içi ya da dışı pozisyonlarında piyasa fiyatlarında görülen hareketlilikler nedeniyle karşılaştıkları kayıplar olarak tanımlanabilir. Ayrıca bu kayıplara döviz ve faiz oranlarındaki hareketliliklere bağlı olarak ortaya çıkan zararlar da eklenmelidir (Basel Committee on Banking Supervision, 1996, s; 3).

Piyasa riski, bankanın faaliyet gösterdiği dört ekonomik piyasada yaşanan dalgalanmalar sonucunda ortaya çıkan bir risktir. Bu piyasalar, faize duyarlı borçlanma araçları, döviz kuru, mal fiyatları ve hisse fiyatlarıdır. Piyasalarda meydana gelebilecek değişiklikler bankanın pazarladığı finansal araçların fiyatlarını ve değerlerini etkileyebilecektir. Herhangi bir finansal aracın değeri; fiyatının, kuponunun, kupon sıklığının, süresinin, faiz oranının ve diğer faktörlerin bir fonksiyonu olacaktır. Bu durumda eğer banka pay senedi, tahvil gibi finansal araçları tutuyorsa, o zaman fiyat ya da piyasa riski ile karşı karşıyadır. Burada risk, finansal dalgalanmadır (Parasız, 2000, s; 185).

Basel II ile piyasa riskinin hesaplanmasında, Basel II' den önce olduğu gibi, standart yaklaşım ve riske maruz değer (VaR) yaklaşımı kullanılacaktır. Öte yandan, Basel I' den farklı olarak komite, Basel II' de operasyonel risk ve piyasa riskini ayrı birer disiplin olarak ele almıştır. Bu doğrultuda, bilgisayar sistemlerinin çökmesi, dokümantasyon zayıflıkları gibi operasyonel riskleri de içine alan daha hassas bir risk ölçümü yapılabilmesi risk profilinin daha iyi belirlenmesini amaçlamaktadır. Operasyonel risk, sermaye yeterliliğin ölçümünde yeni eklenen bir ölçüt olarak; temel gösterge yaklaşımı, standart yaklaşım ve içsel ölçüm yaklaşımı ile ölçülebilmektedir (Aras, 2006, s; 19).

1.2.1.3. Operasyonel risk

Kredi riskinin yanında hesaplanan bir başka risk, “yetersiz veya başarısız dahili süreçler, insanlar ve sistemler ya da harici olaylar sonucu ortaya çıkan doğrudan ve dolaylı kayıp riski” olarak tanımlanan operasyonel risktir (Mazıbaş, 2005, s; 10).

Operasyonel riskin tanımına bakıldığında, brüt gelir hakkında çıkarımda bulunmak teorik olarak imkansız görülmektedir. Bundan dolayı bu hesaplama metodu, bir finansal kurumun zarar ettiği yıllarda veya yapısal olarak kâr edemeyecek olan bankalarda mantıklı sonuç vermemektedir (Giese, 2002, s; 72).

Operasyonel riske ilişkin tanım, denetim otoritelerinin takip ve işlemlerinden dolayı kaynaklanan para cezaları ve diğer cezalar ile bunların tazminatlarını ilgilendiren hukuki riski içermekte, ancak stratejik risk, isim riskini içermemektedir. (Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 2004, s; 13)

Operasyonel riske Basel II yaklaşımını gösteren kayıp olayına ilişkin bir değerlendirmeyi içeren tablolar, bu bölümün sonunda sunulmaktadır.

1.2.2. Denetim otoritesi

Sermaye yeterliliğinin denetimi ile ilgili olarak başlıca şu dört düzenleme getirilmiştir:

1. Bankaların, risk profilleri ile ilişkili bütünsel bir sermaye yeterliliği değerlendirme süreci ile sermaye seviyelerinin korunmasına yönelik stratejiler olmalıdır.

Bankalar, belirlenen içsel sermaye hedeflerinin sağlam temellere ve gerekçelere dayandığı ve bu hedeflerin kapsamlı risk profilleri ve mevcut faaliyet çevreleri ile tutarlı olduğunu kanıtlamalıdır. Banka yönetimi sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesi esnasında bankanın faaliyette bulunduğu ekonomik konjonktür konusunda dikkatli olmalıdır. Bankayı olumsuz bir şekilde etkileyebilecek muhtemel olayları veya piyasa koşullarındaki muhtemel değişimleri tanımlayan, kötü ve şiddetli koşulları gösteren ve geleceğe dönük olan stres testleri yapılmalıdır. Banka yönetimi açık ve kesin olarak, bankanın maruz bulunduğu riskler için gerekli yeterli sermayenin bulundurulması konusunda esas sorumluluğu taşımaktadır.

Özetle, bankayı yönetenlerin özellikleri, bankanın karşılaşılabileceği risklerin ortaya konulması ve buna uygun sermaye yapısının (sermaye yeterliliğinin) korunması sağlanmalıdır.

2. Denetim otoriteleri, bankaların kendi içsel sermaye yeterliliği değerlendirmeleri ve stratejileri ile birlikte yasal sermaye yeterliliğini izleme ve sağlama kabiliyetlerini de incelemeli ve değerlendirmelidir.

Denetim otoritelerinin bankalarda uygulanan risk değerlendirmesinin, sermaye yeterliliğinin, bankanın gelişmelere göre geçmişteki performansını dikkate alarak gösterdiği tepkileri değerlendirerek gerekli önlemler alınmalıdır.

3. Denetim otoriteleri, bankaların asgari yasal sermaye yükümlülüğünün üzerinde sermaye ile faaliyette bulunmalarını istemeli ve asgari yükümlülüğün üzerinde sermaye bulundurmalarını sağlayacak güce sahip olmalıdır.

Denetim otoriteleri, bankaları Birinci Yapısal Blok standartlarının üzerinde ve ötesinde bir koruma sağlayan ilave sermaye ile faaliyette bulunmalarını isteyecek veya teşvik edecektir. Bunun gerekçeleri şu şekilde açıklanmıştır; Birinci Yapısal Blokte belirlenen asgari standartlar, birçok bankanın kendi özel koşullarını da dikkate alarak finansal piyasalarda ulaşmayı hedefledikleri güvenilirliğin altında bir güvenilirlik düzeyine ulaşmalarını sağlayacak şekilde belirlenmiştir. Örneğin, birçok uluslararası bankanın, uluslararası kabul gören derecelendirme kuruluşlarınca yüksek derece ile derecelendirilmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Rekabetçi yapının gereği olarak öngörülmektedir; faaliyetlerin türünün ve hacminin değişmesi ile risk tutarları değişeceğinden, bankanın sermaye yeterlilik rasyosunda dalgalanmalara neden olacaktır; olağanüstü koşullarda sermaye artışının gündeme gelmesi; Birinci Yapısal Blok kapsamında dikkate alınmayan, spesifik olarak bankaya veya daha genel olarak ekonomiye yönelik riskler olarak sıralanmıştır.

4. Denetim otoriteleri, bankaların risk profiline göre belirlenen sermayelerinin asgari seviyenin altına düşmesini engellemek için erken müdahalede bulunabilmelidir. Sermayenin korunamadığında veya tekrar yerine konulamadığında, bankadan hızlı düzeltici tedbirlerin alınmasını istemelidir.

Bu tedbirler, bankanın izleme yoğunluğunun artırılması, temettü ödemelerinin kısıtlanması, bankadan tatmin edici bir sermaye yeterliliğini eski

haline getirme planı hazırlamasını ve uygulamasını talep etme ve bankadan acilen sermaye artırımına gitmesini isteme gibi tedbirleri kapsayabilmektedir. Denetim otoriteleri, bankanın içinde bulunduğu kendi koşullarına ve faaliyet ortamının koşullarına en uygun araçları kullanma yetkisine sahip olmalıdır (Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 2004).

Denetim otoriteleri, Basel II' ye geçiş aşamasında fayda ve maliyetleri değerlendirirken kredi riski azaltım tekniklerine önem vermelidirler. Bazı ülkelerde başka hangi araçların uygun teminat olarak kullanıldığına, teminatın paraya çevrilmesine ilişkin yasal altyapının etkin olup olmadığına, teminatların değerlerinin güvenilir bir biçimde tespitine imkan veren likit piyasalarının var olup olmadığına ve kredi türevleri sağlayanları da içerecek biçimde daha geniş kapsamlı garantörlerin mevcudiyeti önem arz etmektedir (Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 2004).

1.2.3. Piyasa disiplini

Piyasa disiplini, birinci ve ikinci yapısal blokları tamamlayıcı niteliktedir. Bankaların risk profilleri, mevcut sermayesi ve sermaye yeterliliği ile ilgili bilgi sahibi olmak ve bankalar arasında standardize bilgiye dayalı karşılaştırma yapabilmek için şeffaf bir yapı gerekmektedir. Piyasa katılımcıları, kamuya açıklanacak bilgiye dayalı olarak alacakları kararlarda riske göre karar verme olanağına sahip olacaklardır. Basel II' nin üçüncü ayağını oluşturan piyasa disiplini ile amaçlanan bu şeffaflığı sağlamaktır (Aras, 2006, s; 21).

Piyasa Disiplini'nin amacı, asgari sermaye yükümlülüklerini (birinci yapısal blok) ve denetim otoritesinin inceleme sürecini (ikinci yapısal blok) tamamlamaktır. Komite piyasa katılımcılarının uygulamanın kapsamı, sermaye, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci ve bu şekilde bankanın sermaye yeterliliği hakkında önemli bilgilere sahip olmalarına olanak sağlayacak bir dizi kamuyu bilgilendirme yükümlülüğü ihdas ederek piyasa disiplinini teşvik etmeyi amaçlamaktadır (BIS, 2006).

Basel-II Uzlaşısının son bileşenini oluşturan piyasa disiplini, güvenli ve etkili çalışmaları için bankalara güçlü teşvikler yüklemektedir. Piyasa disiplininin amacı, asgari sermaye yükümlülüklerini ve denetim otoritesinin inceleme sürecini

tamamlamaktır. Komite, kamuyu bilgilendirme görevini bankalara ve denetim otoritesine yükleyerek piyasa disiplini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Komite bu tür bilgi açıklamalarının, özellikle uzlaşının içsel yöntem ve değerlendirmelerle sermaye gereksiniminin belirlenmesinde bankalara daha fazla insiyatif tanındığı durumlarda, çok daha önemli olduğuna inanmaktadır (Basel Committee on Banking Supervision, 2001, s; 5).

Piyasa disiplini, piyasa aktörlerinin bilgiyi analiz ederek, gerek kendi menfaatlerini gerekse yatırımcıların menfaatlerini koruma adına, bilgiye anında tepki vermesi esasına dayanır. Bilgiye tepki veren aktörler banka ortakları, mudiler, diğer kreditorler olabileceği gibi, denetim otoriteleri veya derecelendirme kuruluşları gözetim görevi gören kurumlar da olabilir. Mudiler, yatırımcılar ve kreditorler, aşırı risk alan bankalara karşı tepkilerini daha yüksek faiz, daha kısa vade ve ilave teminat talep ederek, mevduatlarını çekerek veya borsada bu bankaların hisselerine ilgi göstermeyerek doğrudan disiplin oluştururlar. Bu şekilde gösterilen tepki, piyasa gösterge fiyatlarına hemen yansıtacağından hisseleri değer kaybeden veya yüksek maliyetle borçlanan finansal kuruluşlar, denetim ve gözetim otoriteleri tarafından yakından denetim ve izleme kapsamına alınmak suretiyle gerekli tedbirler uygulanarak veya derecelendirme kuruluşlarınca kredi notu düşürülerek, ikincil tepkiyle karşılaşılır ve böylece dolaylı disiplin gerçekleşir (Erol, 2005, s; 7).

Basel II'nin üçüncü yapısal bloğu ile bankalara, sermaye yeterliliğinin piyasa katılımcıları tarafından değerlendirilmesine imkân verecek şekilde açıklama yapma yükümlülüğü getirmek suretiyle piyasa disiplininin teşvik edilmesi amaçlanmaktadır.

Bankaların, sermaye yeterliliğine ilişkin kurallar ile eş anlı olarak üçüncü yapısal bloğa uymaları beklenmektedir (Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 2004).

Tablo 1.3: Operasyonel Riskler İçin İşkolu- Faaliyet Sınıflandırması

1.SEVİYE	2.SEVİYE	FAALİYET GRUPLARI
KURUMSAL FİNANSMAN	Kurumsal Finansman	Birleşme ve satın almalar, aracılık yüklenimi işlemleri, özelleştirmeler, menkul kıymetleştirmeler, araştırma, borç, hisse senedi, sendikasyonlar, birincil halka arzlar
	Merkezi hükümetin/yerel yönetimlerin finansmanı	
	Tacir Bankacılık	
	Danışmanlık hizmetleri	
ALIM- SATIM&SATIŞ	Satışlar	Sabit getirili, hisse senedi, döviz, ticari mal, kredi, fonlama, kendi pozisyonlarına ilişkin menkul kıymetler, menkul kıymet ödünç ve repo işlemleri, brokerlik, borç, birincil brokerlik
	Piyasa yapıcılığı	
	Bankaya ait pozisyonlar	
	Hazine	
PERAKENDE BANKACILIK	Perakende bankacılık	Perakende krediler ve mevduatlar, bankacılık hizmetleri, emanet ve menkul mal.
	Bireysel bankacılık	Bireysel kredi ve mevduatlar, bankacılık hizmetleri, emanet ve menkul mal saklama, yatırım danışmanlığı.
	Kart hizmetleri	Tacir/ticari/kurumsal kartlar, perakende
TİCARİ BANKACILIK	Ticari bankacılık	Proje finansmanı, gayrimenkul, ihracat finansmanı, ticari finansman, faktoring, finansal kiralama, kredilendirme, garantiler, ödeme emirleri.
ÖDEME ve TAKAS	Harici müşteriler	Ödeme ve tahsilatlar, fon transferleri, mahsuplaşma ve takas

Kaynak : Mazıbaş, 2005, s; 16-17

Tablo 1.3 (devamı) : Operasyonel Riskler İçin İşkolu- Faaliyet Sınıflandırması

1.SEVİYE	2.SEVİYE	FAALİYET GRUPLARI
ACENTELİK HİZMETLERİ	Muhafaza	Menkul kıymet ödünçleri, kurumsal faaliyetler
	Ticari mümessillik	
	Ticari muhafaza	İhraç ve ödeme temsilciliği
AKTİF YÖNETİMİ	İsteğe bağlı fon yönetimi	Bir havuzda toplanmış, ayrıştırılmış, perakende, kurumsal, kapalı, açık, özel hisse senedi.
	İsteğe bağlı olmayan fon yönetimi	Bir havuzda toplanmış, ayrıştırılmış, perakende, kurumsal, kapalı, açık
PERAKENDE BROKERLİK	Perakende brokerlik	İşletme ve tam hizmet.

Tablo 1.4 : Operasyonel Risk Kayıp Olayı Sınıflandırması

OLAY TİPİ SINIFLANDIRMASI 1.Seviye	TANIM	OLAY TİPİ SINIFLANDIRMASI 2. Seviye	FAALİYET ÖRNEKLERİ 3. Seviye
Banka İçi Hile ve Dolandırıcılık	Banka içinden en az bir tarafın içine karıştığı ve söz konusu taraf veya tarafların dolandırıcılık, zimmetine geçirme; düzenlemeleri, kanunları ya da şirket politikalarını dolanma veya ayrımcılık şeklindeki faaliyetleri sonucu ortaya çıkan kaybı ifade eder.	Yetkisiz İşlem	Raporlanmayan işlemler (kasıtlı)
			Yetkisiz işlem tipi(mali kayba neden olan)
			Yanlış belirlenen pozisyonlar (kasıtlı)
		Hırsızlık ve hile, dolandırıcılık olayları	Hile, dolandırıcılık/kredi dolandırıcılığı, değersiz mevduatlar
			Hırsızlık/şantaj/zimmetine geçirme/soygun
			Varlıkları kişisel kullanımına alma, zimmetine geçirme
			Varlıkların kötü niyetli olarak tahribi
			Sahtekârlık
			Çek sahtekârlığı
			Kaçakçılık
			Hesabı ele geçirme/taklit etmek vb.
			Vergi kaçırmak/vergiden kaçınmak(kasıtlı)
			Rüşvet vermek veya almak/bir ücret ya da komisyon üzerinden başkasına pay vermek
			İçeriden bilgi alma (bankanın hesabına olmayan)

Kaynak : Mazıbaş, 2005, s; 12-15

Tablo 1.4 (devamı) : Operasyonel Risk Kayıp Olayı Sınıflandırması

OLAY TİPİ SINIFLANDIRMASI 1.Seviye	TANIM	OLAY TİPİ SINIFLANDIRMASI 2. Seviye	FAALİYET ÖRNEKLERİ 3. Seviye
BANKA DIŞI HİLE ve DOLANDIRICILIK	Üçüncü kişilerin dolandırıcılık, zimmetine geçirme ya da kanunları dolanmak şeklindeki faaliyetleri sonucu ortaya çıkan kaybı ifade eder.	Hırsızlık ve hile, dolandırıcılık olayları	Hırsızlık/soygun
			Sahtekârlık
			Çek sahtekârlığı
		Sistem güvenliği	Hacking zararı
			Bilgi hırsızlığı(mali kayıpla sonuçlanan)
İSTİHDAM UYGULAMALARI ve İŞYERİ GÜVENLİĞİ	İstihdam, sağlık veya iş güvenliği yasaları ya da sözleşmelerine aykırı davranışlar, şahsi tazminat davaları ya da farklılık ve ayrımcılık olayları nedeniyle ortaya çıkan tazminatların ödenmesi suretiyle ortaya çıkan kaybı ifade eder.	Çalışanlarla ilişkiler	Tazminat, ikramiye, işine son verme hususları
			Organize edilmiş çalışan eylemleri (grev vb.)
		Çevre güvenliği	Genel yükümlülük(giriş-çıkışlarda güvenlik kartlarını kullanmak
			Çalışan sağlığı ve güvenliği ile ilgili kurallara dair olaylar
			İşçilerin tazminatları
		Farklılık ve ayrımcılık	Tüm ayrımcılık türleri
FİZİKİ VARLIKLARA VERİLEN ZARARLAR	Doğal felaketler ya da terörizm vb. olaylar nedeniyle fiziki varlıklara verilen zararı ifade eder.	Felaketler ve diğer olaylar	Doğan afetlerden doğan zararlar
			Harici kaynaklardan ortaya çıkan insan kaynağı kayıpları
FAALİYETİN DURMASI ve SİSTEM HATALARI	Faaliyetlerin durması, kesilmesi ya da sistem hataları sonucu ortaya çıkan kaybı ifade eder.	Sistemler	Donanım
			Yazılım
			Telekomünikasyon hizmetleri
			Kamu hizmetlerinin durması/kesilmesi

Tablo 1.4 (devamı) : Operasyonel Risk Kayıp Olayı Sınıflandırması

OLAY TİPİ SINIFLANDIRMASI 1.Seviye	TANIM	OLAY TİPİ SINIFLANDIRMASI 2. Seviye	FAALİYET ÖRNEKLERİ 3. Seviye
MÜŞTERİLER, ÜRÜNLER&İŞ UYGULAMALARI	Kasıtsız olarak ya da ihmal sonucu belirli müşterilere karşı profesyonel yükümlülüklerin (itimat ve uygunluk yükümlülükleri de dahil olmak üzere) yerine getirilememesi ya da ürünün yapısından veya dizaynından kaynaklanan hatalar sonucu ortaya çıkan kaybı ifade eder.	Uygunluk, açıklama & itimat	İtimadın suiistimal edilmesi/kullanılan rehberlere aykırı işlemler
			Uygunluk/açıklama hususları
			Bireysel müşteri işlemlerinin gizliliği ilkesinin ihlali
			Gizliliğin ihlali
			Agresif satışlar
			Alınacak komisyon tutarını artırmak amacıyla hesap sahibinin çıkarlarını gözetmeksizin aşırı işlemler yapmak
			Gizli bilginin kötüye kullanılması
			Ödünç verenin yükümlülüğü
		Uygunsuz iş ya da piyasa uygulamaları	Rekabeti engelleyici yasalar
			Uygunsuz alım-satım/piyasa uygulamaları
			Piyasayı hileli yönlendirme
			İçeriden bilgi alma
			Lisanssız faaliyette bulunmak
			Para aklanması
		Ürünlerdeki kusurlar	Ürünlerdeki kusurlar
			Model hataları
		Seçme, sponsorluk & riskten korunma limitleri	Kılavuzlardaki esaslara göre müşterinin araştırılması işleminin yerine getirilmemesi
			Müşterinin riskten korunma limitlerinin aşılması
		Danışmanlık faaliyetleri	Danışmanlık faaliyetlerinin performansı hakkındaki uyuşmazlıklar

Tablo 1.4 (devamı) : Operasyonel Risk Kayıp Olayı Sınıflandırması

OLAY TİPİ SINIFLANDIRMASI I 1.Seviye	TANIM	OLAY TİPİ SINIFLANDIRMASI 2. Seviye	FAALİYET ÖRNEKLERİ 3. Seviye
İCRA, TESLİMAT & SÜREÇ YÖNETİMİ	Başarısız süreçler ya da başarısız süreç yönetimi ile ticari muhataplarla ve satıcılarla ilişkiler sonucu ortaya çıkan kaybı ifade eder.	İşlemlere ilişkin bilgilerin tutulması, işlemlerin gerçekleştirilmesi & işlem bilgilerinin muhafazası	İletişimin sağlanamaması
			Bilgi girilmesi, bilgi muhafazası ya da bilgi yükleme hatası
			Eksik son tarih ya da sorumluluk
			Modelin ya da sistemin yanlış çalıştırılması
			Muhasebe hatası/ varlık niteleme hatası
			Diğer görevlerin yerine getirilememesi
			Teslimatta hata ve başarısızlık
			Teminat yönetiminde hatalar ve başarısızlıklar
			Referans bilgi muhafazası
		İzleme ve raporlama	Zorunlu raporlama yükümlülüklerin yerine getirilememesi
			Hatalı dış rapor(kayba neden olan)
		Müşterilerin çekilmesi ve belgelendirme	Kayıp müşteri izinleri/haklarından feragat edenlere ait bilgiler
			Kayıp ya da eksik yasal doküman
		Müşteri hesaplarının yönetimi	Hesaplara onaysız girişler
			Yanlış müşteri kayıtları(kayba neden olan)
			İhmal sonucu müşteri varlıklarına zarar verilmesi ya da zarar ortaya çıkması
		Ticari muhataplar	Müşterilerin dışında kalan muhatapların edimlerini yerine getirmemeleri
			Müşterilerin dışında kalan muhtelif muhataplarla oluşan uyuşmazlıklar
		Satıcılar & hizmet sağlayıcılar	Harici hizmet sağlama
			Satıcı uyuşmazlıkları

Bu bilgiler doğrultusunda derecelendirme ve derecelendirme kuruluşlarını ayrı bir bölümde inceleyebiliriz.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DERECELENDİRME VE DERECELENDİRME KURULUŞLARI

2.1. Derecelendirme

2.1.1. Derecelendirme kavramı

Derecelendirme genelde borçlanabilme yeteneğini ifade eden bir kavramdır. Şirket derecelendirmesi, bir şirketin belirli bir süreç içindeki değerlemesi olup, finansal analizi yapan uzman analistler, işletmenin mali gücünü belirlemede, oranlar dahil birçok analiz tekniğini kullanma yoluna gitmektedir. Sonuç olarak, ortaya çıkan görüntü şirketin kredi değerliliğini ortaya koyacaktır (Kılıç,1989, s; 76).

Fitch-IBCA firmasına göre derecelendirme; bir kurumun veya bir kurumun ihraç ettiği menkul kıymetin sahip olduğu anapara ve/veya faiz gibi finansal yükümlülüklerinin zamanında karşılanabilme yeteneğinin değerlendirilmesidir.

Derecelendirme, açılacak kredilerin zamanında ve tam olarak geri ödenmesi ihtimali konusunda uluslararası sermaye piyasalarındaki kriterlere uygun ve objektif bir ölçü sağlamak amacıyla, bir borçlunun ihraç ettiği menkul kıymetlere yatırım yapılması halinde yatırımcının bundan dolayı üstleneceği riskin bulunmasına yardımcı olan önemli bir faktördür. Aynı zamanda, piyasalarda güvenin oluşmasında da etkili olmaktadır (Takan,2002, s; 678).

Derecelendirme faaliyetlerinde ölçülmek istenen, borçlanma yoluna başvuran kamu kurum ve kuruluşlarının veya özel sektörün piyasaya sürülen menkul kıymete ilişkin yükümlülüklerini zamanında yerine getirip getiremeyeceğini ortaya koymaktır (Karasioğlu ve Demir,1998, s; 6).

SPK' ya göre ise kredi derecelendirmesi; işletmelerin risk durumları ve ödeyebilirliklerinin veya borçluluğu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerinin vadelerinde karşılanabilirliğinin derecelendirme kuruluşları tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyetidir.

Zaimoğlu, (1995, s; 2) derecelendirmenin borç verenlerin karşılaştıkları ihmal riskleri olduğunu ifade etmektedir. Derecelendirmenin, sermaye piyasalarında işletmeciyi, yatırımcı ve aracı gibi katılımcılara yardımcı olan ve etkili bir biçimde işlem yapmayı sağlayan güçlü bir sembol, diğer bir ifade ile de

kullanışlı bir sistem olduğunu vurgulamaktadır. Dereceler ülke içinde borç alanlar ile uluslararası borç alanlara yönelik olarak kullanılmaktadır. Ayrıca bu işlem borçlanan tarafın borç ödeme gücünün bir ifadesi olan finansal yapısının kuvvetliliğini göstermesi açısından da önem taşımaktadır.

Basel II' nin en önemli kavramlarından birini, derecelendirme ya da diğer bir ifadeyle rating oluşturmaktadır. Rating firmaların kredibilitelerini yansıtır, onları objektif kriterler kullanarak derecelendirme anlamına gelmektedir. Derecelendirme notu ile kredi kullanan firmaların riskliliği ölçülürken farklı nota sahip benzer nitelikte kredilere farklı fiyatlama ve teminat koşulları uygulanmaktadır. Derecelendirme yöntemlerinin dayanağını; finansal raporların şeffaflığı oluşturacaktır. Firmaların yönetsel, yapısal ve finansal analizleri, sektörel analizler ve faaliyet kolu önem kazanacaktır. Kredi değerliliği, risk derecesi, firmanın kullanacağı kredinin maliyetine etki edecektir (Alkin, 2008, s; 26).

Rating derecelerine risklerin anlamlı bir şekilde (aşırı yoğunlaşma olmadan) dağılması gereklidir. Bunu sağlayabilmek için bankanın en az 7 normal borçlu derecesine ve 1 batık borçlu derecesine ihtiyacı vardır. Ulusal Denetim Otoriteleri bu sayıları artırabilirler (Giese, 2003, s; 79).

2.1.2. Derecelendirmenin amacı ve kapsamı

Yatırımcılar, işletmenin risk yapısını ve mevcut değerini belirlemek amacıyla finansal bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle, gerek yasal açıklamalar ve gerekse gönüllü açıklamalar çerçevesinde doğru, güvenilir ve ayrıntılı bilgilerin kamuya duyurulması büyük önem taşımaktadır. İşletmelerin türleri ve içinde bulundukları sektörler açısından sunacakları bilgilerin daha anlaşılır olabilmesi için belirli esas ve usullere göre hazırlanması gerekmektedir. Kredi derecelendirme kavramı da, bu gerekliliğin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Aslan,2004, s; 52).

Derecelendirme sisteminin kullanılmasındaki amaç, firmanın taşıdığı riskleri objektif olarak ölçmektir. Bu durum, ortak bir dilin oluşmasına yardımcı olmanın yanında, bankaların bir firma için çok benzer fiyatlamalar yapmasına neden olacaktır. Firmaların risklilik seviyesinin ölçümünde dikkat edilmesi

gereken en önemli nokta, Basel II kapsamındaki standart yöntemde perakende sınıfına giren firmalar için standart bir risk ağırlığı uygulanacağıdır (%75). Yani bu tipteki firmalarda banka için ifade ettiği risklilik; firmanın risk ağırlığının yanı sıra, kredi ürününün ve teminatın yapısına ve risklilik seviyesine bağlı olacaktır (TBB, 2004).

Temel olarak derecelendirme faaliyetlerinin kapsamı SPK tebliğinde şöyle sıralanmaktadır (SPK, 2007):

1. Derecelendirme faaliyeti; kredi derecelendirmesi ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesi faaliyetlerini kapsar.
2. İşletmelerce derecelendirme yaptırılması ihtiyaridir. Ancak, kurul tarafından gerekli görülen durumlarda derecelendirme yaptırılması zorunlu tutulabilir.
3. Derecelendirme kuruluşları, işletmelerin talepleri olmaksızın derecelendirme yapabilirler. Derecelendirme kuruluşları, talebe bağlı olmayan derecelendirme çalışması ve sonuçları hakkında kamuya açıklama yapmadan önce ilgili işletmelere bilgi vermek zorundadırlar. Derecelendirme çalışmasında işletmeler hakkında esas alınan bilgilere ilişkin olarak ilgili işletme tarafından yapılan değerlendirmeler, derecelendirme kuruluşlarınca titizlikle dikkate alınır.
4. Talebe bağlı olmayan derecelendirme çalışmasına bu tebliğde belirlenen ilke, usul ve esaslara uygun olarak ilgili işletmenin birbirini izleyen 3 hesap dönemi süresince devam edilir. Verilen derecelendirme notu, en fazla 6 aylık dönemler itibariyle gözden geçirilerek kamuya açıklanır.
5. Talebe bağlı olmayan derecelendirmelerde, müşteriden veya diğer kişi, kurum ve kuruluşlardan varsa sağlanan veya sağlanması öngörülen ücret ve benzeri menfaatlerin, derecelendirme kuruluşları tarafından derecelendirme notu ile birlikte kamuya açıklanması zorunludur.

Basel II' ye göre bir derecelendirme sisteminde aranacak özellikler şunlardır:

1. Derecelendirme bütün önemli kalitatif ve kantitatif müşteri verileri analizine dayalı olmalıdır. Bunlardan özellikle; kârlılık, sermaye yapısı, gelirlerin kalitesi, borçlu hakkındaki bilgilerin kalitesi ve ulaşılabilirliği, dış kaynaklardan sermaye finansmanının derecesi, finansal esneklik, yönetimin niteliği, piyasadaki durum ve büyüme şansı ülke/çevrenin risk karakteri, ismen tayin edilmiştir.

Toplanan ve kullanılan veriler istatistiksel modellerle bağdaşmalıdır. Bu model aracılığıyla ortadan kaldırılamayan etki faktörlerinin uzmanlar tarafından ortadan kaldırılması gerekmektedir.

2. Derecelendirme mümkün olduğunca objektif kriterlere dayanmalıdır. Özellikle kişi ve zaman itibarıyla bağımsızlık söz konusu olmalıdır.

3. Derecelendirme kararı bağımsız bir birim tarafından verilmelidir. Bağımsızlık, hem borçluya olan ilişkiye, hem de hesaplanan derecelendirmeyi veren kimseye finansal yönden tabi olmamayı içerir.

4. Bütün derecelendirmelerin en azından yılda bir güncellenmesi gereklidir. Bunun dışında banka, derecelendirmeyi bir borçlu hakkındaki yeni bilgilere 90 gün içinde uyarlayabilecek süreçlere sahip olmalıdır. Uyarlama süresi müşterinin kredibilitesinin kötüleşmesi durumunda 30 gün ile sınırlıdır.

5. Derecelendirme konusunda kredilerle ilgili komisyonlara aylık rapor verilmesi gereklidir. Raporun bölümleri; münferit derecelendirme sınıfının risk profili, sınıf başına temerrüde düşme olasılığı tahminleri ile gerçekleşen temerrütler arasında bir karşılaştırma ve derecelendirme sınıfları arasında müşteri geçişlerinden oluşmalıdır.

6. Temerrüde düşme olasılığı bir yıllık zaman için Basel II Uzlaşısı'nda önerilen temerrüt tanımına dayalı olarak hesaplanmalıdır. Temel veri tarihçesi en az beş yıllık olmalıdır. Uygulamanın başlangıcı açısından, iki yıllık veri demetleri yeterlidir. Gelişmiş içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımı altında zarar tahminleri için yedi yıl gereklidir.

7. Derecelendirme sürecinin; özellikle uygulanan metot, istatistiksel modeller ve bunların sınırları ile zaman içerisinde süreçte meydana gelebilecek değişiklikler açısından açıkça belgelendirilmelidir.

8. Verilen dereceler tutarlı olmalıdır (Giese, 2003, s; 79).

2.1.3. Derecelendirmenin önemi ve faydaları

Kuruluşların faaliyetlerini analiz etmeye yönelik bir işlem olan derecelendirme, sermaye piyasalarıyla ilgili çeşitli fonksiyonları üstlenmektedir.

Derecelendirme işlemi;

1. Menkul kıymetlerin alınıp-satılması veya muhafaza edilmesine ilişkin kararların alınmasında risk faktörünün değerlendirilmesi açısından kolay ve çabuk bir referanstır.
 2. Muhtelif borçluların ve bunların ihraç ettikleri menkul kıymetlerin ortak bir kritere oturtulması ile riskin tespitinde belli bir standardizasyon sağlar.
 3. Tam olarak yapılmış derecelendirme işlemi fonlama konusunda yatırımcıların daha rahat ve güvenilir bir şekilde yatırım kararı vermelerinde yardımcı olur.
 4. Bilgilerin geniş bir yatırımcı kitlesine yayılması ile borçluların girebileceği sermaye piyasalarını ve dolayısıyla finansman kaynaklarını artırır.
 5. Yatırım kararlarını daha güvenilir bir temele dayandırarak menkul kıymetlerin fiyatlarının daha ekonomik ve istikrarlı bir şekilde oluşmasını sağlar.
- Yukarıdaki sebeplerden dolayı, derecelendirme işlemi finans piyasaları açısından önem arz eder (SPK,2007).

Bankacılık faaliyetlerine ve bunların denetimine önemli yenilikler getiren Basel II'nin işletmelere etkileri temel olarak bankaların sermaye yükümlülüklerinin, Basel II ile birlikte, bağımsız derecelendirme notlarına veya bankalar tarafından verilen içsel derecelendirme notlarına göre belirlenmesinden kaynaklanacaktır. Bunun sebebi de Basel II ile birlikte artık sadece firmanın değil, kredinin de değerlendiriliyor olmasıdır (Saurina ve Tuaracharte, 2003, s; 31).

Derecelendirmenin işletme sahip ve yöneticileri için sağladığı faydalar ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Bağımsız bir kuruluş tarafından işletmenin bulunduğu konumun objektif olarak belirlenmesi,
2. Derecelendirme oluşumuna başlamadan işletmenin iyileştirme sürecine girmesi,
3. Derecelendirme sonucunda elde edilen notların karşılaştırılabilir olması,
4. Derecelendirme prosedürlerinin oluşturulmasında benzer işletmelerin, derecelendirme rakamlarına uyum sağlanması,
5. Şirketin kalitesi ve işletme yapısı hakkında bilgilerin dışarıya duyurulmasıdır (Taş, 2004, s; 109).

2.1.4. Derecelendirme türleri

Genel olarak derecelendirme kapsamına alınan menkul kıymetleri şu şekilde sınıflandırmak mümkün olmaktadır (Zaimoğlu, 1995, s; 4):

- Uzun Vadeli Borçlar,
- Kamu kağıtları,
- Oydan Yoksun Hisse Senetleri,
- Mevduat Sertifikası,
- Yatırım Fonu,
- Menkul Kıymet Yatırım Fonu,
- Sigorta Şirketlerinin Hasar Ödeme Kabiliyeti

Derecelendirme kuruluşları derecelendirme yaparken, aracı kurum ve ortakların risk durumları ve borçlarını geriye ödeyebilme güçleri, ellerindeki hisse senedi, tahvil ve bono gibi araçların anapara ve faizlerini vadelerine göre ödeyebilme risklerini ölçerek not vereceklerdir (Şener,1997).

Firmaların gerçekleştirdikleri derecelendirme işlemlerini geleneksel derecelendirme ve kredi benzeri fonlar ile piyasa riskinin derecelendirmesi olmak üzere iki ana grupta toplamak mümkündür (Zaimoğlu, 1995, s; 4).

Geleneksel derecelendirme işleminde firmalar genel olarak ihraççı kurumların kısa vadeli borç yükümlülükleri ile uzun vadeli borç yükümlülüklerini yerine getirme güçlerinin yanı sıra ihraççı kişi veya kurumların tercihli senetlere yönelik temettü ve diğer yükümlülüklerini zamanında ödeme güçlerini de değerlendirmektedirler. Bu uygulamalarla birlikte firmalar geleneksel derecelendirmede finans şirketlerinin finansal sözleşmelerden doğan temel yükümlülüklerini ödeme kapasitesi ile sigorta şirketlerinin ve bankaların da üstlenmiş oldukları yükümlülüklerini karşılamaya yönelik mali güçlerini incelemektedirler.

Kredi benzeri fonlar ile piyasa riskinin derecelendirmesi işlemi kapsamında ise firmalar yatırım ortaklığı fonlarının kredi kalitesi ile bu fonların potansiyel geri ödeme gücünü ve piyasa riskinin analizini gerçekleştirmektedirler.

2.1.4.1. Tahvil derecelendirilmesi

Tahvil derecesi, ihraç eden firmanın mali yapısı hakkında bilgi vermektedir. İhraççı şirkete verilecek derece, aynı firmanın yatırım kalitesini de ortaya koymaktadır. Tahvillerde derecelendirme işlemi, tahvilin ihraç edilmesiyle başlamakta, böylelikle yatırımcılar tahvilin ihracıyla birlikte tahvilin derecesi hakkında da bilgiye sahip olabilmektedir.

Tahvil için belirlenecek ihraç edilebilme özelliği, faiz ve risk düzeyi verilen dereceye uygun belirlenmektedir. Bununla birlikte, tahvilin yer aldığı piyasa şartlarındaki diğer tahvillerin derecesi ve faizi, yeni tahvilin ihraç edilebilirliğini ve faizini etkilemektedir (Belkaoui, 1983; Karaer, 2001, s; 17).

Derecelendirme, tahvilin vadeye kadarki getirileri ile karşılıklı ilişkisinin yüksekliği nedeniyle ayrıca önem arz etmektedir. Tahvilin değeri düştükçe, ortalama vadeye kadar olan getiri yükselmektedir (Babuşçu, 1997, s; 111).

Risk derecelendirme firmaları tahvil ve finansman bonosu gibi borç niteliğindeki menkul kıymetleri derecelendirirken temel iki noktayı dikkate alırlar: Bunlar:

Objektif unsur: Borçlu, borçlarını ödeme gücüne sahip midir? Borçlunun ekonomik ve mali durumu, varlıklarının seviyesi, borçlarını tam olarak karşılamaya yeterli midir?

Sübjektif unsur: Borçlu, borçlarını ödemeye istekli midir? İlk şartı sağlayan borçlu taahhütlerini zamanında yerine getirmeye niyetli midir? (S&P, 1997, s; 2)

2.1.4.2. Hisse senedi derecelendirilmesi

Derecelendirme kuruluşları, hisse senedi derecelendirmesine olumlu yaklaşmamakla birlikte, hisse senetlerinin sıralanmasını belirleyen ranking analizi yapmak suretiyle, son on yılın temettü ve hisse başına kazançlarını ve buna bağlı istikrar durumunu tespit etmektedirler.

Hisse senetlerinin derecelendirmesine olumlu yaklaşılmamasının nedeni, piyasalarda hızlı ve sürekli değişimlerden kaynaklanmaktadır. Ranking analizinde hisse senedi ihraç eden firmalar belirli gruplara ayrılmakta ve buna karşılık yalnız

sabit getirili menkul kıymetlere derecelendirme notu verilebilmektedir (Saltık, 1996, s; 80).

2.1.4.3. Yatırım fonlarının derecelendirilmesi

Yatırım fonlarının derecelendirmesi, geçmiş performanslar göz önünde bulundurularak, getirileri ve risklerine göre yapılmaktadır.

Yatırım fonuna ilişkin derecelendirme, hem getiri hem de risk açısından performansı değerlendiren sharpe oranı, sadece risk ölçümünü esas alan standart sapma, getiriye göre sıralama yapan performans ölçümü, performansı ölçen ortalamaların üzerinde performans gösterilen ay sayısı, son olarak ta devamlılığı ölçen değerlendirmeye alınan ay sayısı kategorilerinde yapılmaktadır. (Perşembe, 2000, s; 320)

2.1.4.4. Şirketlerin derecelendirilmesi

Şirket derecelendirmesi, bağımsız bir derecelendirme şirketi tarafından işletmenin geleceğe yönelik başarı ve risk faktörlerinin ölçülmesi faaliyetidir (Yalkın, 2007, s; 18).

Kurumsal derecelendirmeye, banka ve finans kuruluşlarının derecelendirilmesi, sigorta şirketleri, belediyeler, kamu kurumları, sanayi kuruluşları ve ticari işletme derecelendirmesi örnek olarak verilebilir (Parasız, 2000, s; 51).

Şirket derecelendirmesi; esas olarak bağımsız bir derecelendirme şirketi tarafından şirketin geleceğe yönelik başarı ve risk faktörlerinin ölçülerek not verilmesi faaliyetidir (Taş, 2001, s; 108)

Derecelendirme firmaları, derecelendirmesi yapılan şirketlerin faaliyet durumunu analiz ederken çeşitli göstergeleri dikkate almaktadır. Bu göstergeler kısaca şunlardır (Avrasyarating):

- Faaliyette bulunduğu yıl sayısı ve aynı adreste faaliyet süresi
- Şirket faaliyetlerinin coğrafi anlamda çeşitliliği,

- Sektörel büyüme eğilimi,
- Rekabet gücünü etkileyebilecek ya da koruyabilecek planları,
- Birleşme veya satın alma kararları,
- Sektör genelindeki kapasitenin kullanım oranı,
- Yaşanması muhtemel fiyat rekabetinden şirketin etkilenebilirliği,
- Şirket yaşam sürecinde geldiği safha,
- Ürün ve hizmetleri ile ilgili piyasa doygunluk oranı ve göstergeleri,
- Kapasite artırımı ve yeni yatırımlara olan ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçları karşılayabilecek öz kaynak girişi/artışı

Derecelendirme kuruluşları, bir şirketin derecesini belirtmek için sürekli olarak kullanılan hiçbir kesin formülün bulunmadığını ifade etmektedir. Yukarıda ifade edilen faktörler derecelendirme işleminde göz önüne alınmakla birlikte, matematiksel olarak kesin ifadelerin olduğu bir yaklaşım söz konusu değildir. İstatistiksel çalışmalarda bu iddiayı doğrulamaktadır. Çünkü, kantitatif verilere dayalı olarak menkul kıymet derecelendirmesini tahmin etmeye çalışan araştırmacılar, çok az başarılı olmaktadır ve dereceleme firmalarının firma derecesini belirlerken, subjektif yargılarını kullandıklarını belirtmektedirler (Eugene, 1996, s; 54).

Firmanın toplantılar esnasında yönetim tarzı ve performansı hakkındaki ilk izlenimleri sermaye piyasalarından borç alan kurumların kapasiteleri hakkındaki görüşlerini etkileyecektir. Yüzdelere göre %50 finansal performans ve %50 firmanın yönetim tarzına göre derecelendirme notu belirlenmektedir (Nye, 1996, s; 40).

2.1.4.5. Bankaların derecelendirilmesi

Bankalara ilişkin değerlendirme, banka mevduatının değerlendirilmesi ve bankanın finansal güç derecelendirmesi olarak iki kısımdan oluşmaktadır.

Banka mevduatı altında tasarruf, vadesiz, vadeli mevduat işlemleri incelenmektedir. Bu değerlendirme banka için yapılacak diğer derecelendirmeler için geliştirici bir etkiye sahiptir. Bu kapsamda, mevduat garanti sistemi kalitesi de incelenir. Banka mevduatları, bir yıla kadar vadesi olanlar (kısa) ve

vadesi bir yıldan daha fazla olanlar (uzun vadeli) olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilir.

Bankanın temel finansal gücünü ölçmeye yönelik derecelendirme faaliyeti ise finansal güç derecelendirmesi olarak isimlendirilir. Temel finansal gücü belirleyen derecelendirme, dış faktörleri değerlendirme dışı bırakmaktadır.

Ülke derecelendirmesi, bankanın sahip olabileceği en üst derecenin sınırını oluşturmaktadır. Bunun nedeni, ülke şartlarının banka durumunu etkilemesidir. Örneğin, döviz işlemleri veya ödemelerin transferine ilişkin faaliyetler açısından ülke içinde kısıtlamalar varsa, banka yabancı para cinsinden ödemelerini gerektiği gibi yerine getirmekte zorlanacaktır. Bu durumda, bankanın gerçek finansal gücü ancak bu tür kısıtlamaların bulunmadığı bir ülke şartlarında değerlendirilmesiyle mümkün olacaktır.

Bankanın finansal gücünü belirlemek için kullanılan diğer bir etken, bankanın faaliyet çevresiyle ilgili olarak, olumlu etki gösteren ve devlet garantisi kapsamında kendini göstermektedir. Kamu yükümlülüklerinin sınırlı tutulması, mevduatın devlet garantisi altında tutulması veya uluslar arası işlemlerle ilgili olarak devletten alınan garantiler bu ikinci etken kapsamında değerlendirilebilir (Boyacıoğlu, 2005, s; 79).

2.2. Kredi Derecelendirme Kuruluşları

Derecelendirme işlemlerinin önem kazanması, 1908 yılında John Moody adlı kişinin ABD Demiryolları tahvillerini derecelendirmeye başlaması ile gerçekleşmiştir. Bir yıl sonra Moody derecelendirme işlemini, hizmet ve sanayi tahvillerini kapsayacak şekilde genişletmiştir (Babuşçu, 1997, s; 24)

Bu gelişmeleri takiben ilk rating notunu Poor's Yayıncılık Şirketi 1916 yılında vermiştir. Bu şirketten sonra Standart Statics Şirketi 1922'de ve Fitch Yayıncılık Şirketi de 1924 yılında bazı şirketleri derecelendirerek verdikleri notları yayımlamışlardır (Çelik, 2004, s; 7).

Derecelendirme kuruluşları kısa ve uzun vadede borçluyu ve borcu değerlendirmektedir. Borçlu derecelendirilirken, hem anapara ve faiz geri ödeme riski olan kredi riski hem de borçlunun performans riski göz önüne alınmaktadır. Borç derecelendirilirken ise, daha çok kredi riski ve borcu ödemesi gereken

borçlunun notu önem taşımaktadır. Derecelendirme metotları açısından derecelendirme kuruluşlarının birbirlerine yakın yöntemler kullandığı kabul edilmektedir (Takan, 2002, s; 681).

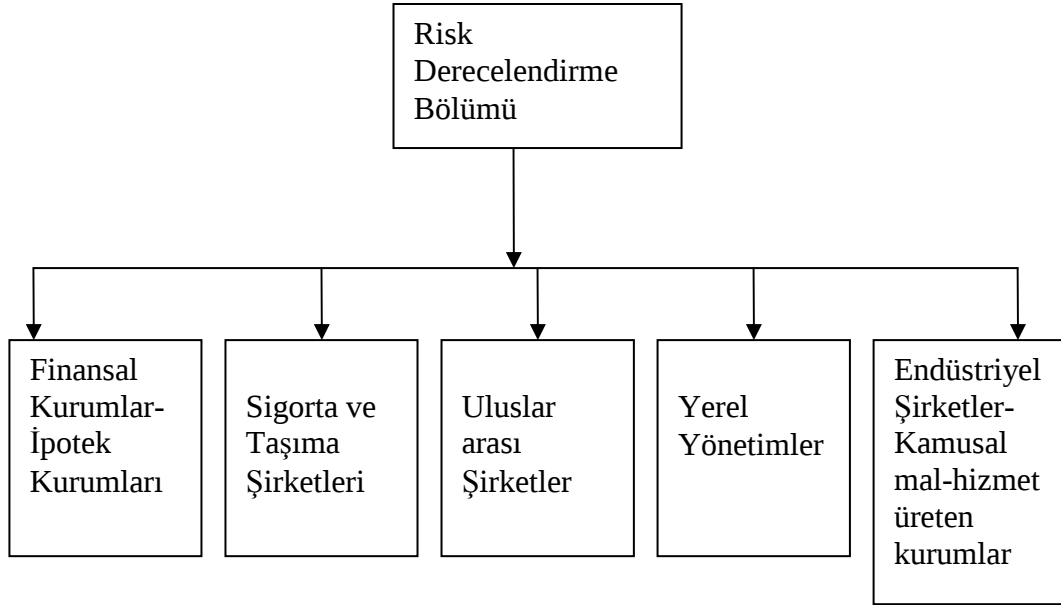
Temel rating firmalarının büyük bir kısmı bağımsız olarak çalışırken, bir kısmı da finans dışı kuruluşlar tarafından işletilmektedir. İki tanesinin sahibi ise finans kuruluşlarıdır. Moody's şirketi ticari krediler ratingini elinde tutan Dun&Bradstreet şirketinin iştiraki iken, Standart&Poor's şirketi de geniş bir bilgi ağına sahip durumda olan McGraw Hill Yayıncılık şirketinin iştiraki olarak derecelendirme faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu iki derecelendirme firması, gerek derecelendirdikleri menkul kıymet sayısı ve çeşidi, gerekse pazardaki güçleri açısından dünyadaki en önemli iki derecelendirme firması olarak nitelendirilmektedir (FitchIBCA).

2.2.1. Standard&Poor's

Ülkesinde 21 ve diğer ülkelerde 40 ofisi ve iştiraki bulunan S&P, yatırım ve finansal analiz konusunda deneyimli kendi ülkesinde 1200 ve diğer ülkelerde 5000'den fazla analisti istihdam etmektedir. Tüm bu analistler dünyanın önde gelen ekonomistleri, geleceği tahmin metotları kullanan deneyimli analitik çalışma grupları ve istatistikçilerden oluşmaktadır (CBRS,2004).

Standart&Poor's firmasının herhangi bir talep olmadan kendiliğinden yaptığı bir takım değerlendirmeler vardır ki, buna Barbeque Rating denilmektedir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda eğer notun yanına Q harfi konulmuş ise derecelendirmeye tabi kuruluşun S&P's firmasına herhangi bir ödeme yapmadığı ima edilmekte ve bu şekilde kuruluş rating yaptırarak ücretini ödemesi teşvik edilmektedir (S&P, 1999).

Şekil 2.1'de S&P's firmasının derecelendirme bölümünün organizasyon yapısı görülmektedir (Demirçelik, 1985, s; 17).

Şekil 2.1 : Standard & Poor's Derecelendirme Bölümü Organizasyon Yapısı

Standart&Poor's şirketinin en büyük iştiraki Kanada Tahvil Derecelendirme (Canadian Bond Rating Service) şirkettir. 31.12.2000 tarihine kadar faaliyetlerini bağımsız şekilde yürüten Kanada Tahvil Derecelendirme Şirketi (CBRS) bu tarihten sonra şirketini Standart&Poor's ile birleştirmiştir (CBRS, 2004).

S&P'nin kısa ve uzun vadeli menkul kıymetler için kullanmış olduğu derece sembolleri ve sembollerin anlamları Tablo 2.1'de ve Tablo 2.2'de ayrı ayrı verilmiştir.

Kısa vadeli derecelendirme işlemi bir menkul kıymetin alınıp satılması veya elde tutulması konusunda herhangi bir tavsiye getirmediği gibi, yatırımcıya piyasa fiyatı konusunda da yorum getirmemektedir.

Tablo 2.1: Standart & Poor's Kısa Vadeli Menkul Kıymetlerin Dereceleri

A-1	En yüksek kategori olarak yükümlülüklerin zamanında ödenme güvenilirliğinin kuvvetli olduğunu göstermektedir.
A-2	Zamanında ödenme derecesinin yeterince tatmin edici olduğunu gösteren bu kategori “A-1” kategorisinden biraz daha düşük seviyeyi göstermektedir.
A-3	Bu gruba dahil menkul kıymetlerin, yükümlülüklerin zamanında ödenmesi açısından yeterli bir kapasiteye sahip olduğunu göstermektedir. Ancak önceki iki kategori ile kıyaslandıklarında koşullarda meydana gelen değişimlerden biraz daha fazla etkilenebilmektedirler.
B	Bu dereceyi alan menkul kıymetler, anapara ve faizlerini zamanında ödeme kapasitesi yeterli düzeyde olmakla birlikte, koşullarda meydana gelebilecek kısa vadeli değişimlerden olumsuz olarak etkilenebileceklerdir.
C	Kısa vadeli yükümlülüklerin yerine getirilmesinin şüpheli olduğu menkul kıymetler genellikle bu not ile derecelendirilmektedir.
D	Bu kategoriye dahil edilen borçların ödenme olasılığı yok denecek kadar düşüktür. Bu norm genellikle vadesinde ödenemeyen ve ödenme süresi verilmemiş borçlar için verilmektedir. S&P’s ödenme süresi verilmesi halinde bu borçların ödeneceğine inanmaktadır.

Kaynak: <http://www.standardpoors.com> ; Yalkın, 2007, s; 23

Tablo 2.2: Standart & Poor's Uzun Vadeli Menkul Kıymetlerin Dereceleri

AAA	S&P's tarafından en yüksek kaliteli kıymet olarak değerlendirilmekte ve ihraç eden kuruluşun anapara ve faizleri geri ödeme kabiliyeti son derece yüksek kabul edilmektedir.
AA	Anapara ve faiz yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyeti oldukça yüksek olan bu kategorideki menkul kıymetler AAA kategorisinden oldukça küçük bir farklılık göstermektedir. Bu dereceye sahip menkul kıymetler piyasada gerçekleşebilecek değişimlerden bir üst kategoriye göre daha fazla etkilenebilmektedirler.
A	Bu derecedeki menkul kıymet ihraç eden şirketlerin borçlarını geri ödeme güçleri iyi olmakla beraber, önceki kategorilere oranla piyasa koşullarındaki değişimlere karşı daha duyarlıdır. Borçlunun anapara ve faiz ödeme yeteneği ekonomik ve politik etkenlerden daha çabuk etkilenebilmektedir.
BBB	Bu notla derecelendirilen menkul kıymetlerde ihraççının anapara ve faiz ödeme gücü açısından yeterince güçlü olduğu kabul edilmektedir. Ancak ilk üç kategori ile kıyaslandığında ekonomik koşullarda meydana gelebilecek gelişmelerden daha fazla etkileneceği açıktır.
BB	Borçlunun anapara ve faiz yükümlülüklerini yerine getirebilmesi ancak ekonomik koşulların istikrarlı seyretmesi halinde mümkün olmaktadır.
B	Menkul kıymet ihracında bulunan kuruluşların yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri uzun vadede oldukça zordur.
CCC	Bu dereceye sahip menkul kıymet ihracında bulunan kuruluşların yükümlülüklerine ait geri ödemeyi zamanında yapabilme ihtimali oldukça zayıftır.
CC	Bu kategorideki menkul kıymetler oldukça yüksek bir spekülatif özellik arz etmektedirler. Risk ve belirsizlik oldukça fazladır ve ekonomik koşullarda oluşabilecek bir değişiklik ihraççının borçlarını geri ödemesinde oldukça ciddi problemlere yol açabilecektir.
C	Bu derece bir iflas talebinin kayda geçirildiği fakat kredi hizmet ödemelerinin devam ettiği durumlarda kullanılmaktadır.
D	Bu derece, geri ödemenin yapılamayacağını göstermektedir. Bu kategori verilen ek sürede ödemelerin yapılacağından emin olması durumu ayrı tutularak, faiz veya anapara ödemelerinin vadesinde yapılamadığı menkul kıymetler için kullanılmaktadır. "D" derecesi kredi hizmet ödemeleri tehlikeye sokulmuş ise iflas talebinin kayda alınması durumunda da kullanılmaktadır.

Kaynak: <http://www.standardpoors.com> ; Yalkın, 2007, s; 24

İhraç için SEC'e (Securities and Exchange Commision) başvurulduktan sonra, henüz böyle bir gelişme olmamışsa, S&P personeli, ihraççının üst düzey yöneticileri ile S&P tahvil derecelendirme uzmanları arasında bir toplantı düzenlemek üzere ihraççı şirket ile görüşülür. Ancak, normalde bu temas gerekli olmamakta, yeni ihraçlara ilişkin toplantı taleplerinin %95'i ihraççı şirket ya da aracı kurumu tarafından gelmektedir (S&P, 1986, s; 12).

2.2.2. Moody's

Moody's bütün dünyada etkin bir konuma sahip bulunması sebebiyle dünyaya açılmak isteyen büyük şirketlerin kredi değerliliğini öğrenmek için başvurdukları başlıca şirket konumundadır (Moody's, 2004).

Moody's şirketi uluslararası finans piyasalarında en büyük derecelendirme şirketi olarak kabul edilmektedir. Tüm dünyada 100 ülkede faaliyet gösteren bu şirket, 1500 şirket ile ortaklaşa çalışmaktadır. Ayrıca, Moody's 700 uzman analisti bünyesinde barındırmaktadır (Moody's, 2004).

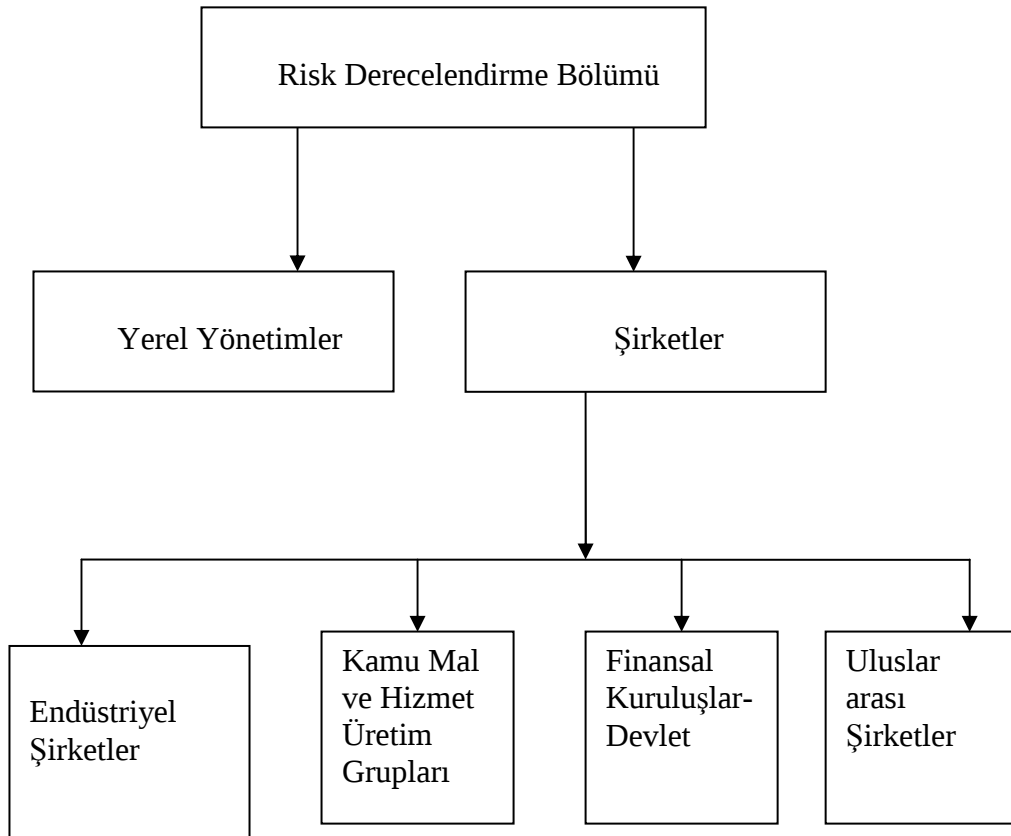
Moody's toplantılarda ihraççı kuruluşun yöneticileri tarafından açılacak her türlü konuyu görüşmeye ve tartışmaya açıktır. Bu konuların gündemi genellikle aşağıdaki konuları içermektedir:

- Şirketin tarihçesinin kısa bir özeti,
- Şirketin stratejisi ve felsefesi, (Genellikle şirketin üst düzey yöneticileri tarafından sunulur. Sunuşta şirketin orta vadede karşılaşacağı risk alanları ve fırsatlar ana hatlarıyla verilir)
- Faaliyet durumu-rekabet durumu, üretim kapasitesi, dağıtım sistemi, pazarlama ağı, satış anlaşmaları vb.
- Finansal yönetim ve muhasebe politikaları, (Şirketin likitide durumu, alternatif likitide kaynakları ve yönetimin borç kaldırıcı konusundaki görüşü hakkında finans yöneticilerince bilgi verilir)
- Şirketin geleceğini etkileyecek düzenlemelerdeki gelişmeler, yatırımlar, yönetim değişmesi, potansiyel devralma veya bölünmeler, sermaye yapısının değişmesi, teknolojik yenilikler, artan sermaye gerekleri gibi konulardır (Moody's, 1989).

Moody's şirketinin derece notundan sorumlu analistleri, firmadaki gelişmelerden sürekli haberdar olabilmek için, ihraççı kuruluşun ülkesindeki muhasebe konusunda uzmanlaşmış denetim firmalarıyla görüşmeler yaparlar. Moody's tarafından dolaylı olarak incelenen muhasebe politikaları aşağıdaki gibidir (Moody's, 2004):

- Amortisman politikası,
- Stok değerlendirme yöntemi,
- Döviz kurunun etkileri,
- Gayri maddi duran varlıkların değerlendirilmesi,
- Denetim kalitesi,
- İştiraklerin yapısı

Şekil 2.2'de Moody's şirketinin derecelendirme bölümünün organizasyon yapısı görülmektedir (Üreten, 1990, s; 35).

Şekil 2.2: Moody's Şirketi Derecelendirme Bölümü Organizasyon Yapısı

Tablo 2.3: Moody's Kısa Vadeli Menkul Kıymetlerin Dereceleri

P1 (Prime 1)	Bu derecelendirme kapsamına giren menkul kıymetleri ihraç eden şirketler yükümlülüklerini yerine getirme konusunda son derece güçlü bir yapıya sahiptirler. P1 olarak değerlendirilen menkul kıymetleri ihraç eden kuruluşların pazar paylarının, mali yapılarının ve aktif kalitesinin yüksek olduğu kabul edilmektedir.
P2 (Prime 2)	Bu kategorideki kıymetleri ihraç eden şirketler de borç yükümlülüklerini zamanında yerine getirme konusunda oldukça yüksek bir kabiliyete sahiptirler.
P3 (Prime 3)	Sektördeki özelliklerden ve pazarın yapısındaki değişimlerden P1 ve P2 derecesine sahip menkul kıymetlere oranla daha çabuk etkilenebilen bu kıymetleri ihraç eden kuruluşların da borçlarını ödeyebilme güçleri ve likiditeleri kabul edilebilir düzeydedir.

Kaynak: <http://www.moodys.com> ; Yalkın, 2007, s; 28

Kısa vadeli ihraç edilen menkul kıymetlerin, uzun vadeli ihraç edilenlere göre risk açısından farklılık göstermesi kaçınılmazdır. Bu yüzden derecelendirme kurumları vadeleri bir yılı aşmayan menkul kıymetleri (finansman bonosu) ayrıca değerlendirmeye almaktadır. Taşıdıkları risklerin özellikleri farklı olduğundan Moody's firması da S&P gibi bu kıymetler için ayrı bir derecelendirme tanımı getirmeyi tercih etmiştir. Moody's şirketinin kısa ve uzun vadeli menkul kıymetler için kullanmış olduğu derece sembolleri ve sembollerin anlamları Tablo 2.3'de ve Tablo 2.4' de ayrı ayrı verilmiştir.

Tablo 2.4 : Moody's Uzun Vadeli Menkul Kıymetlerin Dereceleri

Aaa	Bu menkul kıymetler yatırım riski minimum olduğundan birinci sınıf olarak değerlendirilmektedir. Bu dereceye sahip menkul kıymetleri ihraç eden şirketlerin anapara ve faiz yükümlülüklerini zamanında yerine getirmesi konusundaki güvenilirliği oldukça yüksektir. Bu güvenilirliği etkileyebilecek koşullarda meydana gelebilecek değişikliklerin, Aaa derecesine sahip menkul kıymetlerin kalitesini ve güçlü yapısını etkilemeyeceği kabul edilmektedir.
Aa	Bu tahvil grubu da Aaa kategorisinde yer alan tahviller kadar yüksek kaliteli kabul edilmektedir. Bu kategoriye birinci gruptan daha düşük derece verilmesinin temel nedeni piyasalardaki dalgalanmaların bu tahvilleri daha çok etkilemesinden kaynaklanmaktadır.
A	Bu kategorideki tahviller de yatırım açısından güvenilir tahvillerdir ve orta düzeyin üzerinde dereceye sahip menkul kıymetler olarak kabul edilmektedir. Bu kategorideki menkul kıymetlerin anapara ve faiz ödemeleri konusundaki yükümlülükleri yeterli düzeyde güvenilir nitelendirilmekle birlikte, gelecekte bu güvenilirliği bozabilecek unsurların ortaya çıkma ihtimalinin bulunduğu kabul edilmektedir.
Baa	Bu dereceye sahip tahvillerin anapara ve faiz ödemelerinin zamanında yapılma olasılığı orta düzeydedir. Güvenilirlikleri mevcut durumda yeterli gözükmeyle beraber şartlarda meydana gelebilecek değişimler uzun dönemde bu menkul kıymetlerin güvenilirliklerini azaltabilir veya tamamen ortadan kaldırabilir. Bu dereceye sahip kıymetler yatırım özelliklerinin yanı sıra spekülative özelliklere de sahiptirler.
Ba	Gelecekteki durumları önceden tahmin edilemeyen bu dereceye sahip menkul kıymetler spekülative özellik göstermektedirler. Anapara ve faiz ödemelerinin güvenilirliği orta düzeydedir ve uzun vadede değişim gösterebilmektedir. Gelecek belirsizliği bu kategoride yer alan tahvillerin en önemli özelliğidir.
B	Anapara ve faiz ödemelerini yerine getirme özelliği uzun dönemde son derece düşük olan bu menkul kıymetler, spekülative özellikler göstermektedir. Yatırım özellikleri ise son derece düşüktür.
Caa	Bu menkul kıymetlerin yani geri ödenmeme riski son derece yüksektir. Bu nedenle güvenilirlikleri son derece zayıf olarak kabul edilmektedir.
Ca	Ca derecesi almış menkul kıymetlerin anapara ve faiz ödemeleri genellikle yapılamadığından son derece spekülative'dir.
C	En düşük dereceye sahip kıymetler olup, tamamen spekülative'dir ve gerçek bir yatırım özelliği taşımamaktadırlar.

Kaynak: <http://www.moodys.com>, Yalkın, 2007, s; 29

2.2.3. Fitch-IBCA

Moody's ve S&P's dan sonraki üçüncü önemli derecelendirme şirketi olan FitchIBCA rating şirketinin temellerini, 1913 yılında, John Knowles Fitch tarafından kurulan Fitch Publishing Company oluşturmaktadır. Şirket; Amerika Birleşik Devletlerinde genel kabul görmüş ilk Avrupa kökenli derecelendirme kuruluşudur.

Başlangıçta bir yayın şirketi olan Fitch Publishing Company, 1989'da Fransız firması FIMALAC tarafından satın alınmıştır. İlk yıllarında çeşitli bankaları derecelendiren Fitch 1997'de bir İngiliz firması olan IBCA ile birleşerek FitchIBCA unvanını almıştır. Haziran 2000'de Amerikan menşeli Duff & Phelps derecelendirme kuruluşunu satın alan FitchIBCA Aralık 2000 tarihinde de Thomson Bank Watch'u da bünyesine katmıştır (FitchIBCA).

2.2.4. SPK tarafından Türkiye'de yetkili kılınan şirketler

Derecelendirme Faaliyeti ile Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği ile Standard and Poor's ve Moody's gibi özellikle düşürdükleri kredi notları ile gündeme gelen derecelendirme kuruluşlarının yerlileri ülkemizde faaliyete geçmeye hak kazanmıştır. Borsa Aracı Kurumları, Yatırım Ortaklıkları, Yatırım Fonları bu tebliğle birlikte derecelendirme yaptırarak yatırımcıya yönelik faaliyetlerde bulunabilirler.

Derecelendirme kuruluşları geçmişinde mali ve yüz kızartıcı suç işlememiş olanlar tarafından SPK'nın kabul ettiği uluslararası derecelendirme kuruluşlarının en az %25 ortaklığı ya da Know-How'ı ile kurulabilecektir. Borsadaki aracı kurumların ve ortaklıklarının, likiditesini, mali yükümlülüklerini karşılama gücünü, kârlılığını, mali yapısını, sektörel, ekonomik, politik ve sosyal koşulları dikkate alarak inceleyeceklerdir (Şener, 1997).

Sermaye piyasasında derecelendirme faaliyeti, Türkiye'de kurulan ve derecelendirme faaliyetinde bulunmak üzere Kurulca yetkilendirilen derecelendirme kuruluşları ile Türkiye'de derecelendirme faaliyetinde bulunması kurulca kabul edilen uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından yapılır.

Derecelendirme kuruluşları, kredi derecelendirme ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesi faaliyetleri için ayrı ayrı yetkilendirilirler. Aynı kuruluş gerekli koşulları sağladığı ve ayrı bir organizasyon yapılanmasına gittiği takdirde, her iki derecelendirme faaliyetini de yürütebilir.

Türkiye'de yerleşik derecelendirme kuruluşlarının ve bu kuruluşlarda ortak olacak veya yönetici, kontrolör, derecelendirme uzmanı ve derecelendirme komitesi üyesi olarak görev alacakların sağlaması gereken şartlar Seri:VIII, No:51 Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği'nin 9 ve 10'uncu maddelerinde yer almaktadır.

Kurul, tebliğe göre derecelendirme faaliyeti yapabilecek uluslararası derecelendirme kuruluşlarını, Kurula başvurmaları halinde faaliyetlerinin kapsamı ve süresi, müşterileri, faaliyet gösterdikleri ülkeler ile bu ülkelerin yetkili otoriteleri tarafından kabul görüp görmedikleri ve kredibiliteleri bakımından değerlendirmeye tabi tutarak, uygun gördüklerini Kurulca kabul edilen uluslararası derecelendirme kuruluşu olarak listeye alır.

Kurulca kabul edilen uluslararası derecelendirme kuruluşları, Türkiye'de gerçekleştirecekleri derecelendirme faaliyetleri ile ilgili kamuya açıklama ve bildirim yükümlülüklerinin tebliğ hükümleri çerçevesinde yerine getirilmesini sağlamak için Türkiye'de bir temsilci bulundurmak zorundadırlar.

Kurulca kabul edilen uluslararası derecelendirme kuruluşlarının bağlı ortaklığı veya iştiraki olarak ya da bu kuruluşlar ile bilgi paylaşım sözleşmesi çerçevesinde derecelendirme faaliyetinde bulunmak isteyen kuruluşlar, Tebliğ hükümleri çerçevesinde yetkilendirilmeleri halinde, Türkiye'de derecelendirme faaliyetinde bulunabilirler ve Kurulca yetkilendirilen derecelendirme kuruluşları olarak bu Tebliğ hükümlerine tabi olurlar (SPK, 2007).

2.3. Derecelendirmede Kullanılan Ölçütler

2.3.1. Finansal ölçütler

Derecelendirme kuruluşları, finansal risk analizlerini geçmiş veriler ve gelecekteki veriler olmak üzere iki açıdan ele almaktadırlar.

Geçmiş veriler, işletmenin mali tabloları ve bu mali tablolara ilişkin oran analizleridir. Bu oranlar; finansal kaynakların uygunluğu, kaldıraç seviyesi ve varlıkların korunma düzeyleridir. Bununla birlikte hem mali tablolar hem de oranlar firmanın yer aldığı sektördeki diğer firmaların mali tabloları ve oranları ile de karşılaştırılır. Geçmiş verilerin ele alınmasında, enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde, duran varlıklar ve stoklar benzeri diğer bilanço kalemlerinin de yeniden değerlemeye tabi tutulması gerekir (Akgüç, 1991; Kararer, 2002, s; 71).

Gelecekteki verilerin ele alınmasında ise, gelecekte ortaya çıkması muhtemel gelir ve gider kalemleri üzerinde durulmaktadır. Firmanın gelecekte sağlayacağı nakit akışının borçlarını ödeme gücü, gelecekte oluşacak muhtemel olumsuzlukların finansal risk düzeyini nasıl etkileyeceği bu kapsamda değerlendirilmektedir (Kılıç, 1989, s; 47).

Finansal tabloların analizi, yatırımcı için geleceğin tahminine katkı sağlarken, yönetici için finansal tablolar analizi hem gelecekteki koşulları tahmin etme açısından hem de gelecekteki durumları etkileyecek faaliyetleri planlarken bir başlangıç noktası olması nedeniyle oldukça önemlidir (Eugene, 1996, s; 264).

Finansal analizde kullanılan oranlar; likidite oranları, mali yapıyı ölçen oranlar, kârlılık oranları, büyüme oranları ve faaliyet oranlarıdır.

2.3.1.1. Likidite oranları

Likidite oranları, şirketin kısa vadeli borç ödeme gücünü ölçmek, işletme sermayesinin yeterliliğini belirleyebilmek için kullanılır. Likidite oranlarında kullanılan dönen varlıklar, bir hesap dönemi içinde işletmenin normal faaliyeti sonucunda paraya çevrilebilir değerlerdir. (Gülbüz ve Engincan, 2004, s; 93)

Likidite oranlarının anlamları ve hesaplanış şekilleri aşağıdaki gibidir:

Cari oran, dönen varlıkların kısa vadeli borçlara bölünmesiyle elde edilir ve kısa vadeli borçların çok yakın gelecekte paraya çevrilmesi beklenen varlıklarla ne ölçüde karşılanabileceğini gösterir. (Eugene, 1996, s; 266)

$\text{Cari Oran} = \text{Dönen Varlıklar} / \text{Kısa vadeli borçlar}$

Likidite veya Asit-Test Oranı, cari oranı tamamlayan ve onu daha anlamlı kılan bir orandır. Bu oran, likiditeleri nisbeten düşük değerler dönen varlıklar tutarından düşülerek, kısa vadeli yabancı kaynaklara bölünmek suretiyle hesaplanmaktadır (Akgüç, 1998, s; 28).

$\text{Likidite Oranı} = \frac{\text{Hazır değerler} + \text{Serbest menkul değerler} + \text{Kısa süreli alacaklar}}{\text{Kısa vadeli yabancı kaynaklar}}$

Nakit oranı, para ve para benzerlerinin kısa vadeli yabancı kaynaklara bölünmesiyle bulunmaktadır. bu oran firmanın satışlarının durması ve alacaklarını tahsil edememesi durumunda, kısa vadeli borçlarını ödeyebilme gücünü göstermektedir (Akgüç, 1998, s; 30).

$\text{Nakit Oranı} = \frac{\text{Hazır değerler} + \text{Serbest menkul kıymetler}}{\text{Kısa vadeli yabancı kaynaklar}}$

2.3.1.2. Mali yapıyı ölçen oranlar

Mali yapıyı ölçen oranlar, şirketin ölçülü bir şekilde finanse edilip edilmediğini, şirkete borç verenlerin emniyet payının yeterli olup olmadığını, şirketin özellikle uzun süreli yükümlülüklerini karşılama yeteneğinin ne durumda olduğunu belirlemeye yönelik soruların cevabını veren oranlardır.

Kaldıraç oranı olarak da bilinen Borçlar / Aktif toplamı oranı aktiflerin yüzde kaçının borçlarla finans edildiğini göstermektedir. Bu oranın yüksek olması, şirketin spekülatif tarzda finanse edilmiş olabileceğini, kredi verenlerin emniyet marjının düşük olduğunu, şirketin faiz ve anapara taksitlerini ödeme güçlüğü yaşayabileceğini gösterir (Gürbüz ve Engincan, 2004, s; 96).

Borç rasyosu, borç verenler tarafından sağlanan toplam borç yüzdesini ölçen orandır (Eugene, 1996, s; 272).

$\text{Borç Oranı} = \frac{\text{Toplam Borçlar}}{\text{Toplam Varlıklar}}$

Borç oranının payındaki değer kısa veya uzun vadeli borçlar yapılarak işletmenin faaliyetine tahsis edilen varlıkların ne kadarının kısa veya uzun vadeli borçla finans edildiği de belirlenebilmektedir. Diğer mali yapı oranları ise özetle aşağıdaki gibidir:

Duran Varlıklar / Yabancı Kaynaklar: Bu oran yabancı kaynakların ne kadarının duran varlık için kullanıldığını gösterir.

Duran Varlıklar / Devamlı Sermaye: Bu oran devamlı sermayenin ne kadarının duran varlık tahsisi için kullanıldığını gösterir.

Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar / Toplam Yabancı Kaynaklar: Kısa vadeli borçların toplam borçlar içindeki payının ifadesidir.

Banka Kredileri / Aktif toplamı: Aktiflerin ne kadarlık bir kısmının banka kredileri ile finans edildiğini gösteren orandır.

Banka Kredileri (Faizler dahil) / Toplam Yabancı Kaynaklar: Tüm yabancı kaynaklar içinde faizleri ile birlikte banka kredilerinin oranının ifadesidir.

2.3.1.3. Faaliyet oranları

Faaliyet oranları hesaplanırken, bilanço kalemlerinin birbirine bölünmesi, gelir tablosu kalemlerinin bilanço kalemlerine bölünmesi ya da dönemsel bir tutarın bir başka dönemsel tutara bölünmesi söz konusudur. Faaliyet oranları diğer bir ifadeyle devir hızı oranları hesaplanırken, gelir tablosu kalemleri ve dönemsel bir tutar olan satışlar bilanço kalemlerine oranlandığından, bilanço kalemlerinin ortalamasının alınması yoluyla hesaplama yapmak daha sağlıklı sonuçlar vermektedir. Faaliyet oranları aşağıda ifade ve formüle edildiği gibi derecelendirme aşamasında kullanılmaktadır (Akgüç, 1998, s; 44).

Alacak devir hızı, alacakların paraya dönüşüm çabukluğunu, alacakların tahsil kabiliyetini ve likiditesini gösteren bir ölçüdür.

Alacak Devir Hızı = Kredili satışlar tutarı / Ortalama ticari alacaklar

Stok devir hızı, stokların ne kadar hızlı satıldığını gösteren orandır. Kuramsal olarak satışların maliyetinin ortalama stok tutarına bölünmesiyle bulunur.

Stok devir hızı = Satışların maliyeti / Ortalama Stoklar

Çalışma sermayesi devir hızı, işletme sermayesinin ne derece etkin olduğunu belirleyebilmek için hesaplanır.

Çalışma sermayesi devir hızı = Net Satışlar / Ortalama net işletme sermayesi

Aktif devir hızı, bir işletmede sermaye yoğun teknoloji kullanımının bir göstergesi ya da varlık kullanımında bir etkinlik ölçüsü olarak yorumlanabilmektedir. Varlık devir hızı olarak da bilinen aktif devir hızı, büyük ölçüde bir işletmenin varlık yapısı içinde duran varlıkların göreceli önemini yansıtır.

Öz sermaye devir hızı, bir işletmenin öz sermayesini ne derece etkin kullandığını gösteren ölçüttür. Öz sermaye, firmanın yılsonundaki öz sermayesi olabileceği gibi, incelenen yıla ait ortalama rakam da olabilir.

Öz sermaye devir hızı = Net satışlar / Ortalama öz sermaye olarak hesaplanır.

2.3.1.4. Kârlılık oranları

Kârlılık oranları, likidite, aktif yönetimi ve borç yönetiminin faaliyet sonuçları üzerindeki bileşik etkisini gösterir. Başlıca kârlılık oranları aşağıda ifade ve formüle edilmiştir (Eugene, 1998, s; 274):

Satış kârı marjı, bir liralık satış başına düşen kârı gösteren orandır. Vergi sonrası gelirlerin satışlara bölünmesi ile elde edilir.

Satış kâr marjı = Adi hisse senetleri sahiplerine kalan net kâr / Satışlar

Temel kazanç gücü oranı, faiz ve vergi öncesi kârın toplam satışlara bölünmesi ile elde edilir. Bu oran firmanın aktiflerinin vergi ve kaldıraç etkisinden önceki gayri safi kazançları sağlama gücünü gösterir.

Temel kazanç gücü = Faiz vergiden önceki kâr / Toplam aktifler

Toplam aktif getirisi, net gelirin toplam aktiflere oranı ile bulunur ve toplam aktiflerin faiz ve vergilerden sonraki getirisini ölçer.

Toplam aktiflerin getiri oranı = Adi hisse senedi sahiplerine kalan gelir / Toplam aktifler

Fiyat kazanç oranı, 1 liralık kâr için yatırımcıların ödemeye razı oldukları tutarı gösterir.

Fiyat kazanç oranı = Hisse senedinin fiyatı / hisse senedinin kazancı

2.3.2. Niteliksel ölçütler

2.3.2.1. Ülke riski

Bir şirket veya kuruluşun üstlendiği yükümlülükleri yerine getirebilme gücünün değerlendirilmesi esnasında faaliyette bulunan ülke veya ülkelerin de borçlarını tam olarak ve zamanında ödeme gücü ve niyeti bir bütün olarak dikkate alınmaktadır. Ülkelere verilecek risk dereceleri, aynı zamanda bu ülkede döviz cinsinden borçlanan firmalar için de genellikle alabilecekleri en üst derece olmaktadır. Çünkü burada bir şirket veya kuruluşun, devletten daha fazla döviz

bulma veya elindeki kaynakları dövizde çevirme kabiliyeti olamayacağı mantığından hareket edilmektedir (Zaimoğlu, 1995, s; 17).

2.3.2.2. Endüstri riski

Derecelendirilen şirket veya kuruluşlar birkaç değişik endüstride faaliyette bulunuyorlarsa, analizin gerçekçi bir sonuç yansıtabilmesi için her sektörün ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilmesi faydalı olacaktır. Genelde derecelendirme firmaları sektörlerle yönelik çalışan uzman grubu oluşturarak sektörlerdeki gelişmeleri yakından takip etmektedirler. Bu uygulama firmalara daha detaylı karşılaştırma ve geleceğe yönelik objektif bir değerlendirme yapma imkanı vermektedir (SPK).

2.3.3.3. Firma riski

Ülke riskinin ve endüstri riskinin değerlendirilmesinin yanı sıra, risk derecelendirmesinde şirket veya kuruluşun taşıdığı riskin de incelenmesi gerekmektedir.

Bu tür riskin ortaya konulmasına yönelik olarak yapılan analizler dört ana grupta toplanabilir (Zaimoğlu, 1995, s; 23):

- 1) Yönetim Kalitesi ve Stratejisi,
- 2) İşletme Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi,
- 3) Muhasebe Uygulamaları,
- 4) Finansal Durum

Fitch rating kuruluşu ise firma riski ile ilgili kalitatif riskleri aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

1. Piyasa konumu

Faaliyet gösterilen ana segmentlerde piyasa payı, ürün çeşitlemesi ve fiyatı etkileyebilme kabiliyeti

Ürün, müşteri portföyü, hammadde sağlayıcılar ve coğrafi konum

2. Üst yönetim takımı

Yönetim ve strateji açısından etkili bir yönetim ve iyi tanımlanmış bir stratejinin varlığı,

Risk tolerans düzeyi ve genel finansman politikaları,

Satın almalar konusundaki isteklilik,
Geçmiş performans. Önceden taahhüt edilerek halka duyurulmuş
projelerdeki başarı durumu.

3. Muhasebe standartları

UFRS bazında finansal raporlama talep edilir.

4. Hukuki düzenlemeler

5. Kurumsal yönetim (FitchIBCA).

2.4. Derecelendirme Süreci

Genelde, derecelendirme firmalarının şirketlere yönelik derecelendirme süreci beş aşamadan oluşmaktadır (Küçükkocaoğlu, 2004, s; 14).

2.4.1. Tanıtım toplantısı

Derecelendirme işlemi, firmaya gönderilen deneyimli ve eğitimli uzmanlar tarafından iş konusunu ve stratejilerini açıklamaları için planlanmış bir süreçtir. Sürecin başlangıcını, finansman sağlamak için menkul kıymet ihraç edecek firmanın derecelendirme sürecini tartışmak amacıyla bir görüşme talebi oluşturur. Böylece, derecelendirme kuruluşu tarafından firmanın üst düzey yetkilileriyle veya yönetim kuruluyla sürecin oluşumunu görüşmek ve şirketle ilgili ihtiyaç duyulacak bilgileri açıklamak için bir tanıtım toplantısı düzenlenir. Görüşmeden beklenen ise, ihraççının derecelendirme kuruluşunun analizine yaklaşımını belirlemekle birlikte, görüşmeler sırasında en çok önem taşıyan konuların neler olduğunu belirginleştirmektir (Erdoğan, 1999, s; 9).

2.4.2. Yöneticilerle toplantı

Derecelendirme hizmetinin sunulmasına karar verildikten sonra Standart&Poor's ve Moody's, ihracın değerlendirilmesi için bir başuzman, bir uzman ve bir personeli atar. Fitch, genellikle üçüncü bir uzmanı da gruba dâhil etmektedir. İnceleme grubu önce, ihraççı tarafından sağlanan belgeler ve halka açıklanan mali tablolara dayalı ilk analizi yapmakta ve şirketin bulunduğu sektörü incelemektedir. Bu çalışmayı ihraççı ya da aracı kurumuyla yapılan bir toplantı izler. Bu toplantı da ihraççı gruba, şirketi ve ihracı tanıtan bir sunuş yapmakta ve

soruları cevaplandırmaktadır. Bu toplantının amacı, derece üzerinde etkili olabilecek yönetim politikaları, kredi anlaşmaları ve finansal planlar gibi anahtar faktörlerin uzmanlara anlatılması ve değerlendirilmesidir. Şirket genellikle finansman bölümünün şefi tarafından temsil edilmektedir. Şef, genellikle strateji ve planlarla ilgilenir. Ayrıca toplantıya, ihracı yapan yöneticiler de katılmaktadır (S&P).

Derecelendirme firması ile yönetimin ilk resmi görüşmesi, genellikle ihraççı kurumun yani derecelendirme talebinde bulunan kesimin merkezinde yapılmaktadır. Görüşmeler bir veya iki gün sürmektedir. Görüşmelerin yapısı, kısa veya uzun vadeli borçlanmanın değerlendirilmesinde çok az farklılık göstermektedir. Yöneticiler toplantısından önce, genellikle şirketlerin yapılarını tanımaya yönelik bilgiler istenmektedir. Bu bilgiler şu şekilde özetlenebilir:

- Şirketin kısa geçmişi,
- Şirket stratejisi ve felsefesi (Bu bölüm genellikle genel müdür veya başka bir üst düzey yetkili tarafından sunulmaktadır),
- Faaliyet durumu (Rekabet gücü, üretim kapasitesi, dağıtım sistemi, vb. konular bu bölümde ele alınmaktadır),
- Finansal yönetim ve muhasebe politikaları,
- Düzenleyici gelişmeler, gelecekte yapılacaklar, potansiyel kazançlar

gibi önem taşıyan konular da bu bölümde ele alınmaktadır (Kılıç, 1989, s; 35).

2.4.3. Derecelendirme kararı

Standart & Poor's'da ihraççı şirket ile yapılan toplantıdan çok kısa bir süre sonra, 5 ile 7 üyeden oluşan derecelendirme komitesi, bölüm politikalarına uygun olarak toplanmaktadır. Birinci ve ikinci düzeydeki uzmanlar tarafından, Derecelendirme Komitesi'ne ihraççı şirket hakkında detaylı bir sunuş yapılmaktadır. Sunuşta ihraççı kuruluşun ve ihracın özelliklerine göre aşağıdaki hususlara yer verilmektedir.

Derecelendirme firmasının uzmanları, yapılan toplantıda elde edilen bilgiler ışığında şirketi değerlendiren bir rapor hazırlarlar. Kendi görüşleri ile desteklenen bu raporda bir derece belirlenerek derecelendirme komitesine sunulur. Verilen derecenin uyumlu olabilmesinin sağlanması açısından gerek merkezdeki

analistlerin ve gerekse diğer ülkelerde bulunan bürolarda faaliyet gösteren analistlerin katılımı sağlanır. Kurulan komitenin toplantısında raporu hazırlayan uzman analistler ve şirket hakkında detaylı bir prezantasyon yaparak finansal istatistikler ve karşılaştırmalı analizler hakkında bilgi vermektedir. Bu bilgiler genelde:

- Şirketin stratejik ve finansal yönetiminin değerlendirilmesi,
- Şirketin faaliyette bulunduğu sektörün yapısı, şirketin rekabet durumu, üretim kapasitesi, vb. konuların incelenmesi,
- Finansal analizler,
- Finansal programlar ve işletme politikaları,
- Derece önerisi, gibi konuları kapsamaktadır (S&P).

2.4.4. Derecenin açıklanması

Yapılan komite toplantısı sonucunda şirket ile ilgili derece belirlenmektedir. Sonuç, öncelikle şirket veya kuruluşa, nedenleri ile bildirilmektedir. Firma yapılan derecelendirmeyi kamuya açıklamadan önce, gerekli yasal düzenlemeleri de incelemekte ve taahhüdün yasal, geçerli ve bağlayıcı yapısını garantileyen bir programlama yapmaktadır. Yasal konulardaki incelemeyi takiben verilen dereceler, basın yoluyla kamuoyuna duyurulmaktadır. İstenildiği takdirde hem derecelendirilen menkul kıymetler hem de ihracçı kuruluşlar hakkında detaylı bilgiler, derecelendirme firmalarınca hazırlanan yayınlardan takip edilebilmektedir (Küçükağaoğlu, 2004, s; 16).

2.4.5. Derecenin İzlenmesi

Derecelendirme firmalarının yatırımcılara karşı sorumluluğu borçlanma süresi boyunca verilen derecenin doğruluğunu ispat etmektir. Derecelendirme işlemi tamamlandıktan sonra da firma, ilgili şirket veya kuruluşu izlemeye devam etmektedir. Bu izleme sürecinin temelini ilgili kuruluştan sürekli olarak gelen yıllık raporlar, yönetimle yapılan görüşmeler ve çeşitli kaynaklardan elde edilen güncel endüstriyel ve ekonomik veriler oluşturmaktadır.

Firmalar genelde derecelendirmesini yaptığı kuruluşların yönetimiyle sürekli bir ilişki içinde bulunmaya önem verirler. Bunun nedeni, ihracçı kuruluşun

zayıf ve kuvvetli yönlerinin, ileriye dönük projeksiyonlarının ve temel hedeflerinin sürekli olarak izlenmesidir (Küçükağaoğlu, 2004, s; 16).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BASEL II KAPSAMINDA FİRMA RATING NOTUNU ETKİLEYEN NİTELİKSEL ÖLÇÜTLER

3.1. Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum

3.1.1. Kurumsal yönetim

Kurumsal yönetim, ekonomik verimliliği ve büyümeyi artırmanın aynı zamanda yatırımcı güveninin kazanılmasının anahtar unsurlarından birisidir. Kurumsal yönetim, bir şirketin yönetimi, yönetim kurulu, pay sahipleri ve diğer çıkar grupları arasındaki bir dizi ilişkiyi kapsar. Kurumsal yönetim aynı zamanda şirketin amaçlarının belirlendiği bir yapıyı ortaya koymakta ve bu amaçlara nasıl ulaşılacağına ve performansın nasıl denetleneceğinin yollarını çizmektedir (OECD, 2005, s; 9).

Dünya Bankası'nın tanımına göre kurumsal yönetim, şirketin mali ve beşeri sermaye çekmesine, verimli faaliyette bulunmasına ve böylece bir bütün olarak çıkar sahiplerinin ve toplumun çıkarlarına saygı duyarken, pay sahipleri için uzun dönemli ekonomik değer yaratmak suretiyle, şirketin kalıcı olmasına imkan sağlayan kanun, yönetmelik ve uygun ihtiyari özel sektör uygulamalarının bütünüdür.

Bir başka tanıma göre; kurumsal yönetim, işletme yönetiminde kâr elde etme ve pay sahiplerine dağıtma amacını taşıyan geleneksel yapıların yanında, hissedarların, yöneticilerin ve diğer paydaşların haklarının da önemsendiği bir anlayıştır (Millstein, 1998, s; 8).

Kurumsal yönetim, dar ve geniş olmak üzere iki açıdan ele alınabilir. Bu terim geniş açıdan, anonim ortaklığın kendisine dışarıdan sermaye çekmesine ve faaliyetlerini verimli bir şekilde icra etmesine imkan veren ve böylelikle pay sahipleri dışındaki ilgililerin ve genel olarak toplumun menfaatlerine de saygı gösterirken, uzun dönemde ortaklık paylarının artmasını sağlayan kanun, tüzük ve ihtiyari özel sektör uygulamalarının karışımını ifade etmektedir. Dar açıdan ise bu kavram, yönetim kurulunun, müdürlerin ve pay sahiplerinin rollerini ve icraatlarını açıklamaktadır (Holly, 2000, s; 11).

3.1.2. Kurumsal yönetimin kapsam ve önemi

Bir ülkenin kurumsal yönetim ortamını, ülkenin içinde bulunduğu genel şartlar, sermaye piyasasının gelişmişlik düzeyi ve şirket uygulamaları belirlemektedir. Ülke ile ilgili faktörler genel olarak, ekonomik durum, finansal ortam, rekabetin yoğunluğu, bankacılık sistemi, mülkiyet haklarının gelişmişliği ve benzeri faktörlerden oluşmaktadır. Sermaye piyasası ile ilgili faktörleri ise; piyasaya ilişkin düzenlemeler ve piyasanın alt yapısı, piyasa likiditesi, gelişmiş bir yatırımcı topluluğunun varlığı ve başta muhasebe standartları olmak üzere, uluslararası standartların uygulanma düzeyi oluşturmaktadır (SPK).

İyi bir kurumsal yönetim, şirketlere finansman kolaylığı, sermaye maliyetinin düşük tutulması ve sermayenin verimli kullanılmasını sağlar. Böylece, yerli yabancı yatırımcıların güveni kazanılarak uzun vadeli sermaye girişi hızlanır. Ulusal ekonomilerin istikrarlı bir büyüme ortamı içinde olmaları uluslararası ekonomik düzendeki istikrarı sağlamaktadır. Kırılganlık azalacağından olası bir kriz, daha az zararla atlatılabilecektir (Koç, 2004, s; 27).

Kapsamlı ve son derece hızlı bir değişim sürecine tanık olduğumuz günümüz dünyasında, ekonomik ve sosyal alanlarda ortaya çıkan sorunlar, yaşanan uluslar arası finansal krizler, finansal bilgi hazırlayıcılarının güvenilirliklerine gölge düşürmektedir. Farklı gruplara bilgi üreten muhasebe mesleğinin uygulanmasında kamunun ve özel sektörün kurumsal yönetim politikalarının yetersiz olduğu görüşü, yüksek profilli başarısızlıklar, ülkelerin ekonomik olarak birbirlerine olan bağılılıklarının artması ve yeni rekabet şartları kurumsal yönetim kavramının önemini artırmıştır (Atabey vd., 2005, s; 240).

Şirketlerin yönetilmesi, ülkelerin yönetilmesi kadar önemlidir. Eğer bir ülkede şirketlerin kötü yönetildiğine dair bir kanı varsa, eğer yatırımcılar o ülkedeki şirket yönetimini yeterince şeffaf bulmuyorlarsa, eğer bir ülkede doğru muhasebe standartları ve şeffaf raporlama yoksa, sermaye başka ülkelere kaçır, dolayısıyla şirketlerin tek başına iyi olması yeterli değildir, çünkü sonuçlar bütün şirketleri etkiler (Darman, 2004, s; 203).

3.1.3. Kurumsal Yönetimin Faydaları

Yapılan açıklamalar çerçevesinde kurumsallaşmanın yararlarını aşağıdaki şekilde sayabiliriz:

- Kurumsallaşma ile beraber işletmeler gerek kamuoyuna karşı, gerekse de çevreye karşı olan sorumluluklarını yerine getirirler. Ayrıca işletmeler sosyal sorumluluk ve iş ahlakına uyararak, daha şeffaf bir yaklaşım ile işletme sorunlarını çözebilirler.
- Kurumsallaşma uluslararası pazarlara yönelme isteği olan işletmelere yardımcı olur. Kurumsallaşma ile birlikte işletmeler daha iyi bir örgüt yapısına, bilgili ve yetişmiş profesyonel yöneticilere sahip olurlar.
- Kaynaklar daha etkin ve verimli kullanılır.
- Halka açılmanın sağlayacağı avantajlardan faydalanılır.
- İşletmelerde modern yönetim teknikleri uygulanır ve ileri teknolojilerden daha fazla yararlanma imkânı doğar (Doğan, 1998, s; 166).

3.1.4. Kurumsal yönetim unsurları

Genel kabul gören tüm uluslararası kurumsal yönetim yaklaşımlarında, eşitlik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk kavramları olmazsa olmaz kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eşitlik; şirket yönetiminin tüm faaliyetlerinde, pay ve menfaat sahiplerine eşit davranmasını ve olası çıkar çatışmalarının önüne geçilmesini ifade eder. Şeffaflık; ticari sır niteliğindeki ve henüz kamuya açıklanmamış bilgiler hariç olmak üzere, şirket ile ilgili finansal ve finansal olmayan bilgilerin, zamanında, doğru, eksiksiz, anlaşılabilir, yorumlanabilir, düşük maliyetle kolay erişilebilir bir şekilde kamuya duyurulması yaklaşımıdır. Hesap verebilirlik; yönetim kurulu üyelerinin esas itibarıyla anonim şirket tüzel kişiliğine ve dolayısıyla pay sahiplerine karşı olan hesap verme zorunluluğunu, sorumluluk ise; şirket yönetiminin anonim şirket adına yaptığı tüm faaliyetlerinin mevzuata, esas sözleşmeye ve şirket içi düzenlemelere uygunluğunu ve bunun denetlenmesini ifade eder (SPK).

Şeffaflık kavramı, kredilerin yatırımcılarca kullanımı, kredi kullananların kredibilitesi, hükümetin kamu hizmetlerini sunumu ve uluslararası kuruluşların faaliyetleri hakkında doğru zamanlı ve güvenilir, ekonomik, sosyal ve politik bilginin artan biçimde akışının sağlanması olarak da tanımlanmaktadır (Kaufmann ve Vishwanath, 1999, s; 23).

Hesap verebilirlik ilkesi, menfaat sahipleri ile ilgili hususlara değinmekte ve işletme ile menfaat sahipleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesine yönelik kuralları açıklamaktadır. Menfaat sahibi, işletmenin hedeflerine ulaşmasında rol oynayan ve işletme faaliyetleri ile ilgisi olan bir kimse, kurum veya çıkar grubu olarak tanımlanmaktadır. İşletme ile ilgili menfaat sahipleri; pay sahipleri ile birlikte çalışanları, alacaklıları, müşterileri, tedarikçileri, sendikaları, çeşitli sivil toplum kuruluşlarını, devleti ve hatta işletmeye yatırım yapmayı düşünebilecek potansiyel tasarruf sahiplerini de içermektedir.

Hesap verebilirlik, yönetim işlevinin ve sorumluluklarının açıklanması, hissedar ve yöneticilerin taleplerinin sıraya koyulmasının güvence altına alınması ve nesnel kararlar alındığının yönetim kurulları tarafından izlenmesidir (Millstein, 2000, s; 3).

Sorumluluk, doğruları teşvik eden, buna karşın yanlışları cezalandıran bir kontrol mekanizması işlevi görmektedir. Yönetim kademelerinin temel sorumluluğu ise, kurumun hedeflerini sağlıklı bir biçimde tespit etmek ve bunları uygulamaya geçirmektir. Sorumluluk ilkesinin amacı, firmanın faaliyetlerinin kanunlara ve toplumsal değerleri yansıtan düzenlemelere uygunluğunu güvence altına almaktır (Millstein, 2000, s; 3).

Adillik (eşitlik) ilkesi, şirket yönetiminin bütün hak sahiplerine karşı eşit davranmasının ifadesidir. Bu ilke, azınlık hissedarlar ve yabancı ortaklar da dâhil olmak üzere, hissedar haklarının korunmasını ve yapılan sözleşmelerin uygulanmasını ifade etmektedir (Deloitte, 2008, s; 4).

3.1.5. Kurumsal yönetim ilkeleri

SPK tarafından belirlenen kurumsal yönetim ilkeleri; pay sahipleri, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık, menfaat sahipleri, yönetim kurulu ile ilgili ilkeler

olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. Bu ilkeler SPK tarafından aşağıdaki gibi özetlenmektedir.

3.1.5.1. Pay sahipleri ile ilgili ilkeler

Pay sahipliği haklarının kullanımının kolaylaştırılması: Pay sahipliği haklarının kullanılmasında mevzuata, esas sözleşmeye ve diğer şirket içi düzenlemelere uyulur ve bu hakların kullanılmasını sağlayacak önlemler alınır.

Bilgi alma ve inceleme hakkı: Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanımında, pay sahipleri arasında ayırım yapılmaz.

Pay sahiplerinin bilgi alma haklarının genişletilmesi amacına yönelik olarak, hakların kullanımını etkileyebilecek her türlü bilgi, güncel olarak elektronik ortamda pay sahiplerinin kullanımına sunulur.

Genel kurula katılım hakkı: Gerçek pay sahiplerinin genel kurula katılımını teminen, genel kurul toplantısından makul bir süre öncesine kadar, pay sahiplerine ilişkin kayıtların tutulması ve saklanması konusunda faaliyet gösteren kuruluşların kayıtları da dikkate alınarak, nama yazılı hisse senedi sahibi pay sahipleri, pay defterine kaydedilir.

Genel kurul toplantısı için davet usulü, içeriği ve zamanlaması, pay sahiplerinin toplantı gündem maddeleri hakkında yeterince bilgilendirilmesini sağlar ve hazırlık yapma imkanı verir. Yönetim kurulu gündem maddeleri ile ilgili olarak bilgilendirme dokümanı hazırlar ve bunu kamuya duyurur.

Genel kurulun toplanma usulü, pay sahiplerinin katılımını en üst seviyede sağlar. Genel kurul toplantısında, gündemde yer alan konular tarafsız ve ayrıntılı bir şekilde, açık ve anlaşılabilir bir yöntemle aktarılır; pay sahiplerine eşit şartlar altında düşüncelerini açıklama ve soru sorma imkanı verilir ve sağlıklı bir tartışma ortamı yaratılır.

Bağımsız denetim kuruluşu toplantıda; mali tabloların ve sermaye yeterlilik tablosu gibi ilgili diğer raporların mevcut ilke ve standartlara uygunluğu ile bilgilerin doğruluğu ve gerçeği dürüst bir biçimde yansıtmadığı; bağımsızlığı engelleyen herhangi bir husus olup olmadığı; kendisinin ve kendi iştiraklerinin, şirkete ve iştiraklerine/bağlı ortaklıklarına verdiği hizmetler,

konularında pay sahiplerinin bilgisine sunulmak üzere yazılı bir açıklama yapar (SPK).

Şirketin sermaye ve yönetim yapısı ile malvarlığında değişiklik meydana getiren bölünme ve hisse değişimi, önemli tutardaki maddi/maddi olmayan varlık alım/satımı, kiralanması veya kiraya verilmesi veya bağış ve yardımda bulunulması ile üçüncü kişiler lehine kefalet, ipotek gibi teminat verilmesine ilişkin kararların genel kurulda alınması yönünde esas sözleşmeye hüküm konularak pay sahiplerinin genel kurulda bu tür kararlara katılmaları sağlanır.

Oy hakkı: Oy hakkı vazgeçilmez nitelikte bir hak olup, esas sözleşme ile kaldırılmaz ve oy hakkının özüne dokunulamaz.

Oy hakkının kullanılmasını zorlaştıracı uygulamalardan kaçınılır.

Pay sahibinin genel kurulda kullanabileceği oy sayısına üst sınır getirilemez.

Oy hakkı, payın iktisap edilmesi anında doğar, oy hakkının iktisap tarihinden itibaren belirli bir süre sonra kullanılmasını öngörecektir şekilde bir düzenleme yapılamaz.

Oy hakkında imtiyaz tanınmasından kaçınılır.

Pay sahibi olmayan kişinin temsilci olarak vekaleten oy kullanmasını engelleyen hükümlere esas sözleşmede yer verilmez.

Karşılıklı iştirak ilişkisi, beraberinde bir hakimiyet ilişkisini de getiriyorsa, karşılıklı iştirak içerisinde bulunan şirketler, nisap oluşturmak gibi, çok zaruri durumlar ortaya çıkmadıkça, karşılıklı iştirak ilişkisi içerisinde bulundukları şirketin genel kurullarında oy haklarını kullanmaktan kaçınırlar ve bu durumu kamuya açıklarlar.

Mevzuat ve esas sözleşmede yer alan özel hükümler saklı kalmak üzere, genel kurul toplantısında oylama açık ve el kaldırmak suretiyle yapılır. Pay sahiplerinin talep etmesi halinde, oylamanın şekli genel kurul tarafından belirlenir.

Oy kullanma prosedürü, toplantıdan önce ve toplantı başlangıcında pay sahiplerine duyurulur (SPK).

Kâr payı hakkı: Yönetim kurulu üyeleri ve yöneticiler, mevzuatta tanımlanan örtülü ve muvazaalı işlemler yapmak suretiyle kârı azaltamaz.

Şirketin belirli ve tutarlı bir kâr dağıtım politikası olur ve kamuya açıklanır. Bu politika genel kurul toplantısında pay sahiplerinin bilgisine sunulur ve faaliyet raporunda, izahname ve sirkülerlerde yer alır.

Yönetim kurulunun, genel kurula kârın dağıtılmamasını teklif etmesi halinde, bunun nedenleri ile kârın kullanım şekline ilişkin bilgi ayrıca pay sahiplerine sunulur ve faaliyet raporunda, izahname ve sirkülerlerde yer alır.

Kâr dağıtımı mevzuatta öngörülen süreler içerisinde, genel kurul toplantısını takiben en kısa sürede yapılır.

Kâr payı (temettü) avansı kararı alınmasında ve uygulamasında azami özen gösterilir.

Kâr dağıtım politikasında, pay sahiplerinin menfaatleri ile şirket menfaati arasında tutarlı bir politika izlenir.

Pay sahiplerine eşit işlem ilkesi: Azınlık ve yabancı pay sahipleri dahil, tüm pay sahiplerine eşit muamele edilir.

Yönetim kurulu üyeleri ve yöneticiler ile yönetim kontrolünü elinde bulunduran pay sahipleri, ya da imtiyazlı bir şekilde çeşitli bilgilere ulaşma imkanı olan kimseler, kendileri adına şirketin faaliyet konusu kapsamında yaptıkları işlemleri kamuya açıklarlar.

Pay sahipleri, kendi haklı menfaatlerini koruma amacı olmaksızın, şirkete veya diğer pay sahiplerine zarar verme kastı ile hareket edemez.

3.1.5.2. Kamuyu aydınlatma ve şeffaflık ile ilgili ilkeler

Kamuyu aydınlatma esasları ve araçları: Kamuya açıklanacak bilgiler, açıklamadan yararlanacak kişi ve kuruluşların karar vermelerine yardımcı olacak şekilde, zamanında, doğru, eksiksiz, anlaşılabilir, yorumlanabilir, düşük maliyetle kolay erişilebilir ve eşit bir biçimde kamunun kullanımına sunulur.

Kamunun aydınlatılması ile ilgili olarak bir bilgilendirme politikası oluşturulur ve kamuya açıklanır.

Şirketin sermaye piyasası araçlarının değerine etki etme ihtimali bulunan gelişmeler mevzuat ile belirlenen süre içerisinde zaman geçirmeksizin kamuya duyurulur.

Şirketin finansal durumunda ve/veya faaliyetlerinde önemli bir değişiklik olması halinde veya yakın bir gelecekte önemli bir değişikliğin ortaya çıkmasının beklendiği durumlarda, ilgili düzenlemelerde yer alan hükümler saklı kalmak kaydıyla, kamuoyu bilgilendirilir (SPK).

Şirketin kamuya yapmış olduğu açıklamalar ile ilgili olarak sonradan ortaya çıkan değişiklikler ve gelişmeler sürekli olarak güncellenerek kamuya duyurulur.

Yönetim kurulunun, bu ilkelere yer alan prensiplerin uygulanıp uygulanmadığını, uygulanmıyor ise gerekçesini ve bu prensiplere tam olarak uymama dolayısıyla meydana gelen çıkar çatışmalarına ilişkin bilgileri içeren tek taraflı irade beyanına ve varsa buna ilişkin uyum raporuna, yıllık faaliyet raporunda yer verilir ve kamuya açıklanır.

Kâr payı dağıtım politikası faaliyet raporunda yer alır ve bilgilendirme politikası çerçevesinde kamuya açıklanır.

Oluşturulan etik kuralları bilgilendirme politikası çerçevesinde kamuya açıklanır.

Sermaye piyasası araçları yabancı borsalarda kote olan şirket, yurt dışında açıklamakla zorunlu tutulduğu bilgileri yurt içinde bir zorunluluk bulunmayan hallerde dahi, bu bilgilerin anlaşılmasını kolaylaştırıcı bilgilendirme notu ile birlikte, yurt dışı borsalar ile eşzamanlı olarak yurt içinde de kamuya açıklar.

Proforma mali tablolar ve raporlar dahil, kamuya yapılacak açıklamalarda yer alan geleceğe yönelik bilgiler, tahminlerin dayandığı gerekçeler ve istatistiki veriler ile birlikte açıklanır. Bilgiler, dayanağı olmayan abartılı öngörüler içeremez, yanıltıcı olamaz ve şirketin finansal durumu ve faaliyet sonuçları ile ilişkilendirilir.

Kamunun aydınlatılmasında, şirkete ait internet sitesi aktif olarak kullanılır.

Şirket, mevzuat gereği yapması gereken açıklamalarla sınırlı kalmayarak, pay sahipleri ile diğer menfaat sahiplerinin kararlarını etkileyebilecek her türlü önemli bilgiyi kamuya açıklar (SPK).

Şirket ile pay sahipleri, yönetim kurulu üyeleri ve yöneticiler arasındaki ilişkilerin kamuya açıklanması: Mevzuat hükümleri saklı kalmak

kaydıyla, bir kişi veya grubun şirket sermayesinde veya oy haklarındaki payının şirketin sermayesinin veya oy haklarının %5, %10, %25, %33, %50 ve %66,67'sine ulaşması, aşması veya bu oranların altına inmesi durumları şirket tarafından öğrenildiği anda, zaman geçirmeksizin kamuya açıklanır.

Şirketin gerçek kişi nihai hakim pay sahibi/sahipleri dolaylı ve karşılıklı iştirak ilişkilerinden arındırılmak sureti ile kamuya açıklanır. Şirketin ortaklık yapısı, sadece gerçek kişi pay sahiplerinin isimlerinin, pay miktarı ve oranları ile hangi grup paya sahip olduklarına ilişkin bilgilerin yer aldığı bir tablo haline getirilir ve bu tabloya faaliyet raporunda ve mali tablo dipnotlarında yer verilir.

Yönetim kurulu üyeleri, yöneticiler ve sermayenin doğrudan ya da dolaylı olarak %5'ine sahip olan pay sahipleri, şirketin sermaye piyasası araçları üzerinde yapmış oldukları işlemleri kamuya açıklarlar.

Şirketin yönetim kurulu üyeleri, yöneticiler ve şirket sermayesinin doğrudan ya da dolaylı olarak en az %5'ine sahip olan pay sahipleri; pay sahibi olduğu grup şirketleri ile grup şirketi olmamakla beraber, şirketin önemli miktarda ticari ilişki içerisinde bulunduğu şirketlerin sermaye piyasası araçlarında gerçekleştirdikleri alım ve satım işlemlerini derhal kamuya açıklarlar.

Yönetim kurulu üyelerinin, yöneticilerin ve şirket sermayesinin doğrudan ya da dolaylı olarak en az %5'ine sahip olan pay sahiplerinin, sermayesinin %5'inden fazlasına sahip olduğu veya bu orana bağlı kalmaksızın, yönetim kontrolünü elinde bulundurduğu veya yönetiminde etkisinin olduğu şirketlerle şirket arasındaki ticari ve ticari olmayan iş ve işlemler kamuya açıklanır (SPK).

Pay sahipleri, şirket yönetiminde etkinlik sağlamak için oy sözleşmeleri yapabilirler. Şirket bu amaçla imzalanmış oy sözleşmelerinin varlığının öğrenilmesi halinde konu hakkındaki bilgileri derhal kamuya açıklar.

Kamunun aydınlatılmasında periyodik mali tablo ve raporlar: Periyodik mali tablo ve mali tablo dipnotları, şirketin gerçek finansal durumunu gösterecek şekilde hazırlanır ve kamuya açıklanır.

Faaliyet raporu, kamuoyunun şirketin faaliyetleri hakkında her türlü bilgiye ulaşmasını sağlayacak ayrıntıda hazırlanır.

Bağımsız denetimin işlevi: Bağımsız denetim kuruluşları ve bu kuruluşlarda istihdam edilen denetim elemanlarının bağımsızlığı esastır.

Bağımsızlık ilkesi; bağımsız denetim faaliyetlerinin, bağımsız denetçinin mesleki takdir ve tarafsızlığını zedeleyebilecek nitelikteki herhangi bir ilişki, çıkar veya etkiden etkilenmeksizin yürütülmesini ifade eder.

Bağımsız denetim kuruluşları belirli aralıklarla rotasyona tabi tutulur.

Bağımsız denetim faaliyeti ile danışmanlık faaliyetleri birbirinden ayrılır.

Ticari sır kavramı ve içerden öğrenenlerin ticareti: Ticari sır niteliğindeki bilgilerin belirlenmesinde, şirketin şeffaflığı ile çıkarlarının korunması arasındaki denge gözetilir.

İçerden öğrenilen bilgilerin kullanımının önlenmesi için gerekli her türlü tedbir alınır. Şirketin sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek nitelikteki bilgiye ulaşabilecek konumdaki yöneticilerin ve hizmet aldığı diğer kişi/kurumların listesini hazırlar ve bilgilendirme politikalarında yer alan esaslar çerçevesinde kamuya duyurur (SPK).

3.1.5.3. Menfaat sahipleri ile ilgili ilkeler

Menfaat sahiplerine ilişkin şirket politikası: Şirketin kurumsal yönetim uygulamaları, menfaat sahiplerinin mevzuat ve karşılıklı sözleşmelerle düzenlenen haklarını garanti altına alır.

Menfaat sahipleri arasında çıkar çatışmaları ortaya çıktığında veya bir menfaat sahibinin birden fazla çıkar grubuna dahil olması durumunda, sahip olunan hakların korunması açısından mümkün olduğunca dengeli bir politika izlenir, her bir hakkın birbirinden bağımsız olarak korunması hedeflenir.

Şirketin insan kaynakları politikası: İşe alım politikaları oluşturulurken ve kariyer planlamaları yapılırken, eşit koşullardaki kişilere eşit fırsat sağlanması ilkesi benimsenir.

Katılımcı bir yönetim ortamının oluşturulmasını teminen, şirketin finansal imkanları, ücret, kariyer, eğitim, sağlık gibi konularda çalışanlara yönelik bilgilendirme toplantıları yapılarak görüş alışverişinde bulunulur.

Çalışanlar ile ilgili olarak alınan kararlar veya çalışanları ilgilendiren gelişmeler çalışanlara veya temsilcilerine bildirilir.

Şirket çalışanlarının görev tanımları ve dağılımı ile performans ve ödüllendirme kriterleri yöneticiler tarafından belirlenir ve çalışanlara duyurulur.

Çalışanlara verilen ücret ve diğer menfaatlerin belirlenmesinde, verimliliğe ve diğer önemli görülen faktörlere dikkat edilir.

Çalışanlar için güvenli çalışma ortam ve koşulları sağlanır ve bu ortam ve koşullar sürekli olarak iyileştirilir.

Çalışanların özlük hakları ile çalışma ortamı ve koşullarındaki değişikliklere ilişkin kararlarda ilgili sendikalardan görüş alınır.

Çalışanlar arasında ırk, din, dil ve cinsiyet ayrımı yapılmaması, insan haklarına saygı gösterilmesi ve çalışanların şirket içi fiziksel, ruhsal ve duygusal kötü muamelelere karşı korunması için önlemler alınır.

Müşteriler ve tedarikçilerle ilişkiler: Şirket, mal ve hizmetlerinin pazarlamasında ve satışında müşteri memnuniyetini sağlayıcı her türlü tedbiri alır.

Ticari sır kapsamında, müşteri ve tedarikçiler ile ilgili bilgilerin gizliliğine özen gösterilir.

Şirket ile müşteriler ve tedarikçiler arasında haksız menfaatten uzak iyi ilişkiler kurulması ve taraflar arasında yapılan anlaşma koşullarına uyum sağlanması için şirketçe gerekli önlemler alınır (SPK).

3.1.5.4. Yönetim kurulu ile ilgili ilkeler

Yönetim kurulunun temel fonksiyonları : Yönetim kurulu bir şirketin en üst seviyede stratejik karar alma, yürütme (yönetim) ve temsil organıdır. Yönetim kurulu, şirketin misyonunu/vizyonunu belirler ve kamuya açıklar.

Yönetim kurulu, yöneticiler tarafından oluşturulan stratejik hedefleri onaylar.

Yönetim kurulu, sürekli ve etkin bir şekilde, şirketin hedeflerine ulaşma derecesini, faaliyetlerini ve geçmiş performansını gözden geçirir. Bunu yaparken, her konuda uluslararası standartlara uyum sağlamaya çalışır. Gerektiği durumda gecikmeden ve sorun ortaya çıkmadan önce önlem alır.

Yönetim kurulu, şirket faaliyetlerinin mevzuata, esas sözleşmeye, iç düzenlemelere ve oluşturulan politikalara uygunluğunu gözetir.

Yönetim kurulu şirket ile pay sahipleri arasında yaşanabilecek anlaşmazlıkların giderilmesinde ve çözüme ulaştırılmasında öncü rol oynar.

Yönetim kurulunun faaliyet esasları ile görev ve sorumlulukları:

Yönetim kurulu faaliyetlerini eşitlikçi, şeffaf, hesap verebilir ve sorumlu bir şekilde yürütür.

Yönetim kurulunun yetki ve sorumlulukları; fonksiyonları ile tutarlı ve hiç bir şüpheye yer bırakmaksızın, her bir yönetim kurulu üyesi, yönetici ve genel kurula tanınan yetki ve sorumluluklardan açıkça ayrılabilir ve tanımlanabilir biçimde şirketin esas sözleşmesinde yer alır. Bu çerçevede yönetim kurulu üyeleri arasında görev dağılımı yapılır. Yönetim kurulu üyelerinin ve yöneticilerin yetki ve sorumlulukları, açık ve anlaşılabilir olur, faaliyet raporunda yer alır ve kamuya açıklanır.

Yönetim kurulu üyesi, görevini basiretli biçimde ve iyi niyet kuralları çerçevesinde yerine getirir. Görevin basiretli ve iyi niyet kuralları çerçevesinde ifa edilmesi, benzer durumlarda ve benzer koşullar altında, asgari olarak gösterilmesi gereken dikkat ve özenin gösterildiği anlamına gelir.

Yönetim kurulu üyelerinin, görevlerini tam olarak yerine getirebilmelerini teminen her türlü bilgiye zamanında ulaşmaları sağlanır.

Yönetim kurulu üyeleri mevzuat, esas sözleşme ve genel kurulun kendilerine yüklediği görevleri kasten veya ihmalen yerine getirmemeleri halinde müteselsilen sorumlu olur.

Yönetim kurulu üyesi, pay sahipleri aleyhine sonuç doğurabilecek baskılara boyun eğmez ve maddi menfaat kabul etmez. Yönetim kurulu, bu hususlara oluşturulan etik kurallarında yer verir ve bu kuralların tüm şirket çalışanları tarafından da uygulanmasını sağlayıcı önlemleri alır.

Yönetim kurulu üyesinin şirket işleri için yeterli zaman ayırması esastır. Bu kapsamda, üyenin şirket dışında başka görev veya görevler alması belli kurallara bağlanır ve sınırlandırılır.

Yönetim kurulu üyesi, prensip olarak şirket ile işlem yapamaz ve rekabet edemez.

Yönetim kurulu üyesi şirket ile ilgili gizli ve/veya ticari sır niteliğindeki bilgileri kamuya açıklayamaz. Bu husus şirketin etik kurallarında yer alır.

Yönetim kurulu, bu bilgilerin şirketin diğer çalışanları tarafından da şirket dışına çıkarılmasını önlemeye yönelik gerekli tedbirleri alır (SPK).

Yönetim kurulu üyesi, şirket hakkındaki gizli ve kamuya açık olmayan bilgiyi kendisi veya başkaları lehine kullanamaz, şirket hakkında yalan, yanlış, yanıltıcı, mesnetsiz bilgi veremez, haber yayamaz ve yorum yapamaz.

Yöneticiler şirketin iflası halinde; iflasın istenmesinden önceki son üç yıl içinde her ne ad altında olursa olsun hizmetlerine karşılık aldıkları ve emsallerine göre bariz derecede farklı olan maddi menfaatin fazla olan kısmını şirkete iade ederler.

Yönetim kurulu üyeleri, şirkette göreve başlamadan önce, mevzuata, esas sözleşmeye, şirket içi düzenlemelere ve oluşturulan politikalara uyacaklarını ve uymadıkları takdirde şirketin, pay ve menfaat sahiplerinin bu nedenle uğrayacakları zararları müteselsilen karşılayacaklarını yazılı olarak beyan ederler.

Yönetim kurulu; periyodik mali tabloların mevcut mevzuat ve uluslar arası muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlanmasından, sunulmasından ve gerçeğe uygunluğu ile doğruluğundan sorumludur. Yönetim kurulu, periyodik mali tablolar ve yıllık faaliyet raporunun kabulüne dair ayrı bir karar alır.

Yönetim kurulunun temel fonksiyonlarının haricinde, komitelerin görüş ve önerilerini de dikkate alarak, yerine getireceği başlıca görev ve üstleneceği sorumlulukları şunlardır;

Yönetim kurulu başkanı, diğer yönetim kurulu üyeleri ve icra başkanı/genel müdür ile görüşerek yönetim kurulu toplantılarının gündemini belirler.

Yönetim kurulu toplantılarında, gündemde yer alan konular açıkça ve her yönü ile tartışılır. Yönetim kurulu üyesi, toplantılarda muhalif kaldığı konulara ilişkin makul ve ayrıntılı karşı oy gerekçesini karar zaptına geçirir ve yazılı olarak şirket denetçilerine iletir.

Yönetim kurulu toplantıları, etkin ve verimli bir şekilde planlanır ve gerçekleştirilir.

Yönetim kurulu toplantı ve karar nisabına, esas sözleşmede yer verilir. Yönetim kurulu toplantıları ile ilgili dokümanın düzenli bir şekilde tutulması amacıyla, tüm yönetim kurulu üyelerine hizmet vermek üzere yönetim kurulu başkanına bağlı bir sekreteryaya oluşturulur (SPK).

Yönetim kurulu üyesi, kendisinin, eş ve üçüncü dereceye kadar kan ve sıhrı hısımlarının menfaatini ilgilendiren yönetim kurulu toplantılarına katılamaz.

Yönetim kurulu toplantılarında, bağımsız üyelerin muhalif kaldığı konulara ilişkin makul ve ayrıntılı karşı oy gerekçeleri kamuya açıklanır.

Yönetim kurulunun seyahat/toplantı giderlerini, görevi ile ilgili özel çalışma isteklerini ve benzer masraflarını karşılayacak bir bütçesi olur.

Yönetim Kurulunun Oluşumu ve Seçimi :

Yönetim kurulu en üst düzeyde etki ve etkinlik sağlayacak şekilde yapılandırılır.

Yönetim kurulunda icrada görevli olan ve olmayan üyeler bulunur.

Yönetim kurulu üyeleri içerisinde, görevlerini hiç bir etki altında kalmaksızın icra etme niteliğine ve potansiyeline sahip bağımsız üyeler bulunur.

Yönetim kurulu üyelerinin seçiminde, birikimli oy sisteminin uygulanmasına öncelik verilir.

Yönetim kuruluna sağlanan mali haklar: Yönetim kurulu üyesine, ücretinin belirli bir oranını aşmayacak şekilde huzur hakkı verilir.

Yönetim kurulu üyelerine verilecek ücret, ilke olarak üyenin zaman yatırımını ve üyelik gereklerinin yerine getirilmesini, asgari olarak karşılayacak şekilde genel kurul tarafından belirlenir.

Ödüllendirme, yönetim kurulu üyelerinin performansını yansıtacak ve şirketin performansı ile ilişkilendirilecek şekilde belirlenir. Bu konuda kurumsal yönetim komitesi gerekçe göstermek sureti ile önerilerde bulunur.

Şirket, herhangi bir yönetim kurulu üyesine ve yöneticilerine borç veremez, kredi kullandıramaz, verilmiş olan borçların ve kredilerin süresini uzatamaz, şartlarını iyileştiremez, üçüncü bir kişi aracılığıyla şahsi kredi adı altında kredi kullandıramaz veya lehine kefalet gibi teminatlar veremez.

Yönetim kurulunda oluşturulan komitelerin sayı, yapı ve bağımsızlığı: Şirketin içinde bulunduğu durum ve gereksinimlere uygun olarak, yönetim kurulunun görev ve sorumluluklarını sağlıklı bir biçimde yerine getirmesini teminen yeterli sayıda komite oluşturulur.

Komite başkanları bağımsız yönetim kurulu üyeleri arasından seçilir.

Komiteler, en az iki üyeden oluşur. Komitelerin iki üyeden oluşması halinde her ikisi, ikiden fazla üyesinin bulunması halinde üyelerin çoğunluğu, icrada görevli olmayan üyelerden oluşur.

İlke olarak bir yönetim kurulu üyesi birden fazla komitede görev alamaz. Gerek duyulduğunda yönetim kurulu üyesi olmayan, konusunda uzman kişilere de komitede görev verilir.

Komiteler kendi yetki ve sorumluluğu dahilinde hareket eder ve yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunur, ancak nihai karar yönetim kurulu tarafından verilir.

Finansal ve operasyonel faaliyetlerin sağlıklı bir şekilde gözetilmelerini teminen denetimden sorumlu komite kurulur.

Şirketin kurumsal yönetim ilkelerine uyumunu izlemek, bu konuda iyileştirme çalışmalarında bulunmak ve yönetim kuruluna öneriler sunmak üzere kurumsal yönetim komitesi kurulur (SPK).

Yöneticiler: Yöneticiler görevlerini adil, şeffaf, hesap verebilir ve sorumlu bir şekilde yürütürler. Yöneticiler şirket işlerinin; misyon, vizyon, hedefler, stratejiler ve politikalar çerçevesinde yürütülmesini sağlarlar.

Yöneticiler, yönetim kurulunun her yıl onayladığı finansal ve operasyonel planlara uygun olarak hareket ederler.

Yöneticilerin görevlerini ifa edebilmeleri için gerekli yetkiler kendilerine verilir.

Yöneticiler verilen görevleri ifa edebilmeleri için gerekli profesyonel nitelikleri haiz olmaları gerekir.

Yöneticiler görevlerini yerine getirirken mevzuata, esas sözleşmeye, şirket içi düzenlemelere ve politikalara uyarlar; yapılan işlerin bunlara uygunluğu ile ilgili olarak her ay yönetim kuruluna rapor verirler.

Yöneticiler, şirket hakkındaki gizli ve kamuya açık olmayan bilgiyi kendileri veya başkaları lehine kullanamaz, şirket hakkında yalan, yanlış, yanıltıcı, mesnetsiz bilgi veremez, haber yayamaz ve yorum yapamazlar.

Yöneticiler, şirket işleri ile ilgili olarak doğrudan veya dolaylı hediye kabul etmezler ve haksız menfaat sağlamazlar.

Yöneticiler, görevlerini gereği gibi yerine getirmemeleri nedeniyle şirketin ve üçüncü kişilerin uğradıkları zararları tazmin ederler.

Yöneticilere verilecek ücret, kişilerin nitelikleriyle ve şirketin başarısına katkıyla orantılı olur. Bu kişilere verilecek ücret, piyasa koşullarına göre belirlenir.

Sermaye piyasası mevzuatı, sigortacılık mevzuatı, bankacılık mevzuatı, kara paranın aklanmasının önlenmesine dair mevzuat ile ödünç para verme işleri hakkında mevzuata aykırılıktan ve/veya taksirli suçlar hariç olmak üzere, affa uğramış olsalar dahi, ağır hapis veya beş yıldan fazla hapis yahut zimmet, nitelikli zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları; resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya devlet sırlarını açığa vurma, vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına teşebbüs ya da iştirak suçlarından dolayı hüküm giymiş olanlar yönetici olamaz.

Şirketin menfaatlerini korumak için yöneticilerin görevden ayrılmaları durumunda şirketin rekabet ettiği başka bir şirkette belli bir süre çalışmayacağı ve bu hükme uyulmaması halinde uygulanacak yaptırımlar sözleşme maddelerinde belirtilir.

Yöneticilerin kendi aralarında ve üçüncü kişilerle olan iletişim sisteminin oluşturulması, icra başkanı/genel müdür tarafından sağlanır.

3.2. İç Denetim Standartlarına Uyum

3.2.1. Denetimle ilgili tanımlar

Denetim, bir ekonomik birim veya döneme ait bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlere olan uygunluk derecesini araştırmak ve bu konuda bir rapor düzenlemek amacıyla bağımsız bir uzman tarafından yapılan kanıt toplama ve değerlendirme süreci olarak tanımlanabilir (Bozkurt, 2000, s; 23).

İç denetim, bir kuruluşun faaliyetlerine değer katmak ve bu faaliyetleri geliştirmek üzere tasarlanmış, bağımsız ve nesnel bir sağlamlama ve danışmanlık faaliyetidir. Risk yönetimi, kontrol ve kurumsal yönetim süreçlerinin değerlendirilmesi ve etkinliğin geliştirilmesinde sistematik ve disiplinli bir yaklaşım sunarak kuruluşun hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunur (BCBS, 2002, s; 7).

Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü tarafından yapılan tanımıyla iç denetim; bir kurumun faaliyetlerini geliştirmek ve onlara değer katmak amacını güden bağımsız ve objektif bir güvence ve danışmanlık faaliyetidir. İç denetim, kurumun risk yönetim, kontrol ve kurumsal yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek amacına yönelik sistemli ve disiplinli bir yaklaşım getirerek kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olur (Uzun, 2008, s; 1).

COSO tarafından yapılan tanıma göre iç kontrol, işletmenin yönetim kurulu, yönetim kadrosu ve diğer çalışanları vasıtasıyla aşağıdaki kategorilerdeki hedeflerin gerçekleştirilmesiyle ilgili olarak makul bir güvencenin oluşmasının sağlanmasıdır:

- Faaliyetlerdeki etkinlik ve yeterlilik,
- Finansal raporlama konusunda güvenilirlik,
- Mevcut kanunlar ve düzenlemelere uygunluktur (Alpman, 2008, s; 1).

3.2.2. İç denetimin kapsam ve önemi

Genel bir bakış açısından iç denetimin kapsamı aşağıdakileri içerir:

- İç kontroller sisteminin yeterliğinin ve etkinliğinin incelenmesi ve değerlendirilmesi,
- Risk yönetim yöntemlerinin ve risk değerlendirme metodolojilerinin uygulanmasının ve etkinliğinin incelenmesi,
- Elektronik bilgi sistemi ile elektronik bankacılık hizmetleri dahil olmak üzere yönetim ve mali bilgi sistemlerinin gözden geçirilmesi,
- Muhasebe kayıtları ile mali tabloların doğruluğunun ve güvenilirliğinin incelenmesi,
- Bankanın, risk tahmini ile bağlantılı olarak kendi sermayesini değerlendirme sisteminin incelenmesi,
- Hem işlemlerin hem de belirli iç kontrol usullerinin işleyişinin sınanması,
- Kanuni şartlar ile düzenleyici otoritelerin şartlarına, etik kurallara ve politika ve usullerin uygulanmasına riayet,
- Düzenleyici raporlamanın doğruluğu, güvenilirliği ve zamanındalığının sınanması,
- Özel tahkikatların yapılması (BIS, 2005).

İşletmelerde iç denetim; risk ve kontrol değerlendirme faaliyetlerine destek sağlar, işletme faaliyetlerini izler, faaliyetlere ilişkin risk ve kontrol faaliyetleri ile ilgili önerilerde bulunur, kontrollerin uygunluğunu ve etkinliğini test eder. İç denetim faaliyetinin çok yönlü kapsamı; mali denetim, uygunluk denetimi, operasyonel denetim ve bilgi sistemleri denetimi gibi çeşitli denetim faaliyetlerini içerir. Bu işlev ve kapsam özellikleri ile iç denetim; işletmelerde mali raporlama sisteminin güvenilirliği, yasa ve düzenlemelere uygunluk, faaliyetlerin ekonomikliği, etkinliği ve verimliliği, bilgi sistemlerinin güvenilirliği için vazgeçilmez, olmazsa olmaz faaliyetlerden biri olarak kabul edilmelidir (Uzun, 2007, s; 1).

3.2.3. İç denetimin süreci

İç denetimin günümüzdeki anlamına aşağıda belirtilen aşamalardan geçerek ulaşıldığı görülmektedir:

- Kurum içinde iç işlemlerin kontrol edilmesi süreci,
- İşlem bazlı sürekli denetim anlayışı,
- İstatistik yöntemler kullanarak denetim,
- Olasılık esasına dayalı bir yaklaşımla denetim,
- Anlık belirli noktaların kontrol edilmesine yönelik denetim,
- Risk analizine dayalı denetim,
- Sistem tabanlı yaklaşımla denetim,
- İdari işlemlerin de denetim kapsamına dahil edilmesi,
- Yönetim denetimi,
- Risk odaklı denetim (Pickett, 2003, s; 111).

Bir işletmede iç denetim faaliyetinin başlatılması, kurulması için süreç akışı genel olarak aşağıda belirtilen şekilde tasarlanır ve yürütülür.

1. İç denetim fonksiyonunun yönetmeliğinin oluşturulması: İç denetim fonksiyonunun amacı, yetki ve sorumluluklarını belirleyen, standartlara uygun çalışma esasları hazırlanır ve yönetim kurulu onayına sunulur.
2. İç denetim fonksiyonunun organizasyondaki yerinin belirlenmesi: İç denetim fonksiyonunun organizasyondaki konumu, bağımsızlığı da göz önünde bulundurularak belirlenir.

3. İç denetim fonksiyonunun çalışanlarının iş tanımının oluşturulması: İç denetim fonksiyonunun yönetici ve çalışanlarının yetki ve sorumluluklarını içeren iş tanımları yazılı hale getirilir.
4. İç kontrollerin değerlendirilmesi: Belirlenen süreç ve alt süreç sahipleri ile detaylı görüşmeler yapılır ve mevcut prosedürler incelenir. En iyi uygulamalar doğrultusunda risk/kontrol yapısı değerlendirilir. Mevcut ve olası riskler ve kontrol noktaları için iyileştirme önerilerinde bulunulur.
5. Risk değerlendirmesi: Şirket bünyesindeki risk faktörlerinin ve denetim alanlarının belirlenmesi ve yapılacak risk değerlemesi sonucunda denetim alanları önceliklendirilir.
6. Yıllık iç denetim planı: Yapılan risk değerlendirmesi sonucunda yıllık iç denetim planı oluşturulur.

İç denetim faaliyetinin başlatılması, kurulması için öngörülen yukarıda özetlenen süreç akışında; gerek iç denetim faaliyetinin, gerekse işletme faaliyet konusunun gerektirdiği bilgi, beceri ve donanım ihtiyacı, işletme ölçeği, faaliyet gösterilen endüstrinin yasal düzenlemeleri, işletme politikaları, yönetimin tutum ve anlayışı çerçevesinde iç veya dış kaynak kullanımı ya da her iki kaynağın birlikte kullanımı suretiyle iç denetimin yapılmasını biçimlendirecektir (Uzun, 2007, s; 2).

3.2.4. Uluslar arası iç denetim standartları

Uluslararası İç Denetim Standartları, nitelik ve performans standartları olarak iki ana bölümden oluşmaktadır. İç denetim faaliyetinin amaç, yetki ve sorumluluklarının bir yönetmelikle tanımlanması, bağımsızlık ve tarafsızlık, mesleki yeterlilik, mesleki özen ve dikkat, sürekli mesleki gelişim, kalite güvence ve geliştirme programı nitelik standartlarını oluşturmaktadır. İç denetim faaliyetinin yönetimi, işin niteliği, görev planlaması, görevin yapılması, sonuçların raporlanması, gelişmelerin izlenmesi, bakiye riskin yönetimce üstlenilmesi ise performans standartlarıdır. Söz konusu standartlar uygulama önerileri ile desteklenerek iç denetçilere çalışmalarında kılavuzluk sağlanmaktadır. İç denetim standartları, Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü (IIA) Standartlar Kurulu tarafından belirlenmekte ve sürekli gözden geçirilerek

geliştirilmektedir. Standartlar, iç denetim faaliyetinin güvence ve danışmanlık hizmetlerinin kalite garantisini sağlamaktadır. Ayrıca, IIA tarafından yayınlanmış olan “Etik Kurallar” ile iç denetim mesleğinin iş ahlakı kültürü geliştirilmektedir. (Uzun, 2008, s; 2)

Uluslararası iç denetim meslekî uygulama standartlarının, iç denetim hizmetlerinin temel ilkeleri üzerinde yapılan titiz çalışma, istişare ve müzakerelerin sonucu oluşturulmuştur. Tüm iç denetçiler, çalışmalarını standartlara uygun olarak yapmakla yükümlüdür. Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü üyeleri ve Uluslararası İç Denetçiler (CIA’ler) IIA Etik Kurallarına (IIA's Code of Ethics) uygun davranacaklarını taahhüt ederler; bu standartlara bağlılığı da gerekli kılar. Standartlar, meslekî uygulama çerçevesinin bir bölümünü oluşturur.

Standartların amaçları şunlardır:

1. İç denetim uygulamasını olması gerektiği gibi temsil eden temel ilkeleri tanımlamak,
2. Katma değerli iç denetim faaliyetlerini teşvik etmeye ve hayata geçirmeye yönelik bir çerçeve oluşturmak,
3. İç denetim performansının değerlendirilmesine uygun bir zemin oluşturmak,
4. Gelişmiş kurumsal süreç ve faaliyetleri canlandırmaktır.

2004 yılı Ocak ayından itibaren geçerli olmak üzere, IIA’nın İç Denetim Standartları Kurulu (Internal Auditing Standards Board) tarafından önemli ölçüde tadil edilen standartlar, günümüzün risk yönetimi ve kurumsal yönetim (governance) gerekliliklerini karşılayacak şekilde ve danışmanlık faaliyetlerine ve görev sonuçlarının kurum dışı taraflara sunulması konularına temas edecek şekilde güncellenmiştir.

Buna ek olarak, Standartlar IIA’nın farklı ülkelerdeki birçok üyesinin dilinde tercüme edilmiştir. Diğer lisanlardaki tercümeler de (güncellemeleri içermeme ihtimaliyle birlikte) talep üzerine IIA tarafından temin edilebilmektedir.

Yeni veya tādil edilmiş Standartlar, dönemsel olarak IIA İç Denetim Standartları Kurulu tarafından onaylanmaktadır. Değişikliklerin yapılmasından önce Kurul, ilgili tādilleri, ekleme ve çıkarmaları içeren bir taslak metni, kamuoyunda tartışılmak ve değerlendirilmek üzere yayınlamaktadır. Bu tartışma

ve değerlendirme süreci, kavramların oluşturulması ve sınanması ile yeni ve t dil edilmiş standartların onaylanmasında önemli bir adım olarak kabul edilir (IIA,2008).

IIA tarafından iç denetime ilişkin belirlenen performans standartları ve niteliksel standartlar aşağıda ifade edilmektedir (IIA, 2008):

3.2.4.1. Performans standartları

   denetim faaliyetinin yönetimi:    denetim yöneticisi, iç denetim faaliyetini, faaliyetin kuruma değer katmasını sağlayacak etkili bir tarzda yönetmelidir.

Planlama:    denetim yöneticisi, kurumun hedeflerine uygun olarak, iç denetim faaliyetinin önceliklerini belirleyen risk esaslı planlar yapmalıdır.    denetim faaliyetinin görev planı, en az yılda bir kez yapılan bir risk değerlendirmesine dayanmalıdır. Üst yönetim, denetim komitesi ve yönetim kurulu, bu sürece dahil edilerek göz önüne alınmalıdır.    denetim yöneticisi, görevin risk yönetimini geliştirme, katma değer yaratma ve faaliyetleri geliştirme potansiyelini değerlendirerek,  ne sürülen danışmanlık görevlerini kabul etmeyi düşünmelidir. Kabul edilen bu görevler, plana dahil edilmelidir.

Bildirim ve onay:    denetim yöneticisi, önemli ara değişiklikler de dahil, iç denetim faaliyetinin planlarını ve kaynak ihtiyaçlarını, gözden geçirme ve onay için üst yönetime, denetim komitesine ve yönetim kuruluna bildirmelidir.    denetim yöneticisi, kaynak sınırlamalarının etkilerini de bildirmelidir.

Kaynak yönetimi:    denetim yöneticisi, onaylı planın uygulanabilmesi için, iç denetim kaynaklarının uygun ve yeterli olmasını ve etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamalıdır.

Politika ve prosedürler:    denetim yöneticisi, iç denetim faaliyetini yönlendirmek amacına yönelik politika ve prosedürleri belirlemelidir.

Eşgüdüm:    denetim yöneticisi; aynı çalışmaların gereksiz yere tekrarlanmasını asgar ye indirmek ve işin kapsamını en uygun şekilde belirlemek amacıyla, ilgili güvence ve danışmanlık hizmetlerini yerine getiren diğer i  ve dış sağlayıcılarla mevcut bilgileri paylaşmalı ve faaliyetleri bunlarla eşgüdüm içinde sürdürmelidir.

Yönetim kurulu, denetim kurulu ve üst yönetime raporlamalar: İç denetim yöneticisi, iç denetim faaliyetinin amacı, yetkileri, görev ve sorumlulukları ve plana kıyasla performansı konularında, denetim komitesi ve yönetim kuruluna ve üst yönetime dönemsel raporlar sunmalıdır. Bu raporlar, önemli riskleri, kontrol sorunlarını, kurumsal yönetim sorunlarını ve denetim komitesinin, yönetim kurulunun ve üst yönetimin ihtiyaç duyabileceği veya talep edebileceği başka konuları da içermelidir.

İşin niteliği: İç denetim faaliyeti; sistematik ve disiplinli bir yaklaşımla, risk yönetimi, kontrol ve yönetim sistemlerini değerlendirmeli ve bu sistemlerin iyileştirilmesine katkıda bulunmalıdır.

Risk yönetimi: İç denetim faaliyeti; önemli risk maruziyetlerini tespit edip değerlendirerek ve risk yönetimi ve kontrol sistemlerinin iyileştirilmesine katkıda bulunarak kuruma yardımcı olmalıdır. İç denetim faaliyeti kurumun risk yönetim sisteminin etkinliğini gözlemeli ve değerlendirmelidir. İç denetim faaliyeti, aşağıdakileri dikkate alarak, kurumun yönetim, kontrol, faaliyet ve bilgi sistemlerinin maruz olduğu riskleri değerlendirmelidir:

- Mali ve operasyonel bilgilerin güvenilirliği ve bütünlüğü,
- Faaliyetlerin etkinlik ve verimliliği,
- Varlıkların korunması,
- Kanun, düzenleme ve sözleşmelere uyum.

İç denetçiler, danışmanlık görevleri sırasında, görevin amaçlarıyla uyumlu şekilde riski ele almalı ve diğer önemli risklere karşı uyanık olmalıdır.

İç denetçiler, danışmanlık görevlerinden elde ettikleri risk bilgilerini, kurumun maruz kaldığı önemli riskleri belirleme ve değerlendirme sürecinde kullanmalıdır.

Kontrol: İç denetim faaliyeti, kontrollerin etkinlik ve verimliliğini değerlendirmek ve sürekli gelişimi teşvik etmek suretiyle, kurumun etkin kontrollere sahip olmasına yardımcı olmalıdır. Risk değerlendirmesinin sonuçlarına bağlı olarak, iç denetim faaliyeti, kurumun yönetimini, faaliyetlerini ve bilgi sistemlerini kapsayan kontrollerin yeterliliğini ve etkinliğini değerlendirmelidir. Bu değerlendirme:

- mali ve operasyonel bilgilerin güvenilirliğini,
- faaliyetlerin etkinlik ve verimliliğini,

- varlıkların korunmasını,
- kanunlara, düzenlemelere ve sözleşmelere uyum konularını kapsamalıdır.

İç denetçiler, faaliyet ve programların hedef ve amaçlarının kapsamını ve bunların kurumun hedef ve amaçlarına uyumunun derecesini anlayıp değerlendirmelidir.

İç denetçiler, faaliyet ve programların niyetlenildiği gibi uygulandığını veya gerçekleştirildiğini belirlemek için, faaliyet ve programların tespit edilen hedef ve amaçlarla ne kadar uyumlu olduğunu anlayıp değerlendirebilmek için, faaliyet ve programları gözden geçirmelidir.

Kontrollerin değerlendirilmesi için uygun ve yeterli kıstaslara ihtiyaç vardır. İç denetçiler, yönetimin hedef ve amaçlara ulaşılıp ulaşılmadığını belirlemek için oluşturduğu kıstasların yeterlilik derecesini tespit etmelidir. Bu kıstaslar yeterliyse, iç denetçiler de kendi değerlendirmelerinde bunları kullanabilir. Kıstaslar yeterli değilse, iç denetçiler uygun değerlendirme kıstasları geliştirmek için yönetimle birlikte çalışmalıdır.

Danışmanlık görevleri sırasında, iç denetçiler, görevin amaçlarıyla uyumlu bir şekilde kontrolleri ele almalı ve herhangi bir kontrol zaafiyetine karşı uyanık olmalıdır. İç denetçiler, danışmanlık görevlerinden elde ettikleri kontrol bilgilerini, kurumun maruz kaldığı önemli riskleri belirleme ve değerlendirme sürecinde kullanmalıdır (IIA, 2008).

Yönetişim: İç denetim faaliyeti, aşağıdaki amaçların gerçekleştirilmesi amacıyla yönetim sürecinin iyileştirilmesi için gerekli tavsiyelerde bulunmalı ve tavsiyeleri değerlendirmelidir:

- Kurum içinde gerekli etik ve diğer değerlerin geliştirilmesi,
- Etkili bir kurumsal performans yönetimi ve hesap verebilirlik,
- Risk ve kontrol bilgilerinin kurumun gerekli alanlarına etkili bir şekilde iletilmesi,
- Yönetim kurulunun, denetim kurulunun, iç ve dış denetçilerin ve üst yönetimin faaliyetleri arasında eşgüdüm sağlamak ve bunlar arasında gerekli bilgilerin etkili bir şekilde iletimini sağlamaktır.

İç denetim faaliyeti, kurumun etikle ilgili amaç, program ve faaliyetlerinin tasarımını, uygulanmasını ve etkinliğini değerlendirmelidir.

Danışmanlık görevinin amaçları, kurumun genel değerleri ve hedefleriyle uyumlu olmalıdır.

Görev planlaması: İç denetçiler, her görev için, kapsam, amaçlar, zamanlama ve kaynak dağılımı hususlarını da dikkate alan ayrı bir plan hazırlamalı ve kaydetmelidir.

Planlamada dikkate alınması gerekenler: Bir görevi planlarken, iç denetçiler şu noktaları dikkate almalıdır:

- Denetlenecek olan faaliyetin hedefleri ve faaliyetin kendi performansını kontrol etmesinin araçları,
- Faaliyet ve hedeflerine, kaynaklarına ve operasyonlarına yönelik önemli riskler ve bu potansiyel risklerin etki veya ihtimallerini kabul edilebilir bir seviyede tutmanın yol ve araçları,
- Bir ilgili kontrol çerçevesi veya modeline kıyasla, ilgili faaliyetin risk yönetimi ve kontrolü sistemlerinin yeterlilik ve etkinliği,
- Faaliyetin risk yönetimi ve kontrol sistemlerinde önemli gelişme sağlama imkânları.

Kurum dışındaki taraflar için bir görevlendirme planlarken, iç denetçiler, görevlendirmenin amaçları, kapsamı, her iki tarafın sorumlulukları ve -görev kayıtlarına erişime ve sonuçların dağıtımına getirilecek kısıtlamalar dahil- diğer karşılıklı beklentiler konusunda söz konusu taraflarla yazılı bir anlaşma yapmalıdır.

İç denetçiler, görevlendirmenin amaçları, kapsamı, yerine getirilecek sorumluluklar ve diğer müşteri beklentileri hakkında, danışmanlık hizmeti verecekleri müşterileriyle anlaşmalıdır. Çok önemli görevlendirmelerde bu anlaşma yazılı hâle getirilmelidir. (IIA, 2008).

Görev amaçları: Görev amaçları, denetlenen faaliyetle ilgili riskleri, kontrolleri ve yönetim süreçlerini kapsamalıdır.

İç denetçi, denetlenen faaliyetle ilgili risklerin ön değerlendirmesini yapmalıdır. Görevin amaçları, bu risk değerlendirmesinin sonuçlarını yansıtmalıdır.

İç denetçiler, görevin amaçlarını belirlerken, önemli hatâların,

düzensizliklerin, aykırılıkların ve diğer risklerin meydana gelme ihtimalini göz önüne almalıdır.

Danışmanlık görevlerinin amaçlarında, müşteriyle mutabık kalındığı ölçüde, risk, kontrol ve yönetim süreçlerine de temas edilmelidir.

Görev kapsamı: Görevin kapsamı, görevin amaçlarına ulaşılmasına yetecek seviyede olmalıdır.

Görevin kapsamı, üçüncü tarafların sahip oldukları dahil, ilgili sistemlerin, kayıtların, personel ve maddî varlıkların değerlendirilmesini de içermelidir.

Bir güvence görevi sırasında önemli danışmanlık fırsatları çıkarsa, görevin amaçları, kapsamı, karşılıklı sorumluluklar ve diğer beklentilerle ilgili yazılı bir anlaşma hazırlanmalı ve danışmanlık görevinin sonuçları, danışmanlık standartlarına uygun olarak raporlanmalıdır.

İç denetçiler, danışmanlık görevlerini yaparken, görevin kapsamının, üzerinde mutabık kalınan amaçlara yeterince temas ettiğinden emin olmalıdır. Eğer görev sırasında kapsamla ilgili ihtirazî kayıtları olursa, göreve devam edip etmeyeceğini belirlemek üzere, bunları müşteri ile tartışmalıdır.

Görev kaynaklarının tahsisi: İç denetçiler, görevin amaçlarına ulaşmak için gereken kaynakları tespit etmelidir. Görev kadrosu, görevin niteliği, karmaşıklığı, zaman kısıtlamaları ve mevcut kaynaklar dikkate alınarak teşkil edilmelidir.

Görev iş programı: İç denetçiler, görev amaçlarına yönelik iş programları hazırlamalıdır. Bu iş programları, kayıtlı hâle getirilmelidir.

İş programları, görev sırasında uygulanacak bilgi toplama, analiz, değerlendirme ve kayıt prosedürlerini içermeli ve göstermelidir. İş programı, işe başlanmadan önce onaylanmalıdır; programda yapılan değişiklikler için de derhal onay alınmalıdır.

Danışmanlık görevleri için hazırlanan iş programlarının şekli ve içeriği, görevin niteliğine bağlı olarak değişir (IIA, 2008).

Görevin yapılması: İç denetçiler, üstlendikleri görevin hedeflerine ulaşmak için yeterli bilgileri belirlemeli, analiz etmeli, değerlendirmeli ve kaydetmelidir.

Bilgilerin tespiti ve tanımlanması: İç denetçiler, görev amaçlarına ulaşmak için yeterli, güvenilir, ilgili ve faydalı olan bilgileri tespit etmeli ve tanımlamalıdır.

Analiz ve değerlendirme: İç denetçiler, vardıkları sonuçları ve görev

sonuçlarını uygun analiz ve değerlendirmelere dayandırmalıdır.

Bilgilerin kaydedilmesi: İç denetçiler, vardıkları kanaatlere ve görev sonuçlarına dayanak teşkil eden bütün bilgileri kaydetmelidir.

İç denetim yöneticisi, görev kayıtlarına erişimi kontrol etmelidir. İç denetim yöneticisi, gerektiğinde, bu kayıtları kurum dışı taraflara vermeden önce, üst yönetimin ve/veya hukuk danışmanının onayını almalıdır.

İç denetim yöneticisi, görev kayıtlarının saklanmasına ilişkin esasları belirlemelidir. Bu esaslar, kurumun temel ilkelerine ve ilgili mevzuata uygun olmalıdır.

İç denetim yöneticileri, görev kayıtlarının tutulması, saklanması ve kurum içi ve dışı taraflara sunulmasını düzenleyen politikalar belirlemelidir. Bu politikalar, kurumun düzenlemelerine, ilgili mevzuata ve diğer gereklere uygun olmalıdır.

Görevin gözetim ve kontrolü: Görevler; görev amaçlarına ulaşılmasını, kalitenin güvence altına alınmasını ve personelin geliştirilmesini sağlayacak bir tarzda gözetlenmeli ve kontrol edilmelidir.

Sonuçların raporlanması: İç denetçilerin, görev sonuçlarını raporlaması gerekir.

Raporlama kıstasları: Raporlamalar, varılan sonuçlar, yapılan tavsiyeler ve önerilen eylem planlarının yanında görevin hedeflerini ve kapsamını da içermelidir.

Sonuçları gösteren nihaî rapor, gerektiğinde, iç denetçinin görüş ve kanaatlerini de içermelidir.

İç denetçiler, görev raporlamalarında tatminkâr bir performans göstermeye teşvik edilmelidir.

Görev sonuçları kurum dışındaki taraflara bildirilirken, söz konusu bildirim, sonuçların dağıtımı ve kullanımı konusundaki sınırlamaları da içermelidir. İlerlemenin raporlanmasının ve danışmanlık görevlerinin sonuçları, görevlendirmenin niteliğine ve müşterinin ihtiyaçlarına bağlı olarak, şekil ve içerik değiştirir.

Raporlamaların kalitesi: Raporlamalar, doğru, objektif, açık, özlü, yapıcı, tam olmalı ve zamanında sunulmalıdır.

Hatâ ve eksiklikler: Eğer nihaî raporlama önemli bir hatâ veya eksiklik içeriyorsa, İç denetim yöneticisi, hatâlı ve eksik raporu alan bütün taraflara düzeltilmiş bilgileri iletmelidir.

Görevlendirmelerde standartlara aykırılıkların açıklanması: Standartlara aykırılıklar belli bir görevi etkilediğinde, sonuçların raporlanırken şu hususlar özel durum olarak açıklanmalıdır:

- Tam olarak uyulamayan Standart(lar),
- Aykırılık sebepleri,
- Aykırılığın göreve etkisi.

Sonuçların raporlanması: İç denetim yöneticisi, görev sonuçlarını uygun taraflara raporlamalıdır. Görev sonuçlarının öngördüğü tedbirlerin alınmasını sağlayabilecek taraflara, nihaî görev sonuçlarının raporlanmasından İç denetim yöneticisi sorumludur.

İç denetim yöneticisi, aksi kanunî, hukukî düzenlemelerle emredilmediği takdirde, görev sonuçlarını kurum dışındaki taraflara iletmeden önce, kuruma doğabilecek muhtemel riskleri değerlendirmeli, üst yönetim ve/veya hukuk danışmanı ile istişare etmeli ve sonuçların raporlanmasını, kullanımını kısıtlayarak, kontrol etmelidir.

İç denetim yöneticisi, danışmanlık görevlerinin nihaî sonuçlarının müşterilere raporlanmasından sorumludur. Danışmanlık görevleri sırasında, risk yönetimi, kontrol ve yönetim sorunları tespit edilebilir. Bu sorunlar, kurum için önemli hâle gelir gelmez üst yönetime, denetim komitesine ve yönetim kuruluna bildirilmelidir.

İlerlemenin Gözlenmesi: İç denetim yöneticisi, yönetime rapor edilen sonuçların akıbetinin gözlenmesi için bir sistem kurmalı ve uygulamalıdır.

İç Denetim Yöneticisi, yönetimin aldığı tedbirlerin etkili bir şekilde uygulanmasını veya üst yönetimin, gerekli tedbiri almamasının riskini üstlenmeyi kabul etmesini sağlamak ve gelişmeleri gözlemek amacına yönelik bir takip süreci kurmalıdır.

İç denetim faaliyeti, müşterileriyle mutabık kalındığı ölçüde, danışmanlık görevlerinin sonuçlarının akıbetini gözlemelidir (IIA, 2008).

Yönetimin artık riskleri üstlenmesi: İç denetim yöneticisi, üst yönetimin

kurum için kabul edilemeyebilecek bir artık (bakiye) risk düzeyini üstlenmeyi kabul ettiğine inandığı takdirde, konuyu üst yönetimle tartışmalıdır. Artık riskle ilgili bir karara varılamazsa, İç denetim yöneticisi ve üst yönetim, konuyu çözümlenmesi için denetim komitesi ve yönetim kuruluna rapor etmelidir.

3.2.4.2. Nitelik standartları

Amaç, yetki ve sorumluluklar: İç denetim faaliyetinin amaç, yetki ve sorumlulukları, Standartlarla uyumlu olan ve denetim komitesi ve yönetim kurulunca da onaylanan bir yönetmelikte açıkça tanımlanmalıdır.

Kuruma sağlanan güvence hizmetlerinin niteliği iç denetim yönetmeliğinde tanımlanmalıdır. Eğer kurum dışından taraflara güvence hizmeti temin edilecekse, bunların niteliği de yönetmelikte tanımlanmalıdır.

Danışmanlık hizmetlerinin niteliği, iç denetim yönetmeliğinde tanımlanmalıdır.

Bağımsızlık ve objektiflik: İç denetim faaliyeti bağımsız olmalı ve iç denetçiler görevlerini yaparken objektif davranmalıdır.

Kurum içi bağımsızlık: İç denetim yöneticisinin, kurum içinde, iç denetim faaliyetinin sorumluluklarını yerine getirmesine imkân sağlayan bir yönetim kademesine bağlı olması gerekir. İç denetim faaliyeti, iç denetimin kapsamının tayin edilmesi, iç denetim işlerinin yapılması ve sonuçların raporlanması konularında her türlü müdahaleden uzak ve serbest olmalıdır.

Bireysel objektiflik: İç denetçilerin tarafsız ve önyargısız bir şekilde davranması ve her türlü çıkar çatışmasından kaçınması gerekir.

Bağımsızlık ve objektifliği bozan etkenler: Denetçilerin bağımsızlığı veya objektifliği fiilen bozulduğu veya bozulduğu izlenimi doğduğu takdirde, bozulmanın ayrıntıları ilgili taraflara açıklanmalıdır. Bu açıklamanın kapsamı, bozucu etkenin niteliğine bağlıdır.

İç denetçiler, daha önceden kendilerinin sorumlu olduğu faaliyetlere ilişkin değerlendirme yapmaktan kaçınmalıdır. Bir iç denetçinin son bir yıl içinde kendisinin sorumlu olduğu bir faaliyet hakkında güvence hizmeti vermesinin, objektifliğini bozacağı varsayılır. İç denetim yöneticisinin sorumluluğundaki işlemlere yönelik güvence görevleri, iç denetim faaliyeti dışından biri tarafından gözetlenmeli ve kontrol edilmelidir.

İç denetçiler, daha önce sorumlusu oldukları faaliyetlere ilişkin danışmanlık hizmeti verebilir. İç denetçiler, önerilen danışmanlık hizmetleriyle ilgili bağımsızlıklarına ve objektifliklerine zarar verecek hususlar söz konusu ise, görevi kabul etmeden önce, denetlenene özel durum açıklaması yapmalıdır.

Yeterlilik ve azamî meslekî özen ve dikkat: Görevlendirmeler, yeterlilik ve azamî meslekî özen ve dikkat ile yerine getirilmelidir.

Yeterlilik: İç denetçiler, kişisel olarak, sorumluluklarını yerine getirmek için gereken bilgi, beceri ve diğer vasıflara sahip olmalıdır. İç denetim faaliyeti de, toplu olarak, kendi sorumluluklarını yerine getirmek için gereken bilgi, beceri ve diğer vasıflara sahip olmalı veya bunları edinmelidir.

İç denetim personeli, görevin tamamını veya bir kısmını yapmak için gereken bilgi ve becerilerin veya diğer vasıfların hepsine sahip değilse, İç denetim yöneticisi kurum dışındaki uzmanlardan nitelikli tavsiye ve yardım temin etmelidir.

İç denetçi, suiistimal belirtilerini tespit edebilecek yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Fakat esas görevi ve sorumluluğu suiistimalleri tespit etmek ve soruşturmak olan bir kişinin uzmanlığına sahip olması beklenemez.

İç denetçiler, verilen görevi yerine getirebilmek için bilgi teknolojileri ve kontrolleriyle ilgili kilit bilgilere ve mevcut teknoloji tabanlı denetim tekniklerine sahip olmalıdır. Ancak, bütün iç denetçilerin, asıl sorumluluğu bilgi teknolojileri denetimi olan denetçiler kadar uzmanlığa sahip olması beklenmez. İç denetim yöneticisi, iç denetim personelinin görevin kısmen veya tamamen gerçekleştirilmesi için gereken bilgiye, beceriye ve diğer vasıflara sahip olmadığı durumlarda, danışmalık görevini reddetmeli veya yeterli tavsiye ve yardımı temin etmelidir.

Azamî meslekî özen ve dikkat: İç denetçiler, makul sınırlar içinde tedbirli ve ehil bir iç denetçiden beklenen beceriye sahip olmalı, azamî özen ve dikkati göstermelidir. Azamî meslekî özen ve dikkat, hiç hata yapılmayacağı anlamına gelmez. İç denetçi, şunları göz önüne alarak azamî meslekî özen ve dikkat göstermelidir:

- Görevin amaçlarına ulaşmak için gereken çalışmanın kapsamı,
- Güvence prosedürlerinin tatbik edildiği konuların nisbî karmaşıklığı, lüzumu

veya önemi,

- Risk yönetim, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliği ve yeterliliği,
- Önemli hatâ, düzensizlik veya aykırılıkların olma ihtimali,
- Güvence görevinin potansiyel faydalarının maliyeti

Azamî meslekî özen ve dikkati gösterirken, iç denetçi, bilgisayar destekli denetim tekniklerini ve diğer veri analiz tekniklerini kullanmayı düşünmelidir.

İç denetçi, amaçları, faaliyetleri veya kaynakları etkileyebilecek önemli risklere karşı uyanık olmalıdır. Ancak, güvence prosedürleri, azamî meslekî özen ve dikkatle uygulansa bile, bütün önemli risklerin teşhis edilebilmesini garantilemez.

İç denetçi bir danışmanlık görevi sırasında, aşağıdakileri göz önüne alarak azamî meslekî özen ve dikkat göstermelidir:

- Görev sonuçlarının niteliği, zamanlaması ve raporlanması da dahil denetlenenlerin ihtiyaç ve beklentileri,
- Görev amaçlarına ulaşabilmek için gerekli çalışmanın boyutu ve nisbî karmaşıklığı,
- Danışmanlık görevinin potansiyel faydalarının maliyeti.

Sürekli meslekî gelişim: İç denetçiler, mevcut bilgi, beceri ve diğer vasıflarını sürekli meslekî gelişimle artırmalı ve güçlendirmelidir.

Kalite güvence ve geliştirme programı: İç denetim yöneticisi, iç denetim faaliyetinin tüm yönlerini kapsayan ve etkinliğini sürekli gözleyen bir kalite güvencesi ve geliştirme programı hazırlamalı ve bunu sürdürmelidir. Bu program, dönemsel iç ve dış kalite değerlendirmelerini ve devamlı iç gözlem faaliyetini içermelidir. Programın her parçası, iç denetim faaliyetinin katma değer yaratmasına, kurumun faaliyetlerinin geliştirilmesine yardımcı olmalı ve iç denetim faaliyetinin Etik Kurallarına ve Standartlara uyması konusunda güvence sağlamalıdır.

Kalite programı değerlendirmeleri: İç denetim bölümü, kalite programının genel etkinliğini gözlemek ve değerlendirmek amacına yönelik bir süreç uygulamalıdır. Bu süreç, hem iç hem de dış değerlendirmeleri içermelidir.

İç değerlendirmeler: İç değerlendirmeler iç denetim faaliyetinin

performansının devamlı gözden geçirilmesini, öz değerlendirme (kendi kendini değerlendirme) yoluyla veya kurum içinde, iç denetim uygulamaları ve standartlarını bilen kişilerce yapılan dönemsel gözden geçirmeleri kapsamalıdır.

Dış değerlendirmeler: Kalite güvencesi gözden geçirmeleri gibi dış değerlendirme çalışmaları, kurum dışından vasıflı ve bağımsız bir gözden geçirme uzmanı veya bir gözden geçirme ekibi tarafından en azından beş yılda bir kere yapılmalıdır.

Kalite programı hakkında raporlama: İç denetim yöneticisi, dış değerlendirme sonuçlarını denetim komitesi ve yönetim kuruluna raporlamalıdır.

Standartlara uygun yapılmıştır ibaresinin kullanılması: İç denetçilerin, faaliyetlerinin Uluslararası İç Denetim Meslekî Uygulama Standartlarına uygun yapıldığını belirtmeleri teşvik edilir. Ancak iç denetçilerin bu ibareyi kullanabilmesi için, kurumun kalite geliştirme programı hakkındaki değerlendirmelerin, iç denetim faaliyetinin Standartlara uyduğunu göstermesi gerekir.

Aykırılıkların açıklanması: İç denetim faaliyetinin Standartlara, iç denetçilerin Etik Kurallarına tam uyumu gerçekleştirmesi gerekmele birlikte, tam uyumun sağlanamadığı durumlar da olabilir. Aykırılıklar, iç denetim faaliyetinin genel kapsamını veya faaliyetlerini etkiler hâle geldiğinde, üst yönetime, denetim komitesine ve yönetim kuruluna özel durum açıklaması yapılmalıdır (IIA, 2008)

3.3. Finansal Raporlama ve Muhasebe Standartlarına Uyum

3.3.1. UMS ve UFRS'lere ilişkin çalışmalar

“Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC) 1973 yılında kurulmuştur. Bu komite 1973-2001 yılları arasında finansal tablolardaki bilgi kalitesinin artırılmasına yönelik olarak birçok muhasebe standardı yayımlamıştır. Komite, uluslararası sermaye piyasaları organizasyonu olan ve Dünya'daki bir çok ülkenin sermaye piyasası düzenleyicilerinin de üyesi olduğu IOSCO (International Organization of Securities Commissions) ile 1995 yılında vardığı anlaşma sonucunda “core standards” olarak literatüre geçen bir muhasebe standartları kümesi oluşturma yönünde ortak bir çalışma başlatmıştır. Bu çalışma 2001 yılında

sona ermiş ve aynı yılda IOSCO, uluslararası muhasebe standartlarının üye ülkelerin sermaye piyasalarında kullanılmasını tavsiye ederek yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Bu tarihte IASC, yeniden yapılanarak bir vakıf haline dönüştürülmüştür. Bu vakıf, uluslararası muhasebe standartlarını yayımlamak üzere bir kurul oluşturmuştur. Bu kurulun adı Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board - IASB) olarak bilinmektedir.

Bu tarihten sonra yayımlanan uluslararası muhasebe standartları, UFRS olarak yayımlanmaya başlanmıştır. UFRS aynı zamanda Avrupa Birliği (AB) ülkelerinin de resmi muhasebe standardını oluşturur. Buradaki gelişmeler, Avrupa Birliği'nin temelini oluşturan 1957 yılındaki Roma Anlaşması' nın 57. maddesindeki 3g paragrafına kadar gitmektedir. Bu maddede, söz konusu anlaşmaya taraf olan üye ülkelerin eşit ekonomik seviyede olması amaçlanmıştır. Nitekim, 1978 yılında Avrupa Topluluğu (AT)' nun ilgili konseyi bu amaca yönelik olarak, finansal tabloların düzenlenmesi ve bu tablolardaki hesapların değerlendirilmesine ilişkin olarak 4. yönergeyi ve sonrasında da, 1983 yılında, konsolide finansal tabloların raporlanmasına ilişkin ilke ve esasları içeren 8. yönergeyi yayımlamıştır. Bu çalışmalar, UFRS' nin uluslararası düzeyde genel kabul görmesini sağlamıştır. Nihayet AB parlamentosu 2002 yılında yaptığı bir düzenlemeyle, 2005 yılı başından itibaren sermaye piyasalarında faaliyet gösteren grup şirketler tarafından yayımlanacak finansal tabloların UFRS ile tam olarak uyumlu olmasını zorunlu kılmıştır” (Mısırlıoğlu, 2006, s; 3) .

Özellikle 2005 yılında iş yapma şeklinin global olarak değişimi ile birlikte ve dünya sermayesinin yansıtılmasıyla ilgili uluslararası muhasebe standartlarının otuzuncu yılında 25 Avrupa ülkesinde 7000 kadar halka açık şirket ve Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika'daki halka açık şirketlerin uluslararası muhasebe standartlarına uygun olarak raporlama yapmaları zorunlu tutulmuştur (Epstein ve Jermakowicz, 2007, s; 1).

Ülkemizde 2005 yılının başından itibaren, bankalar ve borsada işlem gören firmalar finansal tablolarını uluslararası muhasebe standartlarına uygun olarak düzenlemektedirler. Ayrıca ülkemizde muhasebe standartlarının belirlenmesi ve uygulamaların yönlendirilmesiyle yetkili kuruluş olan TMSK da (Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu) Türkiye Muhasebe Standartlarının uluslararası

alandaki geçerlilik kazanması için uluslararası standartlara tam uyumu benimsemiştir. Bu doğrultuda bir telif karşılığında standartların çevirisi yapılarak oluşturulmuştur. 2007 yılında yürürlüğe girmesi öngörülen yeni Türk Ticaret Kanunu tasarısıyla; halka açık olsun olmasın ülkedeki tüm işletmelere muhasebe ve finansal raporlama konularında TMSK tarafından yayınlanan uluslararası standartlara uyumlu TMS/TFRS' ye uyma zorunluluğu getirmektedir. Bu durum gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de artık vergi amaçlı muhasebeden çok, bilgi amaçlı muhasebenin hedeflendiğini ortaya koymaktadır (Kısa, 2008, s; 13).

Belirtilen hedefe uygun olarak Türkiye'de 2006 yılı nisan ayında Türkiye Muhasebe Standartları kurulu UMS'nin Türkiye uygulamasını kabul etmiş ve Türkiye Muhasebe Standartları olarak yayınlamıştır. Ayrıca, yeni Türk Ticaret Yasa Tasarısı'nın 88. maddesi ile de tacirlerin muhasebeye ilişkin konularda doğrudan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanacak olan Türkiye Muhasebe Standartları'na (TMS) uyulması hususu hükme bağlanmaktadır. SPK ve BDDK' nın muhasebe standartlarındaki düzenlemeleri doğrultusunda UMS Türkiye'deki halka açık şirketlerde ve finansal kurumlarda küçük değişikliklerle de olsa uygulanmaya gelmiştir (Aksoy, 2005, s; 184)

2008 yılında Türkiye'de UFRS ile ilgili yaşanan en önemli gelişme, Sermaye Piyasası Kurulu'nun (SPK) "Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği"nin (Seri:XI, No:29) 9 Nisan 2008 tarihli ve 26842 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmesidir. SPK' nın, 2005 yılında başladığı, mevzuatının Avrupa Birliği (AB) ile tam uyumunu sağlamaya yönelik projesi ile ilgili çalışmaları 2008 yılının başlarında sonuçlarını vermiştir. Yürürlüğe giren "Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği" (Seri:XI, No:29) ile halka açık işletmeler, artık AB tarafından kabul edilen haliyle UFRS' leri uygulayacaklardır. Söz konusu tebliğin 5. maddesinde karşımıza çıkan AB tarafından onaylanan UFRS' ler ile UMSK tarafından yayınlanan UFRS' ler arasında bazı farklar mevcuttur. AB, UMSK tarafından yayınlanan UFRS' leri değerlendirmekte ve AB'de kullanılmasına yönelik olarak onaylamakta ve onaylanma durumunu belirten periyodik raporlar yayınlamaktadır.

Tebliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren AB tarafından kabul edilen UFRS' lerin UMSK tarafından yayımlananlardan farkları TMSK tarafından ilan edilinceye kadar şirketler UFRS' leri uygulayacak ve finansal tablolarının UFRS' lere göre hazırlandığı hususuna dipnotlarda yer vereceklerdir. SPK ayrıca XI-29 tebliği çerçevesinde yeni finansal tablo formatlarını duyurmuştur. Yeni formatlar UFRS' ye tam uyum açısından önemli bir gelişmedir.

UFRS ile ilgili olarak beklenen bir diğer gelişme de yeni Türk Ticaret Yasa Tasarısı ile ilgilidir. Nisan 2007'de TBMM Adalet Komisyonu'ndan geçen ve halen genel kurulda görüşülen yeni Türk Ticaret Yasa Tasarısının 2010 yılı içerisinde yürürlüğe girmesi beklenmektedir. Bu yeni yasa ile tacirlerin muhasebeye ilişkin konularda doğrudan TMSK tarafından yayımlanacak olan Türkiye Muhasebe Standartlarına, dolayısıyla UFRS' lere uyulması hususu hükme bağlanmaktadır. Yeni SPK tebliği, Türk Ticaret Kanunu'nun yasalaşması ve Basel II' nin önümüzdeki yıllarda uygulanmaya başlanması ile birlikte UFRS' ye göre mali tablo hazırlayan şirketlerin sayısı hızla artacaktır. Bu durum aynı zamanda mali tablo hazırlayıcılarına ve denetim profesyonellerine de çok iş düşeceğinin göstergesidir. Onlar için yoğun çalışma gerektiren bir süreç başlamaktadır (Deloitte, 2008).

3.3.2. UMS ve UFRS'lerin kapsamı ve önemi

Muhasebede standardizasyon, muhasebe tekniği ile bazı uluslararası kurallar biçiminde ortaya çıkmaktadır. Uyumlaştırma kavramı, AB komisyonu tarafından ortaya atılan ve bu topluluğa üye ülkelerin muhasebe uygulamalarını amaçlayan çalışmalardan oluşmaktadır.

Standardizasyon kavramı ise, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu çalışmaları için kullanılmaktadır. Gerek standardizasyon, gerekse uyumlaştırma çalışmaları uluslar arası muhasebenin temellerini oluşturmaktadır (Güçenme, 2000, s; 7).

Muhasebe uygulamalarının belirli temellere dayanması zorunludur ve bu noktada muhasebe kavram ve ilkelerinden hareketle muhasebe standartları geliştirilmiştir. Muhasebe standartları finansal tablolarda yer alan işlem ve olayların nasıl yapılacağını belirten kurallar bütünüdür. Muhasebe standartlarıyla

finansal tablolar işletmelerin mali durumlarını daha gerçekçi yansıtmaktadırlar (Sağlam, 2001, s; 9).

Finansal tabloların muhasebe anlamında karşılaştırılabilir, gerçek durumu yansıtır ve şeffaf olabilmesi için finansal tablo kalemlerinin aynı muhasebe yaklaşımları dahilinde finansal tablolara aktarılması gereklidir. Dolayısıyla, uygulanan muhasebe yaklaşımlarının ve finansal raporlama standartlarının uluslararası normlarda genel kabul görmüş olması esastır. Hisse senetleri sermaye piyasalarında işlem gören işletmelerin ve çokuluslu şirketlerin faaliyet sonuçlarını gerek yatırımcıya, gerekse kamuya doğru, şeffaf ve karşılaştırılabilir olarak sunulabilmelerinde en önemli husus, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarıdır (TÜSİAD, 2003).

Dünyada muhasebe uygulamalarında kabul edilen iki muhasebe standartları setinden biri, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından oluşturulan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS), diğeri ise ABD’de Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) tarafından oluşturulan ABD Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (US GAAP) dir. Bu iki muhasebe standart seti arasındaki temel fark ise, IASB tarafından oluşturulan muhasebe standartlarının “ilke bazlı” standartlar olmasına karşın; US GAAP standartlarının “kural bazlı” olmasıdır. UFRS’ nin “ilke bazlı” standartları, konuya ilişkin ilkeleri ve standardın son amacını ortaya koyan bir yaklaşım doğrultusunda düzenlenmektedir. İlke bazlı standartlar, finansal raporlamada işlemlerin şeklini değil, ekonomik özünü yansıtmasını esas almasıdır. USGAAP’ in “kural bazlı” standartları ise her türlü uygulamayı kapsamaya çalışan ayrıntılı düzenlemelerdir. Kural bazlı yaklaşım, finansal raporlama uygulamaları tam şeffaflıktan alıkoymakta, standartların esas amacı kapsamında yapılacak değerlendirmeleri bir anlamda engellemekte, finansal tablo hazırlayanları ve bağımsız denetçileri daha rutin uygulamalara yönlendirmektedir (İbiş ve Özkan, 2006, s; 30).

Ülkemizde ve uluslararası piyasalardaki gelişmeleri yakından izleyen Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, gelişmiş ülkelerle de uyum sağlamak amacıyla, Uluslararası Muhasebe Standartlarına (UFRS/UMS) uyumlu standartlar üretmeyi hedef olarak belirlemiştir.

Muhasebe ve finansal raporlamanın ulusal düzeyde belirlenmiş standartlara

göre yürütülmesinin sağlayacağı birçok yarar söz konusudur. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibi özetlenebilir (Akbulut, 2001):

Muhasebe standartlarıyla, finansal tablo kullanıcıları ve işletmeler arasında genel bir terim birliğini ve tabloların tarafsız, önyargıdan uzak bir şekilde düzenlenmesini sağlamaya çalışır. Bu nitelikleriyle sermaye piyasasında yer alan bütün tarafların çıkarlarına uygun olarak, finansal tabloların güvenilirliğini artırır. Standartlar, işlem ve olayların benzer ilke, kavram ve muhasebe politikalarına uygun bir şekilde muhasebeleştirilmesiyle, finansal tablo bilgilerine karşılaştırılabilir olma özelliği kazandırır. Ayrıca bu bilgilerin sağlıklı biçimde denetimine imkân verir. Nitekim denetçiler, raporlanan bilgilerin standartlara uygun olup olmadığını doğrulamaya çalışır.

Yukarıda sayılan niteliklere sahip finansal tablo bilgilerinin elde edilmesi ve yalnızca ülke içindeki şirketler arasında değil, ülkeler arasında da karşılaştırmaların yapılabilmesinin sağlanması; günümüz ekonomik ortamında bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yapılabilmesi ise, söz konusu bilgilerin raporlanmasına yön veren esaslarda uluslararası bir uzlaşmanın sağlanmasıyla mümkün olabilecektir.

Ulusal muhasebe standartlarındaki farklılıklar, özellikle uluslararası alanda faaliyet gösteren firmalar açısından büyük sorun yaratmakta, finansal tablolardaki bilgilerin güvenilir şekilde kullanılmasını engellemektedir. Bu durum, çeşitli ülkelerde uygulanan ulusal muhasebe standartlarındaki farklılıkların kaldırılması ve muhasebe standartlarının birbirine yakınlaştırılması çalışmalarını artırmıştır.

Son yıllara kadar muhasebe otoriteleri özellikle sermaye piyasalarına açılan uluslararası şirketler için muhasebe ve raporlama uygulamalarında, genelde Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartları (US GAAP) veya Uluslararası Finansal Raporlama Standartları-UFRS (International Financial Reporting Standards-IFRS) uygulamalarından birini tercih etmişlerdir. Ancak, son yıllarda bu iki standart düzenlemesi arasındaki farklılıklar da yatırımcıyı huzursuz etmiş ve bütün dünyanın kabul edeceği “ortak muhasebe dili”nin sağlanması için muhasebe düzenlemesi yapan otoriteler harekete geçmiş, birçok ülke ve kurum uluslararası finansal raporlama standartlarının geliştirilmesi,

gerekirse revize edilmesi ve uygulanması konusunda görüş birliğine varmıştır (Akdoğan, 2008, s; 1).

Tek muhasebe standardına gidiş trendi doğrultusunda, muhasebe standartları anlamında, daha önce birbirinden ayrı standart hazırlayan ABD ve İngiltere'deki Muhasebe Standartları Kurulu (Financial Accounting Standards Board-FASB) ile ABD'de Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulunun (International Accounting Standards Board-IASB) 18 Eylül 2002 tarihinde Amerikan Standartları (USGAAP) ile uluslararası muhasebe standartlarını (UMS/UFRS yakınlaştırma taahhütlerini açık ve kesin olarak belirtmeleri ve bu yönde bir Norwalk Mutabakatı imzalamaları önemli bir gelişme olmuştur (Akdoğan, 2004).

İçinde bulunduğumuz son dönemde gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde, finansal raporlamada; farklılıkların azaltılması, şeffaflık ve karşılaştırılabilirliğin artırılması yönünde önemli bir süreç yaşanmakta olduğu söylenebilir (İbiş ve Akarçay, 2004)

3.3.3. Basel komitesinin UMS'leri değerlendirmesi

Basel Komitesi'nin UMS' leri değerlendirmesi kapsamında kullanılan kriterler genel değerlendirme kriterleri ve spesifik değerlendirme kriterleri olarak aşağıda ifade edilmektedir:

Genel değerlendirme kriterleri;

- 1.Muhasebe standartları, bankalarda sağlıklı risk yönetim ve kontrol uygulamalarına katkıda bulunmalı veya en azından onlarla uyumlu olmalı, onları engellememelidir. Ayrıca, bankalarda kaliteli muhasebe bilgileri üretilmesi için basiretli ve güvenilir bir çerçeve sağlamalıdır.
- 2.Muhasebe standartları, bankaların mali pozisyon ve performansının, riske açıklık derecelerinin ve risk yönetim faaliyetlerinin şeffaf mali raporlamasını teşvik ederek piyasa disiplinine hizmet edebilir.
- 3.Muhasebe standartları, bankaların etkili gözetimini kısıtlamamalı, kolaylaştırmalıdır.

Spesifik değerlendirme kriterleri

- 1.Muhasebe ilkeleri, uygun ve anlamlı muhasebe bilgileri üretmelidir.

- 2.Muhasebe ilkeleri, mali pozisyon ve performans konusunda basiretli ve gerçekçi ölçümler üretmelidir.
- 3.Muhasebe ilkeleri, mali pozisyon ve performans konusunda güvenilir ölçümler üretmelidir.
- 4.Muhasebe standartları, sadece sağlam bir teorik temele sahip olmamalı, aynı zamanda pratikte uygulanabilir olmalıdır.
- 5.Muhasebe standartları, muamele edilen konu ile ilgili olarak aşırı ölçüde karmaşık olmamalıdır.
- 6.Muhasebe ilkeleri, benzer veya ilgili kalemler için uyumlu ölçümler üretmelidirler.
- 7.Muhasebe standartları, tutarlı uygulama sağlamak için yeterince kesin olmalıdır.
- 8.Tercihan, muhasebe standartları, alternatif işlem şekillerine müsaade etmemelidir. Alternatif muhasebe işlem şekillerine müsaade edildiğinde veya muhasebe ilkelerinin uygulanmasında hüküm verilmesi gerektiğinde, dengeli açıklamalar gerekli tutulmalıdır.
- 9.Açıklamalar, bir bankanın mali pozisyon ve performansının, risklerinin ve risk yönetim faaliyetlerinin değerlendirilmesi için yeterince kapsamlı olmalıdır.
- 10.Uluslararası Muhasebe Standartları, sadece en ileri mali piyasalarda değil, aynı zamanda, gelişmekte olan piyasalarda da uygulanabilir olmalıdır (TBB, 2000, s; 10).

3.3.4. UMS VE UFRS'lerin özetleri

3.3.4.1.UFRS 1 Uluslar arası finansal raporlama standartlarının ilk uygulaması

UFRS 1' in temel koşulu, finansal tabloların UFRS' ye göre ilk kez düzenlendiği raporlama tarihinde yürürlükte olan tüm UFRS' lerin geriye yönelik olarak uygulanmasıdır.

UFRS' nin ilk uygulaması sonucu oluşan tüm düzeltme kayıtları, UFRS' ye göre hazırlanan ilk dönemin finansal tablolarında birikmiş kâr/zarar içerisinde muhasebeleştirilir (PwC, 2008, s; 4).

UFRS 1' in amacı işletmenin UFRS' ye göre ilk kez düzenlenen genel

amaçlı mali tablolarının temelini oluşturacak kuralların belirlenmesidir. Standart, 31 Aralık 2007 tarihinde sona eren yıllık mali tablolarında UFRS' yi ilk olarak uygulayan bir işletme için genel açıklamayı içerir.

İşletme 31 Aralık 2007 tarihinde yürürlükte olan UFRS' ye göre muhasebe politikalarını seçer.

2007 ve 2006 yılı için mali tabloları hazırlar ve 31 Aralık 2007 tarihinde yürürlükteki UFRS' leri uygulayarak, açılış finansal durum tablosunu, UFRS 1'de ele alınan aşağıdaki belirli istisnalar haricinde, geriye dönük olarak düzenler.

Standartta göre açılış finansal durum tablosu en son olarak 1 Ocak 2006 tarihinde hazırlanabilir. Açılış finansal durum tablosu, işletmenin, UFRS' ye göre hazırlanan ilk tablolarında sunulur ve 31 Aralık 2007 tarihinde UFRS' yi ilk kez uygulayan bir işletme, 2006 ve 2007 yıllarına ait tam set mali tablolarına ek olarak, 2006 yılı öncesi döneme ait seçilmiş finansal bilgilerini de UFRS' ye göre raporlasa bile, bu durum, söz konusu işletmenin UFRS açılış bilançosunun 1 Ocak 2006 tarihli olması gerçeğini değiştirmez (Deloitte, 2008, s; 31).

3.3.4.2. UFRS 2 Hisse bazlı ödemeler

Standartın amacı, işletmenin öz kaynağa dayalı finansal araçlarına karşılık mal veya hizmet aldığı; hisse senedi veya diğer finansal araçların fiyatına göre belirlenmiş bir tutarda borç yüklendiği işlemler için uygulanacak muhasebe kurallarının açıklanmasıdır.

Bütün hisse bazlı ödeme işlemleri, gerçeğe uygun değer ölçüm esası kullanılarak mali tablolarda muhasebeleştirilir (Deloitte, 2008, s; 33).

Bu alandaki muhasebeleştirme, opsiyonların gerçeğe uygun değerlerini hesaplamak için kullanılan modellerin kompleks olmasından ve planların çeşitliliğinden ve karmaşıklığından dolayı zor olabilir. Ayrıca standart, oldukça detaylı açıklamaların sunulmasını zorunlu kılmıştır. Genellikle bu durum, ücretlendirme stratejisi olarak yaygın şekilde hisse bazlı ödeme kullanan işletmelerde raporlanan kârın azaltılması ile sonuçlanır (PwC, 2008, s; 30).

Standartta göre gider, alınan mal veya hizmet tüketildiğinde muhasebeleştirilir. Çalışanlar ve benzer hizmetleri sağlayanlar ile olan işlemlerde, tedarik edilen hizmetin gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak tahmin

edilemediğinden, işletme karşı tarafa verilen öz kaynağa dayalı finansal araçlarının gerçeğe uygun değerini hesaplar.

Temelde, işletmenin öz kaynağına dayalı finansal araçlarının karşılığı olarak bir malın veya hizmetin tedarik edilmesine ilişkin işlemler, söz konusu mal veya hizmetin gerçeğe uygun değeri üzerinden hesaplanır. Sadece tedarik edilen mal veya hizmetin gerçeğe uygun değerinin güvenilir olarak hesaplanamadığı durumlarda, karşı tarafa verilen öz kaynağa dayalı finansal araçların gerçeğe uygun değeri kullanılır.

Gerçeğe uygun değerinden hesaplanarak karşı tarafa verilen öz kaynağa dayalı finansal araç işlemlerindeki (çalışanlar ile olan işlemler gibi) gerçeğe uygun değer, veriliş tarihinde hesaplanır.

Tedarik edilen mal veya hizmetlerin gerçeğe uygun değerleri üzerinden hesaplanan işlemlerde gerçeğe uygun değer, söz konusu mal ve hizmetlerin alım tarihlerinde hesaplanır.

Karşı tarafa verilen öz kaynağa dayalı finansal araçların gerçeğe uygun değerinin referans alınması ile hesaplanan mal ve hizmetler için, genel olarak, piyasa koşulları haricinde, hak ediş koşullarının ilgili ölçüm tarihinde hisse senetlerinin ve opsiyonların gerçeğe uygun değerleri hesaplanırken dikkate alınmayacağı belirtilir. Onun yerine, hak ediş koşulları, işlem tutarının ölçümüne dahil edilen öz kaynağa dayalı finansal araçların sayılarının düzeltilmesi suretiyle dikkate alınır. Böylece, sonuç olarak, öz kaynağa dayalı finansal araçlar karşılığı tedarik edilen mal veya hizmet tutarları, nihai olarak hak kazanılan öz kaynağa dayalı finansal araçların sayısı dikkate alınmak suretiyle kayda alınır (Deloitte, 2008, s; 34).

3.3.4.3. UFRS 3 İşletme birleşmeleri

İşletme birleşmeleri teşebbüs veya işletmelerin tek raporlayan işletme oluşturmak üzere bir araya gelmesidir. Bir işletme birleşmesi vergisel, yasal ya da diğer nedenlerden dolayı birçok farklı şekilde oluşabilir. Tüm işletme birleşmelerinde muhasebeleştirme için bir edinen belirlenmelidir. Edinen, bir ya da daha fazla teşebbüsün ya da işletmenin (edinilen işletme) kontrolünü ele geçiren olur. Kontrol, bir işletmenin faaliyetlerinden doğacak faydaları elde etmek için o

işletmenin faaliyet ve finansal politikalarını yönetme gücüne toplu olarak sahip olmaktır. Birçok etken, hangi işletmenin kontrol gücüne sahip olduğunu etkileyebilir. Bu etkenler, özkaynak pay sahipliği, yönetim kurulu kontrolü ve kontrol sözleşmelerini içerir. Eğer bir işletme diğer bir işletmenin öz kaynaklarının yüzde 50'sinden daha fazlasına sahipse, bu kontrol gücü olduğunun bir işaretidir (PwC, 2008, s; 51).

Satın alan işletme, satın alınan varlıklar ile üstlenilen yükümlülükleri, birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeriyle muhasebeleştirir ve mali tablo kullanıcılarının, işletme birleşmesinin niteliğini ve finansal etkilerini değerlendirmesine yardımcı olacak bilgileri açıklar.

İşletme birleşmesi, satın alanın bir ya da birden fazla işletmenin kontrolünü ele geçirdiği bir işlem ya da durumu ifade eder. İşletme, yatırımcılara, hissedarlara ve katılımcılara doğrudan bir getiri sağlamak için yönetilen faaliyet ve varlıkların bütünüdür. Bu standart, bir iş ortaklığının oluşturulmasında, işletme birleşmelerinde veya ortak yönetilen işletmelerde ya da işletme oluşturmaya varlık ya da varlık grubunun satın alınmasında uygulanmaz.

Tüm işletme birleşmelerinde elde etme (Standardın bir önceki versiyonunda “satın alma” ifadesi kullanılmıştır) yöntemi kullanılır.

Varlık ve yükümlülükler birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değerleriyle ölçülür. Bir işletme kontrol gücü olmayan payları ya gerçeğe uygun değeriyle ya da satın alınan işletmenin tanımlanabilir net varlıklarının gerçeğe uygun değerindeki kontrol gücü olmayan payların oranına göre ölçülebilir.

Standartta göre, şerefiye aşağıdakiler arasındaki fark olarak hesaplanır:

Bu üç değer toplamı: (a) ödenen bedelin birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeri, (b) kontrol gücü olmayan payların tutarı ile (c) aşamalı olarak gerçekleştirilen işletme birleşmelerinde, satın alan işletmenin satın alınan işletmede önceden elinde tuttuğu öz kaynak paylarının birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeri ile satın alınan işletmenin tanımlanabilir varlıkları ile üstlenilen yükümlülüklerin netleştirilmiş birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeri arasındaki fark olarak muhasebeleştirilir.

Aşamalı olarak gerçekleşen işletme birleşmelerinde, satın alan işletmenin satın alınan işletme üzerinde kontrolü sağlamak amacıyla mevcut öz kaynak payını

arttırması durumunda, önceden elde tutulan öz kaynak payları, birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeriyle yeniden ölçülür ve oluşan kazanç / zarar gelir tablosunda muhasebeleştirilir.

Birleşme bedeli, koşullu bedelin birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değerini içerir. Koşullu bedelde birleşme tarihinden sonra ortaya çıkan olaylardan kaynaklanan değişiklikler, kazanç veya zarar olarak muhasebeleştirilir (Deloitte, 2008, s; 37).

3.3.4.4. UFRS 4 Sigorta sözleşmeleri

Standardın amacı sigorta sözleşmesi düzenleyen herhangi bir işletmenin sigorta sözleşmelerine ilişkin finansal raporlama ilkelerinin açıklanmasıdır.

Standarda göre sigorta borçları, ilgili reasürans varlıklardan mahsup edilmez. Sigorta borçlarının yeterliliği için bir test ile reasürans varlıkları için değer düşüklüğü testini öngörür (Deloitte, 2008, s; 38).

UFRS 4, işletmenin yasal olarak bir sigorta şirketi olup olmadığına bakılmaksızın sigorta kontratı ihraç eden tüm işletmeler tarafından uygulanır.

UFRS 4, açıklamalara ilişkin iki temel ilkeye sahiptir; sigortacılar

- sigorta kontratlarından dolayı finansal tablolarında oluşan tutarları belirten ve açıklayan bilgileri ,
- finansal tabloların okuyucuların sigorta kontratlarından kaynaklanan risklerin niteliklerini ve boyutlarını değerlendirmesine imkan veren bilgileri açıklamalıdır (PwC, 2008, s; 22).

3.3.4.5. UFRS 5 Satış amaçlı elde tutulan duran varlıklar ve durdurulan faaliyetler

Standardın amacı, satış amaçlı elde tutulan duran varlıkların muhasebeleştirilmesi ile durdurulan faaliyetlerin mali tablolarda sunumu ve açıklamasına ilişkin esasların belirlenmesidir.

Standarda göre satış amaçlı elde tutulan duran varlıklar veya elden çıkarılacak gruplar defter değeri ile satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değerinden düşük olanı ile ölçülür.

Satış amaçlı elde tutulan olarak sınıflandırılan duran varlık veya elden

çıkarılacak grup, içinde bulunan aktif ve pasifler, finansal durum tablosunda ayrı olarak gösterilmelidir.

Bir işletme durdurulan faaliyetlerine ilişkin kâr veya zararın toplam tutarını veya durdurulan faaliyetlerinin elden çıkarılması sırasında oluşan kazanç veya kayıpları tek bir tutar olarak kapsamlı gelir tablosunda gösterir. Böylece kapsamlı gelir tablosu, devam eden faaliyetler ve durdurulan faaliyetler olmak üzere iki kısma ayrılır (Deloitte, 2008, s; 40).

Bir faaliyet; satış amaçlı elde tutulan varlık sınıflandırmasına alınabilmek için gerekli kriterleri sağlamasıyla veya işletmenin elden çıkarmasıyla, durdurulan bir faaliyet olarak sınıflandırılabilir. Bilanço tarihine kadar veya sonrasında, sınıflandırma için gerekli kriterler sağlanamıyorsa, geçmişe dönük sınıflandırma yapılamaz.

Durdurulan faaliyetler, gelir tablosunda ve nakit akım tablosunda ayrı olarak gösterilmelidir. Durdurulan faaliyetlerle ilgili dipnotlarda ek açıklama zorunluluğu vardır. Bir bağlı ortaklığın satışının veya grubun satışının gerçekleştiği tarih, kontrolün kaybedildiği tarihtir. Konsolide gelir tablosu satış işleminin gerçekleştiği tarihe kadar olan sonucu gösterir ve satıştan elde edilen kazanç ya da zarar, satış tutarı ile net varlıkların defter değeri; bu varlıklara ilgili şerefiye ve özkaynaklar içinde finansal tablolarına yansıtmış olduğu satış amacıyla elde tutulan olarak sınıflandırılan duran varlık ile ilişkili herhangi bir birikmiş gelir veya gider arasındaki farktır (PwC, 2008, s; 54).

3.3.4.6. UFRS 6 Maden kaynaklarının araştırılması ve değerlendirilmesi

Bu standardın amacı, maden kaynaklarının araştırılması ve değerlendirilmesine ilişkin finansal raporlama esaslarının belirlenmesidir.

Bu standart, kullanıcıların ekonomik kararları verme ihtiyaçlarını karşıladığı ve güvenilir bilgiler olduğu sürece kullanmasına izin verilir.

Standart, varlıkların araştırılmasına ve değerlendirilmesine ilişkin defter değerinin, geri kazanılabilir tutarı aşması durumunda değer düşüklüğü testi yapılmasını gerektirir (Deloitte, 2008, s; 41).

Araştırma ve değerlendirme varlıkları maliyet bedeli ile kaydedilir. Bir işletme, araştırma ve değerlendirme varlıklarını elde ettiği varlıkların niteliğine

göre maddi veya maddi olmayan duran varlık olarak sınıflandırır ve bu sınıflandırma tutarlı olarak uygulanır.

İşletme araştırma ve değerlendirme varlıklarının ilk kayda alınmasından sonra varlıklara niteliklerine göre UMS 16 veya UMS 38'e uygun olacak şekilde maliyet modeli veya yeniden değerlendirme modeli uygulayabilir. Bir maden kaynağından cevher çıkarmanın teknik yapılabilirliği ve ticari uygulanabilirliği kanıtlanabilir olduğunda, araştırma ve geliştirme varlığı artık maden kaynaklarının araştırılması ve değerlendirilmesi olarak sınıflandırılmaz (PwC, 2008, s; 63).

3.3.4.7. UFRS 7 Finansal araçlar : Açıklamalar

Bu standart finansal araçlarla ilgili olarak yapılması gereken açıklamalara yönelik hükümleri içermektedir.

UFRS 7'nin kapsamına sadece banka ve finansla kurumlar girmez. Finansal araçlara sahip olan tüm işletmeler; krediler, ticari borçlar ve alacaklar, nakit ve finansal yatırımlar gibi basit araçlar dahi etkilenmektedir (PwC, 2008, s; 18).

Standartın amacı, finansal araçların işletmeler için olan önemi, söz konusu araçların yarattığı risklerin esası ve kapsamı ile işletmenin ortaya çıkan riskleri nasıl ele alacağı hususlarının değerlendirilmesine dair mali tablo kullanıcılarına yardımcı olmak amacıyla yapılacak dipnot açıklamalarının belirlenmesidir.

Standart kapsamındaki açıklamalar; finansal varlıklar ve finansal yükümlülüklerin sınıflandırılmasına ilişkin bilgiyi de içeren işletmenin finansal durumuna yönelik açıklamalar, gerçeğe uygun değer opsiyonunun kullanıldığı durumlara özel açıklamalar, yeniden sınıflandırmalar, bilanço dışı bırakma, varlıkların rehin olarak verilmesi, saklı türev ve sözleşme şartlarının ihlallerine ilişkin açıklamalar; muhasebeleştirilmiş gelir, giderler, kazançlar ve kayıplar ile faiz geliri ve gideri, ücret geliri ve değer düşüklüğü zararlarına ilişkin bilgileri de içeren, işletmenin dönem içindeki performansına ilişkin açıklamalar, ve kullanılan muhasebe politikaları, finansal riske karşı korunma muhasebesi ve her bir sınıf finansal varlık ve finansal yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerine ilişkin bilgileri de içeren diğer açıklamalar; maruz kalınan riskler ile bu risklerin nasıl ele alındığına dair bilgiyi kapsayan nitel açıklamalar, ve maruz kalınan her bir kredi riski, likidite riski ve piyasa riskine (duyarlılık analizlerinin de dahil olduğu) dair

ayrı ayrı yapılan nicel açıklamalardır (Deloitte, 2008, s; 42).

3.3.4.8. UFRS 8 Faaliyet bölümleri

UFRS 8, aşağıdaki özellikleri taşıyan bir grubun ana ortaklığı ile konsolide edilmiş finansal tablolarına (ve bir işletmenin solo finansal tablolarına) uygulanır: Borçlanma araçları veya öz kaynağa dayalı finansal araçları borsa veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören; veya finansal araçlarını halka arz etmek üzere, ilgili düzenleyici kurum kaydına alınan ya da kayda alınma süreci kapsamında (konsolide) finansal tablolarını düzenleyen gruplardır.

Standartta göre, faaliyet bölümü bir işletmenin; hasılat elde edebildiği ve harcama yapabildiği (aynı işletmenin diğer kısımları ile yapılan işlemlere ilişkin hasılat ve giderler de dahil olmak üzere) işletme faaliyetlerinde bulunan, faaliyet sonuçlarının, bölüme tahsis edilecek kaynaklara ilişkin kararların alınması ve bölümün performansının değerlendirilmesi amacıyla işletmenin faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili mercii tarafından düzenli olarak gözden geçirildiği; ve hakkında ayrı finansal bilgilerin mevcut olduğu bir bölümdür. Standart hangi faaliyet bölümlerinin raporlanabilir olması gerektiğine dair rehberlik sağlar (Deloitte, 2008, s; 43).

Faaliyet bölümleri eğer raporlanabilir bölüm tanımına uyuyorsa, ayrı ayrı raporlanır. Faaliyet bölümü ya da faaliyet bölüm grubu, standartta belirtilen sayısal alt sınırları aştığında raporlanabilir bölüm olur (PwC, 2008, s; 26).

İşletmenin hasılatının en az %75'i raporlanabilir bölümlere dahil edilmelidir. İşletmenin yapısına bakılmaksızın, hasılatların ve bazı duran varlıkların coğrafi bölüme göre analiz edilmesi ve ek zorunluluk olarak hasılat/varlıklarının tek tek yabancı ülke bazında (önemli ise) açıklanması bütün işletmelerden istenmektedir. Grup dışındaki büyük müşterilerle (işletme gelirin %10 ya da daha fazlasını kapsayanlar) yapılan işlemler hakkındaki bilgilerin de açıklanması gerekir (Deloitte, 2008, s; 43).

3.3.4.9. UMS 1 Mali tabloların sunuluşu

Finansal tabloların amacı, ekonomik kararların alınması için faydalı bilgiler sağlamaktır. UMS 1'in amacı, bu bilgilerin sunuluşunun işletmenin önceki dönem

finansal tabloları ve diğer işletmelerin finansal tabloları ile karşılaştırılabilir olmasını sağlamaktır (PwC, 2008, s; 5).

Mali tablolarda ve dipnotlarda gösterilen tutarlar için karşılaştırmalı önceki dönem bilgileri sunulur. Bir yıldan daha uzun ya da daha kısa bir dönem için hazırlaması durumunda, bu husus ile ilgili ilave açıklamalar yapılır.

Standartta göre tam kapsamlı mali tablolar seti şunları içerir: Finansal durum tablosu, kapsamlı gelir tablosu, öz kaynak değişim tablosu, nakit akımların tablosu, mali tablo dipnotları, en erken karşılaştırılabilir dönemin başlangıcındaki finansal durum tablosudur.

Standart uyarınca likidite sırasına göre sunumun daha güvenilir ve daha geçerli bilgi sağlamadığı sürece, finansal durum tablosunda varlık ve yükümlülükler için kısa ve uzun vade ayırımı yapılır. Kapsamlı gelir tablosu her türlü gelir ve gider kalemini kapsar. Giderlerin gelir tablosundaki gösterimi, içeriğine göre ya da fonksiyonlarına göre yapılabilir (Deloitte, 2008, s; 46).

Tüm gelir ve gider kalemlerinin işletmenin normal faaliyetleri sonucu olduğu varsayılır. Bu nedenle, olağandışı sınıflandırılmasına izin verilmemiştir (PwC, 2008, s; 7).

Fonksiyonlarına göre gösterilmesi durumunda, içeriğe göre yapılan özel açıklamalar dipnotlarda açıklanmalıdır.

UMS 1 ayrıca açıklanması gereken asgari dipnotları belirler. Bu dipnotlarda aşağıdaki bilgiler verilmelidir:

- İzlenen muhasebe ilkeleri,
- Mali tablolarda muhasebeleştirilen bakiyeler üzerinde önemli etkisi olan muhasebe politikalarının uygulanmasında şirket yönetiminin kararları, ve
- Sermaye yapısı ve sermaye gerekliliklerine uygunluk.
- Örnek finansal durum tablosu, kapsamlı gelir tablosu ve öz kaynak değişim tablosu UMS 1'in ekinde sunulmuştur (Deloitte, 2008, s; 46).

3.3.4.10. UMS 2 Stoklar

Bu standardın amacı, stokların maliyetlerinin belirlenmesi ve gider kaydedilme esası da dahil olmak üzere, muhasebeleştirilme yöntemlerinin belirlenmesidir. Stoklar, tarihi maliyet ve net gerçekleşebilir değerin düşük olanı

ile değ erlenir (Deloitte, 2008, s; 47).

Net gerçekleşebilir değer için normal akışı içinde, tahmini satış fiyatından, tahmini tamamlanma maliyeti ve satışı gerçekleştirmek için gerekli olan tahmini satış giderlerinin toplamının d    r lmesiyle elde edilen tutarı ifade eder.

Stoklar, ilk olarak maliyet değeri ile muhasebeleştirilir. Stokların maliyeti; ithalat g  mr k vergileri, iade alınmayacak vergiler, nakliye, yükleme boşaltma giderleri ve stokla doğrudan ilişkili diğer giderlerden ticari iskonto, diğer indirim ve ödeneklerin d    lmesiyle elde edilen tutarı ifade eder (PwC, 2008, s; 43).

Maliyetler, satın alım maliyeti, üretim maliyeti (malzeme, işçilik ve genel üretim giderleri) ve stokları bugünkü yerine ve durumuna getirmek için katlanılan diğer maliyetleri içerir, fakat kur farklarını içermez.

Piyasada rahatlıkla el de i tiren stoklar için, maliyet ya ilk giren ilk çıkar (FIFO) veya ağırlıklı ortalama maliyet yöntemine göre belirlenir. Son giren ilk çıkar (LIFO) yönteminin kullanılmasına izin verilmez. Stoklar satıldı ında kayıtlı değerleri, ilgili satış gelirlerinin kaydedildiği dönemde giderle tirilir.

Stokları net gerçekleşebilir değerine indirgeyen stok değer d    kl   karşılık tutarları ve stoklarla ilgili kayıplar, indirgemenin ve kayıpların oluştuğu dönemde gider olarak muhasebeleştirilir. Net gerçekleşebilir değerin artı ından dolayı iptal edilen stok değer d    kl   karşılık tutarı, iptalin gerçekleştiği dönemde tahakkuk eden satış maliyetini azaltacak şekilde muhasebeleştirilir (Deloitte, 2008, s; 48).

3.3.4.11. UMS 7 Nakit akımların tablosu

Standardın amacı, bir işletmenin nakit ve nakit benzeri kalemlerindeki değişimlerin, işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerine göre sınıflanarak, bir dönem boyunca oluşan nakit giriş ve çıkışların nakit akımların tablosunda sunulmasıdır. Nakit akım tablosu, kapsamlı gelir tablosu ve bilanço ile birlikte finansal raporlamada temel tablolardan biridir. Nakit akım tablosu, belirli bir döneme ilişkin nakit yaratımı ve kullanımını sınıflandırarak (işletme, yatırım ve finansman) gösterir. Finansal tablo kullanıcılarına kuruluşun nakit ve nakit benzerlerini yaratma ve kullanma becerisini değerlendirmede bir temel oluşturur (PwC, 2008, s; 58).

Nakit benzeri kalemler kısa vadeli (elde edildiği tarihte vadesi 3 aydan az olan) ve değerinde önemli bir değişiklik olmadan nakte çevrilebilen varlıklardır. Nakit benzeri kalemler, genelde hisse senedi yatırımlarını içermezler.

İşletme, yatırım ve finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akımlarını ayrı ayrı gösterilir. Vergi ile ilgili nakit akımları, finansman veya yatırım faaliyetlerinden kaynaklandığı kesin olmadığı sürece, işletme faaliyetleriyle ilgili nakit hareketi olarak sınıflandırılır (Deloitte, 2008, s; 46).

Yönetim, işletme faaliyetlerini brüt yönteme (dolaysız brüt nakit girişleri ve çıkışları) veya net yönteme (dolaylı - net kâr/zararın, nakit çıkışı gerektirmeyen ve işletme faaliyetleri dışındaki işlemlerin ve işletme sermayesindeki değişikliklerin etkilerinin dikkate alınarak düzeltilmesi) göre sunabilirler.

Yatırım ve finansman faaliyetleri sonucu meydana gelen nakit akışları başka uyulması gereken bir zorunluluk olmadıkça, ayrı olarak brüt raporlanmalıdır (brüt nakit girişleri, brüt nakit çıkışları) (PwC, 2008, s; 58).

Yabancı para cinsinden yapılan işlemler ve yabancı bir ülkede yerleşik iştiraklerin nakit akımları, nakit akımının gerçekleştiği tarihteki kurlar kullanılarak raporlama yapılan para birimine çevrilir.

İştiraklerin kontrolünü ele alma ya da kaybetme ile ilgili nakit akımları ayrı olarak gösterilmeli ve yatırım faaliyetleri içinde sınıflandırılmalıdır. Bu konuya ilişkin ilave dipnotlar verilmelidir (Deloitte, 2008, s; 49).

3.3.4.12. UMS 8 Muhasebe politikaları, muhasebe tahminlerinde değişiklikler ve hatalar

Standart kapsamında işletme yönetimi UFRS ile çalışmadığı sürece, diğer standart koyucu kuruluşların en son yayınladığı muhasebe bildirgelerini, diğer muhasebe literatürünü ve kabul görmüş sektör uygulamalarını dikkate alabilir.

İşletme yönetimi muhasebe tahminlerindeki değişiklikleri; varlıklar, yükümlülükler veya öz kaynak kalemlerinde değişikliğe yol açtığı durumlar haricinde, bundan etkilenen dönemlerin kâr veya zarar ile ilişkilendirilip, ileriye dönük olarak muhasebeleştirilmelidir. Muhasebe tahminlerindeki değişikliklerin varlıklar, yükümlülükler veya öz kaynak kalemlerinde değişikliğe yol açtığı durumlarda, bu değişiklikler gerçekleştikleri dönemde, ilgili varlıklar,

yükümlülükler ve öz kaynak kalemlerinin taşınan değerleri düzeltilerek muhasebeleştirilir.

Önceki dönemlere ilişkin önemli hatalar, düzeltmenin mümkün olmadığı durumlar hariç geriye dönük olarak düzeltilir.

Hata ve bu hataya ilişkin düzeltmenin etkisi finansal tablo dipnotlarında açıklanır (PwC, 2008, s; 10).

Bu standardın amacı, muhasebe politikalarının seçimi ve değiştirilmesi ile ilgili kriterleri ve muhasebe tahminlerindeki değişikliklere ve hatalara ilişkin muhasebe uygulamalarını ve sunumunu belirler.

Doğrudan uygulanabilir bir UFRS' nin olmadığı durumlarda, UFRS' deki benzer ve ilgili konulara değinen standartlara ve yorumlara; Mali Tabloların Düzenlenmesi ve Sunumuna İlişkin Çerçeve kapsamındaki tanımlara, kayda alım kriterlerine, varlık ve yükümlülüklerin, gelir ve giderlerin değerlendirme kavramlarına bakılır ve yönetim ayrıca muhasebe standartlarını geliştirmek için benzer kavramsal yapıyı kullanan diğer standart koyucuların en son bildirilerini, diğer muhasebe literatürlerini ve kabul edilmiş sanayi uygulamalarını da dikkate alabilir.

Muhasebe tahminlerinde değişiklikler, (bir varlığın kullanım süresindeki değişiklik gibi) cari yılda, veya gelecek yıllarda veya her ikisinde (yeniden düzeltme yapılmadan) muhasebeleştirilir.

Tüm hatalar, önceki dönemlerin karşılaştırmalı tutarlarının yeniden düzenlenmesiyle düzeltilmelidir. Hatanın sunulan en eski dönemden önce ortaya çıktığı durumlarda ise, söz konusu hatalar açılış finansal durum tablosunun düzenlenmesi suretiyle düzeltilmelidir (Deloitte, 2008, s; 50).

3.3.4.13. UMS 10 Raporlama döneminden sonraki olaylar

Standardın amacı, raporlama döneminin bitiminden sonra gerçekleşen olaylar ile ilgili olarak işletmenin ne zaman mali tablolarını düzeltmesi gerektiğinin ve mali tabloların yayımlanmak için onaylandığı tarih, ve raporlama dönemi bitiminden sonra gerçekleşen olaylar ile ilgili açıklamaların belirlenmesidir (Deloitte, 2008, s; 51).

Bilanço tarihinden sonraki olaylar ikiye ayrılır; düzeltme gerektiren olaylar veya düzeltme gerektirmeyen olaylar olarak sınıflandırılabilir. Düzeltme gerektiren

olaylar; bilanço tarihi itibariyle ilgili olayların var olduğuna dair kanıtların olduğu durumlardır. Düzeltme gerektirmeyen olaylar; ilgili olayların bilanço tarihinden sonra ortaya çıktığı durumlardır (PwC, 2008, s; 47).

Raporlama döneminin sonu itibariyle mevcut olduğu kanıtlanan hususlara ilişkin mali tabloların düzeltilmesi gereklidir.

İlgili olayların raporlama dönemi sonrasında ortaya çıktığını gösteren koşulların bulunduğu durumlardır ve mali tabloların düzeltilmesini gerektirmez (Deloitte, 2008, s; 51).

3.3.4.14. UMS 11 İnşaat sözleşmeleri

Standardın amacı, inşaat sözleşmeleri ile ilgili olarak gerçekleşen gelir ve giderlerin, projeyi gerçekleştiren işletmenin (müteahhit firma) kayıtlarında nasıl muhasebeleştirileceğinin tanımlanmasıdır. İnşaat sözleşmesinin sonucu güvenilir bir şekilde tahmin edilebiliyorsa, sözleşme ile ilgili gelir ve giderin projenin tamamlanma oranına göre kayıtlara alınması gerekir (Deloitte, 2008, s; 52).

Dolayısıyla hasılat, giderler ve bu nedenle kâr, inşa faaliyeti gerçekleştikçe kısım kısım muhasebeleştirilmektedir (PwC, 2008, s; 24).

3.3.4.15. UMS 12 Gelir vergileri

Standardın amacı, kurum kazançları üzerinden hesaplanan vergilerin muhasebeleştirilmesidir.

Standart gereğince, vergi varlıkları ve yükümlülükleri cari ve önceki dönem vergileri için kayda alınmalı ve ilgili dönemde geçerli vergi oranları kullanılarak hesaplanmalıdır.

Geçici farklar, varlıkların ya da borçların defter değeri ile vergi açısından taşıdıkları değerler arasındaki farklardır.

Gelecek dönemlerde vergiye konu olacak zamanlama farkları nedeniyle ortaya çıkması muhtemel ertelenmiş vergi yükümlülükleri mali tablolarda yer alır. Bu duruma ilişkin 3 istisna söz konusudur:

- Şerefiyenin ilk defa kayıtlara alınmasından kaynaklanan ertelenmiş vergi yükümlülüğü;
- İşletme birleşmeleri dışında, ilk defa mali tablolara alınan ve işlem sırasında ne

ticari kârı ne de mali kârı etkileyen varlık ve yükümlülükler; ve

- Yatırımcı şirketin bağlı ortaklık, şube ve iştirakler ile iş ortaklıklarındaki geçici farklar, yatırımcının söz konusu iştirakin kâr dağıtımının zamanını kontrol etmesi ve zamanlama farklarının geri dönüşünün olmayacağı durumlarda ertelenmiş vergi kapsamına dahil edilmez (Deloitte, 2008, s; 53).

Dönem vergisi ve ertelenmiş vergi, verginin aynı veya farklı bir dönemde doğrudan öz kaynaktan meydana gelen bir işlem veya olaydan kaynaklanması veya bir işletme birleşmesinden kaynaklanması halleri dışında gelir veya gider olarak gelir tablosunda muhasebeleştirilir. Vergi olaylarında veya vergi kanunlarında değişiklikler olması; veya ertelenmiş vergi varlığının gözden geçirilerek geri kazanılabilecek tutarın yeniden belirlenmesi; veya varlığın ne şekilde geri kazanılacağına ilişkin beklentinin değişmesi durumunda verginin sonuçları, daha önce öz kaynaklara borç veya alacak olarak kaydedilmiş olan kalemlerle ilgili değişiklikler hariç olmak üzere, gelir tablosuna yansıtılır (PwC, 2008, s; 33).

Ertelenmiş vergi varlığı indirilebilir geçici farklar, devreden vergi zararları ve kullanılmamış vergi indirimleri üzerinden, vergiye tabi kârın indirilebilir geçici farklardan yararlanılmasının olası olduğu zaman kayda alınır. Ertelenmiş vergi varlığı veya yükümlülüğü ıskonto edilmez. Ertelenmiş vergi, finansal durum tablosunda uzun vadeli varlıklar veya yükümlülükler içinde sınıflanır (Deloitte, 2008, s; 53).

3.3.4.16. UMS 14 Bölümlere göre raporlama

Bu standart, halka arz edilmiş olan veya piyasaya borçlanma aracı ihraç etmiş olan şirketler ve halka açılma aşamasında olan şirketlerce uygulanır.

Şirket içindeki bölgesel raporlamanın sektör, bölge ya da ürün/hizmet bazında olmaması durumunda, raporlanacak bölümlerin belirlenebilmesi için şirket içindeki daha alt sektörel, bölgesel veya ürün/hizmet sınıfları bazındaki raporlama dikkate alınır (Deloitte, 2008, s; 55).

Temel raporlama formatında sunulan bilgiler her bir bölüm için hasılatı, faaliyet sonucunu, varlıkları, borçları, yatırım harcamasını, amortisman ve itfa paylarını, önemli nakit dışı giderlerini ve değer düşüklüğü zararlarını içerir. İkincil raporlama formatında sunulan raporlanabilir bölümlerle ilgili açıklamalar ise;

bölüm hasılatını, varlıklarını ve yatırım harcamalarını içerir (PwC, 2008, s; 25).

3.3.4.17. UMS 16 Maddi duran varlıklar

Standardın amacı, maddi duran varlıkların ilk defa mali tablolarda kayda alınması ve takip eden dönemlerde muhasebeleştirme ilkelerinin belirlenmesidir. (Deloitte, 2008, s; 56).

Maddi duran varlık, gelecekteki ekonomik yararların işletmeye aktarılmasının muhtemel olması ve maliyetinin güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi durumunda muhasebeleştirilir (PwC, 2008, s; 37).

Maddi duran varlıklar ilk defa kayıtlara maliyet değerleri üzerinden alınır ve maliyete varlığın kullanım amacına hazır hale getirilmesi için gereken tüm giderler dahil edilir. Ödemenin ertelendiği durumlarda faiz gideri kaydedilir.

Bir sabit kıymetin farklı faydalı ömre sahip parçaları ayrı ayrı amortismanla tabi tutulur. Maddi duran varlıkların takasında, alınan ya da verilen varlığın gerçeğe uygun değerinin güvenilir bir şekilde ölçülememesi veya işlemin ticari içerikten yoksun olması durumları dışında, bütün maddi duran varlık takasları gerçeğe uygun değerden hesaplanır (Deloitte, 2008, s; 56).

Muhasebeleştirme kriterlerinin sağlanması durumunda, varlığın yararlı ömrü süresince yapılan büyük çaplı bakım onarım maliyetleri varlığın parçası olarak aktifleştirilir. Yenilenen parçaların defter değeri bilançodan çıkarılır (PwC, 2008, s; 37).

3.3.4.18. UMS 17 Kiralama işlemleri

Standardın amacı, kiraya veren ve kiralayan taraflar için finansal kiralama ve faaliyet kiralaması sözleşmeleri için uygun olan muhasebe politikalarının ve açıklamaların tanımlanmasıdır (Deloitte, 2008, s; 57).

Kiralama işlemleri bir tarafa (kiracıya), taraflarca kararlaştırılmış bir zaman süresince kiralayana yapılan ödeme karşılığında bir varlığın kullanım hakkını verir. Kiralama orta ve uzun vadeli önemli bir finansman kaynağıdır. Kiracı ve kiraya verenin finansal tablolarında, finansal kiralama işlemleri muhasebesinin önemli etkileri olabilir (PwC, 2008, s; 42).

Mülkiyete ait risk ve faydanın önemli bir kısmının kiracıya ait olduğu

kiralama işlemi, finansal kiralama olarak sınıflandırılır. Yukarıdaki tanım dışında kalan tüm kiralama sözleşmeleri, faaliyet kiralaması sözleşmeleri sınıfına girer.

Sözleşmeye konu olan sabit kıymet ve ilgili yükümlülükler, kiralama taksitlerinin bugünkü değeri ve kiralanan varlığın gerçeğe uygun değerinin düşük olanı ile gösterilir.

Finansal kiralama yoluyla kiralanan maddi duran varlıklar, mülkiyet hakkına sahip olunan maddi duran varlıklarla aynı amortisman yöntemine tabi tutulur. Sözleşme kapsamında yapılan kira ödemeleri faiz ve ana para ödemeleri olarak ayrılır. Kiraya verilen varlığa yapılan net yatırım tutarı kadar bir finansal kiralama alacağı kaydedilir.

Finansman geliri kiraya verenin net yatırımı üzerinden geri ödeme süresince sabit bir getiri oranı hesaplanmak suretiyle kaydedilir. Kira ödemeleri sözleşme süresince eşit taksitler halinde ilgili dönemlerde gider olarak kaydedilir. Kira geliri, daha uygun bir yöntem olmadıkça kira süresinde eşit taksitler halinde ilgili dönemlerde gelir olarak kaydedilir (Deloitte, 2008, s; 58).

Yasal olarak kiralama sözleşmesi ile bağlantılı olan işlemler yasal sözleşme şeklinden çok özüne göre muhasebeleştirilir. Örneğin, bazı durumlarda kira sözleşmeleri varlığın kullanma hakkını devretmek için değil, öncelikle özel bir vergi sonucu elde etmek için imzalanır. Belirli koşulların sağlandığı durumlarda, bu anlaşmalar UMS 17'nin kapsamı dışındadır (PwC, 2008, s; 42).

3.3.4.19. UMS 18 Hasılat

Standardın amacı malların satışı, hizmet sağlanması ve isim hakları, faiz ve temettülerden elde edilen hasılatın muhasebeleştirilme yöntemlerinin belirlenmesidir.

Standart gereğince hasılat, tahsil edilen veya tahsil edilecek alacakların gerçeğe uygun değeri ile ölçülür (Deloitte, 2008, s; 60).

Tek bir işlem, özünde ayrıştırılan kısımlar bulunduğunu gösteriyorsa, hasılat bu ayrıca ayrıştırılabilen kısımlar üzerine, gerçeğe uygun değerleri dikkate alınarak dağıtılmalı ve muhasebeleştirme işlemi aşağıda belirtilen muhasebeleştirme ilkelerine uygun olarak ayrıca ayrıştırılan her kısma ayrı ayrı uygulanmalıdır. Örneğin bir ürün satış sonrası servis tutarını içerecek şekilde

satıldığında, hasılat ilk olarak ürün kısmına ve servis kısmına dağıtılır ve daha sonra her kısım, kendisine ilişkin hasılatın finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin kriterlerin karşılandığı zamanda muhasebeleştirilir (PwC, 2008, s; 23).

Mal satışlarında, satışa konu varlığa ilişkin risk ve faydaların satın alana ait olduğu, yani satıcının varlık üzerindeki kontrolünün ortadan kalktığı ve satışa ilişkin gelir tutarının güvenilir bir şekilde belirlenebildiği durumlarda kayda alınır. Hizmet sağlanmasında, hizmetin tamamlanma derecesi dikkate alınır.

Satış işleminin bir parçası olarak müşterilere verilen ödül puanlar, satış işleminin tanımlanabilir ayrı bir unsuru olarak muhasebeleştirilir (Deloitte, 2008, s; 60).

3.3.4.20.UMS 19 Personele sağlanan faydalar

Standardın amacı, personele sağlanan kısa vadeli faydalar (maaşlar, yıllık izin, hastalık izni, kâr paylaşımı, ikramiyeler, ve maddi olmayan faydalar); emeklilik; hizmet sonrası hayat sigortası ve sağlık yardımı; diğer uzun vadeli faydalar (uzun süreli işten ayrılmalar, sakatlık, ertelenmiş ödemeler ve uzun vadeli kâr paylaşımı ve ikramiyeler) ve kıdem tazminatı ile ilgili muhasebe politikalarının ve ilgili açıklamaların belirlenmesidir (Deloitte, 2008, s; 61).

Çalışanlara sağlanan faydalar, çalışanlar tarafından sunulan hizmetler karşılığında işletme tarafından sağlanan ve vaat edilen her türlü bedeldir. Bu faydalar ücretle ilgili faydalar, işten çıkarma tazminatları ve çalışma dönemi sonrasında sağlanan faydaları içermektedir (PwC, 2008, s; 27).

Personele sağlanan faydalarla ilgili maliyetin, ödemelerin yapıldığı veya personel hesaplarına yansıtıldığı zaman değil, işletmenin personelden hizmet aldığı dönemde muhasebeleştirilmesi gerekliliğini vurgular. Tanımlanmış katkı planlarında giderler, katkının ödeneceği dönem içinde kayda alınır.

Standarda göre aktüeryal kazanç ve zararlar ;

- a) Doğrudan gelir tablosunda muhasebeleştirilebilir,
- b) Belirli bir sınıra kadar ertelenerek, artan fazlalık koridor yaklaşımı uyarınca itfa edilerek, kâr veya zararda muhasebeleştirilir veya
- c) Doğrudan diğer kapsamlı gelir içinde muhasebeleştirilebilir.

İşten çıkarma tazminatları, işletmenin bir ya da birden fazla çalışanını

normal emeklilik tarihinden önce ya da çalışanın kendi isteği ile işten ayrılmasını teşvik etmek adına yapılan bir teklifin sonucu olarak işten çıkarma taahhüdü altına girdikten sonra muhasebeleştirilir (Deloitte, 2008, s; 62).

3.3.4.21. UMS 20 Devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesi ve devlet yardımlarının açıklanması

Devlet teşvikleri, karşılanması amaçlanan maliyetler ile ilişkilendirilerek ilgili dönem boyunca kâr veya zararda muhasebeleştirilir.

Teşvik ile oluşan gelir, gelir kalemi olarak veya teşvike konu olan giderin raporlanmasında bir indirim kalemi olarak gösterilir (Deloitte, 2008, s; 63).

Gelir niteliğindeki teşvikler gelir tablosunda, telafi etmeleri beklenen maliyetlerle eşleştirildikleri dönem boyunca muhasebeleştirilir (PwC, 2008, s; 24).

Varlıklarla ilişkili olan teşvikler, finansal durum tablosunun pasifinde ertelenen gelirler olarak gösterilir ya da teşvike konu olan varlığın kayıtlı değerinin belirlenmesinde bir indirim kalemi olarak dikkate alınır (Deloitte, 2008, s; 63).

3.3.4.22. UMS 21 Kur değişiminin etkileri

Standardın amacı, yabancı para işlemleri ve yurtdışındaki faaliyetleriyle ilgili muhasebe uygulamalarının belirlenmesidir. İşlemler, işlemin gerçekleştiği tarihte, mali tablolarda ilk kayda alım ve ölçüm için kullanılan işlem tarihi döviz kuru kullanılarak, muhasebeleştirilir.

Müteakip raporlama dönemi sonunda, tarihi maliyet üzerinden taşınan parasal olmayan kalemler için işlem tarihi döviz kuru kullanılır, parasal kalemler kapanış kuru kullanılarak yeniden çevrilir ve gerçeğe uygun değer ile taşınan parasal olmayan kalemler için değerlendirme tarihindeki döviz kuru kullanılır (Deloitte, 2008, s; 64).

Gerçeğe uygun değerlerinden ölçülmeyen ve yabancı bir para birimi cinsinden ifade edilen parasal olmayan kalemler, işlem tarihindeki döviz kurları kullanılarak fonksiyonel para biriminde belirtilir (PwC, 2008, s; 19).

Raporlama yapan işletmenin yurtdışı faaliyetlerindeki net yatırımının bir parçasını oluşturan parasal kalemlerden kaynaklanan kur farkları, yurtdışı faaliyetleri içeren konsolide mali tablolarda kapsamlı gelir içinde ayrı bir unsur

olarak muhasebeleştirilir. Bu standart, geçerli para birimi yüksek enflasyonlu ekonominin para birimi olan bir işletmenin faaliyet sonuçları ve mali durumunu sunum para birimine çevirmek için özel kuralları açıklar (Deloitte, 2008, s; 65).

3.3.4.23. UMS 23 Borçlanma maliyetleri

Borçlanma maliyetleri banka kredi faizlerini, borçlanma üzerinden hesaplanan prim veya iskontonun itfasını ve borçlanmadan kaynaklanan diğer çeşitli giderleri içerir.

Borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilebileceği özellikli varlıklar, amaçlanan kullanıma veya satılmaya hazır hale gelmesi uzun bir süre alan varlıklardır. Buna örnek olarak; üretim tesisleri, yatırım amaçlı gayrimenkuller ve bazı stoklar verilebilir (Deloitte, 2008, s; 66).

3.3.4.24. UMS 24 İlişkili taraf açıklamaları

İlişkili taraflar; raporlama yapan işletme üzerinde kontrolü olan, veya raporlama yapan işletmeyi önemli derecede etkileyen ve raporlama yapan şirket tarafından kontrol edilen veya üzerinde önemli etkisi olan taraflardır (Deloitte, 2008, s; 67). İlişkili taraflar;

- Bağlı ortaklıklar,
- Aynı iş dalındaki bağlı ortaklıklar,
- İştirakler,
- İşletmenin ortak girişimci konumunda olduğu iş ortaklıkları,
- İşletmenin ve ana ortaklığının kilit yönetici personeli (bunların yakın aile üyeleri dahil),
- İşletme üzerinde müşterek kontrol gücüne ya da önemli etkiye sahip, bulunan işletmeler (eğer varsa bunların yakın aile üyeleri dahil)
- İşten ayrılma sonrası sağlanan fayda planlarıdır (PwC, 2008, s; 57).

İlişkili taraflar arasındaki işlemlerin içeriği ve söz konusu işlemlerin potansiyel etkisinin anlaşılabilmesi için yeterli bilginin sunulması gereklidir (Deloitte, 2008, s; 67).

İlişkili taraf işlemlerine ilişkin koşulların, piyasa şartlarında muvazaasız işlemlerin koşullarına denk olduğunun kamuya açıklanması, yalnızca bu şartların

doğrulanabilir olduğu durumlarda yapılır (PwC, 2008, s; 57).

3.3.4.25. UMS 27 Konsolide ve bireysel mali tablolar

Standardın amacı, bir ana ortaklığın kontrolü altında olan şirketler grubunun konsolide mali tablolarının hazırlanması ve sunumuyla ilgili gerekliliklerin belirlenmesidir (Deloitte, 2008, s; 68).

Bağlı ortaklıklar, ana ortaklık tarafından kontrol edilen işletmelerdir. Kontrol bir işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla, söz konusu işletmenin finansal ve operasyonel faaliyetleriyle ilgili politikalarını yönetme gücüdür. Bir yatırımcının yatırım yapılan işletmenin oy hakkının doğrudan ve dolaylı olarak % 50 ya da daha fazlasını elinde tutması durumunda kontrolünün bulunduğu kabul edilir, aksi açıkça ortaya konulduğu takdirde, bu varsayım reddedilebilir. Kontrol, yatırım yapılan işletmelerde oy hakkının % 50'sinden daha azının elde bulundurulduğu ve kontrol gücünün olduğu, örneğin ana ortaklığın yönetim kurulu aracılığı ile kontrol gücünün olduğu, durumlarda da olabilir (PwC, 2008, s; 49).

Bağlı ortaklık hissedarlarına ait hisselerdeki, bağlı ortaklıktaki kontrol kaybını da içeren, seviye değişimlerinin nasıl muhasebeleştirileceğinin belirlenmesi, işletmenin konsolide olmayan mali tablolarında bağlı ortaklıklarının, müşterek kontrol edilen işletmelerin ve iştiraklerinin hangi şekilde muhasebeleştirileceğinin belirlenmesi, ana şirket - bağlı ortaklık ilişkisinin mevcut olması durumunda konsolide mali tabloların hazırlanması gerekir.

Grup içi bakiyeler, işlemler, gelir ve giderler tamamen elimine edilir.

Önceden azınlık payları olarak adlandırılan kontrol gücü olmayan paylar, finansal durum tablosunda öz kaynak içinde, ana şirketin öz kaynak paylarından ayrı olarak muhasebeleştirilir.

Kontrolün kaybedilmesi durumunda bağlı ortaklıktaki bir yatırımın bir kısmının elden çıkarılması, geriye kalan varlıkların gerçeğe uygun değerden ölçülmesini gerektirir. Gerçeğe uygun değer ile defter değeri arasındaki fark, elden çıkarma ile ilgili kazanç ya da zarar olarak gelir tablosunda muhasebeleştirilir (Deloitte, 2008, s; 70).

Ana ortaklığın konsolide olmayan (solo) finansal tablolarında, bağlı

ortaklıklardaki yatırımlar, maliyet değerleriyle veya UMS 39’da belirtilen finansal varlıklara uygun şekilde gösterilmelidir (PwC, 2008, s; 50).

3.3.4.26. UMS 28 İştiraklerdeki yatırımlar

Bu standardın amacı, bir işletmenin üzerinde önemli etkiye sahip olduğu bir iştirakteki yatırımının hangi şekilde muhasebeleştirilmesi gerektiğinin belirlenmesidir (Deloitte, 2008, s; 70).

İştirak, yatırımcı işletmenin iş ortaklığı veya bağlı ortaklık niteliğinde olmayan, ancak üzerinde önemli etkisinin bulunduğu işletmelerdir. Önemli etki, yatırım yapılan işletmenin finansal ve faaliyetle ilgili politikaların belirlenmesi kararlarına katılma gücü olup, bu politikaları tek başına kontrol edememe gücünü ifade etmektedir. Bir yatırımcının yatırım yapılan işletmenin oy hakkının % 20 ya da daha fazlasını elinde tutması durumunda önemli etkisi bulunduğu kabul edilir. % 20’sinden daha azını elinde bulundurması durumunda ise yatırımcının önemli etkisi bulunmadığı kabul edilir (PwC, 2008, s; 55).

Yatırımcı, önemli etkiye sahip olduğu iştiraklerine ilişkin yatırımlarında öz kaynak yöntemini kullanır. İştiraklerin UMS 36, Varlıklarda Değer Düşüklüğü standardına göre değer düşüklüğü testine tabi tutulması gerekir (Deloitte, 2008, s; 71).

3.3.4.27. UMS 31 İş ortaklıklarındaki paylar

Standardın amacı, yapısına ve hukuki şekline bağlı olmaksızın iş ortaklığı yatırımlarının hangi şekilde muhasebeleştirileceğinin açıklanmasıdır. İş ortaklıkları üç gruba yarılr: müştereken kontrol edilen işletmeler, müştereken kontrol edilen faaliyetler, müştereken kontrol edilen varlıklar. Muhasebeleştirme yöntemi iş ortaklıklarının şekline bağlıdır (PwC, 2008, s; 56).

Yatırımcının müştereken kontrol ettiği yatırımlarının muhasebeleştirilmesinde uygulanır. İş ortaklığının ana karakteri bir sözleşme ile kontrolün paylaşımını düzenlemesidir (Deloitte, 2008, s; 73).

Müştereken kontrol edilen faaliyetler ve müştereken kontrol edilen varlıklar ortakların kendilerinin haricinde ayrıca bir işletme kurmasını gerektirmez. Müşterek faaliyette her ortak kendi kaynaklarını kullanır ve müşterek faaliyetin

kendine düşen kısmını da diğer ortak ya da ortaklardan ayrı olarak yürütür. Her ortak müşterek faaliyette kullanılan kendi kaynaklarının sahibidir ve onları kendi kontrol eder. Müşterek kontrol edilen varlıklar bir ya da daha fazla varlığın müşterek sahipliğini gerektirir (PwC, 2008, s; 56).

Müştereken kontrol edilen faaliyetler: iştirak eden işletme, kontrol ettiği varlıkları, payına düşen gider ve yükümlülükleri ve iş ortaklığının gelirleri içindeki payını, hem bireysel (solo) hem de konsolide mali tablolarında gösterir. Ortak kontrolün kaybedilmesi durumunda yatırım, o tarihteki gerçeğe uygun değeriyle gelir tablosunda muhasebeleştirilen kazanç/zarar ile birlikte yeniden ölçülür (Deloitte, 2008, s; 74).

3.3.4.28. UMS 32 Finansal araçlar

Bu standart, borçların öz kaynaktan ayrıştırılması ve netleştirilmesi ile ilgilidir (PwC, 2008, s; 11). Standardın amacı, finansal araçları yükümlülük ya da özkaynak olarak sınıflandırma ve sunum ilkeleri ile finansal varlıkların ve yükümlülüklerin netleştirilme ilkelerini belirlemektir.

İhraç eden, bir aracın öz kaynağa dayalı bir finansal araç veya bir borç aracı olduğunu aşağıdaki sınıflamaya göre belirler:

- Finansal araçlar yasal şekle değil, özüne göre dikkate alınır;
- Sınıflandırma, ihraç zamanında yapılır ve sonradan değiştirilmez;
- Nakit veya diğer bir finansal varlığı devretmeyi zorunlu kılan, veya finansal aracı elinde tutanın nakit veya diğer bir finansal araç talep etme hakkının olduğu durumda araç finansal yükümlülüktür. Örnek olarak, geri alınması zorunlu olan imtiyazlı hisse senetleri verilebilir.
- Yukarıda tanımlanan şekilde sözleşmeye bağlı bir yükümlülük içermeyen araçlar, özkaynağa dayalı finansal araçlar olarak değerlendirilir; ve
- Borç olarak sınıflandırılan finansal araçlar ile ilgili faiz, temettü, kazanç ve kayıplar gelir veya gider olarak raporlanır.

İhraç eden, ihraç tarihinde, bir bileşik aracın özkaynak ve borç unsurlarını ayrı olarak sınıflandırır.

Finansal varlık veya yükümlülükler, hukuki zorunluluklar, ilgili tarafların tahsilat veya ödemeyi netleştirilmiş tutar üzerinden yapmaları gibi durumlarda

netleştirilebilir. Öz kaynağa dayalı finansal araçların ihracı veya yeniden edinimi ile ilgili maliyetler öz kaynaktan düşülür, ilgili vergi geliri ile netleştirilir (Deloitte, 2008, s; 76).

3.3.4.29. UMS 33 Hisse başına kazanç

Standardın amacı, farklı işletmelerin aynı dönemdeki veya aynı işletmenin farklı dönemlerdeki performanslarının karşılaştırılmasını sağlamak amacıyla hisse başına kazancın hesaplanması ve gösterimi ile ilgili ilkelerin belirlenmesidir.

Hisseleri borsada işlem gören, hisse senedi ihraç etme sürecinde olan veya gönüllü olarak hisse başına kazanç tutarını açıklayan işletmelere uygulanır.

Hisse başına kazanç ve bölünmüş (diluted) hisse başına kazancın gösteriminin aşağıdaki şekilde yapılması gerekmektedir:

- Dönemin kâr paylaşımında farklı haklara sahip olan her bir hisse senedi sınıfı için;
- Eşit derecede önem vererek;
- Sunulan tüm dönemler için.

Adi hisse başına kazancın hesaplanması:

- Kazanç (pay): vergi gideri, olağanüstü gelir ve giderler, kontrol gücü olmayan paylar ve imtiyazlı hisse senetlerine ödenmesi gereken temettüler sonrası kârdır;
- Payda: hisse senetleri sayısının dönem içindeki ağırlıklı ortalamasıdır (Deloitte, 2008, s; 78).

Sulandırılmış hisse başına kazancın hesaplanmasında, işletme ana ortaklığın hisse senedi sahiplerinin payına düşen kâr veya zarar ile ağırlıklı ortalama hisse senedi sayısını, sulandırma etkisi olan potansiyel adi hisse senetlerinin etkilerine göre düzeltir. Potansiyel adi hisse senetleri, işletmelerin adi hisse senetlerinin ihracıyla meydana gelen finansal araçlar veya sözleşmelerdir. (PwC, 2008, s; 34).

Bölünmüş (diluted) hisse başına kazancın hesaplanması:

- Kazanç (pay): adi hisse senetleri ile ilişkilendirilebilen dönem net kârı, potansiyel bölücü (dilutive) etkisi olan adi hisse senetlerine ödenecek vergi sonrası temettü ve dönem içinde ödenen faiz tutarı kadar artırılır.

Potansiyel bölücü (dilutive) etkisi olan hisse senetlerine örnek olarak

opsiyonlar ve hisse senedine çevrilebilen araçlar sayılabilir. Ayrıca dönem kârı tutarı, potansiyel bölücü (dilutive) etkisi olan adi hisse senetlerinin çevrimi sırasında elde edilebilecek gelir ya da gider tutarlarına göre düzeltilir (Deloitte, 2008, s; 78).

3.3.4.30. UMS 34 Ara dönem finansal raporlama

Standardın amacı, ara dönem finansal raporlamanın içermesi gereken asgari bilgilerin ve ara dönem mali tablolarına ilişkin kayda alma ve değerlendirme ilkelerinin belirlenmesidir.

Standart gereğince gelir ve giderler oluştukları dönemde, bekletilmeden ve ertelenmeden, kayda alınmalıdır. Ara dönem muhasebe ilkelerinde bir değişiklik olduğu takdirde, bir önceki ara dönemin mali tabloları da yeni uygulamayı içerecek şekilde değiştirilir (Deloitte, 2008, s; 79).

3.3.4.31. UMS 36 Varlıklarda değer düşüklüğü

Standardın amacı, mali tablolarda varlıkların, geri kazanılabilir değerlerinden daha yüksek olarak gösterilmesini önlemek ve geri kazanılabilir değerlerinin hesaplanmasına ilişkin esasları tespit etmektir. Bir varlığın defter değerinin geri kazanılabilir tutarını aşması durumunda değer düşüş karşılığı ayrılmalıdır (Deloitte, 2008, s; 80).

Değer düşüklüğüne tabi tüm varlıklar, değer düşüklüğüne dair bir belirti olduğunda değer düşüklüğü için değerlendirilmez. Sınırsız yararlı ömre sahip maddi olmayan duran varlıklar, henüz kullanımda olmayan aktifleştirilmiş maddi olmayan duran varlıklar ve şerefiyeyi içeren nakit yaratan birimler değer düşüklüğüne dair bir gösterge olmamasına rağmen, yıllık olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulmalıdırlar (PwC, 2008, s; 40).

Her raporlama dönemi sonunda, varlıklar değer düşüklüğü yönünden incelenmeli ve değer düşüklüğüne ilişkin bir belirti olması durumunda geri kazanılabilir tutar hesaplanmalıdır. Şerefiye ve sınırsız yararlı ömrü olan maddi olmayan duran varlıklar, en az yılda bir kez değer düşüklüğü testine tabi tutulur ve geri kazanılabilir tutarı hesaplanır (Deloitte, 2008, s; 80).

3.3.4.32. UMS 37 Karşılıklar, şarta bağlı yükümlülükler ve şarta bağlı varlıklar

Yükümlülük, geçmiş olaylardan kaynaklanan ve ifası halinde ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkmasına neden olacak mevcut yükümlülüktür. Karşılıklar da yükümlülük kategorisinde değerlendirilir ve “zamanı ve miktarı kesin olmayan yükümlülük” olarak tanımlanabilir (PwC, 2008, s; 44).

Standardın amacı karşılıklar, şarta bağlı yükümlülükler ve şarta bağlı varlıkların tanımlanması ve muhasebeleştirilmesi ile ilgili kayda alma kriterlerinin belirlenmesi ve değerlendirme bazının belirlenmesidir.

Karşılık, raporlama dönemi sonu itibariyle ödenmesi en çok muhtemel olan tahmini tutar üzerinden ayrılır (Deloitte, 2008, s; 82).

Karşılık olarak muhasebeleştirilen tutar, mevcut bir yükümlülüğü yerine getirmek için yapılması gereken harcamaya ilişkin bilanço tarihi itibariyle en gerçekçi tahmindir. Bu harcama beklenen nakit akımlarının paranın zaman değeri etkisinin önemli olduğu durumlarda iskonto edilerek ölçülür. Karşılıklar, gelecekteki faaliyet zararları için muhasebeleştirilemezler (PwC, 2008, s; 44).

Geçmiş dönemlerde ayrılan karşılıkların, her bir raporlama dönemi sonunda, yapılan tahminde muhtemel değişiklikler olup olmadığı gözden geçirilerek, düzeltilmesi gerekir.

Şarta bağlı yükümlülükler kayıtlara alınmaz, sadece dipnotlarda açıklama gerektirir (Deloitte, 2008, s; 83).

3.3.4.33. UMS 38 Maddi olmayan duran varlıklar

Maddi olmayan duran varlık, fiziksel niteliği olamayan, tanımlanabilir parasal olmayan varlıktır. Maddi olmayan duran varlığın tanımlanabilir kriterine uyması için, ayrıştırılabilir olması veya sözleşmede yer alan haklardan ya da diğer yasal haklardan kaynaklanması gerekmektedir (PwC, 2008, s; 35).

Araştırma giderleri gerçekleştiği anda giderleştirilir.

Geliştirme giderleri ise, sadece oluşan ürünün ya da hizmetin tamamlanmasının teknik ve ticari olarak mümkün olması durumunda aktifleştirilir.

Sınırlı faydalı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlığın maliyeti

(kalıntı değer normalde sıfırdır), varlığın söz konusu ömrü üzerinden itfa edilir.

Sınırsız faydalı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıklar itfa edilmez ancak her raporlama tarihinde değer düşüklüğü için teste tabi tutulur (Deloitte, 2008, s; 86). Sınırsız yararlı ömre sahip veya henüz kullanılmayan maddi olmayan duran varlıkların değer düşüklüğüne uğrayıp uğramadığı yıllık olarak ve değer düşüklüğüne uğramış olabileceğine dair bir belirti olduğunda test edilmelidir (PwC, 2008, s; 36).

Değer düşüklüğü zararı, ancak geri kazanılabilir tutarın varlığın defter değerinden düşük olduğu durumda kaydedilir (Deloitte, 2008, s; 86).

3.3.4.34. UMS 39 Finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve ölçülmesi

Bu standart, UMS 32 borçların öz kaynaktan ayrıştırılması ve netleştirme standardıyla birlikte finansal araçların ilgili olduğu ikinci bir standarttır (PwC, 2008, s; 11).

Standartın amacı, mali tablolarda yer alan finansal varlık ve yükümlülüklerin kayıtlara alınmasının, kayıtlardan çıkarılmasının ve ölçüm ilkelerinin belirlenmesidir (Deloitte, 2008, s; 87).

Finansal araçların UMS 39'a göre dört çeşit sınıflandırılması vardır: Satılmaya hazır, vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar, kredi ve alacaklar ve gerçeğe uygun değer farkı kâr ve zarara yansıtılan finansal varlıklar (PwC, 2008, s; 12).

Türev ve saklı türevlerin de dahil olduğu tüm finansal varlık ve yükümlülükler finansal durum tablosunda muhasebeleştirilir (Deloitte, 2008, s; 87).

Sözleşmelerin türev özelliği taşıyan bölümü saklı türev olarak anılır. Saklı türev ürünün ekonomik özellikleri ve risklerinin, asal sözleşmenin ekonomik özellikleri ve riskleri ile yakından ilgili olmaması durumunda saklı türev ürünler asal sözleşmeden ayrıştırılır ve türev ürün olarak muhasebeleştirilirler (PwC, 2008, s; 12).

Finansal araçlara ilişkin ilk muhasebeleştirilme, satın alım ya da ihraç tarihinde gerçeğe uygun değerleri üzerinden yapılır. Bu, genellikle maliyet ile aynıdır, ancak bazen düzeltme gerekmektedir (Deloitte, 2008, s; 87).

Bir finansal aracın sınıflandırılması, sözleşmedeki düzenlemelerin yasal

şeklinden ziyade özüne bağlıdır. Dolayısıyla, geri ödenebilir imtiyazlı hisse, yasal olarak ihraç edene ait hisse senedi olsa bile, öz kaynak yerine borç olarak sınıflandırılır (PwC, 2008, s; 13).

Vadeye kadar elde tutulacak menkul kıymetlerin vadesinden önce satılması durumunda, standardın getirdiği cezai unsur olarak bu kıymetlerin cari dönem ile gelecek iki dönem için satışa hazır değerler olarak sınıflanmasını mecbur tutar (Deloitte, 2008, s; 88).

İşletmenin tüm borçları çıkarıldıktan sonra varlıklarında bir payı/hakki gösteren sözleşmeler, öz kaynağa dayalı finansal araçlardır. Adi hisse senetleri veya imtiyazsız hisse senetleri, ihraç edene ait öz kaynağa dayalı finansal araçlara örnektir (PwC, 2008, s; 13).

UMS 39'a göre 3 çeşit finansal riske karşı korunma vardır, bunlar aşağıdaki gibidir:

- Gerçeğe uygun değer riskinden korunma: işletmenin bir varlığın, yükümlülüğün ya da kesin bir taahhüdün gerçeğe uygun değerindeki değişikliği finansal riske karşı koruması durumunda, söz konusu riskten korunma aracının ve finansal riskten korunma konusu kalemin gerçeğe uygun değer değişikliği ile ilgili kayıp ve kazançlarının gelir tablosuna yansıtılması gerekir;
- Nakit akış riskinden korunma: işletmenin bir varlığa, yükümlülüğe ya da olası tahmini işleme ait olan nakit akımındaki değişimleri riske karşı koruması durumunda, riske karşı korunan aracın gerçeğe uygun değerindeki değişikliği söz konusu geleceğe ait nakit akışları gerçekleşene kadar doğrudan diğer kapsamlı gelire yansıtması gerekir; ve
- Yurtdışı bir işletmedeki net yatırımın nakit akımlarının finansal riske karşı korunması: nakit akış riskinden korunma ile aynı esaslara göre muhasebeleştirilir (Deloitte, 2008, s; 90).

3.3.4.35. UMS 40 Yatırım amaçlı gayrimenkuller

Standardın amacı, yatırım amaçlı gayrimenkullere ilişkin muhasebe uygulamalarının ve mali tablo dipnotlarında yapılması gereken açıklamaların tanımlanmasıdır.

Yatırım amaçlı gayrimenkuller, kira ve/veya sermaye kazancı elde etmek

amacıyla, elde tutulan (sahibi veya finansal kiralama sözleşmesi sonucu kiracı tarafından) arazi ve binalardır (Deloitte, 2008, s; 92).

Sahibi tarafından kullanılan gayrimenkuller, üçüncü kişiler adına inşa edilmekte olan gayrimenkuller, başka bir işletmeye finansal kiralama işlemi çerçevesinde kiralaanan gayrimenkuller ve gelecekte yatırım amaçlı gayrimenkul olarak kullanılmak üzere inşa edilen veya geliştirilen gayrimenkuller yatırım amaçlı gayrimenkul tanımına uymazlar (PwC, 2008, s; 39).

İşletme gerçeğe uygun değer yöntemi veya maliyet yönteminden birisini seçer (Deloitte, 2008, s; 92).

3.3.4.36. UMS 41 Tarımsal faaliyetler

Standardın amacı, tarımla ilgili faaliyetlerin yani, canlı hayvan ve bitkilerden oluşan biyolojik varlıkların biyolojik dönüşümle tarımsal ürün haline gelme sürecinin yönetiminin muhasebeleştirilmesinin tanımlanmasıdır (Deloitte, 2008, s; 93).

Tarımsal faaliyet satışa konu canlı varlıkların (canlı hayvan ve bitki) tarımsal ürünlere (hasat edilmiş biyolojik varlıklar) veya farklı canlı varlıklara dönüştürülmesi işleminin bir işletme tarafından yönetimi olarak tanımlanabilir.

Canlı varlıklar, gerçeğe uygun değerlerinden tahmini pazar yeri maliyetleri düşülmek suretiyle ölçülür ve defter değerindeki değişiklikler operasyonel faaliyetlerle ilgili kâr ya da zarar olarak kaydedilir. Canlı varlık veya tarımsal ürüne ilişkin aktif bir piyasanın bulunması durumunda, bu piyasada açıklanmış olan fiyat gerçeğe uygun olarak kabul edilir (PwC, 2008, s; 61).

Gerçeğe uygun değerın güvenilebilir bir şekilde belirlenemediği durumlar haricinde, tüm biyolojik varlıkların değerlendirilmesi, gerçeğe uygun değerlerinden tahmini satış maliyetlerinin düşülmesi yöntemiyle yapılır (Deloitte, 2008, s; 93).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SANAYİ İŞLETMELERİNİN BASEL II'YE HAZIRLIK DURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Çalışmanın Amacı

Basel II ile birlikte sanayi işletmelerinin büyük bir kısmının talep ettiği krediler, bankalar ve kredi sağlayan kuruluşlar tarafından kurumsal krediler portföyünde ele alınacaktır. Bankaların Basel II sürecinde başlangıç aşaması itibariyle uygulayacağı standart yaklaşımında belirlenecek kredi fiyatları ise, sanayi işletmelerinin bağımsız derecelendirme kuruluşlarından alacağı rating notu kullanılarak tespit edilecektir.

Rating notunu etkileyen en önemli faktörler, sanayi işletmelerinin finansal tablolarındaki nicel değerlendirmenin yanı sıra, finansal tabloların nitel değerlendirmesini içine alan uluslar arası muhasebe ve denetim standartlarına uyum, kurumsal yönetim ilkelerine uygunluk doğrultusunda kamuyu bilgilendirme ve şeffaflık esasları olacaktır.

Bu çalışmanın amacı, Basel II' ye hazırlık sürecini devam ettiren, İstanbul Sanayi Odası tarafından belirlenen, Türkiye'deki ilk 500 büyük sanayi kuruluşunun rating notunu etkileyen nitel özelliklere uyum durumunun uluslar arası muhasebe standartları, uluslar arası iç denetim standartları ve kurumsal yönetim ilkelerine uygunluk açısından değerlendirilmesidir.

Çalışmanın sonucunda, mevcut durumun belirlenmesi ve sanayi işletmelerinin ankette soru olarak kendilerine yöneltilen çeşitli özellikleri bakımından uyum düzeyinin birbirlerinden farklılık arz edip etmediğini belirlemek hedeflenmektedir.

Bu doğrultuda, ortaya çıkan sonuçların incelenip sanayi işletmelerine yol gösterecek öneriler oluşturulması ise çalışmanın nihai amacıdır.

4.2. Çalışmanın Kapsamı ve Sınırları

Çalışmanın kapsamını, içerik bakımından Basel II ile birlikte sanayi işletmelerinin ihtiyaç duyacağı rating notunu etkileyen nitel faktörler oluşturmaktadır. Bu faktörler, muhasebe açısından Uluslar arası Finansal

Raporlama Standartları (UFRS) ve bu standartların referans aldığı Uluslar arası Muhasebe Standartları (UMS) ile sınırlandırılmıştır.

Denetim açısından kapsam belirlenirken sanayi işletmelerini özellikle ilgilendirmesi açısından, Uluslar arası İç Denetim Standartları Enstitüsü tarafından belirlenen, performans ve nitelik standartlarından oluşan uluslar arası iç denetim standartları kullanılarak konu sınırlandırılmıştır.

Sermaye Piyasası Kurulunca belirlenen Kurumsal Yönetim ilkelerinin şeffaflık ve kamuyu bilgilendirme niteliğini taşıyan ilgili ilkeleri de kurumsal yönetim süreci açısından konunun sınırlandırılmasında belirleyici olmuştur.

Çalışma anketinin yöneltildiği işletmeler ise, İstanbul Sanayi Odasının 2007 yılı için belirlediği Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu ile sınırlandırılmıştır (Tablo Ek 5). Basel II kriterleri standart yaklaşıma göre, kurumsal işletme statüsü 50 milyon Euro ve üzeri yıllık satış cirosuna sahip işletmelerden oluştuğu için bu sınırlamaya en uygun liste ilk 500 büyük sanayi kuruluşu olarak tercih edilmiştir.

Çalışmada, anket sorularının yöneltildiği sanayi işletmelerinin cevaplayıcıları muhasebe ve denetim standartlarının her ikisi ile de ilgili ve sorumlu olmaları açısından, üst düzey yöneticiler olan genel müdürler/genel müdür yardımcıları ile sınırlı tutulmuştur.

Çalışmanın sağlıklı sonuçlar sunması açısından, cevaplayıcılara zaman kısıtı uygulanmamıştır.

4.3. Çalışmanın Metodolojisi

4.3.1. Örnekleme süreci

İstanbul Sanayi Odası tarafından belirlenen 2007 yılı Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşu listesinde yer alan işletmeler, birbirinden bağımsız 12 ayrı faaliyet koluna (Tablo 4.1.) ayrıldığından, farklı 7 coğrafi bölgede yer aldıklarından, çalışan sayısı, sektörel dağılım ve şirket türü açısından da değişik özellikleri ihtiva etmelerinden dolayı çalışmada tam sayım örnekleme metodu kullanılmıştır.

Sanayi işletmeleri tarafından cevaplandırılan anketlerin hatalı ve eksik doldurulanları ayrıldıktan sonra analize uygun anket sayısı 316 olarak belirlenmiştir. Verilerin analizi için SPSS programı kullanılmıştır.

4.3.2. Ön çalışma

Çalışmanın anketi belirlenirken rating notunu etkileyen nitel faktörlerin belirleyicileri olan kuruluşların yayınları ve internet siteleri kullanılmıştır. Uluslar arası finansal raporlama ve muhasebe standartlarına ilişkin uygulama soruları IASB (International Accounting Standards Board- Uluslar arası Muhasebe Standartları Kurulu)'nin yayınladığı standartların esas alındığı Deloitte Academy ve Price Water House Coopers tarafından hazırlanan UFRS (Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları) özetleri kullanılarak, cevaplayıcılar tarafından daha kolay anlaşılabilir ve uygulamada sık karşılaşılabilecek standart özetleri kullanılarak hazırlanmıştır.

Uluslar arası İç Denetim Standartları ise, Uluslar arası İç Denetim Enstitüsü tarafından belirlenen nitelik ve performans esaslarını içeren dökümanlar özetlenerek ve sorular haline getirilirken birbirinin devamı niteliğinde olması göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Bu şekilde devam niteliği taşıyan anket sorularında bir önceki soruda bir sonraki sorunun daha ileri düzeyinde veya aynı düzeyde bulunma gereği düşünülerek anketlere verilen cevapların denetlenebilmesi amaçlanmıştır.

Çalışma anketinin uygulandığı işletmelerin muhatap olacağı en üst düzey düzenleyici kuruluşun orta veya uzun vadede sermaye piyasası kurulu olduğu düşünülerek işletmelere yöneltilen, şeffaflığı ve kamuyu bilgilendirmeyi ön planda tutan, kurumsal yönetim ilkeleri ile ilgili sorular, aynı kurul tarafından belirlenen kurumsal yönetim uyum raporları ve ilkeleri kullanılarak belirlenmiştir.

Bununla birlikte anket soruları hazırlanırken, uluslar arası bağımsız derecelendirme kuruluşlarının SPK (Sermaye Piyasası Kurulu) tarafından Türkiye’de yetkilendirilen acenteleriyle de irtibat kurulup görüş ve önerileri dikkate alınmıştır.

Anket formunun oluşturulmasında son olarak uluslar arası deneyimi ve uzmanlığı bulunan akademisyenlerin görüş ve önerileri, bu öneriler doğrultusunda

yaptıkları düzeltmeler de dikkate alınmış, tüm bu katkılar neticesinde anket son halini almıştır.

Anket, ilk 500 büyük sanayi kuruluşunu bölgelerine, faaliyet kollarına, sektörlerine, şirket türlerine, çalışan sayılarına, uluslar arası finansman kullanıp kullanmama durumuna ve ihracat kapasitesine göre tanımlayıcı ve sınıflandırıcı bilgileri içeren 1.bölümden ve bununla birlikte niteliksel rating faktörlerine uyum düzeyini ölçmeye yönelik soruları ihtiva eden ikinci bölümden meydana gelmektedir.

Anketin ikinci bölümü ise üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım, uluslar arası finansal raporlama ve muhasebe standartlarına uyum düzeyini ölçmekte, ikinci kısım kurumsal yönetim ilkelerinden şeffaflık ve kamuyu bilgilendirme özelliklerine uyum derecesini ölçmekte, 3. ve son kısım ise uluslar arası iç denetimin performans ve nitelik standartlarına uyum düzeyini ölçmektedir. Ölçek olarak beşli sıralama ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek, düşük uyum düzeyinden yüksek uyum düzeyine göre sıralanmıştır.

4.3.3. Veri toplama yöntem ve aracı

Anketlerin ilk 500 büyük sanayi kuruluşuna ulaştırılması ve etkin sonuçlara ulaştıracak cevaplama işleminin sağlanabilmesi için, işletmelerin büyük bir kısmının İstanbul'da olması göz önüne alınarak İstanbul Sanayi Odası ve İstanbul Ticaret Odasından çalışmaya katkıda bulunmaları talep edilmiştir. İstanbul Ticaret Odası daha önceden Basel II ile ilgili çalışmalara ve yayınlara katkılarını da göz önünde bulundurarak, anket formlarının e-mail ve faks ile işletmelere ulaştırılmasını ve cevaplama konusunda hassasiyetin sağlanması için bizzat telefonla görüşmeler yapılması suretiyle katkıda bulunmayı kabul etmiştir.

İstanbul Ticaret Odası dışında İstanbul Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Bursa Sanayi ve Ticaret Odası, Bursa Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Kayseri Sanayi Odası da anketlerin cevaplayıcılara aynı metotla ulaştırılmasında ve cevaplama hususunda titizliğin sağlanması için telefonla teyit alma noktasında farklı fakat anlamlı ölçeklerde katkılarını sağlamışlardır.

Tüm bu katkılarla birlikte çalışmaya konu olan işletmelere anket öncelikle e-mail aracılığıyla ulaştırılmış, firmaların sistematik anlamda pratik katkılarının

ölçülmesi için kısmi olarak farklı coğrafi bölgelerden hem kamu hem de özel sektör işletmelerine ziyaretler düzenlenmiş ve irtibat bilgileri titizlikle saklanmıştır.

Cevaplanan anketlerin ulaştırılması hususunda e-mail, posta, faks veya elden teslim etme gibi seçenekler işletmelere iletilmiştir. Sunulan tüm seçenekler doğrultusunda cevaplamalar gerçekleşmiştir.

Tüm bu çalışmalar sonucunda 105 işletmenin cevabı sağlanmış olup, sonuçların daha etkili ifade edilebilmesi için bir anket firması ile anlaşılmış, anket firmasının çalışmaları sonucunda cevaplanan anket sayısı 316 olarak belirlenmiştir.

Anketlerin güvenilirlik analizi yapılmış, alpha (α) değeri 0,8122 bulunmuştur. Buna göre, anket verileri en üst derecede güvenilir (Özdamar, 2004).

Araştırmanın sonuçları ifade edilirken, her bir kısım anket sorusu için ayrı ayrı aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri alınarak çalışmaya konu olan sanayi işletmelerinin rating notunu artırmaya etki edecek niteliksel faktörler açısından mevcut uyum düzeyi belirlenmiştir.

Ayrıca veriler t testine tabi tutularak, ikili bağımsız değişkenler açısından sınıflandırılmış işletmelerin uyum düzeyleri arasında farklılık bulunup bulunmadığı belirlenmiştir.

Verilerin anova testine tabi tutulması sonucu ikiden fazla bağımsız değişkene göre sınıflandırılmış sanayi işletmelerinin, bir bağımsız değişken açısından diğer bağımsız değişkenlerin tümüne karşı farklılık gösterip göstermediği belirlenmeye çalışılmıştır.

4.3.4. Araştırmanın hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri araştırmanın amaçları doğrultusunda ana hipotezler ve bu hipotezleri destekleyen alt hipotezlerden oluşmakla birlikte, alt hipotezlerin sayısı çok fazla olduğundan ifadenin etkinliği göz önünde bulundurularak burada sadece ana hipotezlere yer verilmektedir.

Bu doğrultuda ana hipotezler sırasıyla aşağıdadır:

H₁: Sanayi işletmelerinin uluslar arası finansman kullanıp kullanmama durumuna göre UFRS ve UMS'lere uyumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₂: Sanayi işletmelerinin yabancı ortağı bulunup bulunmama durumuna göre UFRS ve UMS'lere uyumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₃: Sanayi işletmelerinin ihracat yapma kapasitesine göre UFRS ve UMS' lere uyumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₄: Sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı göz önünde bulundurularak uluslar arası iç denetim standartlarına uyumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₅: Sanayi işletmelerinin çalışan sayısına göre uluslar arası iç denetim standartlarına uyumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₆: Sanayi işletmelerinin şirket türüne göre şeffaflık ve kamuyu bilgilendirme yönleriyle kurumsal yönetim ilkelerine uyumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₇: Sanayi işletmelerinin yabancı ortağı bulunup bulunmama durumuna göre şeffaflık ve kamuyu bilgilendirme açısından kurumsal yönetim ilkelerine uyumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

4.3.5. Araştırmanın bulguları

4.3.5.1. Araştırma örneğinin demografik bilgileri

Tablo 4.1.'den görüldüğü gibi araştırma anketinin cevaplayıcılarına ilişkin demografik bilgilerin ilk kısmında sanayi işletmelerinin bulunduğu coğrafi bölgelere yer verilmiştir. Altı bölgedeki sanayi işletmeleri anketi cevaplandırmış

olup, en yüksek katılım 272 işletme sayısı ile Marmara bölgesinden en düşük katılım ise 2 işletme sayısı ile Güney Doğu Anadolu bölgesinden olmuştur. Doğu Anadolu bölgesinde yer alan sanayi işletmelerinden ise anketi cevaplandıran işletme bulunmamaktadır.

Demografik bilgilerin ikinci kısmında sanayi işletmelerinin İstanbul Sanayi Odası tarafından belirtilen faaliyet kollarındaki dağılımı gösterilmektedir. Buna göre anketi cevaplayan işletmelerin dağılımı dikkate alındığında en çok işletme metal sanayinde, en az sayıda işletme ise madencilik ve taş ocakçılığı faaliyet kolunda yer almaktadır.

Çalışan sayısına göre anketi cevaplayan sanayi işletmelerinin 1.000 işçiye kadar istihdam payı olanlar en yüksek frekans değerine sahipken, 10.000 işçi ve üzerinde işçi istihdam edenler en düşük frekans değerine sahip görünmektedir.

Sektörel dağılım dikkate alındığında anketi cevaplayan işletmeleri % 72,8'lik oranla çoğunluğu özel sektörde yer almaktadır.

Şirket türüne göre demografik bilgiler işletmelerin 134' ünün anonim şirket olduğunu göstermekte iken, 113 işletmenin halka açık anonim şirket olarak faaliyet gösterdiğini yansıtmaktadır.

Anketi cevaplayan işletmelerin yaklaşık olarak % 67'si, ihracat yapmakla birlikte geri kalan işletmeler ihracat faaliyetinde bulunmadıklarını belirtmişlerdir.

Anketi cevaplayan işletmelerin 128'i yabancı ortağa sahip olup, 188 işletmenin yabancı ortağı bulunmamaktadır.

Uluslar arası finansman kullandığını beyan eden işletmeler yaklaşık %60 oranında iken, yaklaşık %40'lık bir orandaki işletme ise uluslar arası finansman kullanmadıklarını beyan etmişlerdir.

Tablo 4.1 : Anketi Cevaplayan Sanayi İşletmelerine İlişkin Demografik Bilgiler

		Frekans	Yüzde			Frekans	Yüzde
Bölge	1-Akdeniz Bölgesi	3	0,9	Çalışan sayısı	1. 1-1000	177	56,0
	2-Doğu Anadolu Bölgesi	-	-		2. 1001-2500	101	32,0
	3-Ege Bölgesi	11	3,5		3. 2501-5000	31	9,8
	4- Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2	0,6		4. 5001-10.000	5	1,6
	5- İç Anadolu Bölgesi	24	7,6		5. 10001 ve üzeri	2	0,6
	6- Karadeniz Bölgesi	4	1,3	Sektör	1. Kamu	54	17,1
	7- Marmara Bölgesi	272	86,1		2. Özel	230	72,8
Faaliyet kolu	1- Madencilik ve Taşocakçılığı	3	0,9		3. Karma	32	10,1
	2- Gıda, İçki ve Tütün Sanayi	44	13,9	Şirketin türü	1. Halka Açık Anonim Şirket	113	35,8
	3- Dokuma, Giyim Eşyası, Deri ve Ayakkabı Sanayi	40	12,7		2. Anonim Şirket	134	42,4
	4- Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi	9	2,8		3. Limited Şirket	37	11,7
	5- Kağıt, Kağıt Ürünleri ve Basım Sanayi	12	3,8		4. Diğer	32	10,1
	6- Kimya, Petrol Ürünleri, Lastik ve Plastik Sanayi	47	14,9	İhracat durumu	1. Yok	102	32,3
	7- Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	23	7,3		2. %50'den az	164	51,9
	8- Metal Ana Sanayi	53	16,8		3. İhracat Yoğun	50	15,8
	9- Metal Eşya, Makine ve Teçhizat Mesleki Aletler Sanayi	43	13,6	Yabancı ortaklık durumu	1. Evet	128	40,5
	10- Taşıt Araçları Sanayi	31	9,8		2. Hayır	188	59,5
	11- Diğer İmalat Sanayi	4	1,3	Uluslar arası finans kullanımı	1. Evet	190	60,1
	12- Elektrik Sektörü	7	2,2		2. Hayır	126	39,9

Tablo 4.2. Sanayi İşletmelerinin UFRS ve UMS'lere Uyum Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

Kısaltmalar: UFRS: Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları UMS: Uluslar arası Muhasebe Standartları	Aritmetik Ortalama *	Standart Sapma
UFRS 2a uyarınca; bütün hisse bazlı ödeme işlemleri, gerçeğe uygun değer ölçüm esası kullanılarak mali tablolarda muhasebeleştirilmektedir.	3,3481	1,4882
UFRS 2b uyarınca; çalışanlar ve benzer hizmetleri sağlayanlar ile yapılan işlemlerde, tedarik edilen hizmetin gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak tahmin edilemediğinden, karşı tarafa verilen öz kaynağa dayalı finansal araçların gerçeğe uygun değeri hesaplanmaktadır.	2,9399	1,5304
UFRS 3 uyarınca; tüm işletme birleşmelerinde elde etme yöntemi kullanılmaktadır.	2,6203	1,3362
UFRS 5 uyarınca; satış amaçlı elde tutulan duran varlıklar veya elden çıkarılacak gruplar defter değeri ile satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değerinden düşük olanı ile ölçülmektedir.	3,1203	1,5007
UFRS 7 uyarınca; finansal araçlardan kaynaklanan risklerin esası ve kapsamına ilişkin bilgiler dipnotlarda açıklanmaktadır.	2,7057	1,5752
UFRS 8 uyarınca; hasılatlar ve bazı duran varlıklar coğrafi bölüme göre analiz edilmekte ve ek zorunluluk olarak hasılat/varlıklar tek tek yabancı ülke bazında (önemli ise) açıklanmaktadır.	3,6772	1,4332
UMS 1a uyarınca; mali tablolarda ve dipnotlarda gösterilen tutarlar için karşılaştırmalı önceki dönem bilgileri sunulmaktadır.	3,1741	1,5567
UMS 1b uyarınca; likidite sırasına göre sunumun daha güvenilir ve daha geçerli bilgi sağlamadığı sürece, finansal durum tablosunda varlık ve yükümlülükler için kısa ve uzun vade ayırımı yapılmaktadır.	2,9810	1,4820
UMS 1c uyarınca; kapsamlı gelir tablosu her türlü gelir ve gider kalemini kapsamaktadır. (örneğin; öz kaynaktaki hissedarlar ile olan işlemlerden kaynaklanmayan değişiklikler).	4,0190	1,1267
UMS 2a uyarınca; stoklar, tarihi maliyet ve net gerçekleşebilir değerin düşük olanı ile değerlendirilmektedir.	2,7690	1,5917
UMS 2b uyarınca; piyasada rahatlıkla el değiştirebilen stoklar için, maliyet ya ilk giren ilk çıkar (FIFO) veya ağırlıklı ortalama maliyet yöntemine göre belirlenmektedir.	3,4684	1,2014
UMS 2c uyarınca; stoklar satıldığında kayıtlı değerleri, ilgili satış gelirlerinin kaydedildiği dönemde giderleştirilmektedir.	3,2089	1,8031
UMS 7 uyarınca; işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akımları ayrı ayrı gösterilmektedir.	2,9873	1,6407
UMS 8 uyarınca; yönetim ayrıca muhasebe standartlarını geliştirmek için benzer kavramsal yapıyı kullanan diğer standart koyucuların en son bildirilerini, diğer muhasebe literatürlerini ve kabul edilmiş sanayi uygulamalarını da dikkate almaktadır.	3,2563	1,4824
UMS 10 uyarınca; raporlama döneminin sonu itibarıyla mevcut olduğu kanıtlanan hususlara ilişkin mali tablolar düzeltilmektedir.	3,0538	1,2006

Tablo 4.2. (devamı) Sanayi İşletmelerinin UFRS ve UMS'lere Uyum Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

Kısaltmalar: UFRS: Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları UMS: Uluslar arası Muhasebe Standartları	Aritmetik Ortalama *	Standart Sapma
UMS 11 uyarınca; inşaat sözleşmesinin sonucu güvenilir bir şekilde tahmin edilebiliyorsa sözleşme ile ilgili gelir ve giderin projenin tamamlanma oranına göre kayıtlara alınmaktadır.	3,2405	1,8115
UMS 12 uyarınca; gelecek dönemlerde vergiye konu olacak zamanlama farkları nedeniyle ortaya çıkması muhtemel ertelenmiş vergi yükümlülükleri mali tablolarda yer almaktadır.	3,2468	1,3004
UMS 16 uyarınca; bir sabit kıymetin farklı faydalı ömre sahip parçaları ayrı ayrı amortismanına tabi tutulmaktadır.	3,5601	1,6521
UMS 17a uyarınca; finansal kiralama işlemleri sözleşmeye konu olan sabit kıymet ve ilgili yükümlülükler kiralama taksitlerinin bugünkü değeri ve kiralanan varlığın gerçeğe uygun değerinin düşük olanı ile gösterilmektedir.	2,8006	1,4954
UMS 17b uyarınca; kiralama süresi boyunca, kira giderlerinden, söz konusu teşvik tutarları indirilmektedir..	2,6424	1,5902
UMS 18a uyarınca; hizmet sağlanmasında, hizmetin tamamlanma derecesi dikkate alınmaktadır.	2,9652	1,4634
UMS 18b uyarınca; satış işleminin bir parçası olarak müşterilere verilen ödül puanlar satış işleminin tanımlanabilir ayrı bir unsuru olarak muhasebeleştirilmektedir.	2,5000	1,4981
UMS 19 uyarınca; personele sağlanan faydalarla ilgili maliyet, ödemelerin yapıldığı veya personel hesaplarına yansıtıldığı zaman değil, personelden hizmet alınan dönemde muhasebeleştirilmektedir.	4,3070	1,1144
UMS 20 uyarınca; devlet teşvikleri, karşılanması amaçlanan maliyetler ile ilişkilendirilerek ilgili dönem boyunca kâr veya zararda muhasebeleştirilmektedir.	3,0348	1,3831
UMS 28 uyarınca; iştirakler UMS 36, Varlıklarda Değer Düşüklüğü standardına göre değer düşüklüğü testine tabi tutulmaktadır.	3,1582	1,5369
UMS 32 uyarınca; finansal araçlar yasal şekle değil özüne göre dikkate alınmaktadır.	2,4557	1,4631
UMS 34 uyarınca; ara dönem muhasebe ilkelerinde bir değişiklik olduğu takdirde, bir önceki ara dönemin mali tabloları da yeni uygulamayı içerecek şekilde değiştirilmektedir.	3,5981	1,4208
UMS 36 uyarınca; bir varlığın defter değerinin geri kazanılabilir tutarını aşması durumunda değer düşüş karşılığı ayrılmaktadır.	2,2816	1,3474
UMS 38 uyarınca; araştırma giderleri gerçekleştiği anda giderleştirilmektedir. Geliştirme giderleri ise sadece oluşan ürünün ya da hizmetin tamamlanmasının teknik ve ticari olarak mümkün olması durumunda aktifleştirilmektedir.	3,7532	1,3029
UMS 39 uyarınca; finansal araçlara ilişkin ilk muhasebeleştirilme satın alım ya da ihraç tarihinde gerçeğe uygun değerleri üzerinden yapılmaktadır.	2,7342	1,4967

* 1 : Çok kötü 5 : Çok iyi

4.3.5.2. Sanayi işletmelerinin UFRS ve UMS' lere uyum açısından mevcut durumlarının değerlendirilmesi

Tablo 4.2.'den görüldüğü gibi, sanayi işletmelerinin UFRS ve UMS'lere ilişkin uyum düzeyini gösteren en düşük aritmetik ortalama 2,28 ve en yüksek aritmetik ortalama ise 4,30 olarak tespit edilmiştir. Aritmetik ortalama ve standart sapma bilgileri kullanılarak yapılan uyum düzeyi değerlendirmesi aşağıdaki gibidir:

<u>Uyum Aralığı</u>	<u>Uyum Düzeyi</u>	<u>UFRS-UMS Sayısı</u>	<u>Değerlendirme</u>
1,00-1,49	Hiç	0	Çok kötü
1,50-2,49	Nadiren	2	Kötü
2,50-3,49	Zaman zaman	22	Orta
3,50-4,49	Çoğu zaman	6	İyi
4,50-5,00	Sürekli	0	Çok iyi

Bu değerlendirmeye göre, mevcut durum sanayi işletmelerinin UFRS ve UMS uygulama düzeyinin yoğunlukla (22 standart) orta seviyede; kısmen (6 standart) iyi seviyede, az bir kısmının (2 standart) ise kötü seviyede bulunduğunu göstermektedir. Uyum düzeyi çok kötü ve çok iyi durumda olan muhasebe standardı uygulama örneği bulunmamaktadır.

4.3.5.3. Sanayi işletmelerinin kurumsal yönetim ilkelerine uyum açısından mevcut durumlarının değerlendirilmesi

Sanayi işletmelerinin kurumsal yönetim ilkelerine uyumuna ilişkin bu değerlendirmede şeffaflık ve kamuyu bilgilendirme özelliği taşıyan ilkeler sınırlayıcı niteliktedir.

Tablo 4.3.' den görüleceği gibi, sanayi işletmelerinin kurumsal yönetim ilkelerinden yukarıda belirtilen niteliği taşıyanlara ilişkin uyum düzeyini gösteren en düşük aritmetik ortalama 1,73 ve en yüksek aritmetik ortalama ise 4,09 olarak tespit edilmiştir.

Aritmetik ortalama ve standart sapma bilgileri kullanılarak yapılan uyum düzeyi değerlendirmesi aşağıdaki gibidir:

<u>Uyum Aralığı</u>	<u>Uyum Düzeyi</u>	<u>İlke Sayısı</u>	<u>Değerlendirme</u>
1,00-1,49	Hiç	0	Çok kötü
1,50-2,49	Nadiren	2	Kötü
2,50-3,49	Zaman zaman	5	Orta
3,50-4,49	Çoğu zaman	3	İyi
4,50-5,00	Sürekli	0	Çok iyi

Bu değerlendirmeye göre; sanayi işletmelerinin şeffaflık ve kamuyu bilgilendirmeye yönelik kurumsal yönetim ilkelerine uyum düzeyi; 5 kurumsal yönetim ilkesinde orta seviyede, 3 kurumsal yönetim ilkesinde iyi düzeyde, 2 kurumsal yönetim ilkesinde ise kötü seviyede bulunmaktadır. Çok kötü ve çok iyi uyum seviyesinde herhangi bir kurumsal yönetim ilkesi bulunmamaktadır.

Tablo 4.3. Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

	Aritmetik Ortalama *	Standart Sapma
Kurumsal Yönetim İlkeleri		
Hisse senedi devrini zorlaştıran şirket içi bir düzenleme bulunmamaktadır.	2,9335	1,7308
Yönetim kurulunun onayladığı ve kamuoyuna açıklanan bir kâr payı politikası bulunmakta, şirket bu politikaya sadık kalmaktadır.	2,8165	1,3254
Şirket esas sözleşmesinde özel denetçi atanmasını isteme hakkı bireysel bir hak olarak düzenlenmiştir.	2,8734	1,5725
Genel kurul toplantılarına menfaat sahipleri ve medya mensupları davet edilmektedir.	3,1994	1,3243
Kamuoyuna açıklanmış bir bilgilendirme toplantısı bulunmaktadır.	1,7342	1,2391
Her yıl bir veya daha fazla bağımsız dış denetim yapılmaktadır.	4,0918	1,4435
Yönetim kurulu üyeleri ve şirket çalışanlarının, şirket hisse senetleri üzerinde işlem yapmaları yasaklanmıştır.	2,6646	1,4170
Grup şirketleri ile olan ticari ve mali ilişkiler internet sitesinde yeterince ayrıntılı kamuoyu bilgisine sunulmaktadır.	2,2943	1,2288
Şirket proforma mali tablolarını hazırlayıp kamuoyu bilgisine sunmaktadır.	3,4905	1,5461
Şirketin faaliyet raporu içerik bakımından ilkelerin gereklerini yeteri kadar karşılamaktadır.	3,4968	1,4131

* 1 : Çok kötü 5 : Çok iyi

4.3.5.4. Sanayi işletmelerinin uluslar arası iç denetim ilkelerine uyum açısından mevcut durumlarının değerlendirilmesi

Tablo 4.4.'den görüleceği gibi, sanayi işletmelerinin uluslar arası iç denetim standartlarına uyum düzeyini gösteren en düşük aritmetik ortalama 2,33 ve en yüksek aritmetik ortalama ise 3,83 olarak tespit edilmiştir. Aritmetik ortalama ve standart sapma bilgileri kullanılarak yapılan uyum düzeyi değerlendirmesi aşağıdaki gibidir:

<u>Uyum Aralığı</u>	<u>Uyum Düzeyi</u>	<u>Standart Sayısı</u>	<u>Değerlendirme</u>
1,00-1,49	Hiç	0	Çok kötü
1,50-2,49	Nadiren	1	Kötü
2,50-3,49	Zaman zaman	18	Orta
3,50-4,49	Çoğu zaman	5	İyi
4,50-5,00	Sürekli	0	Çok iyi

Bu değerlendirmeye göre; sanayi işletmelerinin uluslar arası iç denetim standartlarına uyum düzeyi, 1 uluslar arası iç denetim standardında kötü seviyede, 18 uluslar arası iç denetim standardında orta seviyede, 5 uluslar arası iç denetim standardında ise iyi seviyede bulunmaktadır. Çok kötü ve çok iyi uyum seviyesinde herhangi bir uluslar arası iç denetim standardı bulunmamaktadır.

4.3.5.5. Sanayi işletmelerinin uluslar arası finansman kullanıp kullanmama durumuna göre UFRS ve UMS'lere uyum açısından değerlendirilmesi

Çalışma anketini cevaplayan işletmelerden 190 işletme, uluslar arası finansman kullandığını ifade ederken, 126 işletme uluslar arası finansman kullanmadığını belirtmiştir.

Uluslar arası finansman kullanan işletmelerle kullanmayan işletmeler arasında UFRS ve UMS'lere uyum açısından farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmeye yönelik t testi sonuçları Tablo 4.5.' de görülmektedir.

Tablo 4.4. Sanayi İşletmelerinin Uluslar arası İç Denetim Standartlarına Uyum
Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

	Aritmetik Ortalama [*]	Standart Sapma
Uluslar arası İç Denetim Standartları		
İç denetim faaliyeti bağımsızdır ve iç denetçiler görevlerini yaparken objektif davranmaktadır.	2,7120	1,77710
İç denetçiler, kişisel olarak, sorumluluklarını yerine getirmek için gereken bilgi, beceri ve diğer vasıflara sahiptir.	2,7215	1,54662
İç denetim yöneticisi, iç denetim faaliyetinin tüm yönlerini kapsayan ve etkinliğini sürekli gözleyen bir kalite güvencesi ve geliştirme programı hazırlamakta ve bunu sürdürmektedir.	3,8323	1,31428
İç denetim bölümü, kalite programının genel etkinliğini gözlemek ve değerlendirmek amacına yönelik bir süreç uygulamaktadır.	3,4209	1,45517
İç Denetim Yöneticisi, iç denetim faaliyetini, faaliyetin kuruma değer katmasını sağlayacak etkili bir tarzda yönetmektedir.	3,0791	1,57865
İç Denetim Yöneticisi, kurumun hedeflerine uygun olarak, iç denetim faaliyetinin önceliklerini belirleyen risk esaslı planlar yapmaktadır.	3,3323	1,51617
İç Denetim Yöneticisi, önemli ara değişiklikler de dahil, iç denetim faaliyetinin planlarını ve kaynak ihtiyaçlarını, gözden geçirme ve onay için üst yönetime, denetim komitesine ve yönetim kuruluna bildirmektedir.	3,7943	1,10931
İç Denetim Yöneticisi; aynı çalışmaların gereksiz yere tekrarlanmasını asgariye indirmek ve işin kapsamını en uygun şekilde belirlemek amacıyla, ilgili güvence ve danışmanlık hizmetlerini yerine getiren diğer iç ve dış sağlayıcılarla, mevcut bilgileri paylaşmakta ve faaliyetleri bunlarla eşgüdüm içinde sürdürmektedir.	2,8038	1,56736
İç Denetim Yöneticisi, iç denetim faaliyetinin amacı, yetkileri, görev ve sorumlulukları ve plana kıyasla performansı konularında, denetim komitesi ve yönetim kuruluna ve üst yönetime dönemsel raporlar sunmaktadır.. Bu raporlar, önemli riskleri, kontrol sorunlarını, kurumsal yönetim sorunlarını ve denetim komitesinin, yönetim kurulunun ve üst yönetimin ihtiyaç duyabileceği veya talep edebileceği başka konuları da içermektedir.	3,0190	1,29943
İç denetim faaliyeti; önemli risk maruziyetlerini tespit edip değerlendirerek ve risk yönetimi ve kontrol sistemlerinin iyileştirilmesine katkıda bulunarak kuruma yardımcı olmaktadır.	2,9494	1,45099
İç denetim faaliyeti, mali ve operasyonel bilgilerin güvenilirliği ve bütünlüğü, faaliyetlerin etkinlik ve verimliliği, varlıkların korunması, Kanun, düzenleme ve sözleşmelere uyum hususlarını dikkate alarak kurumun yönetim, kontrol, faaliyet ve bilgi sistemlerinin maruz olduğu riskleri değerlendirmektedir.	3,5190	1,21484
İç denetçiler, danışmanlık görevlerinden elde ettikleri risk bilgilerini, kurumun maruz kaldığı önemli riskleri belirleme ve değerlendirme sürecinde kullanmaktadır.	3,4430	1,37549

Tablo 4.4. (devamı) Sanayi İşletmelerinin Uluslar arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

	Aritmetik Ortalama*	Standart Sapma
Uluslar arası İç Denetim Standartları		
İç denetim faaliyeti, kontrollerin etkinlik ve verimliliğini değerlendirmek ve sürekli gelişimi teşvik etmek suretiyle, kurumun etkin kontrollere sahip olmasına yardımcı olmaktadır.	2,3291	1,51581
Risk değerlendirmesinin sonuçlarına bağlı olarak, Mali ve operasyonel bilgilerin güvenilirliği ve bütünlüğü, Faaliyetlerin etkinlik ve verimliliği, Varlıkların korunması, Kanun, düzenleme ve sözleşmelere uyum hususlarını dikkate alarak iç denetim faaliyeti, kurumun yönetimini, faaliyetlerini ve bilgi sistemlerini kapsayan kontrollerin yeterliliğini ve etkinliğini değerlendirmektedir.	3,1867	1,34044
İç denetçiler, faaliyet ve programların hedef ve amaçlarının kapsamını ve bunların kurumun hedef ve amaçlarına uyumunun derecesini anlayıp değerlendirmektedir.	3,7310	1,42777
İç denetçiler, faaliyet ve programların niyetlenildiği gibi uygulandığını veya gerçekleştirildiğini belirlemek için, faaliyet ve programların tesbit edilen hedef ve amaçlarla ne kadar uyumlu olduğunu anlayıp değerlendirebilmek için, faaliyet ve programları gözden geçirmektedir.	2,7247	1,47686
İç denetçiler, yönetimin hedef ve amaçlara ulaşılıp ulaşılmadığını belirlemek için oluşturduğu kıstasların yeterlilik derecesini tespit etmektedir.	3,5443	1,21939
İç denetçiler, her görev için, kapsam, amaçlar, zamanlama ve kaynak dağılımı hususlarını da dikkate alan ayrı bir plan hazırlamakta ve kaydetmektedir.	2,7057	1,43165
İç denetçiler, vardıkları sonuçları ve görev sonuçlarını uygun analiz ve değerlendirmelere dayandırmaktadır.	3,3070	1,80759
İç denetçiler, vardıkları kanaatlere ve görev sonuçlarına dayanak teşkil eden bütün bilgileri kaydetmektedir.	3,3766	1,43227
İç denetçilerin, görev sonuçlarını doğru, objektif, açık, özlü, yapıcı, tam olarak ve zamanında raporlamaktadır.	3,2500	1,41562
İç Denetim Yöneticisi, yönetime rapor edilen sonuçların akıbetinin gözlenmesi için bir sistem kurmuş olup, sistemi uygulamaktadır.	3,1266	1,37430
İç Denetim Yöneticisi, yönetimin aldığı tedbirlerin etkili bir şekilde uygulanmasını veya üst yönetimin, gerekli tedbiri almamasının riskini üstlenmeyi kabul etmesini sağlamak ve gelişmeleri gözlemek amacıyla yönelik bir takip süreci kurmuş bulunmaktadır.	3,0127	1,47568
İç denetim faaliyeti, müşterileriyle mutabık kalındığı ölçüde, danışmanlık görevlerinin sonuçlarının akıbetini gözlemlemektedir.	2,8576	1,41488

* 1 : Çok kötü 5 : Çok iyi

Tablo 4.5.'den görüldüğü gibi; çalışanlar ve benzer hizmetleri sağlayanlar ile yapılan işlemlerde, tedarik edilen hizmetin gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak tahmin edilemediğinden, karşı tarafa verilen öz kaynağa dayalı finansal araçların gerçeğe uygun değeri hesaplanmaktadır uygulamasını ön gören UFRS 2'ye uyum açısından uluslar arası finansman kullanan sanayi işletmeleriyle kullanmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tablo 4.5. Uluslar arası Finansman Kullanma Durumuna İlişkin t Testi Sonuçları

	t	sd	p	Uluslar arası finansman kullanan firmalar		Uluslar arası finansman kullanmayan firmalar	
				Aritmetik ortalama	Standart sapma	Aritmetik ortalama	Standart sapma
<i>UFRS 2a</i>	2,878	314	0,054	1,41639	0,10276	1,55077	0,13815
<i>UFRS 2b</i>	-1,321	314	0,000	1,41529	0,10268	1,68572	0,15018
<i>UFRS 3</i>	2,175	314	0,076	1,28354	0,09312	1,39343	0,12414
<i>UFRS 5</i>	1,392	314	0,523	1,46954	0,10661	1,54124	0,13730
<i>UFRS 7</i>	-1,615	314	0,159	1,52922	0,11094	1,63270	0,14545
<i>UFRS 8</i>	2,698	314	0,000	1,24695	0,09046	1,64570	0,14661
<i>UMS 1a</i>	-2,994	314	0,838	1,54088	0,11179	1,53230	0,13651
<i>UMS 1b</i>	-0,572	314	0,449	1,46270	0,10612	1,51473	0,13494
<i>UMS 1c</i>	-1,699	314	0,162	1,07426	0,07793	1,19377	0,10635
<i>UMS 2a</i>	2,023	314	0,016	1,65016	0,11972	1,47842	0,13171
<i>UMS 2b</i>	-1,629	314	0,155	1,13323	0,08221	1,29045	0,11496
<i>UMS 2c</i>	-3,346	314	0,108	1,80716	0,13111	1,72445	0,15363
<i>UMS 7</i>	0,168	314	0,536	1,66190	0,12057	1,61462	0,14384
<i>UMS 8</i>	-0,054	314	0,074	1,43256	0,10393	1,56040	0,13901
<i>UMS 10</i>	-1,266	314	0,004	1,12911	0,08191	1,29869	0,11570
<i>UMS 11</i>	0,273	314	0,538	1,82406	0,13233	1,79919	0,16028
<i>UMS 12</i>	-1,853	314	0,000	1,17388	0,08516	1,46025	0,13009
<i>UMS 16</i>	2,926	314	0,000	1,52009	0,11028	1,78958	0,15943
<i>UMS 17a</i>	1,376	314	0,006	1,44364	0,10473	1,56544	0,13946
<i>UMS 17b</i>	-0,437	314	0,415	1,56547	0,11357	1,63200	0,14539
<i>UMS 18a</i>	-2,002	314	0,975	1,44129	0,10456	1,47919	0,13178
<i>UMS 18b</i>	0,383	314	0,041	1,42793	0,10359	1,60325	0,14283
<i>UMS 19</i>	1,101	314	0,051	0,99720	0,07234	1,27052	0,11319
<i>UMS 20</i>	-2,737	314	0,355	1,33421	0,09679	1,42024	0,12652
<i>UMS 28</i>	4,955	314	0,004	1,39062	0,10089	1,61155	0,14357
<i>UMS 32</i>	-1,859	314	0,156	1,41816	0,10288	1,51507	0,13497
<i>UMS 34</i>	0,918	314	0,014	1,36619	0,09911	1,50065	0,13369
<i>UMS 36</i>	1,408	314	0,454	1,31779	0,09560	1,38603	0,12348
<i>UMS 38</i>	1,049	314	0,001	1,21401	0,08807	1,42640	0,12707
<i>UMS 39</i>	-0,882	314	0,017	1,41752	0,10284	1,61036	0,14346

Hasılatlar ve bazı duran varlıklar coğrafi bölüme göre analiz edilmekte ve ek zorunluluk olarak hasılat/varlıklar tek tek yabancı ülke bazında (önemli ise) açıklanmaktadır uygulamasını gerektiren UFRS 8'e uyum açısından uluslar arası finansman kullanan sanayi işletmeleriyle uluslar arası finansman kullanmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Stoklar, tarihi maliyet ve net gerçekleşebilir değerin düşük olanı ile değerlendirilmektedir uygulamasını içeren UMS 2'ye uyum açısından uluslar arası finansman kullanan sanayi işletmeleriyle uluslar arası finansman kullanmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Raporlama döneminin sonu itibariyle mevcut olduğu kanıtlanan hususlara ilişkin mali tabloların düzeltilmesini gerektiren UMS 10'a uyum açısından uluslar arası finansman kullanan sanayi işletmeleriyle uluslar arası finansman kullanmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Gelecek dönemlerde vergiye konu olacak zamanlama farkları nedeniyle ortaya çıkması muhtemel ertelenmiş vergi yükümlülükleri mali tablolarda yer almaktadır, hükmünü ihtiva eden UMS 12'ye uyum açısından uluslar arası finansman kullanan sanayi işletmeleriyle uluslar arası finansman kullanmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Bir sabit kıymetin farklı faydalı ömre sahip parçaları ayrı ayrı amortismanına tabi tutulmaktadır esasını benimseyen, UMS 16'ya uyum açısından uluslar arası finansman kullanan sanayi işletmeleriyle uluslar arası finansman kullanmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Finansal kiralama işlemleri sözleşmeye konu olan sabit kıymet ve ilgili yükümlülükler kiralama taksitlerinin bugünkü değeri ve kiralanan varlığın gerçeğe uygun değerinin düşük olanı ile gösterilmektedir esasını içeren UMS 17'ye uyum açısından uluslar arası finansman kullanan sanayi işletmeleriyle uluslar arası

finansman kullanmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Satış işleminin bir parçası olarak müşterilere verilen ödül puanlar satış işleminin tanımlanabilir ayrı bir unsuru olarak muhasebeleştirilmektedir uygulamasını ön gören UMS 18'e uyum açısından uluslar arası finansman kullanan sanayi işletmeleriyle uluslar arası finansman kullanmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$).

İştirakler UMS 36, Varlıklarda Değer Düşüklüğü standardına göre değer düşüklüğü testine tabi tutulmaktadır uygulamasını ön gören UMS 28'e uyum açısından uluslar arası finansman kullanan sanayi işletmeleriyle uluslar arası finansman kullanmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Ara dönem muhasebe ilkelerinde bir değişiklik olduğu takdirde, bir önceki ara dönemin mali tabloları da yeni uygulamayı içerecek şekilde değiştirilmektedir esasını içeren UMS 34'e uyum açısından uluslar arası finansman kullanan sanayi işletmeleriyle uluslar arası finansman kullanmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Araştırma giderleri, gerçekleştiği anda giderleştirilmektedir. Geliştirme giderleri ise sadece oluşan ürünün ya da hizmetin tamamlanmasının teknik ve ticari olarak mümkün olması durumunda aktifleştirilmektedir hükmünü gerektiren UMS 38'e uyum açısından uluslar arası finansman kullanan sanayi işletmeleriyle uluslar arası finansman kullanmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Finansal araçlara ilişkin ilk muhasebeleştirilme satın alım ya da ihraç tarihinde gerçeğe uygun değerleri üzerinden yapılmaktadır uygulamasını ön gören UMS 39'a uyum açısından uluslar arası finansman kullanan sanayi işletmeleriyle uluslar arası finansman kullanmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$).

H_1 ana hipotezinde ifade edilen, sanayi işletmelerinin uluslar arası finansal raporlama ve muhasebe standartlarına uyumu açısından uluslar arası finansman kullanan firmalarla uluslar arası finansman kullanmayanlar firmalar arasında

anlamalı bir farklılık bulunmaktadır önermesi; alt hipotezlerde belirtilen standartlara ilişkin 12 standart için kabul edilirken, 18 standart için reddedilmiştir.

4.3.5.6. Sanayi işletmelerinin yabancı ortaklık durumlarına göre UFRS ve UMS'lere uyum açısından değerlendirilmesi

Çalışma anketini cevaplayan işletmelerden 128 işletme yabancı ortaklığı bulunduğunu ifade ederken, 188 işletme yabancı ortaklığı bulunmadığını belirtmiştir. Yabancı ortaklığı bulunan işletmelerle bulunmayan işletmeler arasında UFRS ve UMS' lere uyum açısından farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmeye yönelik t testi sonuçları Tablo 4.6.'da görülmektedir.

Tablo 4.6'dan görüldüğü gibi; tüm işletme birleşmelerinde elde etme yöntemi kullanılmaktadır hükmünü içeren UFRS 3'e uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Satış amaçlı elde tutulan duran varlıklar veya elden çıkarılacak gruplar defter değeri ile satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değerinden düşük olanı ile ölçülmektedir hükmünü içeren UFRS 5'e uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Hasılatlar ve bazı duran varlıklar coğrafi bölüme göre analiz edilmekte ve ek zorunluluk olarak hasılat/varlıklar tek tek yabancı ülke bazında (önemli ise) açıklanmaktadır hükmünü içeren UFRS 8'e uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Mali tablolar ve dipnotlarda gösterilen tutarlar için karşılaştırmalı önceki dönem bilgileri sunulmaktadır hükmünü içeren UMS 1'e uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Tablo 4.6. Yabancı Ortaklığın Bulunma Durumuna Göre UFRS ve UMS' lere Uyumu Gösteren t Testi Sonuçları

	t	sd	p	Yabancı ortağı bulunan firmalar		Yabancı ortağı bulunmayan firmalar	
				Aritmetik ortalama	Standart sapma	Aritmetik ortalama	Standart sapma
UFRS 2a	-1,587	314	0,953	3,1875	1,4835	3,4574	1,48551
UFRS 2b	-1,146	314	0,641	2,8203	1,5237	3,0213	1,53378
UFRS 3	0,223	314	0,001	2,6406	1,2019	2,6064	1,42340
UFRS 5	4,200	314	0,009	3,5391	1,3393	2,8351	1,54069
UFRS 7	-3,581	314	0,856	2,3281	1,5323	2,9628	1,55598
UFRS 8	2,361	314	0,038	3,9063	1,3306	3,5213	1,48236
UMS 1a	2,201	314	0,000	3,4063	1,3365	3,1060	1,67548
UMS 1b	-4,934	314	0,858	2,5000	1,4363	3,3085	1,42571
UMS 1c	1,896	314	0,185	4,1641	1,0331	3,9202	1,17869
UMS 2a	1,921	314	0,015	2,9766	1,4872	2,6277	1,64810
UMS 2b	-2,300	314	0,166	3,2813	1,2162	3,5957	1,17750
UMS 2c	-3,948	314	0,017	2,7344	1,8464	3,5319	1,70374
UMS 7	1,443	314	0,003	3,1484	1,5219	2,8777	1,71216
UMS 8	-2,878	314	0,932	2,9688	1,4738	3,4521	1,45993
UMS 10	-2,589	314	0,923	2,8438	1,2065	3,1968	1,17850
UMS 11	5,144	314	0,000	3,8516	1,6366	2,8245	1,81085
UMS 12	-1,911	314	0,061	3,0781	1,2334	3,3617	1,33526
UMS 16	1,550	314	0,002	3,7344	1,5496	3,4415	1,71242
UMS 17a	-2,916	314	0,484	2,5781	1,4827	2,9521	1,48894
UMS 17b	1,427	314	0,638	2,7969	1,5691	2,5372	1,60003
UMS 18a	-3,552	314	0,042	2,6172	1,4854	3,2021	1,40343
UMS 18b	-1,765	314	0,000	2,3203	1,1700	2,6223	1,67745
UMS 19	3,420	314	0,000	4,5625	0,9618	4,1330	1,17841
UMS 20	1,123	314	0,002	3,1406	1,2406	2,9628	1,47118
UMS 28	3,391	314	0,702	3,5078	1,4795	2,9202	1,53359
UMS 32	-0,887	314	0,000	2,3672	1,2478	2,5160	1,59369
UMS 34	1,735	314	0,085	3,7656	1,4113	3,4840	1,41978
UMS 36	-1,969	314	0,553	2,1016	1,3622	2,4043	1,32697
UMS 38	-1,890	314	0,000	3,5859	1,4555	3,8670	1,17841
UMS 39	0,844	314	0,012	2,8203	1,3656	2,6755	1,58064

Stoklar, tarihi maliyet ve net gerçekleşebilir değerin düşük olanı ile değerlendirilmektedir hükmünü içeren UMS 2'ye uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Stoklar satıldığında kayıtlı değerleri, ilgili satış gelirlerinin kaydedildiği dönemde giderleştirilmektedir şeklinde bir başka UMS 2 uygulamasını içeren standarda uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

İşletme, yatırım ve finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akımları ayrı ayrı gösterilmektedir hükmünü içeren UMS 7'ye uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

İnşaat sözleşmesinin sonucu güvenilir bir şekilde tahmin edilebiliyorsa sözleşme ile ilgili gelir ve giderin projenin tamamlanma oranına göre kayıtlara alınmaktadır uygulamasını ön gören UMS 11'e uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bir sabit kıymetin farklı faydalı ömre sahip parçaları ayrı ayrı amortismanına tabi tutulmaktadır uygulamasını ön gören UMS 16'ya uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Hizmet sağlanmasında, hizmetin tamamlanma derecesi dikkate alınmaktadır hükmünü öngören UMS 18'e uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Satış işleminin bir parçası olarak müşterilere verilen ödül puanlar satış işleminin tanımlanabilir ayrı bir unsuru olarak muhasebeleştirilmektedir hükmünü içeren bir başka UMS 18 uygulamasına uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Personele sağlanan faydalarla ilgili maliyet, ödemelerin yapıldığı veya personel hesaplarına yansıtıldığı zaman değil, personelden hizmet alınan dönemde muhasebeleştirilmektedir hükmünü ön gören UMS 19'a uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Devlet teşvikleri, karşılanması amaçlanan maliyetler ile ilişkilendirilerek ilgili dönem boyunca kâr veya zararda muhasebeleştirilmektedir hükmünü ön

gören UMS 20'ye uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Finansal araçlar yasal şekle değil özüne göre dikkate alınmaktadır uygulamasını esas alan UMS 32'ye uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Araştırma giderleri, gerçekleştiği anda giderleştirilmektedir. Geliştirme giderleri ise sadece oluşan ürünün ya da hizmetin tamamlanmasının teknik ve ticari olarak mümkün olması durumunda aktifleştirilmektedir uygulamasını içeren UMS 38'e uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Finansal araçlara ilişkin ilk muhasebeleştirilme satın alım ya da ihraç tarihinde gerçeğe uygun değerleri üzerinden yapılmaktadır hükmünü ön gören UMS 39'a uyum açısından yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

H₂ ana hipotezinde ifade edilen, sanayi işletmelerinin uluslar arası finansal raporlama ve muhasebe standartlarına uyumu açısından yabancı ortaklığı bulunan firmalarla yabancı ortaklığı bulunmayan firmalar arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır önermesi; alt hipotezlerde belirtilen standartlara ilişkin 16 standart için kabul edilirken, 12 standart için reddedilmiştir.

4.3.5.7. İhracat yapma kapasitesine göre UFRS ve UMS' lere uyum açısından sanayi işletmelerinin değerlendirilmesi

Çalışma anketini cevaplayan işletmelerden 102 işletme ihracat yapmadığını ifade ederken, 164 işletme satışlarının %50'sinden az bir oranla ihracat yaptığını, 50 işletme ise satışlarının ihracat yoğun bir şekilde olduğunu belirtmiştir.

İhracat yapma kapasitesine göre sanayi işletmelerinin birbirlerinden farklılık arz edip etmediğini belirlemeye yönelik Anova testi sonuçları Tablo Ek 1a' da görüldüğü gibidir. Buna göre;

UFRS 2a, UFRS 3, UFRS 7, UMS 1a, UMS 1b, UMS 2a, UMS 2b, UMS 2c, UMS 7, UMS 8, UMS 10, UMS 11, UMS 16, UMS 17b, UMS 18a, UMS 18b, UMS 34, UMS 36 ve UMS 39'a uyum açısından ihracat kapasitelerine göre sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. ($p < 0,05$)

Tablo Ek 2b'den elde edilen çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre bu standartlarda farklılık gösteren ihracat kapasitesi seçenekleri aşağıdaki gibidir:

UFRS 2a için, ihracat yapmayan firmalar ile satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar;

UFRS 3 için, ihracat yapmayan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar ve satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar;

UFRS 7 için; ihracat yapmayan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar;

UMS 1a için; ihracat yapmayan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar ve satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar;

UMS 1b için; ihracat yapmayan firmalar ile satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ve ihracat yapmayan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar;

UMS 2a için; ihracat yapmayan firmalar ile satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar;

UMS 2b için; ihracat yapmayan firmalar ile satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ve ihracat yapmayan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar;

UMS 2c için; ihracat yapmayan firmalar ile satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ve satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar;

UMS 7 için; ihracat yapmayan firmalar ile satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ve ihracat yapmayan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan

firmalar ve satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar;

UMS 8 için; ihracat yapmayan firmalar ile satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ve satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar;

UMS 10 için; ihracat yapmayan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar ve satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar;

UMS 11 için; ihracat yapmayan firmalar ile satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar;

UMS 16 için; ihracat yapmayan firmalar ile satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ve satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar;

UMS 17 için; ihracat yapmayan firmalar ile satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar;

UMS 18a için; ihracat yapmayan firmalar ile satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ve ihracat yapmayan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar ve satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar;

UMS 18b için; ihracat yapmayan firmalar ile satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ve ihracat yapmayan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar ve satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar;

UMS 34 için; ihracat yapmayan firmalar ile satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ve ihracat yapmayan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar;

UMS 36 için; ihracat yapmayan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar ve satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar;

UMS 39 için; ihracat yapmayan firmalar ile satışlarının %50'sinden az ihracat yapan firmalar ve ihracat yapmayan firmalar ile satışları ihracat yoğun olan firmalar arasında istatistiki bakımdan anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

H₃ ana hipotezinde ifade edilen sanayi işletmelerinin ihracat yapma kapasitesine göre UFRS ve UMS' lere uyumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır önermesi alt hipotezleri içeren 19 standart için kabul edilirken, 11 standart için reddedilmiştir.

4.3.5.8. Sektörel dağılıma göre uluslar arası iç denetim standartlarına uyum açısından sanayi işletmelerinin değerlendirilmesi

Çalışma anketini cevaplayan işletmelerden 54 işletme kamu sektöründe yer aldığını ifade ederken, 230 işletme özel sektörde yer aldığını, 32 işletme ise karma statüde bulunduklarını belirtmiştir.

Sektörel dağılıma göre uluslar arası iç denetim standartlarına uyum açısından sanayi işletmelerinin birbirlerinden farklılık arz edip etmediğini belirlemeye yönelik Anova testi sonuçları Tablo Ek 2a'da görüldüğü gibidir. Tablo Ek 2b'de görülen çoklu karşılaştırma sonuçları ile birlikte göz önünde bulundurulduğunda Tablo Ek 2a Anova testi sonuçları aşağıdaki gibidir:

Sanayi işletmelerinin sektörel dağılımlarına göre; İç denetçiler, kişisel olarak, sorumluluklarını yerine getirmek için gereken bilgi, beceri ve diğer vasıflara sahiptir standardına uyumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu standarda uyum açısından kamu sektörü ile özel sektör ve özel sektörle karma statülü işletmeler arasında istatistiki bakımdan farklılık bulunmaktadır.

İç denetim yöneticisi, iç denetim faaliyetini, faaliyetin kuruma değer katmasını sağlayacak etkili bir tarzda yönetmektedir standardına uyum açısından; kamu sektörü ile özel sektör ve özel sektörle karma statülü işletmeler arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Risk değerlendirmesinin sonuçlarına bağlı olarak, mali ve operasyonel bilgilerin güvenilirliği ve bütünlüğü, faaliyetlerin etkinlik ve verimliliği, varlıkların korunması, kanun, düzenleme ve sözleşmelere uyum hususlarını dikkate alarak iç denetim faaliyeti, kurumun yönetimini, faaliyetlerini ve bilgi sistemlerini kapsayan kontrollerin yeterliliğini ve etkinliğini değerlendirmektedir standardına uyum açısından; kamu sektörü ile karma statülü işletmeler ve özel sektörle karma statülü işletmeler arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

İç denetçiler, her görev için, kapsam, amaçlar, zamanlama ve kaynak dağılımı hususlarını da dikkate alan ayrı bir plan hazırlamakta ve kaydetmektedir standardına uyum açısından; kamu sektörü ile karma statülü işletmeler ve özel sektörle karma statülü işletmeler arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

İç denetçiler, vardıkları sonuçları ve görev sonuçlarını uygun analiz ve değerlendirmelere dayandırmaktadır standardına uyum açısından; kamu sektörü ile karma statülü işletmeler ve özel sektörle karma statülü işletmeler arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

İç denetim faaliyeti, müşterileriyle mutabık kalındığı ölçüde, danışmanlık görevlerinin sonuçlarının akıbetini gözlemlemektedir standardına uyum açısından; kamu sektörü ile karma statülü işletmeler ve özel sektörle karma statülü işletmeler arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₄ ana hipotezinde ifade edilen sanayi işletmelerinin sektörel dağılıma göre uluslar arası iç denetim standartlarına uyumu açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır önermesi alt hipotezleri içeren 6 standart için kabul edilirken, 18 standart için reddedilmiştir.

4.3.5.9. Çalışan sayısına göre uluslar arası iç denetim standartlarına uyum açısından sanayi işletmelerinin değerlendirilmesi

Çalışma anketini cevaplayan işletmelerden 177 işletme 1000 kişiye kadar çalışanı bulunduğunu ifade ederken, 101 işletme 1001-2005 kişi arasında çalışanı bulunduğunu 38 işletme de 2500 kişiden fazla çalışanı bulunduğunu belirtmiştir.

Çalışan sayısına göre uluslar arası iç denetim standartlarına uyum açısından sanayi işletmelerinin birbirlerinden farklılık arz edip etmediğini belirlemeye yönelik Anova testi sonuçları Tablo Ek 3a'da görüldüğü gibidir. Tablo Ek 3b'de görülen çoklu karşılaştırma sonuçları ile birlikte göz önünde bulundurulduğunda Tablo Ek 3a Anova testi sonuçları aşağıdaki gibidir:

Sanayi işletmelerinin çalışan sayısına göre; iç denetim bölümü, kalite programının genel etkinliğini gözlemek ve değerlendirmek amacına yönelik bir süreç uygulamaktadır standardına uyumu açısından istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu standarda uyum açısından 1000 kişiye kadar

çalışanı olan işletmeler ile 1000-2500 arasında çalışanı olan işletmeler ve 1000 kişiye kadar çalışanı olan işletmeler ile 2500 den fazla çalışanı olan işletmeler arasında istatistiki bakımdan farklılık bulunmaktadır.

İç denetim yöneticisi, iç denetim faaliyetinin amacı, yetkileri, görev ve sorumlulukları ve plana kıyasla performansı konularında, denetim komitesi ve yönetim kuruluna ve üst yönetime dönemsel raporlar sunmaktadır. Bu raporlar önemli riskleri, kontrol sorunlarını, kurumsal yönetim sorunlarını ve denetim komitesinin, yönetim kurulunun ve üst yönetimin ihtiyaç duyabileceği veya talep edebileceği başka konuları da içermektedir standardına uyum açısından; 1000 kişiye kadar çalışanı olan işletmeler ile 1000-2500 arasında çalışanı olan işletmeler ve 1000 kişiye kadar çalışanı olan işletmeler ile 2500 den fazla çalışanı olan işletmeler arasında istatistiki bakımdan farklılık bulunmaktadır.

İç denetçiler, faaliyet ve programların niyetlenildiği gibi uygulandığını veya gerçekleştirildiğini belirlemek için, faaliyet ve programların tespit edilen hedef ve amaçlarla ne kadar uyumlu olduğunu anlayıp değerlendirebilmek için, faaliyet ve programları gözden geçirmektedir standardına uyum açısından; 1000 kişiye kadar çalışanı olan işletmeler ile 1000-2500 arasında çalışanı olan işletmeler ve 1000 kişiye kadar çalışanı olan işletmeler ile 2500 den fazla çalışanı olan işletmeler arasında istatistiki bakımdan farklılık bulunmaktadır.

İç denetçiler, yönetimin hedef ve amaçlara ulaşıp ulaşılmadığını belirlemek için oluşturduğu kıstasların yeterlilik derecesini tespit etmektedir standardına uyum açısından; 1000 kişiye kadar çalışanı olan işletmeler ile 2500 den fazla çalışanı olan işletmeler arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

İç denetçiler, vardıkları sonuçları ve görev sonuçlarını uygun analiz ve değerlendirmelere dayandırmaktadır standardına uyum açısından; 1000 kişiye kadar çalışanı olan işletmeler ile 1000-2500 arasında çalışanı olan işletmeler arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

İç denetim yöneticisi, yönetime rapor edilen sonuçların akıbetinin gözlenmesi için bir sistem kurmuş olup, sistemi uygulamaktadır standardına uyum açısından; 1000 kişiye kadar çalışanı olan işletmeler ile 1000-2500 arasında çalışanı olan işletmeler ve 1000 kişiye kadar çalışanı olan işletmeler ile 2500 den

fazla çalışanı olan işletmeler arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₅ ana hipotezinde ifade edilen sanayi işletmelerinin çalışan sayılarına göre uluslar arası iç denetim standartlarına uyumu açısından istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır önermesi alt hipotezleri içeren 6 standart için kabul edilirken, 18 standart için reddedilmiştir.

4.3.5.10. Şirket türlerine göre kurumsal yönetim ilkelerine uyum açısından sanayi işletmelerinin değerlendirilmesi

Çalışma anketini cevaplayan işletmelerden 113 işletme halka açık anonim şirket olduğunu ifade ederken, 134 işletme anonim şirket olduğunu, 37 işletme ise limited şirket olduğunu belirtmiştir.

Şirket türlerine göre şeffaflık ve kamuyu bilgilendirme yönleriyle kurumsal yönetim ilkelerine uyum açısından sanayi işletmelerinin birbirlerinden farklılık arz edip etmediğini belirlemeye yönelik Anova testi sonuçları Tablo Ek 4a'da görüldüğü gibidir. Tablo Ek 4b'de görülen çoklu karşılaştırma sonuçları ile birlikte göz önünde bulundurulduğunda, Tablo Ek 4a Anova testi sonuçları aşağıdaki gibidir:

Şirket türlerine göre; hisse senedi devrini zorlaştıran şirket içi bir düzenleme bulunmamaktadır ilkesine uyum açısından sanayi işletmelerinin arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık halka açık anonim şirketler ile anonim şirketler, halka açık anonim şirketler ile limited şirketler ve anonim şirketler ile limited şirketler arasındadır.

Yönetim kurulunun onayladığı ve kamuoyuna açıklanan bir kâr payı politikası bulunmakta, şirket bu politikaya sadık kalmaktadır ilkesine uyum açısından sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık halka açık anonim şirketler ile limited şirketler, anonim şirketler ile limited şirketler arasındadır.

Şirket esas sözleşmesinde özel denetçi atanmasını isteme hakkı bireysel bir hak olarak düzenlenmiştir ilkesine uyum açısından sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık halka açık

anonim şirketler ile limited şirketler, anonim şirketler ile limited şirketler arasındadır.

Genel kurul toplantılarına menfaat sahipleri ve medya mensupları davet edilmektedir ilkesine uyum açısından sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık halka açık anonim şirketler ile anonim şirketler, halka açık anonim şirketler ile limited şirketler ve anonim şirketler ile limited şirketler arasındadır.

Yönetim kurulu üyeleri ve şirket çalışanlarının, şirket hisse senetleri üzerinde işlem yapmaları yasaklanmıştır ilkesine uyum açısından sanayi işletmelerinin arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık halka açık anonim şirketler ile anonim şirketler, halka açık anonim şirketler ile limited şirketler ve anonim şirketler ile limited şirketler arasındadır.

Grup şirketleri ile olan ticari ve mali ilişkiler internet sitesinde yeterince ayrıntılı kamuoyu bilgisine sunulmaktadır ilkesine uyum açısından sanayi işletmelerinin arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık halka açık anonim şirketler ile anonim şirketler, halka açık anonim şirketler ile limited şirketler arasındadır.

Şirketin faaliyet raporu içerik bakımından ilkelerin gereklerini yeteri kadar karşılamaktadır ilkesine uyum açısından sanayi işletmelerinin arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık halka açık anonim şirketler ile anonim şirketler, halka açık anonim şirketler ile limited şirketler arasındadır.

H₆ ana hipotezinde ifade edilen sanayi işletmelerinin şirket türlerine göre şeffaflık ve kamuyu bilgilendirme yönleriyle kurumsal yönetim ilkelerine uyumu açısından istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır önermesi alt hipotezleri içeren 7 ilke için kabul edilirken, 3 ilke için reddedilmiştir.

4.3.5.11. Sanayi işletmelerinin yabancı ortaklık durumlarına göre kurumsal yönetim ilkelerine uyum açısından değerlendirilmesi

Çalışma anketini cevaplayan işletmelerden 128 işletme yabancı ortaklığı bulunduğunu ifade ederken, 188 işletme yabancı ortaklığı bulunmadığını belirtmiştir.

Tablo 4.7. Sanayi İşletmelerinin Yabancı Ortaklık Durumuna Göre Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Açısından Değerlendirilmesine İlişkin t değerleri

Kurumsal Yönetim İlkeleri	t	sd	p	Yabancı ortağı bulunan firmalar		Yabancı ortağı bulunmayan firmalar	
				Aritmetik ortalama	Standart sapma	Aritmetik ortalama	Standart sapma
Hisse senedi devrini zorlaştıran şirket içi bir düzenleme bulunmamaktadır.	-6,435	314	0,001	1,51599	0,13400	1,70216	0,12414
Yönetim kurulunun onayladığı ve kamuoyuna açıklanan bir kâr payı politikası bulunmakta, şirket bu politikaya sadık kalmaktadır.	3,383	314	0,000	1,11977	0,09897	1,41545	0,10323
Şirket esas sözleşmesinde özel denetçi atanmasını isteme hakkı bireysel bir hak olarak düzenlenmiştir.	4,203	314	0,011	1,40724	0,12438	1,61205	0,11757
Genel kurul toplantılarına menfaat sahipleri ve medya mensupları davet edilmektedir.	1,080	314	0,273	1,29420	0,11439	1,34378	0,09801
Kamuoyuna açıklanmış bir bilgilendirme toplantısı bulunmaktadır.	-2,042	314	0,092	1,14843	0,10151	1,28718	0,09388
Her yıl bir veya daha fazla bağımsız dış denetim yapılmaktadır.	2,830	314	0,000	1,24148	0,10973	1,54137	0,11242
Yönetim kurulu üyeleri ve şirket çalışanlarının , şirket hisse senetleri üzerinde işlem yapmaları yasaklanmıştır.	-1,709	314	0,000	1,15697	0,10226	1,56263	0,11397
Grup şirketleri ile olan ticari ve mali ilişkiler internet sitesinde yeterince ayrıntılı kamuoyu bilgisine sunulmaktadır.	1,057	314	0,010	1,14411	0,10113	1,28276	0,09355
Şirket proforma mali tablolarını hazırlayıp kamuoyu bilgisine sunmaktadır.	5,520	314	0,110	1,43005	0,12640	1,51049	0,11016
Şirketin faaliyet raporu içerik bakımından ilkelerin gereklerini yeteri kadar karşılamaktadır.	-0,534	314	0,000	1,24741	0,11026	1,51782	0,11070

Yabancı ortaklığı bulunan işletmelerle bulunmayan işletmeler arasında şeffaflık ve kamuyu bilgilendirme amaçlı kurumsal yönetim ilkelerine uyum açısından istatistiki bakımdan farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmeye yönelik elde edilen t testi sonuçları Tablo 4.7.' de görülmektedir. Buna göre;

Hisse senedi devrini zorlaştıran şirket içi bir düzenleme bulunmamaktadır şeklinde belirtilen kurumsal yönetim ilkesine uyum açısından, yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Yönetim kurulunun onayladığı ve kamuoyuna açıklanan bir kâr payı politikası bulunmakta, şirket bu politikaya sadık kalmaktadır şeklinde belirtilen kurumsal yönetim ilkesine uyum açısından, yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Şirket esas sözleşmesinde özel denetçi atanmasını isteme hakkı bireysel bir hak olarak düzenlenmiştir şeklinde belirtilen kurumsal yönetim ilkesine uyum açısından, yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Her yıl bir veya daha fazla bağımsız dış denetim yapılmaktadır şeklinde belirtilen kurumsal yönetim ilkesine uyum açısından, yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Yönetim kurulu üyeleri ve şirket çalışanlarının, şirket hisse senetleri üzerinde işlem yapmaları yasaklanmıştır şeklinde belirtilen kurumsal yönetim ilkesine uyum açısından, yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Grup şirketleri ile olan ticari ve mali ilişkiler internet sitesinde yeterince ayrıntılı kamuoyu bilgisine sunulmaktadır şeklinde belirtilen kurumsal yönetim ilkesine uyum açısından, yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Şirketin faaliyet raporu içerik bakımından ilkelerin gereklerini yeteri kadar karşılamaktadır şeklinde belirtilen kurumsal yönetim ilkesine uyum açısından, yabancı ortağı bulunan sanayi işletmeleriyle yabancı ortağı bulunmayan sanayi işletmeleri arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

H_7 ana hipotezinde ifade edilen, sanayi işletmelerinin şeffaflık ve kamuyu bilgilendirme perspektifinde kurumsal yönetim ilkelerine uyumu açısından yabancı ortaklığı bulunan firmalarla yabancı ortaklığı bulunmayan firmalar arasında istatistiki bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmaktadır önermesi; alt hipotezlerde belirtilen kurumsal yönetim ilkelerine ilişkin 7 ilke için kabul edilirken, 3 ilke için reddedilmiştir.

4.3.6. Sanayi işletmelerinin Basel II konusunda karşılaşılabilecek sorunlar hakkındaki değerlendirmeleri

Çalışma anketinde, sanayi işletmelerinden Basel II konusunda karşılaşılabilecek sorunlar hakkında bir öncelik sıralaması yapmaları istenmiştir. Cevaplayıcılara ilişkin aritmetik ortalamaları da içeren tanımlayıcı bilgiler aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.8. Basel II Hesusunda Karşılaşılabilecek Sorunlara İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalar

Sorun Seçenekleri	Cevaplayan İşletme Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
SORUN 1: Derecelendirme (Rating) Maliyetleri	223	2,4305	1,16764
SORUN 2: Nitelikli Eleman İstihdamı Sorunu	224	2,5089	,82010
SORUN 3: Teminat Yapısındaki Düzenlemeler	221	3,4027	1,02060
SORUN 4: Yeterli Düzeyde Bilgi Sahibi Olamama	221	2,3801	1,60124
SORUN 5: Diğer Sorunlar	222	4,2523	1,32821

Aritmetik ortalamalar göz önüne alındığında, sanayi işletmelerinin en çok sıkıntı çekeceklerini düşündükleri husus, Basel II konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi olamamaktır.

İkinci sırada sıkıntı çekeceklerini belirttikleri husus derecelendirme maliyetleri, üçüncü sırada nitelikli eleman istihdamı sıkıntısı çekme, dördüncü sırada teminat yapısındaki yeni düzenlemeler ve en son sırada ise diğer sıkıntılar ifade edilmektedir.

Sunulan 5 sorun seçeneğine verilen cevaplara ilişkin frekans değerleri, her bir sorun için aşağıdaki alt başlıklarda ayrı ayrı ele alınmıştır.

4.3.6.1. Derecelendirme (rating notu) maliyetleri

<u>Sıra</u>	<u>Frekans</u>	<u>Cevaplayan</u> <u>Yüzdesi</u>	<u>Kümülatif</u> <u>Yüzde</u>
1,00	64	28,7	28,7
2,00	43	19,3	48,0
3,00	88	39,5	87,4
4,00	12	5,4	92,8
5,00	16	7,2	100,0
Toplam	223	100,0	

Derecelendirme maliyetlerini ilk sırada sorun gören işletmelerin sayısı 64 ve toplam cevaplayıcılar içindeki oranı % 28,7'dir.

4.3.6.2. Nitelikli eleman istihdamı sorunu

<u>Sıra</u>	<u>Frekans</u>	<u>Cevaplayan</u> <u>Yüzdesi</u>	<u>Kümülatif</u> <u>Yüzde</u>
1,00	15	6,7	6,7
2,00	106	47,3	54,0
3,00	83	37,1	91,1
4,00	14	6,3	97,3
5,00	6	2,7	100,0
Toplam	224	100,0	

Nitelik eleman istihdamı sorununu ilk sırada sorun gören işletmelerin sayısı 15 ve toplam cevaplayıcılar içindeki oranı % 6,7'dir.

4.3.6.3. Teminatlar

<u>Sıra</u>	<u>Frekans</u>	<u>Cevaplayan</u> <u>Yüzdesi</u>	<u>Kümülatif</u> <u>Yüzde</u>
1,00	20	9,0	9,0
2,00	26	11,8	20,8
3,00	22	10,0	30,8
4,00	151	68,3	99,1
5,00	2	0,9	100,0
Toplam	221	100,0	

Teminatlar konusunda ilk sırada sorun yaşayacağını düşünen işletmelerin sayısı 20 ve toplam cevaplayıcılar içindeki oranı % 9'dur.

4.3.6.4. Yeterli düzeyde bilgi sahibi olamama

<u>Sıra</u>	<u>Frekans</u>	<u>Cevaplayan</u> <u>Yüzdesi</u>	<u>Kümülatif</u> <u>Yüzde</u>
1,00	115	52,0	52,0
2,00	11	5,0	57,0
3,00	28	12,7	69,7
4,00	30	13,6	83,3
5,00	37	16,7	100,0
Toplam	221	100,0	

Yeterli düzeyde bilgi sahibi olamama seçeneğini ilk sırada sorun olarak gören işletmelerin sayısı 115 ve toplam cevaplayıcılar içindeki oranı % 52'dir.

4.3.6.5. Diğer sorunlar

<u>Sıra</u>	<u>Frekans</u>	<u>Cevaplayan</u> <u>Yüzdesi</u>	<u>Kümülatif</u> <u>Yüzde</u>
1,00	11	5,0	5,0
2,00	36	16,2	21,2
4,00	14	6,3	27,5
5,00	161	72,5	100,0
Toplam	222	100,0	

İlk dört seçeneğin dışında farklı bir problemi ilk sırada sorun olarak gören işletmelerin sayısı 11 ve toplam cevaplayıcılar içindeki oranı % 5'dir.

SONUÇ

2004 yılında yayınlanan ve 2007 yılında Avrupa Birliği ülkelerinde zorunlu olarak uygulanmaya başlanan Basel II kriterleri, risk odaklı sermaye yönetimi ve risk odaklı kredi fiyatlamasını yani, etkin risk yönetimini temel almaktadır.

Risk odaklı kredi fiyatlaması bankalarla kredi ilişkisi içinde olan bütün işletmeleri etkileyecek bir uygulamadır. Basel II yaklaşımıyla birlikte, kredi talepleri kredi riskine göre değerlendirilmektedir.

Basel-II'de riskin ölçümü iki ana unsura dayanmaktadır. Bu unsurlardan birincisi, kredi kullanan firmanın risk seviyesi ve ikincisi ise kredi işleminin risk seviyesidir.

Basel II kriterlerine göre, firmanın risk seviyesini gösteren firma derecelendirme notuna göre işletmenin kullanacağı kredinin risk ağırlığı belirlenmektedir. Böylece düşük derecelendirme notuna sahip olan işletmeler için yüksek maliyetli krediler, yüksek derecelendirme notuna sahip işletmeler için ise düşük maliyetli krediler ön görülmektedir. Bunun nedeni, krediyi kullandıracak bankanın daha riskli bir işletme için fazladan sermaye bulundurma zorunluluğu nedeniyle sermayenin bu kısmını getiriden mahrum bırakacak olmasıdır.

Basel II kriterleri, asgari sermaye yeterliliği hesaplamasında Basel I kriterlerine ilave olarak operasyonel risklerin de hesaplama katılması gerektiğini ifade etmektedir.

Asgari sermaye yeterliliği düzeyi konusunda, ülkemiz bankalarının mevcut sermaye yeterlilik oranı %12-13 aralığında olup, bu oranın Avrupa Birliği ülkelerinde % 8-9 aralığında olduğu bilinmektedir. Bu oranlara göre bankalarımızın Basel II' nin riske dayalı sermaye yeterliliği düzenlemesi için oldukça yeterli olduğu sonucu elde edilmiştir.

Yapılan bu çalışmada Basel II kriterlerine hazırlık durumu ölçülen sanayi işletmeleri, kullanacakları kredilerin düşük maliyetli olması için yüksek derecelendirme notuna ihtiyaç duyacaklardır.

Bu bağlamda, firma derecelendirme notuna etki eden faktörler nitel ve nicel faktörlerden oluşmaktadır.

Nicel faktörler; firmanın finansal yapısının, karlılığının, büyüme oranlarının, sermaye durumunun incelenmesi ve değerlendirilmesidir.

Nitel faktörler ise; firmanın yönetim kalitesi, muhasebe uygulamaları, ortaklık yapısı, ithalat-ihracat kapasitesi gibi özelliklerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi işlemi içermektedir.

Çalışmada, sanayi işletmelerinin yönetim kalitesinin belirlenebilmesine yönelik olarak, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından belirlenen kurumsal yönetim ilkeleri ele alınmıştır. Bu ilkeler; pay sahipleri ile ilgili esaslar, şeffaflık ve kamuyu bilgilendirme ile ilgili esaslar, menfaat sahipleri ile ilgili esaslar ve yönetim kurulu ile ilgili esaslardır.

Firma derecelendirme notuna etki eden ikinci faktör olarak, Uluslar arası İç Denetim Standartları Enstitüsü tarafından belirlenen iç denetim standartları ele alınmıştır. Bu standartlar; performans standartları ve niteliksel standartlar olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır.

Firmaların muhasebe uygulamaları ile ilgili olarak, Uluslar arası Finansal Raporlama ve Uluslar arası Muhasebe Standartları göz önünde bulundurulmuş olup, 8 adet UFRS ve 41 adet UMS çalışmada kullanılmıştır.

Bu çalışmada, 2009 yılında Türkiye’de uygulamasının zorunlu olacağı beklenen Basel II kriterleri için Türkiye’deki sanayi işletmelerinin hazırlık durumlarının değerlendirilmesi amaçlanmış olup, bu amaca yönelik olarak 2007 yılında Türkiye’nin ilk 500 büyük kuruluşun listesine giren firmalara bir anket uygulanmıştır.

Sanayi işletmelerinin Basel II kriterlerine hazırlık durumlarını muhasebe ve denetim standartları açısından değerlendirmeyi amaçlayan çalışma anketi tamamlanmıştır. Anketlerden elde edilen verilerle yapılan istatistiki analizler aracılığıyla şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Çalışmanın uygulaması için yapılan anket sonucunda, sanayi işletmelerinin Basel II kapsamında derecelendirme notunu etkileyen faktörlere uyum düzeyinin gerek kurumsal yönetim ve gerekse de uluslar arası muhasebe ve denetim standartları açısından orta ve iyi seviyelerde bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca uluslar arası finansman kullanma durumu, yabancı ortaklık durumu, şirket türü, sektör, çalışan sayısı gibi değişkenler açısından, standartlara uyum düzeyi açısından işletmeler arasında istatistiki bakımdan anlamlı farklılıklar bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İstanbul Sanayi Odasının 2007 yılı için belirlediği ilk 500 büyük sanayi işletmesinin UFRS ve UMS'lere uyumu açısından mevcut durum; UFRS ve UMS uygulama düzeyinin yoğunlukla (22 standart) orta seviyede; kısmen (6 standart) iyi seviyede, az bir kısmının (2 standart) ise kötü seviyede bulunduğunu göstermektedir. Uyum düzeyi çok kötü ve çok iyi durumda olan muhasebe standardı uygulama örneği bulunmamaktadır.

Sanayi işletmelerinin şeffaflık ve kamuyu bilgilendirmeye yönelik kurumsal yönetim ilkelerine uyum düzeyi; 5 kurumsal yönetim ilkesinde orta seviyede, 3 kurumsal yönetim ilkesinde iyi seviyede, 2 kurumsal yönetim ilkesinde ise kötü seviyede bulunmaktadır. Çok kötü ve çok iyi uyum seviyesinde herhangi bir kurumsal yönetim ilkesi bulunmamaktadır.

Sanayi işletmelerinin uluslar arası iç denetim standartlarına uyum düzeyi, 1 uluslar arası iç denetim standardında kötü seviyede, 18 uluslar arası iç denetim standardında orta seviyede, 5 uluslar arası iç denetim standardında ise iyi seviyede bulunmaktadır. Çok kötü ve çok iyi uyum seviyesinde herhangi bir uluslar arası iç denetim standardı bulunmamaktadır.

Sanayi işletmelerinin uluslar arası finansal raporlama ve muhasebe standartlarına uyumu açısından uluslar arası finansman kullanan firmalarla kullanmayan firmalar arasında 12 standart için anlamlı bir farklılık bulunmakta, 18 standart için ise anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Sanayi işletmelerinin uluslar arası finansal raporlama ve muhasebe standartlarına uyumu açısından yabancı ortaklığı bulunan firmalarla bulunmayan

firmalar arasında 16 standart için anlamlı bir farklılık bulunmakta, 12 standart içinse anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Sanayi işletmelerinin ihracat yapma kapasitesine göre UFRS ve UMS' lere uyumu açısından 19 standart için anlamlı bir farklılık bulunmakta, 11 standart içinse anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Sanayi işletmelerinin sektörel dağılıma göre uluslar arası iç denetim standartlarına uyumu açısından 6 standart için anlamlı bir farklılık bulunmakta, 18 standart içinse anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Sanayi işletmelerinin çalışan sayılarına göre uluslar arası iç denetim standartlarına uyumu açısından 6 standart için anlamlı bir farklılık bulunmakta iken, 18 standart için anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Sanayi işletmelerinin şirket türlerine göre şeffaflık ve kamuyu bilgilendirme yönleriyle kurumsal yönetim ilkelerine uyumu açısından 7 ilke için anlamlı bir farklılık bulunmakta, 3 ilke için anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Sanayi işletmelerinin şeffaflık ve kamuyu bilgilendirme perspektifinde kurumsal yönetim ilkelerine uyumu açısından yabancı ortaklığı bulunan firmalarla yabancı ortaklığı bulunmayan firmalar arasında 7 ilke için anlamlı bir farklılık bulunmakta, 3 kurumsal yönetim ilkesi için ise anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Sanayi işletmelerinden Basel II konusunda sorun yaşayacakları konulara ilişkin sıralama yapmalarını isteyen anket sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda ise şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Sanayi işletmelerinin en çok sorun yaşayacaklarını düşündükleri Basel II hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olamamaktır.

İkinci sırada sorun yaşayacaklarını belirttikleri konu derecelendirme maliyetleri, üçüncü sırada nitelikli eleman istihdamı sorunu, dördüncü sırada teminat yapısındaki yeni düzenlemeler ve en son sırada ise diğer sıkıntılar ifade edilmektedir.

Elde edilen analiz sonuçları göz önünde bulundurularak ülkemizde henüz zorunlu olarak uygulamaya konulmayan Basel II gereksinimleri için şu önerilerde bulunulabilir:

- İşletmelerin uyum düzeyinin iyileştirilmesi için, muhasebe alanında istihdam edilen kişilerin uluslar arası muhasebe standartları açısından eğitim programlarına tabi tutulması öncelikli olmalıdır.

- İşletmeler uyum derecesi kendilerine göre anlamlı bir farklılık gösteren yabancı ortaklı işletmelerin birikimlerinden istifade etmeye çalışmalıdırlar.

- Akademik çevrelerin bu alandaki çalışmalarının yoğunlaştırılması ve uygulanabilirlik açısından işletmelere yön vermeleri de bir başka çıkış yolu olacaktır. Bu nedenle işletmelerle bu alanda danışmanlık hizmeti verebilecek sanayi kuruluşları arasındaki bağ ve ilişki de güçlendirilmelidir.

- Bankalar, ticari kredi kullandırdıkları sanayi işletmelerine Basel II sürecinde firmalar tarafından katlanılacak derecelendirme maliyetlerini sübvansede edici uygulamalar geliştirmelidirler.

- Meslek ve sanayi kuruluşları ile denetim ve muhasebe danışmanlık kuruluşları arasında yapılacak bazı protokoller çerçevesinde, riske dayalı kredi kullanımını kültür haline getirebilecek panel, seminer ve sempozyumlar hızlı bir şekilde yaygınlaştırılmalıdır.

- Kamu otoritesine sahip olan düzenleyici kuruluşlar, bilgi teknolojileri bağlamında kredi derecelendirmesini öznel olmaktan çıkaracak paket programlar ile bu programların lisanslı kullanımını içeren teşvik politikaları oluşturmali ve sanayi işletmelerinin hak ettikleri derecelendirme notuna sahip olabilme konusundaki endişeleri giderilmelidir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKGÜÇ Öztin, **“Banka Yönetimi ve Performans Analizi”**, 1.Baskı, Arayış Basım Yayıncılık, İstanbul, 2007.

..... **“Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ”**, İş Bankası Yayınları, 5.Baskı, 1991.

..... **“Finansal Yönetim”** , Avcıol Basım Yayın, 7.Baskı, İstanbul, 1998.

ALKİN Kerem, Esin Okay, **“Türkiye’de Kobi’lerin Basel II’ye Uyum Süreci ve Öneriler”**, İTO Yayın No: 2008-4, İstanbul, 2008.

ALTINTAŞ M. Ayhan, **“Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği – 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Basel I ve Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde”**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006.

ARAS Güler, **“Basel II ve Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin Kobi’ler Üzerine Etkileri”**, Ekonomi Forumu, İstanbul, 2006.

AYDIN Aydan, **“Sermaye Yeterliliği ve VAR: Value At Risk”**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, 2001.

BABUŞÇU Şenol , **“Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi”**, Akademi Consulting Training, Ankara, 2005.

..... **“Bankacılıkta Risk Derecelendirmesi ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulaması”**, SPK Yayınları No:94, Ankara, 1997.

BAŞAR Mehmet, **“Basel II Düzenlemeleri ve KOBİ’ler”**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 1726, Eskişehir, 2007.

BDDK, **“CRD/Basel 2 Ülke Uygulamaları”**, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, 2008.

BDDK, **“10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı, (Basel-II)”** , 2005.

..... **“Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu”**, 2006.

BELKAOUI Ahmed, **“Industrial Bonds and Rating Process, First Edition”**, USA, Quorum Books, 1983.

BERK Niyazi, **“Finansal Yönetim”**, 8. Basım, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2005.

BOYACIOĞLU Melek Acar, **“Bankalarda Derecelendirme(Rating) ve Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Ampirik Bir Çalışma”**, İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayını, İstanbul, 2005.

BOZKURT Nejat, **“Muhasebe Denetimi”**, 3. Basım, İstanbul: Alfa, 2000.

CAN İsmail , Akyüz Yılmaz, Basel II ve Kobi’lerde İç Denetim, **“Basel II’ ye Geçiş Öncesi Kobi’lerde Genel Durum Değerlendirmesi Bildiriler Kitabı”** , İzmir, 2008.

CHIURI Maria C., Ferri Giovanni, Majnoni Giovanni, **“The Macroeconomic Impact of Bank CapitalRequirements in Emerging Economies”**, The World Bank Reports, Bari, Italy, 2005.

DARMAN Güler Manisalı , Kurumsal Yönetimin Uluslararası Finansal Piyasalar ve Kurumsal Yatırımcılar Açısından Önemi, **“Geleneksel Finans Sempozyumu-2004 Bildirileri Kitabı”**, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü & Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, İstanbul,2004.

DELOITTE, **“Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları UFRS Cep Kitapçığı”**, İstanbul, 2008.

EUGENE F.Brigham , **“Finansal Yönetimin Temelleri”**, Cilt 1, A.Ü.Rektörlüğü Yayınları No :206 , Ankara, 1996.

ERDİNÇ Özer, **“Derecelendirme Sürecinde Ekonometrik Bir Değerlendirme”**, SPK Yayınları, No:130, 1999.

GÜNGÖR AK Bihder, Kurumsallaşma Sürecinde Basel II Ölçütleri ve Kobi’ler İçin Önemi, **“Basel II’ ye Geçiş Öncesi Kobi’ lerde Genel Durum Değerlendirmesi Bildiriler Kitabı”**, İzmir Ekonomi Üniversitesi, 2008.

GÜRBÜZ A.Osman, Yakup Ergincan, **“Şirket Değerlemesi Klasik ve Modern Yaklaşımlar”**, Literatür Yayınları:119, Birinci Basım, İstanbul, 2004.

HALL John, **“Banking Regulation and Supervision AComparative Study of the UK, USA and Japan”**, England:Edward Elgar, 1999.

HOLLY J.Gregory, Jason R.Lillien, **“Corporate Governance And Role Of The Board Of Directors”**, Great Britain, Egon Zehnder International, 2000.

JACOBSON T., J.Linde ve K. Roszbach, **“Credit Risk Versus Capital Requirements Under Basel II: Are SME Loans and Retail Credit Really Different?”**, FRBNY Economic Policy Review, 2005.

İBİŞ, C. ve A.Akarçay, **“IOSCO Deklarasyonu ve Menkul Kıymet Borsalarında IAS’ın Uygulanması Süreci”**, VI. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu, İSMMMO Yayını, No:49, İstanbul, 2004.

KURT Ganite ve Pınar Okan , Basel II Kapsamında Kobi’ lerin İç Kontrol Sisteminin Ve İç Denetimin Etkinliğinin Sağlanmasına Yönelik Öneriler, **“Basel II’ ye Geçiş Öncesi Kobi’lerde Genel Durum Değerlendirmesi Bildiriler Kitabı”**, İzmir Ekonomi Üniversitesi, 2008.

MILLSTEIN, I.M., Bask, **“Corporate Governance-Improving Competitiveness and Access to Capital in Global Markets”**, Paris: OECD Yayınları, 1998.

OECD, **“Kurumsal Yönetim İlkeleri”**, Kurumsal Yönetim Derneği Yayınları, Yayın No: KYD-Y/2005-01-01, İstanbul, 2005

OKTAY Sadiye, **“Basel II Yeterliliği Düzenlemelerinin Kobiler Üzerine Etkileri”**, Ekonomi Forumu, İstanbul, 2006.

PARASIZ İlker, **“Modern Bankacılık Teori ve Uygulama”**, Kuşak Ofset, İstanbul, 2000.

PICKETT K.H. Spencer , **“The International Auditing Handbook”**, Second Edition, USA: Wiley, 2003.

PRICE WATERHOUSE COOPERS, **“UFRS Cep Kılavuzu”**, İstanbul, 2008

SAĞLAM Necdet, **“Bölümsel Raporlama ve Uygulaması”**, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1282, İİBF Yayınları No: 170, Eskişehir, 2001.

SANTOS J.A.C., **“Bank Capital Regulation in Contemporary Banking Theory: A Review of the Literature”**, BIS Working Papers, No:90, Bank for International Settlements, 2000.

SPK, **“Menkul Kıymetler Piyasalarında Sistemik Riskler”**, 1996.

TAKAN Mehmet, **“Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim”**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002.

TBB, **“Risk Yönetimi ve Kobi’lere Etkileri”**, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No: 238, 2005.

TÜSİAD, **“Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş”**, Yayın No: 2003/7-356, İstanbul, 2003.

URAL Mert , Erhan Demireli, Bankalar ve Kobi’ler Üzerine Etkileri, **“Basel II’ ye Geçiş Öncesi Kobi’lerde Genel Durum Değerlendirmesi Bildiriler Kitabı”**, İzmir Ekonomi Üniversitesi, 2008.

WARD Jonathan, **“The New Basel Capital Accord and the Developing Countries: Problems and Alternatives”**, Working Paper ESRC Centre for Business Research, Cambridge University Press, 2002.

YAYLA Münir, Yasemin Türker Kaya, **“Basel-II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci”**, Bankacılık Düzenleme ve Deneteme Kurumu, ARD Çalışma Raporları, No:2005/3, 2005.

ZAİMOĞLU, Tülay, **“Risk Sermayesi ve Türkiye’ de Uygulama Olanakları”**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, Yayın No: 19, Ankara, 1995.

MAKALELER VE DİĞERLERİ

ACTIVE ARAŞTIRMA, “**Bankalarda Performans ve Risk Yönetimi: Analitik Bir Çerçeve**”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Ekim-Kasım 2000.

AKBULUT Yıldız, “**Sermaye Piyasasının Gelişmesinde Muhasebe Bilgilerinin Önemi**”, Mevzuat Dergisi, Yıl 4 ,Sayı: 41, 2001.

AKBULUT Ramazan, “**Basel II Standartlarının Kobi’ler Üzerindeki Muhtemel Etkileri: Şanlıurfa Örneği**”, Basel II’ ye Geçiş Öncesi Kobi’lerde Genel Durum Değerlendirmesi Bildiriler Kitabı , İzmir, 2008.

AKDOĞAN Nalan, “**Türkiye Muhasebe Standartları’nın İlk Uygulamasında Uyulacak Esaslar ve TFRS’ye Geçiş Bilançosunun Düzenlenmesi**”,<http://www.modav.org/tezler/>

TURKIYE_MUHASEBE_STANDARTLARI.doc (Erişim Tarihi: 4.5.2009).

..... “**Muhasebe Standartlarına Toplu Bakış, Muhasebe Uygulaması Vergi İlişkisi**”, Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu IV Bildirileri, ASMMMO, Patalya Thermal Resort, Kızılcahamam, Ankara, 01-05 Mart 2004.

AKSOY Tamer, “**Finansal Raporlama Standartlarında Uyumlaştırma ve UMS/UFRS Bazında Küresel Muhasebe Standartları Setine Yöneliş Eğilimi**” Mali Çözüm, Sayı:71, 2005.

ALPMAN Yusuf , “**İç Kontrol Sisteminde Etkinlik Sağlamak**”, Deloitte, 2008.

ASLAN Sinan , “**Türkiye’de Kamunun Aydınlatılmasına Yönelik Finansal Bilgilerin Elektronik Ortamda Yayınlanması**”, İktisat İşletme ve Finans, Sayı 220, Temmuz 2004.

ATABEY N.Ata, Baki Yılmaz ve Mustafa Ay, “**Avrupa Birliği’ne Katılım Sürecinde Muhasebenin Sosyal Sorumluluk Kavramı Açısından Kurumsal Yönetim**, IV. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara 13-14 Mayıs 2005.

BANK for INTERNATIONAL SETTLEMENTS, “**Bankalarda İç Denetim ve Bankacılık Gözetim Otoritesinin İç ve Dış Denetçiler ile İlişkisi**”, 2000.

..... **“History of the Basel Committee and Its Membership”**, (<http://www.bis.org>. Erişim: 15.06.2009).

BARRY J. Epstein, Eva K. Jermakowicz, **“Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards”**, John Wiley and Sons Inc., 2007.

BASEL BANKACILIK DENETİM KOMİTESİ, **“Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması, Yeni Basel Sermaye Uzlaştırıcısı”**, 2004

BASEL COMMITTEE ON BANKING SUPERVISION, **“BIS History”**, Bank for International Settlements, Basel, 2003.

..... **“History of the Basel Committee and its Membership”**, Bank for International Settlements, Basel , 2004

BEŞİNCİ Murat, **“KOBİ’ler İçin Kritik Bir Dönemeç: Basel II”**, www.bankaciyizbiz.com., 2005.

BIES Schmidt, Susan , **“Finansal İstikrar ve BASEL II’nin Etkileri Konferansı”**, İstanbul, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 16-18 Mayıs 2005.

BIS Publications, **“History of the Basel Committee and Its Membership”** , February, 2000.

CHITALE U.M., **“Coping with Basel-II: New Rules of the Game”**, Chartered Accountant, 53 (10), 2005.

CLAESSENS Stjin, Krahen Jan, Lang W.William, **“The Basel II Reform and Retail Credit Markets”**, Journal of Financial Services Research No: 28, 2005.

ÇELİK Pelin, **“Bankaların Risk Derecelendirmesi”**, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 2004.

ÇONKAR Kemalettin, Serap Vurur , **“Türkiye’de Kobi’ler Derecelendirme Notu Almalı mı?”**, “Basel II’ ye Geçiş Öncesi Kobi’lerde Genel Durum Değerlendirmesi Bildiriler Kitabı” , İzmir, 2008.

DEMİRÇELİK Adalet, **“Değerleme(Rating)”**, SPK Yayınları, Rapor No: AGD/44, Ankara,1985.

DOĞAN Selen, **“İşletmeleri Sürekliliğe Getiren Yol: Kurumsallaşma ve Önemi”**, Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, Sayı:13, 1998.

EROL Mikail, **“Basel I ve Basel II Uzlaşısı’nın Bankalar Tarafından İşletmelere Verilen Kredilerde Risk Yönetimi Aracı Olarak Kullanılması”**, Muhasebe ve Finansman, Ekim 2007.

FERGUSON W. R., **“Capital Standards for Banks: The Evolving Basle Accord”**, Federal Reserve Bulletin, September, 2003.

FİLİZ Meryem , **“Uluslararası Bankaların Düzenlenmesine Yönelik Yeni Bir Uygulama Olarak Basel-II ve Gelişmekte Olan Ülkelere Etkisi”**, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi (13) 2007.

GIESE Guido, **“Basel II Çerçevesinde İçsel Derecelendirme Sürecine Giriş”**, Bankacılar Dergisi, Sayı: 46, 2003.

GÜCENME Ümit , **“Küreselleşmede Muhasebe Standartları”**, MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 5, Ocak 2000.

HAKENES Hendrik, Schnabel Isabel , **“Bank Size and Risk-Taking under Basel II, Governance and the Efficiency of Economic Systems”**, Discussion Paper No: 88, February 2006.

İBİŞ Cemal, Serdar Özkan, **“Uluslararası Finansal Raporlama Standartları(UFRS)’na Genel Bakış”**, Mali Çözüm, İSMMMO Yayın Organı, Sayı: 74

KARASİOĞLU Fehmi, Sezgin Demir; **“Sermaye Piyasasında Dereceleme”**, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Temmuz 1998.

KAUFMANN D., T. Vishwanath , **“Towards Transparency In Finance And Governance”**, The World Bank Policy Research Working Paper., 1999.

KILIÇ M. Berra , **“Derecelendirme (Rating) İşlemi, ABD’de Tahvil Derecelendirme Süreci”**, SPK Araştırma Raporu, 1989.

KISA Umut, **“Uluslar arası Muhasebe Standartları ve Üretim Maliyetleme İlişkileri Üzerine Bir İnceleme”**, Kadir Has Üniversitesi SBE, İstanbul, 2008.

KOÇ Özlem, **“AB’ye Entegrasyon Sürecinde Kurumsal Yönetim ve Öncü İki Sektör Üzerine Uygulama”**, Geleneksel Finans Sempozyumu – 2004 Bildirileri CD’si, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü& Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, 27 – 28 Mayıs 2004.

KÜÇÜKKOCAOĞLU Güray, **“Derecelendirme Kurumları”**, 2004, (www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi7.doc Erişim: 22.08.2009)

MAJNONI Giovanni, Powell Andrew, **“Reforming Bank Capital Requirements Implications of Basel II for Latin American Countries”**, Economia, Spring 2005.

MAZIBAŞ Murat, **“Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme”**, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Araştırma Raporları, No: 2005/1, 2005.

MCCAULEY N.Robert, **“Basel II and East Asian Economics”**, Presentation to Pacific Economics Cooperation Council Conference, Prospects and Issues for Regional Cooperation for Financial Stability and Development Honolulu, 11-13 August 2002.

MONTGOMERY Heather, **“The Effects of the BASEL Accord on Bank Portfolios in Japon”**, J. Japanese Int. Economies (19), 2005.

MILLSTEIN I., **“Corporate Governance: The Role of Market Forces”**, OECD Observer, Summer,(221/222), 2000.

MISIRLIOĞLU İsmail Ufuk, **“UFRS ve Basel II’ nin İşletme Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri”**, Mali Çözüm Dergisi, İSMMMO Yayın Organı, Sayı: 76, Ocak-Şubat-Mart 2006.

MOODY’S INVESTORS SERVICE, **“Moody’s Rating Process”**, A Publication of Moody’s Corporate Department, Litho in USA 1989.

NYE P.Roger , **“İstenilmeyen Ratingler”**, Finans Dünyası, Ekim 1996.

PEKAK B., U. Akbaş, Türkiye Bankalar Birliği , **“Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri”** , 2008. www.alomaliye.com, erişim: 17/09/2009

PERŞEMBE Ali, **“Fon Ratingi Nasıl Yapıldı?”**, Capital Dergisi, Sayı: 2000/11, Kasım 2000.

PINELLI V., **“Basel II: An Introduction to The New Framework”**, TAIEX Workshop, National Implementation of the New Capital Requirements Framework, Ankara, 28-29 November, 2005.

RODRIGUEZ L. J., **“Bankins Stability and The Basel Capital Standards”**, Cato Journal, Vol:23, 2003.

SAKARYA Şakir ve Kara Suat, **“Türkiye’de Basel-II Sürecinin Gelişimi ve Balıkesir’deki İşletmeler Tarafından Algılanması Üzerine Bir Araştırma”**, MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 38, 2008.

SALTIK Gülten Alev, **“İşletmelerde Risk Derecelendirmesi ve Türkiye’de Uygulaması”**, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü , İstanbul, Haziran 1996.

SAURINA J., Trucharte C., **“The Impact Of Basel II On Lending To Small and Medium Sized Firms; A Regulatory Policy Assessment Based On Spanish Credit Register Data”**, Journal Of Finance Services Research, 2003.

SPK, **“Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti Ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği (SER_: VIII, NO: 51)”**, 2007.

STANDARD and POOR’S, **“Kredi Değerliliği ve Türkiye”**, Ekonomi Bülteni, 1997.

..... **“Debt Ratings Criteria Industrial Overview”**, New York, 1986.

....., **“Financial Institutions Criteria”**, Ocak 1999.

ŞENER Nedim, **“Borsaya Rating Geliyor”**, www.milliyet.com.tr, 27.2.1997.

TAŞ Oktay, **“Almanya’da Ortaboy İşletmeler için Derecelendirme Süreci”**, www1.dogus.edu.tr/dogustru/journal/sayi_3/m00045.pdf, 2004.

TBB, **“Uluslararası Muhasebe Standartları Hakkında G7 Maliye Bakanları ve Merkez Bankası Guvernörlerine Rapor”** , Basel Bankacılık Gözetim Komitesi, Nisan, 2000.

TUNCER Ebru, **“ Basel II Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Bir Lüks mü?”**, Active, Mayıs-Haziran, 2006.

UZUN Ali Kamil, **“İç Denetim Nedir?”**, Deloitte, 2008.

....., **“İşletmelerde İç Denetim Faaliyetinin Başlatılmasında Başarı Faktörleri”**, Deloitte, 2007.

ÜRETEN Ayhan, **“Risk Derecelendirmesi”**, Türkiye Kalkınma Bankası Raporu, No:1, 1990.

YALKIN Yüksel Koç, Demir Volkan, Demir Defne, **“UFRS ve Türkiye’de Finansal Raporlama Standartlarının Gelişimi”**, Mali Çözüm, Özel Sayı, 17. World Congress of Accountants, 2006.

YÜKSEL Ayhan, **“Basel II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri”**, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Araştırma Raporları 2005/4, Ankara, 2005.

WEDER, B., Wedow M., **“Will Basel-II Affect International Capital Flows to Emerging Markets?”**, OECD Development Centre Technical Papers. No:199, 2002.

<http://www.alomaliye.com>

<http://www.avrasyarating.com/index.php>

http://www.bafin.de/internationales/basel_2/040600_convergence_en.pdf.

<http://www.bddk.org.tr>

<http://www.cbrs.com/cbrs>

<http://www.fitchibca.com>

<http://www.fitchratings.com>

<http://www.ibi.institutue.com>

<http://www.moodys.com>

<http://www.tbb.org.tr>

<http://www.iso.org.tr>

<http://www.ito.org.tr>

<http://www.standardpoors.com>

Ek Tablo 1a : İhracat Kapasitesine Göre Sanayi İşletmelerinin UFRS ve UMS'lere İlişkin Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
UFRS2A	Gruplar arası	33,760	2	16,880	7,958	0,000
	Grup içi	663,948	313	2,121		
	Toplam	697,709	315			
UFRS2B	Gruplar arası	12,270	2	6,135	2,647	0,072
	Grup içi	725,587	313	2,318		
	Toplam	737,858	315			
UFRS3	Gruplar arası	32,739	2	16,370	9,673	0,000
	Grup içi	529,691	313	1,692		
	Toplam	562,430	315			
UFRS5	Gruplar arası	8,577	2	4,288	1,915	0,149
	Grup içi	700,853	313	2,239		
	Toplam	709,430	315			
UFRS7	Gruplar arası	17,918	2	8,959	3,672	0,027
	Grup içi	763,711	313	2,440		
	Toplam	781,630	315			
UFRS8	Gruplar arası	11,361	2	5,680	2,797	0,063
	Grup içi	635,715	313	2,031		
	Toplam	647,076	315			
UMS1A	Gruplar arası	47,970	2	23,985	10,493	0,000
	Grup içi	715,458	313	2,286		
	Toplam	763,427	315			
UMS1B	Gruplar arası	58,172	2	29,086	14,366	0,000
	Grup içi	633,715	313	2,025		
	Toplam	691,886	315			
UMS1C	Gruplar arası	2,333	2	1,166	0,918	0,400
	Grup içi	397,553	313	1,270		
	Toplam	399,886	315			
UMS2A	Gruplar arası	34,872	2	17,436	7,150	0,001
	Grup içi	763,264	313	2,439		
	Toplam	798,136	315			
UMS2B	Gruplar arası	53,968	2	26,984	21,077	0,000
	Grup içi	400,716	313	1,280		
	Toplam	454,684	315			
UMS2C	Gruplar arası	71,845	2	35,923	11,806	0,000
	Grup içi	952,370	313	3,043		
	Toplam	1024,215	315			
UMS7	Gruplar arası	147,984	2	73,992	33,087	0,000
	Grup içi	699,965	313	2,236		
	Toplam	847,949	315			
UMS8	Gruplar arası	40,856	2	20,428	9,816	0,000
	Grup içi	651,381	313	2,081		
	Toplam	692,237	315			

Ek Tablo 1a (devamı): İhracat Kapasitesine Göre Sanayi İşletmelerinin UFRS ve UMS'lere İlişkin Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
UMS10	Gruplar arası	12,827	2	6,413	4,549	0,011
	Grup içi	441,259	313	1,410		
	Toplam	454,085	315			
UMS11	Gruplar arası	20,787	2	10,393	3,212	0,042
	Grup içi	1012,935	313	3,236		
	Toplam	1033,722	315			
UMS12	Gruplar arası	4,993	2	2,497	1,481	0,229
	Grup içi	527,754	313	1,686		
	Toplam	532,747	315			
UMS16	Gruplar arası	77,402	2	38,701	15,481	0,000
	Grup içi	782,455	313	2,500		
	Toplam	859,858	315			
UMS17A	Gruplar arası	11,562	2	5,781	2,611	0,075
	Grup içi	692,878	313	2,214		
	Toplam	704,440	315			
UMS17B	Gruplar arası	29,493	2	14,747	6,017	0,003
	Grup içi	767,098	313	2,451		
	Toplam	796,592	315			
UMS18A	Gruplar arası	13,766	2	6,883	3,260	0,040
	Grup içi	660,852	313	2,111		
	Toplam	674,617	315			
UMS18B	Gruplar arası	67,153	2	33,576	16,425	0,000
	Grup içi	639,847	313	2,044		
	Toplam	707,000	315			
UMS19	Gruplar arası	7,038	2	3,519	2,867	0,058
	Grup içi	384,186	313	1,227		
	Toplam	391,225	315			
UMS20	Gruplar arası	3,096	2	1,548	0,808	0,447
	Grup içi	599,522	313	1,915		
	Toplam	602,617	315			
UMS28	Gruplar arası	2,237	2	1,119	0,472	0,624
	Grup içi	741,851	313	2,370		
	Toplam	744,089	315			
UMS32	Gruplar arası	10,424	2	5,212	2,457	0,087
	Grup içi	663,956	313	2,121		
	Toplam	674,380	315			
UMS34	Gruplar arası	44,520	2	22,260	11,780	0,000
	Grup içi	591,439	313	1,890		
	Toplam	635,959	315			
UMS36	Gruplar arası	20,730	2	10,365	5,886	0,003
	Grup içi	551,204	313	1,761		
	Toplam	571,934	315			

Ek Tablo 1a (devamı): İhracat Kapasitesine Göre Sanayi İşletmelerinin UFRS ve UMS'lere İlişkin Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
UMS38	Gruplar arası	10,110	2	5,055	3,016	0,050
	Grup içi	524,637	313	1,676		
	Toplam	534,747	315			
UMS39	Gruplar arası	38,831	2	19,415	9,113	0,000
	Grup içi	666,840	313	2,130		
	Toplam	705,671	315			

Ek Tablo 1b: İhracat Kapasitesine Göre Sanayi İşletmelerinin UFRS ve UMS'lere İlişkin Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

UFRS ve UMS'ler	(I) İHRACAT	(J) İHRACAT	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
UFRS2A	1,00	2,00	-0,7322(*)	0,18366	0,000	-1,0935	-0,3708
		3,00	-0,4180	0,25144	0,097	-0,9128	0,0767
	2,00	1,00	0,7322(*)	0,18366	0,000	0,3708	1,0935
		3,00	0,3141	0,23529	0,183	-0,1488	0,7771
	3,00	1,00	0,4180	0,25144	0,097	-0,0767	0,9128
		2,00	-0,3141	0,23529	0,183	-0,7771	0,1488
UFRS2B	1,00	2,00	0,4413(*)	0,19200	0,022	0,0635	0,8191
		3,00	0,2957	0,26285	0,261	-0,2215	0,8129
	2,00	1,00	-0,4413(*)	0,19200	0,022	-0,8191	-0,0635
		3,00	-0,1456	0,24596	0,554	-0,6296	0,3383
	3,00	1,00	-0,2957	0,26285	0,261	-0,8129	0,2215
		2,00	0,1456	0,24596	0,554	-0,3383	0,6296
UFRS3	1,00	2,00	-0,0550	0,16404	0,738	-0,3778	0,2678
		3,00	0,8455(*)	0,22458	0,000	0,4036	1,2874
	2,00	1,00	0,0550	0,16404	0,738	-0,2678	0,3778
		3,00	0,9005(*)	0,21015	0,000	0,4870	1,3140
	3,00	1,00	-0,8455(*)	0,22458	0,000	-1,2874	-0,4036
		2,00	-0,9005(*)	0,21015	0,000	-1,3140	-0,4870
UFRS5	1,00	2,00	0,3013	0,18869	0,111	-0,0700	0,6726
		3,00	-0,0753	0,25833	0,771	-0,5836	0,4330
	2,00	1,00	-0,3013	0,18869	0,111	-0,6726	0,0700
		3,00	-0,3766	0,24174	0,120	-0,8522	0,0990
	3,00	1,00	0,0753	0,25833	0,771	-0,4330	0,5836
		2,00	0,3766	0,24174	0,120	-0,0990	0,8522
UFRS7	1,00	2,00	-0,3504	0,19698	0,076	-0,7380	0,0371
		3,00	-0,7082(*)	0,26967	0,009	-1,2388	-0,1776
	2,00	1,00	0,3504	0,19698	0,076	-0,0371	0,7380
		3,00	-0,3578	0,25234	0,157	-0,8543	0,1387
	3,00	1,00	0,7082(*)	0,26967	0,009	0,1776	1,2388
		2,00	0,3578	0,25234	0,157	-0,1387	0,8543
UFRS8	1,00	2,00	0,4144(*)	0,17971	0,022	0,0608	0,7680
		3,00	0,3710	0,24603	0,133	-0,1131	0,8551
	2,00	1,00	-0,4144(*)	0,17971	0,022	-0,7680	-0,0608
		3,00	-0,0434	0,23023	0,851	-0,4964	0,4096
	3,00	1,00	-0,3710	0,24603	0,133	-0,8551	0,1131
		2,00	0,0434	0,23023	0,851	-0,4096	0,4964
UMS1A	1,00	2,00	-0,2947	0,19065	0,123	-0,6698	0,0804
		3,00	-1,1867(*)	0,26101	0,000	-1,7002	-0,6731
	2,00	1,00	0,2947	0,19065	0,123	-0,0804	0,6698
		3,00	-0,8920(*)	0,24424	0,000	-1,3725	-0,4114
	3,00	1,00	1,1867(*)	0,26101	0,000	0,6731	1,7002
		2,00	0,8920(*)	0,24424	0,000	0,4114	1,3725

Ek Tablo 1b(devamı): İhracat Kapasitesine Göre Sanayi İşletmelerinin UFRS ve UMS'lere İlişkin Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

UFRS ve UMS'ler	(I) İHRACAT	(J) İHRACAT	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
UMS1B	1,00	2,00	-0,9421(*)	0,17943	0,000	-1,2952	-0,5891
		3,00	-0,8173(*)	0,24565	0,001	-1,3006	-0,3339
	2,00	1,00	0,9421(*)	0,17943	0,000	0,5891	1,2952
		3,00	0,1249	0,22987	0,587	-0,3274	0,5772
	3,00	1,00	0,8173(*)	0,24565	0,001	0,3339	1,3006
		2,00	-0,1249	0,22987	0,587	-0,5772	0,3274
UMS1C	1,00	2,00	0,1884	0,14212	0,186	-0,0912	0,4681
		3,00	0,0675	0,19456	0,729	-0,3154	0,4503
	2,00	1,00	-0,1884	0,14212	0,186	-0,4681	0,0912
		3,00	-0,1210	0,18206	0,507	-0,4792	0,2372
	3,00	1,00	-0,0675	0,19456	0,729	-0,4503	0,3154
		2,00	0,1210	0,18206	0,507	-0,2372	0,4792
UMS2A	1,00	2,00	-0,7263(*)	0,19692	0,000	-1,1138	-0,3389
		3,00	-0,2471	0,26959	0,360	-0,7775	0,2834
	2,00	1,00	0,7263(*)	0,19692	0,000	0,3389	1,1138
		3,00	0,4793	0,25227	0,058	-0,0171	0,9756
	3,00	1,00	0,2471	0,26959	0,360	-0,2834	0,7775
		2,00	-0,4793	0,25227	0,058	-0,9756	0,0171
UMS2B	1,00	2,00	-0,8531(*)	0,14268	0,000	-1,1338	-0,5723
		3,00	-0,9675(*)	0,19534	0,000	-1,3518	-0,5831
	2,00	1,00	0,8531(*)	0,14268	0,000	0,5723	1,1338
		3,00	0-,1144	0,18279	0,532	-0,4740	0,2453
	3,00	1,00	0,9675(*)	0,19534	0,000	0,5831	1,3518
		2,00	0,1144	0,18279	0,532	-0,2453	0,4740
UMS2C	1,00	2,00	0,7807(*)	0,21996	0,000	0,3479	1,2135
		3,00	-0,4110	0,30114	0,173	-1,0035	0,1815
	2,00	1,00	-0,7807(*)	0,21996	0,000	-1,2135	-0,3479
		3,00	-1,1917(*)	0,28179	0,000	-1,7462	-0,6373
	3,00	1,00	0,4110	0,30114	0,173	-0,1815	1,0035
		2,00	1,1917(*)	0,28179	0,000	0,6373	1,7462
UMS7	1,00	2,00	-1,5340(*)	0,18858	0,000	-1,9050	-1,1629
		3,00	-0,9608(*)	0,25817	0,000	-1,4687	-0,4528
	2,00	1,00	1,5340(*)	0,18858	0,000	1,1629	1,9050
		3,00	0,5732(*)	0,24158	0,018	0,0978	1,0485
	3,00	1,00	0,9608(*)	0,25817	0,000	0,4528	1,4687
		2,00	-0,5732(*)	0,24158	0,018	-1,0485	-0,0978
UMS8	1,00	2,00	0,6087(*)	0,18191	0,001	0,2508	0,9666
		3,00	0-,2706	0,24905	0,278	-0,7606	0,2194
	2,00	1,00	-0,6087(*)	0,18191	0,001	-0,9666	-0,2508
		3,00	-0,8793(*)	0,23305	0,000	-1,3378	-0,4207
	3,00	1,00	0,2706	0,24905	0,278	-0,2194	0,7606
		2,00	0,8793(*)	0,23305	0,000	0,4207	1,3378

Ek Tablo 1b(devamı): İhracat Kapasitesine Göre Sanayi İşletmelerinin UFRS ve UMS'lere İlişkin Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

UFRS ve UMS'ler	(I) İHRACAT	(J) İHRACAT	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
UMS10	1,00	2,00	-0,1261	0,14972	0,400	-0,4207	0,1685
		3,00	-0,6078(*)	0,20498	0,003	-1,0112	-0,2045
	2,00	1,00	0,1261	0,14972	0,400	-0,1685	0,4207
		3,00	-0,4817(*)	0,19181	0,013	-0,8591	-0,1043
	3,00	1,00	0,6078(*)	0,20498	0,003	0,2045	1,0112
		2,00	0,4817(*)	0,19181	0,013	0,1043	0,8591
UMS11	1,00	2,00	0,5257(*)	0,22685	0,021	0,0794	0,9720
		3,00	0,0396	0,31057	0,899	-0,5715	0,6507
	2,00	1,00	-0,5257(*)	0,22685	0,021	-0,9720	-0,0794
		3,00	-0,4861	0,29062	0,095	-1,0579	0,0857
	3,00	1,00	-0,0396	0,31057	0,899	-0,6507	0,5715
		2,00	0,4861	0,29062	0,095	-0,0857	1,0579
UMS12	1,00	2,00	-0,0945	0,16374	0,564	-0,4166	0,2277
		3,00	-0,3827	0,22417	0,089	-0,8238	0,0583
	2,00	1,00	0,0945	0,16374	0,564	-0,2277	0,4166
		3,00	-0,2883	0,20977	0,170	-0,7010	0,1244
	3,00	1,00	0,3827	0,22417	0,089	-0,0583	0,8238
		2,00	0,2883	0,20977	0,170	-0,1244	0,7010
UMS16	1,00	2,00	-0,9876(*)	0,19938	0,000	-1,3799	-0,5953
		3,00	0,0090	0,27296	0,974	-0,5280	0,5461
	2,00	1,00	0,9876(*)	0,19938	0,000	0,5953	1,3799
		3,00	0,9966(*)	0,25542	0,000	0,4940	1,4991
	3,00	1,00	-0,0090	0,27296	0,974	-0,5461	0,5280
		2,00	-0,9966(*)	0,25542	0,000	-1,4991	-0,4940
UMS17A	1,00	2,00	0,1332	0,18762	0,478	-0,2360	0,5023
		3,00	-0,4161	0,25686	0,106	-0,9215	0,0893
	2,00	1,00	-0,1332	0,18762	0,478	-0,5023	0,2360
		3,00	-0,5493(*)	0,24036	0,023	-1,0222	-0,0763
	3,00	1,00	0,4161	0,25686	0,106	-0,0893	0,9215
		2,00	0,5493(*)	0,24036	0,023	0,0763	1,0222
UMS17B	1,00	2,00	0,6845(*)	0,19741	0,001	0,2961	1,0729
		3,00	0,4486	0,27027	0,098	-0,0831	0,9804
	2,00	1,00	-0,6845(*)	0,19741	0,001	-1,0729	-0,2961
		3,00	-0,2359	0,25290	0,352	-0,7335	0,2618
	3,00	1,00	-0,4486	0,27027	0,098	-0,9804	0,0831
		2,00	0,2359	0,25290	0,352	-0,2618	0,7335
UMS18A	1,00	2,00	-0,4187(*)	0,18323	0,023	-0,7792	-0,0582
		3,00	-0,5133(*)	0,25085	0,042	-1,0069	-0,0198
	2,00	1,00	0,4187(*)	0,18323	0,023	0,0582	0,7792
		3,00	-0,0946	0,23474	0,687	-0,5565	0,3672
	3,00	1,00	0,5133(*)	0,25085	0,042	0,0198	1,0069
		2,00	0,0946	0,23474	0,687	-0,3672	0,5565

Ek Tablo 1b(devamı): İhracat Kapasitesine Göre Sanayi İşletmelerinin UFRS ve UMS'lere İlişkin Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

UFRS ve UMS'ler	(I) İHRACAT	(J) İHRACAT	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
UMS18B	1,00	2,00	-0,4009(*)	0,18030	0,027	-,7556	-0,0461
		3,00	-1,4114(*)	0,24683	0,000	-1,8970	-0,9257
	2,00	1,00	0,4009(*)	0,18030	0,027	0,0461	0,7556
		3,00	-1,0105(*)	0,23098	0,000	-1,4649	-0,5560
	3,00	1,00	1,4114(*)	0,24683	0,000	0,9257	1,8970
		2,00	1,0105(*)	0,23098	0,000	0,5560	1,4649
UMS19	1,00	2,00	-0,1046	0,13971	0,455	-0,3795	0,1703
		3,00	0,3239	0,19127	0,091	-0,0524	0,7002
	2,00	1,00	0,1046	0,13971	0,455	-0,1703	0,3795
		3,00	0,4285(*)	0,17898	0,017	0,0764	0,7807
	3,00	1,00	-0,3239	0,19127	0,091	-0,7002	0,0524
		2,00	-0,4285(*)	0,17898	0,017	-0,7807	-0,0764
UMS20	1,00	2,00	-0,1712	0,17452	0,327	-0,5146	0,1722
		3,00	-0,2780	0,23893	0,245	-0,7481	0,1921
	2,00	1,00	0,1712	0,17452	0,327	-0,1722	0,5146
		3,00	-0,1068	0,22358	0,633	-0,5467	0,3331
	3,00	1,00	0,2780	0,23893	0,245	-0,1921	0,7481
		2,00	0,1068	0,22358	0,633	-0,3331	0,5467
UMS28	1,00	2,00	-0,1496	0,19414	0,442	-0,5315	0,2324
		3,00	0,0482	0,26578	0,856	-0,4747	0,5712
	2,00	1,00	0,1496	0,19414	0,442	-0,2324	0,5315
		3,00	0,1978	0,24871	0,427	-0,2915	0,6872
	3,00	1,00	-0,0482	0,26578	0,856	-0,5712	0,4747
		2,00	-0,1978	0,24871	0,427	-0,6872	0,2915
UMS32	1,00	2,00	0,4071(*)	0,18366	0,027	0,0457	0,7685
		3,00	0,2459	0,25144	0,329	-0,2488	0,7406
	2,00	1,00	-0,4071(*)	0,18366	0,027	-0,7685	-0,0457
		3,00	-0,1612	0,23529	0,494	-0,6242	0,3017
	3,00	1,00	-0,2459	0,25144	0,329	-0,7406	0,2488
		2,00	0,1612	0,23529	0,494	-0,3017	0,6242
UMS34	1,00	2,00	-0,7643(*)	0,17334	0,000	-1,1054	-0,4233
		3,00	-0,9012(*)	0,23731	0,000	-1,3681	-0,4342
	2,00	1,00	0,7643(*)	0,17334	0,000	0,4233	1,1054
		3,00	-0,1368	0,22207	0,538	-0,5738	0,3001
	3,00	1,00	0,9012(*)	0,23731	0,000	0,4342	1,3681
		2,00	0,1368	0,22207	0,538	-0,3001	0,5738
UMS36	1,00	2,00	0,1170	0,16734	0,485	-0,2122	0,4463
		3,00	-0,6149(*)	0,22910	0,008	-1,0657	-0,1641
	2,00	1,00	-0,1170	0,16734	0,485	-0,4463	0,2122
		3,00	-0,7320(*)	0,21438	0,001	-1,1538	-0,3101
	3,00	1,00	0,6149(*)	0,22910	0,008	0,1641	1,0657
		2,00	0,7320(*)	0,21438	0,001	0,3101	1,1538

Ek Tablo 1b(devamı): İhracat Kapasitesine Göre Sanayi İşletmelerinin UFRS ve UMS'lere İlişkin Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

UFRS ve UMS'ler	(I) İHRACAT	(J) İHRACAT	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
UMS38	1,00	2,00	0,1215	0,16326	0,457	-0,1998	0,4427
		3,00	0,5420(*)	0,22351	0,016	0,1022	0,9817
	2,00	1,00	-0,1215	0,16326	0,457	-0,4427	0,1998
		3,00	0,4205(*)	0,20915	0,045	0,0090	0,8320
	3,00	1,00	-0,5420(*)	0,22351	0,016	-0,9817	-0,1022
		2,00	-0,4205(*)	0,20915	0,045	-0,8320	-0,0090
UMS39	1,00	2,00	-0,7854(*)	0,18406	0,000	-1,1475	-0,4232
		3,00	-0,5149(*)	0,25199	0,042	-1,0107	-0,0191
	2,00	1,00	0,7854(*)	0,18406	0,000	0,4232	1,1475
		3,00	0,2705	0,23580	0,252	-0,1935	0,7344
	3,00	1,00	0,5149(*)	0,25199	0,042	0,0191	1,0107
		2,00	-0,2705	0,23580	0,252	-0,7344	0,1935

Ek Tablo 2a: Sektörel Dağılımlarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Sonuçları

İç Denetim Standartları		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kareler	F	P
İÇD1	Gruplar arası	1,637	2	0,818	0,258	0,773
	Grup içi	993,157	313	3,173		
	Toplam	994,794	315			
İÇD2	Gruplar arası	34,069	2	17,035	7,411	0,001
	Grup içi	719,425	313	2,298		
	Toplam	753,494	315			
İÇD3	Gruplar arası	3,374	2	1,687	0,976	0,378
	Grup içi	540,737	313	1,728		
	Toplam	544,111	315			
İÇD4	Gruplar arası	2,557	2	1,278	0,602	0,548
	Grup içi	664,465	313	2,123		
	Toplam	667,022	315			
İÇD5	Gruplar arası	29,287	2	14,643	6,065	0,003
	Grup içi	755,736	313	2,414		
	Toplam	785,022	315			
İÇD6	Gruplar arası	1,654	2	0,827	0,358	0,699
	Grup içi	722,457	313	2,308		
	Toplam	724,111	315			
İÇD7	Gruplar arası	1,450	2	0,725	0,588	0,556
	Grup içi	386,180	313	1,234		
	Toplam	387,630	315			
İÇD8	Gruplar arası	4,854	2	2,427	0,988	0,374
	Grup içi	768,982	313	2,457		
	Toplam	773,835	315			
İÇD9	Gruplar arası	6,238	2	3,119	1,857	0,158
	Grup içi	525,648	313	1,679		
	Toplam	531,886	315			
İÇD10	Gruplar arası	,044	2	0,022	0,010	0,990
	Grup içi	663,146	313	2,119		
	Toplam	663,190	315			
İÇD11	Gruplar arası	3,591	2	1,796	1,218	0,297
	Grup içi	461,295	313	1,474		
	Toplam	464,886	315			
İÇD12	Gruplar arası	6,598	2	3,299	1,752	0,175
	Grup içi	589,377	313	1,883		
	Toplam	595,975	315			
İÇD13	Gruplar arası	5,786	2	2,893	1,261	0,285
	Grup içi	717,986	313	2,294		
	Toplam	723,772	315			
İÇD14	Gruplar arası	28,619	2	14,309	8,335	0,000
	Grup içi	537,365	313	1,717		
	Toplam	565,984	315			

Ek Tablo 2a(devamı): Sektörel Dağılımlarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Sonuçları

İç Denetim Standartları		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kareler	F	P
İÇD15	Gruplar arası	5,841	2	2,920	1,437	0,239
	Grup içi	636,296	313	2,033		
	Toplam	642,136	315			
İÇD16	Gruplar arası	1,835	2	0,918	0,419	0,658
	Grup içi	685,212	313	2,189		
	Toplam	687,047	315			
İÇD17	Gruplar arası	,826	2	0,413	0,277	0,759
	Grup içi	467,553	313	1,494		
	Toplam	468,380	315			
İÇD18	Gruplar arası	13,244	2	6,622	3,278	0,039
	Grup içi	632,386	313	2,020		
	Toplam	645,630	315			
İÇD19	Gruplar arası	82,636	2	41,318	13,662	0,000
	Grup içi	946,589	313	3,024		
	Toplam	1029,225	315			
İÇD20	Gruplar arası	10,314	2	5,157	2,538	0,081
	Grup içi	635,873	313	2,032		
	Toplam	646,187	315			
İÇD21	Gruplar arası	5,895	2	2,948	1,475	0,230
	Grup içi	625,355	313	1,998		
	Toplam	631,250	315			
İÇD22	Gruplar arası	6,424	2	3,212	1,708	0,183
	Grup içi	588,513	313	1,880		
	Toplam	594,937	315			
İÇD23	Gruplar arası	10,828	2	5,414	2,510	0,083
	Grup içi	675,122	313	2,157		
	Toplam	685,949	315			
İÇD24	Gruplar arası	41,212	2	20,606	10,943	0,000
	Grup içi	589,380	313	1,883		
	Toplam	630,592	315			

Ek Tablo 2b : Sektörel Dağılımlarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

İç Denetim Standartları	(I) SEKTÖR	(J) SEKTÖR	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
İÇD1	1,00	2,00	-0,1040	0,26936	0,700	-0,6340	0,4260
		3,00	0,1169	0,39739	0,769	-0,6650	0,8988
	2,00	1,00	0,1040	0,26936	0,700	-0,4260	0,6340
		3,00	0,2209	0,33608	0,511	-0,4403	0,8822
	3,00	1,00	-0,1169	0,39739	0,769	-0,8988	0,6650
		2,00	-0,2209	0,33608	0,511	-0,8822	0,4403
İÇD2	1,00	2,00	-0,6995(*)	0,22926	0,002	-1,1506	-0,2484
		3,00	0,0972	0,33822	0,774	-0,5682	0,7627
	2,00	1,00	0,6995(*)	0,22926	0,002	0,2484	1,1506
		3,00	0,7967(*)	0,28604	0,006	0,2339	1,3596
	3,00	1,00	-0,0972	0,33822	0,774	-0,7627	0,5682
		2,00	-0,7967(*)	0,28604	0,006	-1,3596	-0,2339
İÇD3	1,00	2,00	0,2490	0,19876	0,211	-0,1421	0,6400
		3,00	0,0498	0,29322	0,865	-0,5272	0,6267
	2,00	1,00	-0,2490	0,19876	0,211	-0,6400	0,1421
		3,00	-0,1992	0,24799	0,422	-0,6871	0,2888
	3,00	1,00	-0,0498	0,29322	0,865	-0,6267	0,5272
		2,00	0,1992	0,24799	0,422	-0,2888	0,6871
İÇD4	1,00	2,00	0,0380	0,22032	0,863	-0,3955	0,4715
		3,00	0,3252	0,32504	0,318	-0,3143	0,9648
	2,00	1,00	-0,0380	0,22032	0,863	-0,4715	0,3955
		3,00	0,2872	0,27490	0,297	-0,2537	0,8281
	3,00	1,00	-0,3252	0,32504	0,318	-0,9648	0,3143
		2,00	-0,2872	0,27490	0,297	-0,8281	0,2537
İÇD5	1,00	2,00	-0,5158(*)	0,23497	0,029	-0,9781	-0,0535
		3,00	0,3657	0,34665	0,292	-0,3163	1,0478
	2,00	1,00	0,5158(*)	0,23497	0,029	0,0535	0,9781
		3,00	0,8815(*)	0,29317	0,003	0,3047	1,4584
	3,00	1,00	-0,3657	0,34665	0,292	-1,0478	0,3163
		2,00	-0,8815(*)	0,29317	0,003	-1,4584	-0,3047
İÇD6	1,00	2,00	0,0747	0,22974	0,745	-0,3773	0,5267
		3,00	-0,1609	0,33893	0,635	-0,8278	0,5060
	2,00	1,00	-0,0747	0,22974	0,745	-0,5267	0,3773
		3,00	-0,2356	0,28665	0,412	-0,7996	0,3284
	3,00	1,00	0,1609	0,33893	0,635	-0,5060	0,8278
		2,00	0,2356	0,28665	0,412	-0,3284	0,7996
İÇD7	1,00	2,00	0,0203	0,16797	0,904	-0,3102	0,3508
		3,00	0,2396	0,24780	0,334	-0,2480	0,7271
	2,00	1,00	-0,0203	0,16797	0,904	-0,3508	0,3102
		3,00	0,2193	0,20957	0,296	-0,1931	0,6316
	3,00	1,00	-0,2396	0,24780	0,334	-0,7271	0,2480
		2,00	-0,2193	0,20957	0,296	-0,6316	0,1931

Ek Tablo 2b (devamı): Sektörel Dağılımlarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

İç Denetim Standartları	(I) SEKTÖR	(J) SEKTÖR	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
İÇD8	1,00	2,00	-0,3325	0,23702	0,162	-0,7989	0,1338
		3,00	-0,2442	0,34967	0,485	-0,9322	0,4438
	2,00	1,00	0,3325	0,23702	0,162	-0,1338	0,7989
		3,00	0,0883	0,29573	0,765	-0,4936	0,6702
	3,00	1,00	0,2442	0,34967	0,485	-0,4438	0,9322
		2,00	-0,0883	0,29573	0,765	-0,6702	0,4936
İÇD9	1,00	2,00	0,1275	0,19596	0,516	-0,2580	0,5131
		3,00	0,5417	0,28910	0,062	-0,0272	1,1105
	2,00	1,00	-0,1275	0,19596	0,516	-0,5131	0,2580
		3,00	0,4141	0,24450	0,091	-0,0669	0,8952
	3,00	1,00	-0,5417	0,28910	0,062	-0,1105	0,0272
		2,00	-0,4141	0,24450	0,091	-0,8952	0,0669
İÇD10	1,00	2,00	-0,0262	0,22011	0,905	-0,4593	0,4068
		3,00	-0,0428	0,32472	0,895	-0,6817	0,5961
	2,00	1,00	0,0262	0,22011	0,905	-0,4068	0,4593
		3,00	-0,0166	0,27463	0,952	-0,5569	0,5238
	3,00	1,00	0,0428	0,32472	0,895	-0,5961	0,6817
		2,00	0,0166	0,27463	0,952	-0,5238	0,5569
İÇD11	1,00	2,00	-0,1523	0,18358	0,407	-0,5135	0,2089
		3,00	0,1759	0,27083	0,516	-0,3569	0,7088
	2,00	1,00	0,1523	0,18358	0,407	-0,2089	0,5135
		3,00	0,3283	0,22905	0,153	-0,1224	0,7789
	3,00	1,00	-0,1759	0,27083	0,516	-0,7088	0,3569
		2,00	-0,3283	0,22905	0,153	-0,7789	0,1224
İÇD12	1,00	2,00	-0,3779	0,20750	0,070	-0,7862	0,0303
		3,00	-0,1956	0,30613	0,523	-0,7979	0,4067
	2,00	1,00	0,3779	0,20750	0,070	-0,0303	0,7862
		3,00	0,1823	0,25890	0,482	-0,3271	0,6917
	3,00	1,00	0,1956	0,30613	0,523	-0,4067	0,7979
		2,00	-0,1823	0,25890	0,482	-0,6917	0,3271
İÇD13	1,00	2,00	-0,3412	0,22903	0,137	-0,7918	0,1094
		3,00	-0,4317	0,33788	0,202	-1,0965	0,2331
	2,00	1,00	0,3412	0,22903	0,137	-0,1094	0,7918
		3,00	-0,0905	0,28576	0,752	-0,6527	0,4718
	3,00	1,00	0,4317	0,33788	0,202	-0,2331	1,0965
		2,00	0,0905	0,28576	0,752	-0,4718	0,6527
İÇD14	1,00	2,00	-0,3435	0,19813	0,084	-0,7333	0,0464
		3,00	0,6250(*)	0,29231	0,033	0,0499	1,2001
	2,00	1,00	0,3435	0,19813	0,084	-0,0464	0,7333
		3,00	0,9685(*)	0,24721	0,000	0,4821	1,4549
	3,00	1,00	-0,6250(*)	0,29231	0,033	-1,2001	-0,0499
		2,00	-0,9685(*)	0,24721	0,000	-0,4549	-0,4821

Ek Tablo 2b (devamı): Sektörel Dağılımlarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

İç Denetim Standartları	(I) SEKTÖR	(J) SEKTÖR	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
İÇD15	1,00	2,00	-0,3325	0,23702	0,162	-0,7989	0,1338
		3,00	-0,2442	0,34967	0,485	-0,9322	0,4438
	2,00	1,00	0,3325	0,23702	0,162	-0,1338	0,7989
		3,00	0,0883	0,29573	0,765	-0,4936	0,6702
	3,00	1,00	0,2442	0,34967	0,485	-0,4438	0,9322
		2,00	-0,0883	0,29573	0,765	-0,6702	0,4936
İÇD16	1,00	2,00	0,1072	0,22374	0,632	-0,3330	0,5475
		3,00	0,3021	0,33008	0,361	-0,3474	0,9515
	2,00	1,00	-0,1072	0,22374	0,632	-0,5475	0,3330
		3,00	0,1948	0,27916	0,486	-0,3544	0,7441
	3,00	1,00	-0,3021	0,33008	0,361	-0,9515	0,3474
		2,00	-0,1948	0,27916	0,486	-0,7441	0,3544
İÇD17	1,00	2,00	0,1166	0,18482	0,529	-0,2471	0,4802
		3,00	0,0046	0,27266	0,986	-0,5318	0,5411
	2,00	1,00	-0,1166	0,18482	0,529	-0,4802	0,2471
		3,00	-0,1120	0,23060	0,628	-0,5657	0,3418
	3,00	1,00	-0,0046	0,27266	0,986	-0,5411	0,5318
		2,00	0,1120	0,23060	0,628	-0,3418	0,5657
İÇD18	1,00	2,00	-0,0552	0,21494	0,797	-0,4781	0,3677
		3,00	-0,7199(*)	0,31710	0,024	-1,3438	-0,0960
	2,00	1,00	0,0552	0,21494	0,797	-0,3677	0,4781
		3,00	-0,6647(*)	0,26818	0,014	-1,1923	-0,1370
	3,00	1,00	0,7199(*)	0,31710	0,024	0,0960	1,3438
		2,00	0,6647(*)	0,26818	0,014	0,1370	1,1923
İÇD19	1,00	2,00	-0,2668	0,26297	0,311	-0,7842	0,2506
		3,00	1,4468(*)	0,38796	0,000	0,6834	2,2101
	2,00	1,00	0,2668	0,26297	0,311	-0,2506	0,7842
		3,00	1,7136(*)	0,32811	0,000	1,0680	2,3592
	3,00	1,00	-1,4468(*)	0,38796	0,000	-2,2101	-0,6834
		2,00	-1,7136(*)	0,32811	0,000	-2,3592	-1,0680
İÇD20	1,00	2,00	-0,3944	0,21553	0,068	-0,8184	0,0297
		3,00	0,0301	0,31797	0,925	-0,5955	0,6557
	2,00	1,00	0,3944	0,21553	0,068	-0,0297	0,8184
		3,00	0,4245	0,26892	0,115	-0,1047	0,9536
	3,00	1,00	-0,0301	0,31797	0,925	-0,6557	0,5955
		2,00	-0,4245	0,26892	0,115	-0,9536	0,1047
İÇD21	1,00	2,00	-0,1965	0,21374	0,359	-0,6170	0,2241
		3,00	0,2234	0,31533	0,479	-0,3971	0,8438
	2,00	1,00	0,1965	0,21374	0,359	-0,2241	0,6170
		3,00	0,4198	0,26669	0,116	-0,1049	0,9446
	3,00	1,00	-0,2234	0,31533	0,479	-0,8438	0,3971
		2,00	-0,4198	0,26669	0,116	-0,9446	0,1049

Ek Tablo 2b (devamı): Sektörel Dağılımlarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

İç Denetim Standartları	(I) SEKTÖR	(J) SEKTÖR	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
İÇD22	1,00	2,00	0,1071	0,20735	0,606	-0,3009	0,5151
		3,00	0,5405	0,30590	0,078	-0,0614	1,1424
	2,00	1,00	-0,1071	0,20735	0,606	-0,5151	0,3009
		3,00	0,4334	0,25871	0,095	-0,0756	0,9425
	3,00	1,00	-0,5405	0,30590	0,078	-1,1424	0,0614
		2,00	-0,4334	0,25871	0,095	0,9425	0,0756
İÇD23	1,00	2,00	0,0380	0,22208	0,864	-0,3990	0,4750
		3,00	-0,5810	0,32764	0,077	-1,2257	0,0636
	2,00	1,00	-0,0380	0,22208	0,864	-0,4750	0,3990
		3,00	-0,6190(*)	0,27710	0,026	-1,1642	-0,0738
	3,00	1,00	0,5810	0,32764	0,077	-0,0636	1,2257
		2,00	0,6190(*)	0,27710	0,026	0,0738	1,1642
İÇD24	1,00	2,00	-0,3953	0,20750	0,058	-0,8036	0,0129
		3,00	0,7731(*)	0,30613	0,012	0,1708	1,3755
	2,00	1,00	0,3953	0,20750	0,058	-0,0129	0,8036
		3,00	1,1685(*)	0,25890	0,000	0,6591	1,6779
	3,00	1,00	-0,7731(*)	0,30613	0,012	-1,3755	-0,1708
		2,00	-1,1685(*)	0,25890	0,000	-1,6779	-0,6591

Ek Tablo 3a : Çalışan Sayılarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Sonuçları

İç Denetim Standartları		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kareler	F	P
İÇD1	Gruplar arası	16,605	2	8,303	2,657	0,072
	Grup içi	978,189	313	3,125		
	Toplam	994,794	315			
İÇD2	Gruplar arası	,199	2	0,100	0,041	0,959
	Grup içi	753,295	313	2,407		
	Toplam	753,494	315			
İÇD3	Gruplar arası	8,425	2	4,212	2,461	0,087
	Grup içi	535,686	313	1,711		
	Toplam	544,111	315			
İÇD4	Gruplar arası	45,576	2	22,788	11,477	0,000
	Grup içi	621,446	313	1,985		
	Toplam	667,022	315			
İÇD5	Gruplar arası	2,421	2	1,210	0,484	0,617
	Grup içi	782,601	313	2,500		
	Toplam	785,022	315			
İÇD6	Gruplar arası	1,583	2	0,792	0,343	0,710
	Grup içi	722,528	313	2,308		
	Toplam	724,111	315			
İÇD7	Gruplar arası	3,091	2	1,545	1,258	0,286
	Grup içi	384,539	313	1,229		
	Toplam	387,630	315			
İÇD8	Gruplar arası	9,434	2	4,717	1,931	0,147
	Grup içi	764,402	313	2,442		
	Toplam	773,835	315			
İÇD9	Gruplar arası	15,376	2	7,688	4,659	0,010
	Grup içi	516,510	313	1,650		
	Toplam	531,886	315			
İÇD10	Gruplar arası	,345	2	0,173	0,082	0,922
	Grup içi	662,844	313	2,118		
	Toplam	663,190	315			
İÇD11	Gruplar arası	7,333	2	3,667	2,508	0,083
	Grup içi	457,553	313	1,462		
	Toplam	464,886	315			
İÇD12	Gruplar arası	11,036	2	5,518	2,953	0,054
	Grup içi	584,939	313	1,869		
	Toplam	595,975	315			
İÇD13	Gruplar arası	1,960	2	0,980	0,425	0,654
	Grup içi	721,812	313	2,306		
	Toplam	723,772	315			
İÇD14	Gruplar arası	3,324	2	1,662	0,924	0,398
	Grup içi	562,660	313	1,798		
	Toplam	565,984	315			

Ek Tablo 3a (devamı): Çalışan Sayılarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Sonuçları

İç Denetim Standartları		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kareler	F	P
İÇD15	Gruplar arası	6,492	2	3,246	1,598	0,204
	Grup içi	635,644	313	2,031		
	Toplam	642,136	315			
İÇD16	Gruplar arası	31,339	2	15,670	7,480	0,001
	Grup içi	655,708	313	2,095		
	Toplam	687,047	315			
İÇD17	Gruplar arası	12,946	2	6,473	4,449	0,012
	Grup içi	455,434	313	1,455		
	Toplam	468,380	315			
İÇD18	Gruplar arası	4,739	2	2,369	1,157	0,316
	Grup içi	640,891	313	2,048		
	Toplam	645,630	315			
İÇD19	Gruplar arası	20,335	2	10,167	3,154	0,044
	Grup içi	1008,890	313	3,223		
	Toplam	1029,225	315			
İÇD20	Gruplar arası	1,379	2	0,689	0,335	0,716
	Grup içi	644,808	313	2,060		
	Toplam	646,187	315			
İÇD21	Gruplar arası	0,977	2	0,488	0,243	0,785
	Grup içi	630,273	313	2,014		
	Toplam	631,250	315			
İÇD22	Gruplar arası	55,965	2	27,983	16,250	0,000
	Grup içi	538,972	313	1,722		
	Toplam	594,937	315			
İÇD23	Gruplar arası	5,587	2	2,793	1,285	0,278
	Grup içi	680,363	313	2,174		
	Toplam	685,949	315			
İÇD24	Gruplar arası	1,321	2	0,660	0,328	0,720
	Grup içi	629,271	313	2,010		
	Toplam	630,592	315			

Ek Tablo 3b : Çalışan Sayılarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

İç Denetim Standartları	(I)ÇALIŞAN GRUBU	(J)ÇALIŞAN GRUBU	Ortalama Farklar (I-J)	Standart. Hata	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
İÇD1	1,00	2,00	0,4500(*)	0,22045	0,042	0,0163	0,8838
		3,00	-0,1638	0,31607	0,605	-0,7857	0,4580
	2,00	1,00	-0,4500(*)	0,22045	0,042	-0,8838	-0,0163
		3,00	-0,6139	0,33643	0,069	-0,2758	0,0481
	3,00	1,00	0,1638	0,31607	0,605	-0,4580	0,7857
		2,00	0,6139	0,33643	0,069	-0,0481	1,2758
İÇD2	1,00	2,00	-0,0194	0,19346	0,920	-0,4001	0,3612
		3,00	0,0653	0,27736	0,814	-0,4805	0,6110
	2,00	1,00	0,0194	0,19346	0,920	-0,3612	0,4001
		3,00	0,0847	0,29523	0,774	-0,4962	0,6656
	3,00	1,00	-0,0653	0,27736	0,814	-0,6110	0,4805
		2,00	-0,0847	0,29523	0,774	-0,6656	0,4962
İÇD3	1,00	2,00	0,3494(*)	0,16314	0,033	0,0285	0,6704
		3,00	-0,0039	0,23390	0,987	-0,4641	0,4563
	2,00	1,00	-0,3494(*)	0,16314	0,033	-0,6704	-0,0285
		3,00	0-,3533	0,24896	0,157	-0,8432	0,1365
	3,00	1,00	0,0039	0,23390	0,987	-0,4563	0,4641
		2,00	0,3533	0,24896	0,157	-0,1365	0,8432
İÇD4	1,00	2,00	-0,7469(*)	0,17571	0,000	-0,0927	-0,4012
		3,00	-0,8100(*)	0,25192	0,001	-1,3057	-0,3143
	2,00	1,00	0,7469(*)	0,17571	0,000	0,4012	1,0927
		3,00	-0,0631	0,26815	0,814	-0,5907	0,4646
	3,00	1,00	0,8100(*)	0,25192	0,001	0,3143	1,3057
		2,00	0,0631	0,26815	0,814	-0,4646	0,5907
İÇD5	1,00	2,00	-0,0043	0,19718	0,983	-0,3923	0,3837
		3,00	-0,2706	0,28271	0,339	-0,8268	0,2857
	2,00	1,00	0,0043	0,19718	0,983	-0,3837	0,3923
		3,00	-0,2663	0,30092	0,377	-0,8584	0,3258
	3,00	1,00	0,2706	0,28271	0,339	-0,2857	0,8268
		2,00	0,2663	0,30092	0,377	-0,3258	0,8584
İÇD6	1,00	2,00	-0,0995	0,18947	0,600	-0,4722	0,2733
		3,00	0,1322	0,27164	0,627	-0,4023	0,6666
	2,00	1,00	0,0995	0,18947	0,600	-0,2733	0,4722
		3,00	0,2316	0,28914	0,424	-0,3373	0,8005
	3,00	1,00	-0,1322	0,27164	0,627	-0,6666	0,4023
		2,00	-0,2316	0,28914	0,424	-0,8005	0,3373
İÇD7	1,00	2,00	0,0569	0,13822	0,681	-0,2151	0,3288
		3,00	-0,2730	0,19817	0,169	-0,6629	0,1169
	2,00	1,00	-0,0569	0,13822	0,681	-0,3288	0,2151
		3,00	-0,3299	0,21094	0,119	-0,7449	0,0852
	3,00	1,00	0,2730	0,19817	0,169	-0,1169	0,6629
		2,00	0,3299	0,21094	0,119	-0,0852	0,7449

Ek Tablo 3b (devamı): Çalışan Sayılarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

İç Denetim Standartları	(I)ÇALIŞAN GRUBU	(J)ÇALIŞAN GRUBU	Ortalama Farklar (I-J)	Standart. Hata	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
İÇD8	1,00	2,00	-0,3828	0,19488	0,050	-0,7663	0,0006
		3,00	-0,1228	0,27940	0,661	-0,6726	0,4269
	2,00	1,00	0,3828	0,19488	0,050	-0,0006	0,7663
		3,00	0,2600	0,29740	0,383	-0,3251	0,8452
	3,00	1,00	0,1228	0,27940	0,661	-0,4269	0,6726
		2,00	-0,2600	0,29740	0,383	-0,8452	0,3251
İÇD9	1,00	2,00	-0,3166(*)	0,16019	0,049	-0,6318	-0,0014
		3,00	-0,6319(*)	0,22967	0,006	-1,0838	-0,1800
	2,00	1,00	0,3166(*)	0,16019	0,049	0,0014	0,6318
		3,00	-0,3153	0,24447	0,198	-0,7963	0,1657
	3,00	1,00	0,6319(*)	0,22967	0,006	0,1800	1,0838
		2,00	0,3153	0,24447	0,198	-0,1657	0,7963
İÇD10	1,00	2,00	0,0312	0,18147	0,864	-0,3259	0,3882
		3,00	0,1033	0,26018	0,692	-0,4086	0,6153
	2,00	1,00	-0,0312	0,18147	0,864	-0,3882	0,3259
		3,00	0,0722	0,27694	0,795	-0,4727	0,6171
	3,00	1,00	-0,1033	0,26018	0,692	-0,6153	0,4086
		2,00	-0,0722	0,27694	0,795	-0,6171	0,4727
İÇD11	1,00	2,00	-0,2990(*)	0,15077	0,048	-0,5956	-0,0023
		3,00	-0,3263	0,21617	0,132	-0,7517	0,0990
	2,00	1,00	0,2990(*)	0,15077	0,048	0,0023	0,5956
		3,00	-0,0274	0,23009	0,905	-0,4801	0,4254
	3,00	1,00	0,3263	0,21617	0,132	-0,0990	0,7517
		2,00	0,0274	0,23009	0,905	-0,4254	0,4801
İÇD12	1,00	2,00	0,0277	0,17047	0,871	-0,3077	0,3632
		3,00	-0,5632(*)	0,24441	0,022	-1,0441	-0,0823
	2,00	1,00	-0,0277	0,17047	0,871	-0,3632	0,3077
		3,00	-0,5909(*)	0,26016	0,024	-1,1028	-0,0791
	3,00	1,00	0,5632(*)	0,24441	0,022	0,0823	1,0441
		2,00	0,5909(*)	0,26016	0,024	0,0791	1,1028
İÇD13	1,00	2,00	0,1282	0,18937	0,499	-0,2444	0,5008
		3,00	-0,1178	0,27151	0,665	-0,6520	0,4165
	2,00	1,00	-0,1282	0,18937	0,499	-0,5008	0,2444
		3,00	-0,2460	0,28900	0,395	-0,8146	0,3227
	3,00	1,00	0,1178	0,27151	0,665	-0,4165	0,6520
		2,00	0,2460	0,28900	0,395	-0,3227	0,8146

Ek Tablo 3b (devamı): Çalışan Sayılarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

İç Denetim Standartları	(I)ÇALIŞAN GRUBU	(J)ÇALIŞAN GRUBU	Ortalama Farklar (I-J)	Standart. Hata	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
İÇD14	1,00	2,00	-0,1855	0,16720	0,268	-0,5145	0,1435
		3,00	0,1149	0,23971	0,632	-0,3567	0,5866
	2,00	1,00	0,1855	0,16720	0,268	-0,1435	0,5145
		3,00	0,3004	0,25516	0,240	-0,2016	0,8025
	3,00	1,00	-0,1149	0,23971	0,632	-0,5866	0,3567
		2,00	-0,3004	0,25516	0,240	-0,8025	0,2016
İÇD15	1,00	2,00	-0,0830	0,17771	0,641	-0,4326	0,2667
		3,00	-0,4555	0,25479	0,075	-0,9569	0,0458
	2,00	1,00	0,0830	0,17771	0,641	-0,2667	0,4326
		3,00	-0,3726	0,27120	0,170	-0,9062	0,1610
	3,00	1,00	0,4555	0,25479	0,075	-0,0458	0,9569
		2,00	0,3726	0,27120	0,170	-0,1610	0,9062
İÇD16	1,00	2,00	-0,52026(*)	0,18049	0,004	-0,8777	-0,1674
		3,00	0,8318(*)	0,25878	0,001	-1,3410	-0,3227
	2,00	1,00	0,5226(*)	0,18049	0,004	0,1674	0,8777
		3,00	-0,3093	0,27545	0,262	-0,8512	0,2327
	3,00	1,00	0,8318(*)	0,25878	0,001	0,3227	1,3410
		2,00	0,3093	0,27545	0,262	-0,2327	0,8512
İÇD17	1,00	2,00	-0,2127	0,15042	0,158	-0,5087	0,0832
		3,00	-0,6252(*)	0,21567	0,004	-1,0495	-0,2008
	2,00	1,00	0,2127	0,15042	0,158	-0,0832	0,5087
		3,00	-0,4125	0,22956	0,073	-0,8641	0,0392
	3,00	1,00	0,6252(*)	0,21567	0,004	0,2008	1,0495
		2,00	0,4125	0,22956	0,073	-0,0392	0,8641
İÇD18	1,00	2,00	-0,2229	0,17844	0,213	-0,5740	0,1282
		3,00	-0,2959	0,25584	0,248	-0,7992	0,2075
	2,00	1,00	0,2229	0,17844	0,213	-0,1282	0,5740
		3,00	-0,0730	0,27232	0,789	-0,6088	0,4628
	3,00	1,00	0,2959	0,25584	0,248	-0,2075	0,7992
		2,00	0,0730	0,27232	0,789	-0,4628	0,6088
İÇD19	1,00	2,00	-0,4697(*)	0,22388	0,037	-0,9102	-0,0292
		3,00	-0,5995	0,32099	0,063	-1,2310	0,0321
	2,00	1,00	0,4697(*)	0,22388	0,037	0,0292	0,9102
		3,00	-0,1298	0,34167	0,704	-0,8020	0,5425
	3,00	1,00	0,5995	0,32099	0,063	-0,0321	1,2310
		2,00	0,1298	0,34167	0,704	-0,5425	0,8020

Ek Tablo 3b (devamı): Çalışan Sayılarına Göre Sanayi İşletmelerinin Uluslar Arası İç Denetim Standartlarına Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

İç Denetim Standartları	(I)ÇALIŞAN GRUBU	(J)ÇALIŞAN GRUBU	Ortalama Farklar (I-J)	Standart. Hata	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
İÇD20	1,00	2,00	0,0249	0,17899	0,889	-0,3272	0,3771
		3,00	-0,1910	0,25662	0,457	-0,6960	0,3139
	2,00	1,00	-0,0249	0,17899	0,889	-0,3771	0,3272
		3,00	-0,2160	0,27315	0,430	-0,7534	0,3214
	3,00	1,00	0,1910	0,25662	0,457	-0,3139	0,6960
		2,00	0,2160	0,27315	0,430	-0,3214	0,7534
İÇD21	1,00	2,00	0,0760	0,17696	0,668	-0,2722	0,4241
		3,00	0,1622	0,25371	0,523	-0,3370	0,6614
	2,00	1,00	-0,0760	0,17696	0,668	-0,4241	0,2722
		3,00	0,0862	0,27005	0,750	-0,4451	0,6176
	3,00	1,00	-0,1622	0,25371	0,523	-0,6614	0,3370
		2,00	-0,0862	0,27005	0,750	-0,6176	0,4451
İÇD22	1,00	2,00	-0,7875(*)	0,16364	0,000	-1,1095	-0,4655
		3,00	-0,9798(*)	0,23461	0,000	-1,4414	-0,5182
	2,00	1,00	0,7875(*)	0,16364	0,000	0,4655	1,1095
		3,00	-0,1923	0,24973	0,442	-0,6836	0,2991
	3,00	1,00	0,9798(*)	0,23461	0,000	0,5182	1,4414
		2,00	0,1923	0,24973	0,442	-0,2991	0,6836
İÇD23	1,00	2,00	0,2785	0,18385	0,131	-0,0833	0,6402
		3,00	0,2352	0,26360	0,373	-0,2834	0,7539
	2,00	1,00	-0,2785	0,18385	0,131	-0,6402	0,0833
		3,00	-0,0433	0,28058	0,878	-0,5953	0,5088
	3,00	1,00	-0,2352	0,26360	0,373	-0,7539	0,2834
		2,00	0,0433	0,28058	0,878	-0,5088	0,5953
İÇD24	1,00	2,00	-0,0832	0,17682	0,638	-0,4311	0,2647
		3,00	-0,1921	0,25351	0,449	-0,6909	0,3067
	2,00	1,00	0,0832	0,17682	0,638	-0,2647	0,4311
		3,00	-0,1089	0,26984	0,687	-0,6398	0,4220
	3,00	1,00	0,1921	0,25351	0,449	-0,3067	0,6909
		2,00	0,1089	0,26984	0,687	-0,4220	0,6398

Ek Tablo 4a : Şirket Türlerine Göre Sanayi İşletmelerinin Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Düzeyini Değerlendiren Anova Testi Sonuçları

Kurumsal Yönetim İlkeleri		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kareler	F	p
KUR1	Gruplar arası	112,113	3	37,371	14,023	0,000
	Grup içi	831,491	312	2,665		
	Toplam	943,604	315			
KUR2	Gruplar arası	20,920	3	6,973	4,086	0,007
	Grup içi	532,435	312	1,707		
	Toplam	553,354	315			
KUR3	Gruplar arası	54,645	3	18,215	7,846	0,000
	Grup içi	724,292	312	2,321		
	Toplam	778,937	315			
KUR4	Gruplar arası	67,537	3	22,512	14,485	0,000
	Grup içi	484,903	312	1,554		
	Toplam	552,440	315			
KUR5	Gruplar arası	9,876	3	3,292	2,168	0,092
	Grup içi	473,795	312	1,519		
	Toplam	483,671	315			
KUR6	Gruplar arası	11,612	3	3,871	1,873	0,134
	Grup içi	644,726	312	2,066		
	Toplam	656,339	315			
KUR7	Gruplar arası	57,333	3	19,111	10,368	0,000
	Grup içi	575,110	312	1,843		
	Toplam	632,443	315			
KUR8	Gruplar arası	86,152	3	28,717	23,005	0,000
	Grup içi	389,478	312	1,248		
	Toplam	475,630	315			
KUR9	Gruplar arası	7,432	3	2,477	1,037	0,377
	Grup içi	745,540	312	2,390		
	Toplam	752,972	315			
KUR10	Gruplar arası	51,311	3	17,104	9,237	0,000
	Grup içi	577,686	312	1,852		
	Toplam	628,997	315			

Ek Tablo 4b : Şirket Türlerine Göre Sanayi İşletmelerinin Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Düzeyini Değerlendiren Çoklu Karşılaştırma Anova Testi Sonuçları

Kurumsal Yönetim İlkeleri	(I) ŞİRKET TÜRÜ	(J)ŞİRKET TÜRÜ	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
KUR1	1,00	2,00	1,2726(*)	0,20850	0,000	0,8623	1,6828
		3,00	0,6298(*)	0,30921	0,043	0,0213	1,2382
		4,00	0,0174	0,32690	0,958	-0,6258	0,6606
	2,00	1,00	-1,2726(*)	0,20850	0,000	-1,6828	-0,8623
		3,00	-0,6428(*)	0,30318	0,035	-1,2393	-0,0463
		4,00	-1,2551(*)	0,32120	0,000	-1,8871	-0,6231
	3,00	1,00	-0,6298(*)	0,30921	0,043	-1,2382	-0,0213
		2,00	0,6428(*)	0,30318	0,035	0,0463	1,2393
		4,00	-0,6123	0,39409	0,121	-1,3877	0,1631
	4,00	1,00	-0,0174	0,32690	0,958	-0,6606	0,6258
		2,00	1,2551(*)	0,32120	0,000	0,6231	1,8871
		3,00	0,6123	0,39409	0,121	-0,1631	1,3877
KUR2	1,00	2,00	0,1253	0,16684	0,453	-0,2029	0,4536
		3,00	-0,4910(*)	0,24744	0,048	-0,9779	-0,0042
		4,00	-0,5915(*)	0,26159	0,024	-1,1062	-0,0768
	2,00	1,00	-0,1253	0,16684	0,453	-0,4536	0,2029
		3,00	-0,6164(*)	0,24261	0,012	-1,0937	-,1390
		4,00	-0,7169(*)	0,25703	0,006	-1,2226	-,2112
	3,00	1,00	0,4910(*)	0,24744	0,048	0,0042	0,9779
		2,00	0,6164(*)	0,24261	0,012	0,1390	1,0937
		4,00	-0,1005	0,31536	0,750	-0,7210	0,5200
	4,00	1,00	0,5915(*)	0,26159	0,024	0,0768	1,1062
		2,00	0,7169(*)	0,25703	0,006	0,2112	1,2226
		3,00	0,1005	0,31536	0,750	-0,5200	0,7210
KUR3	1,00	2,00	0,2324	0,19460	0,233	-0,1505	0,6153
		3,00	-1,0074(*)	0,28859	0,001	-1,5752	-0,4396
		4,00	0,5678	0,30511	0,064	-0,0326	1,1681
	2,00	1,00	-0,2324	0,19460	0,233	-0,6153	0,1505
		3,00	-1,2398(*)	0,28296	0,000	-1,7966	-0,6831
		4,00	0,3354	0,29978	0,264	-0,2545	0,9252
	3,00	1,00	1,0074(*)	0,28859	0,001	0,4396	1,5752
		2,00	1,2398(*)	0,28296	0,000	0,6831	1,7966
		4,00	1,5752(*)	0,36781	0,000	0,8515	2,2989
	4,00	1,00	-0,5678	0,30511	0,064	-1,1681	0,0326
		2,00	-0,3354	0,29978	0,264	-0,9252	0,2545
		3,00	-1,5752(*)	0,36781	0,000	-2,2989	-0,8515

Ek Tablo 4b (devamı): Şirket Türlerine Göre Sanayi İşletmelerinin Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Düzeyini Değerlendiren Çoklu Karşılaştırma Anova Testi Sonuçları

Kurumsal Yönetim İlkeleri	(I) ŞİRKET TÜRÜ	(J)ŞİRKET TÜRÜ	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
KUR4	1,00	2,00	0,7835(*)	0,15922	0,000	0,4702	1,0967
		3,00	1,3827(*)	0,23613	0,000	0,9181	1,8473
		4,00	0,6673(*)	0,24964	0,008	0,1761	1,1585
	2,00	1,00	-0,7835(*)	0,15922	0,000	-1,0967	-0,4702
		3,00	0,5992(*)	0,23152	0,010	0,1437	1,0548
		4,00	-0,1161	0,24529	0,636	-0,5988	0,3665
	3,00	1,00	-1,3827(*)	0,23613	0,000	-1,8473	-0,9181
		2,00	-0,5992(*)	0,23152	0,010	-1,0548	-0,1437
		4,00	-0,7154(*)	0,30095	0,018	-1,3075	-0,1232
	4,00	1,00	-0,6673(*)	0,24964	0,008	-1,1585	-0,1761
		2,00	0,1161	0,24529	0,636	-0,3665	0,5988
		3,00	0,7154(*)	0,30095	0,018	0,1232	1,3075
KUR5	1,00	2,00	0,3261(*)	0,15739	0,039	0,0164	0,6358
		3,00	0,4786(*)	0,23341	0,041	0,0193	0,9379
		4,00	0,0943	0,24677	0,703	-0,3912	0,5798
	2,00	1,00	-0,3261(*)	0,15739	0,039	-0,6358	-0,0164
		3,00	0,1525	0,22886	0,506	-0,2978	0,6028
		4,00	-0,2318	0,24246	0,340	-0,7089	0,2453
	3,00	1,00	-0,4786(*)	0,23341	0,041	-0,9379	-0,0193
		2,00	-0,1525	0,22886	0,506	-0,6028	0,2978
		4,00	-0,3843	0,29749	0,197	-0,9696	0,2010
	4,00	1,00	-0,0943	0,24677	0,703	-0,5798	0,3912
		2,00	0,2318	0,24246	0,340	-0,2453	0,7089
		3,00	0,3843	0,29749	0,197	-0,2010	0,9696
KUR6	1,00	2,00	-0,1780	0,18360	0,333	-0,5393	0,1832
		3,00	-0,3317	0,27228	0,224	-0,8675	0,2040
		4,00	-0,6510(*)	0,28786	0,024	-1,2174	-0,0846
	2,00	1,00	0,1780	0,18360	0,333	-0,1832	0,5393
		3,00	-0,1537	0,26697	0,565	-0,6790	0,3716
		4,00	-0,4729	0,28284	0,095	-1,0295	0,0836
	3,00	1,00	0,3317	0,27228	0,224	-0,2040	0,8675
		2,00	0,1537	0,26697	0,565	-0,3716	0,6790
		4,00	-0,3193	0,34702	0,358	-1,0021	0,3635
	4,00	1,00	0,6510(*)	0,28786	0,024	0,0846	1,2174
		2,00	0,4729	0,28284	0,095	-0,0836	1,0295
		3,00	0,3193	0,34702	0,358	-0,3635	1,0021

Ek Tablo 4b (devamı): Şirket Türlerine Göre Sanayi İşletmelerinin Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Düzeyini Değerlendiren Çoklu Karşılaştırma Anova Testi Sonuçları

Kurumsal Yönetim İlkeleri	(I) ŞİRKET TÜRÜ	(J)ŞİRKET TÜRÜ	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
KUR7	1,00	2,00	0,3549(*)	0,17340	0,042	0,0137	0,6961
		3,00	1,4320(*)	0,25716	0,000	0,9260	1,9379
		4,00	0,4328	0,27187	0,112	-0,1021	0,9677
	2,00	1,00	-0,3549(*)	0,17340	0,042	-0,6961	-0,0137
		3,00	1,0770(*)	0,25214	0,000	0,5809	1,5732
		4,00	0,0779	0,26713	0,771	-0,4477	0,6035
	3,00	1,00	-1,4320(*)	0,25716	0,000	-1,9379	-0,9260
		2,00	-1,0770(*)	0,25214	0,000	-1,5732	-0,5809
		4,00	-0,9992(*)	0,32775	0,002	-1,6440	-0,3543
	4,00	1,00	-0,4328	0,27187	0,112	-0,9677	0,1021
		2,00	-0,0779	0,26713	0,771	-0,6035	0,4477
		3,00	0,9992(*)	0,32775	0,002	0,3543	1,6440
KUR8	1,00	2,00	0,9972(*)	0,14270	0,000	0,7165	1,2780
		3,00	1,1174(*)	0,21163	0,000	0,7010	1,5338
		4,00	1,3261(*)	0,22373	0,000	0,8858	1,7663
	2,00	1,00	-0,9972(*)	0,14270	0,000	-1,2780	-0,7165
		3,00	0,1202	0,20750	0,563	-0,2881	0,5285
		4,00	0,3288	0,21983	0,136	-0,1037	0,7614
	3,00	1,00	-1,1174(*)	0,21163	0,000	-1,5338	-0,7010
		2,00	-0,1202	0,20750	0,563	-0,5285	0,2881
		4,00	0,2086	0,26972	0,440	-0,3221	0,7393
	4,00	1,00	-1,3261(*)	0,22373	0,000	-1,7663	-0,8858
		2,00	-0,3288	0,21983	0,136	-0,7614	0,1037
		3,00	-0,2086	0,26972	0,440	-0,7393	0,3221
KUR9	1,00	2,00	0,2864	0,19743	0,148	-0,1020	0,6749
		3,00	0,2858	0,29280	0,330	-0,2903	0,8619
		4,00	-0,0816	0,30955	0,792	-0,6906	0,5275
	2,00	1,00	-0,2864	0,19743	0,148	-0,6749	0,1020
		3,00	-0,0006	0,28708	0,998	-0,5655	0,5643
		4,00	-0,3680	0,30415	0,227	-0,9664	0,2304
	3,00	1,00	-0,2858	0,29280	0,330	-0,8619	0,2903
		2,00	0,0006	0,28708	0,998	-0,5643	0,5655
		4,00	-0,3674	0,37317	0,326	-1,1016	0,3668
	4,00	1,00	0,0816	0,30955	0,792	-0,5275	0,6906
		2,00	0,3680	0,30415	0,227	-0,2304	0,9664
		3,00	0,3674	0,37317	0,326	-0,3668	1,1016

Ek Tablo 4b (devamı): Şirket Türlerine Göre Sanayi İşletmelerinin Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Düzeyini Değerlendiren Çoklu Karşılaştırma Anova Testi Sonuçları

Kurumsal Yönetim İlkeleri	(I) ŞİRKET TÜRÜ	(J)ŞİRKET TÜRÜ	Ortalama Farklar (I-J)	Standart Hata	p	%95 Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
KUR10	1,00	2,00	0,6904(*)	0,17379	0,000	0,3484	1,0323
		3,00	1,1184(*)	0,25774	0,000	0,6113	1,6255
		4,00	0,0855	0,27248	0,754	-0,4507	0,6216
	2,00	1,00	-0,6904(*)	0,17379	0,000	-1,0323	-0,3484
		3,00	0,4280	0,25270	0,091	-0,0692	0,9252
		4,00	-0,6049(*)	0,26773	0,025	-1,1317	-0,0782
	3,00	1,00	-1,1184(*)	0,25774	0,000	-1,6255	-0,6113
		2,00	-0,4280	0,25270	0,091	-0,9252	0,0692
		4,00	-1,0329(*)	0,32849	0,002	-1,6793	-0,3866
	4,00	1,00	-0,0855	0,27248	0,754	-0,6216	0,4507
		2,00	0,6049(*)	0,26773	0,025	0,0782	1,1317
		3,00	1,0329(*)	0,32849	0,002	0,3866	1,6793

Ek Tablo 5: İstanbul Sanayi Odası'nın Belirlediği 2007 Yılına İlişkin Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi

Sıra No	Firma ve Müessese Adı	Bağlı Bulunduğu Oda	Üretimden Satışlar Net (YTL)
1	TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.	KOCAELİ	18.450.708.799
2	FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.	İSTANBUL	6.230.215.120
3	EÜAŞ ELEKTRİK ÜRETİM ANONİM ŞİRKETİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	KAMU	4.624.293.341
4	OYAK-RENAULT OTOMOBİL FABRİKALARI A.Ş.	İSTANBUL	4.151.436.933
5	TOYOTA OTOMOTİV SANAYİ TÜRKİYE A.Ş.	ADAPAZARI	3.992.567.168
6	EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	ANKARA	3.958.338.547
7	ARÇELİK A.Ş.	İSTANBUL	3.927.520.556
8	TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.	İSTANBUL	3.099.541.994
9	AYGAZ A.Ş.	İSTANBUL	2.808.583.500
10	İÇDAŞ ÇELİK ENERJİ TERSANE VE ULAŞIM SAN. A.Ş.	İSTANBUL	2.425.563.323
11	VESTEL ELEKTRONİK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	2.395.395.531
12	MERCEDES-BENZ TÜRK A.Ş.	İSTANBUL	2.328.447.374
13	HABAŞ SİNAİ VE TIBBİ GAZLAR İSTİHSAL ENDÜSTRİSİ A.Ş.	İSTANBUL	2.298.981.442
14	PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş. GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	KAMU	2.181.756.480
15	İSKENDERUN DEMİR VE ÇELİKA.Ş.	İSKENDERUN	1.789.111.000
16	UNILEVER SANAYİ VE TİCARET TÜRK ANONİM ŞİRKETİ.	İSTANBUL	1.757.858.005
17	SARKUYSAN ELEKTROLİTİK BAKIR SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	1.706.791.602
18	TÜRKİYE KÖMÜR İŞLETMELERİ KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	KAMU	1.672.859.945
19	ÇOLAKOĞLU METALURJİ A.Ş.	İSTANBUL	1.510.398.112
20	TÜRKİYE ŞEKER FABRİKALARI A.Ş.	KAMU	1.478.408.401
21	BSH EV ALETLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	1.370.709.590
22	MİLANGAZ LPG DAĞITIM TİC. VE SAN. A.Ş.	İSTANBUL	1.343.024.942
23	İPRAGAZ A.Ş.	İSTANBUL	1.314.810.898
24	HYUNDAİ ASSAN OTOMOTİV SAN. VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	1.311.579.783
25	BOSCH SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	BURSA	1.202.684.778
26	PHİLSA PHİLİP MORRİS SABANCI SİGARA VE TÜTÜNCÜLÜK SAN. VE TİC A.Ş.	İSTANBUL	1.194.986.530
27	ER-BAKIR ELEKTROLİTİK BAKIR MAMÜLLERİ A.Ş.	DENİZLİ	1.107.334.101
28	KROMAN ÇELİK SANAYİİ A.Ş.	KOCAELİ	1.090.724.501
29	GRUNDIG ELEKTRONİK A.Ş.	İSTANBUL	1.063.270.906
30	VESTEL BEYAZ EŞYA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	1.052.027.565
31	BORÇELİK ÇELİK SAN. TİC. A.Ş.	İSTANBUL	1.030.814.848
32	COCA-COLA İÇECEK A.Ş.	İSTANBUL	1.024.306.168
33	DİLER DEMİR ÇELİK ENDÜSTRİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİ	İSTANBUL	953.511.746
34	EGE ÇELİK ENDÜSTRİSİ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	950.257.068
35	TÜRKİYE PETROLLERİ ANONİM ORTAKLIĞI	KAMU	925.506.278
36	KAPTAN DEMİR ÇELİK END.VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	900.711.681
37	FIRAT PLASTİK KAÇUK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	876.398.084
38	BMC SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	EGE-İZMİR	853.519.410
39	AKSA AKRİLİK KİMYA SANAYİİ A.Ş.	İSTANBUL	835.883.719
40	ÇAY İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	KAMU	815.962.676
41	BORUSAN MANNESMANN BORU SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	İSTANBUL	812.393.153
42	ASSAN DEMİR VE SAC SAN. A.Ş.	İSTANBUL	804.744.971
43	İZMİR DEMİR ÇELİK SANAYİ A.Ş.	EGE-İZMİR	772.959.071
44	YAZICI DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TURİZM TİCARET A.Ş.	İSTANBUL	758.880.605
45	TEKEL TÜTÜN,TÜTÜN MAMULLERİ,TUZ VE ALKOL İŞLETMELERİ A.Ş.	KAMU	742.608.761
46	AK GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	İSTANBUL	728.335.389
47	KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SAN. VE TİC. A.Ş.	KARABÜK	723.806.637
48	SIEMENS SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	İSTANBUL	713.334.106
49	BRİSA BRIDGESTONE SABANCI LASTİK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	711.400.914
50	ANADOLU EFES BİRACILIK VE MALT SANAYİİ A.Ş.	İSTANBUL	683.886.039
51	AKÇANSA ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	İSTANBUL	680.163.841
52	KONYA ŞEKER SAN. VE TİC. A.Ş.	KONYA	677.566.703
53	TRAKYA CAM SANAYİİ A.Ş.	İSTANBUL	662.096.455
54	HONDA TÜRKİYE A.Ş.	GEBZE	660.033.076

Ek Tablo 5 (devamı): İstanbul Sanayi Odası'nın Belirlediği 2007 Yılına İlişkin Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi

Sıra No	Firma ve Müessese Adı	Bağlı Bulunduğu Oda	Üretimden Satışlar Net (YTL)
55	EKİNCİLER DEMİR VE ÇELİK SAN. A.Ş.	İSTANBUL	656.678.540
56	TOROS TARIM SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	640.608.161
57	HES HACILAR ELEKTRİK SAN. VE TİC. A.Ş.	KAYSERİ	625.290.334
58	DELPHI AUTOMOTIVE SYSTEMS LTD. ŞTİ.	İSTANBUL	625.068.628
59	TÜRK PIRELLİ LASTİKLERİ A.Ş.	İSTANBUL	621.199.196
60	GOLDAŞ KUYUMCULUK SANAYİ İTHALAT İHRACAT ANONİM ŞİRKETİ	İSTANBUL	618.247.578
61	NURSAN ÇELİK SANAYİ VE HADDECİLİK A.Ş.	DÖRTYOL	610.596.585
62	TÜRK PRYSMIAN KABLO VE SİSTEMLERİ A.Ş.	BURSA	608.299.913
63	GOODYEAR LASTİKLERİ T.A.Ş.	İSTANBUL	604.464.346
64	ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	ANKARA	597.652.418
65	YÜCEL BORU VE PROFİL ENDÜSTRİSİ A.Ş.	İSTANBUL	592.265.955
66	MAN TÜRKİYE A.Ş.	ANKARA	591.422.330
67	SANKO TEKSTİL İŞLETMELERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	GAZİANTEP	589.175.679
68	TOSÇELİK PROFİL VE SAÇ ENDÜSTRİSİ A.Ş.	İSKENDERUN	575.456.033
69	YILDIZ ENTEGRE AĞAÇ SAN. VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	557.829.694
70	NOKSEL ÇELİK BORU SANAYİ A.Ş.	ANKARA	550.474.769
71	TEMSA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	ADANA	548.941.524
72	OLTAN GIDA MAD. İHR. İTH. VE TİC. LTD. ŞTİ.	TRABZON	546.715.474
73	HÜRRİYET GAZETECİLİK VE MATBAACILIK A.Ş.	İSTANBUL	542.290.512
74	BANVİT BANDIRMA VİTAMİNLİ YEM SAN. A.Ş.	BALIKESİR	541.108.186
75	BESLER GIDA VE KİMYA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	526.647.988
76	MOGAZ PETROL GAZLARI A.Ş.	İSTANBUL	518.353.493
77	TAT KONSERVE SANAYİ A.Ş.	İSTANBUL	518.191.528
78	ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	KAMU	516.131.249
79	KASTAMONU ENTEGRE AĞAÇ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	512.910.185
80	TÜRK TRAKTÖR VE ZİRAAT MAKİNELERİ A.Ş.	ANKARA	511.041.977
81	ÇİMSA ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.	MERSİN	507.414.862
82	S.S. TRAKYA YAĞLI TOHURLAR TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ BİRLİĞİ	EDİRNE	504.244.238
83		KOCAELİ	0
84	KORTEKS MENSUCAT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	İSTANBUL	494.094.258
85	ÜLKER ÇİKOLATA SANAYİ A.Ş.	İSTANBUL	492.458.049
86	SEAŞ SOMA ELEKTRİK ÜRETİM VE TİCARET A.Ş.	KAMU	492.345.591
87	C.P STANDART GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	476.579.617
88	ABDİ İBRAHİM İLAÇ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	475.331.416
89	TÜRK HENKEL KİMYA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	467.197.269
90	ÇEBİTAŞ DEMİR ÇELİK ENDÜSTRİSİ A.Ş.	İSTANBUL	465.256.036
91	SÜTAŞ BURSA VE HAVALİSİ PASTÖRİZE SÜT VE SÜT MAMÜLLERİ GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	KARACABEY	459.814.900
92	KORDSA GLOBAL ENDÜSTRİYEL İPLİK VE KORD BEZİ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	457.767.719
93	MAKİNA VE KİMYA ENDÜSTRİSİ KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	KAMU	455.210.837
94	AKENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	İSTANBUL	452.952.057
95	TÜRK DEMİR DÖKÜM FABRİKALARI A.Ş.	İSTANBUL	443.861.786
96	GIDASA SABANCI GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	ADANA	441.638.187
97	NUH ÇİMENTO SANAYİ A.Ş.	KOCAELİ	438.057.583
98	ARÇELİK-LG KLİMA SAN. VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	437.103.409
99	PINAR SÜT MAMÜLLERİ SAN. A.Ş.	EGE-İZMİR	437.083.915
100	ADVANSASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.	ADANA	436.414.823
101	ASİL ÇELİK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	430.973.864
102	*	İSTANBUL	0
103	JTI TÜTÜN ÜRÜNLERİ SANAYİ A.Ş.	EGE-İZMİR	424.966.231
104	NURSAN METALURJİ ENDÜSTRİSİ A.Ş.	DÖRTYOL	424.950.049
105	ZORLUTEKS TEKSTİL TİC. VE SAN. A.Ş.	İSTANBUL	421.234.598
106	TEZCAN GALVANİZLİ YAPI ELM. SAN. VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	418.045.008
107	PAŞABAHÇE CAM SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	415.707.752
108	ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.	İSTANBUL	411.434.728
109	ÖZKAN DEMİR ÇELİK SAN. A.Ş.	EGE-İZMİR	409.202.422
110	ETİ GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	ESKİŞEHİR	405.140.561
111	COMPONENTA DOKTAŞ DÖKÜMCÜLÜK TİC. VE SAN. A.Ş.	ORHANGAZI	405.106.078

Ek Tablo 5 (devamı): İstanbul Sanayi Odası'nın Belirlediği 2007 Yılına İlişkin Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi

Sıra No	Firma ve Müessese Adı	Bağlı Bulunduğu Oda	Üretimden Satışlar Net (YTL)
112	OTOKAR OTOBÜS KAROSERİ SANAYİ A.Ş.	İSTANBUL	404.043.288
113	YEŞİLYURT DEMİR ÇEKME SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	SAMSUN	403.277.997
114	SİDER DIŞ TİCARET A.Ş.	ALİAĞA	401.095.424
115	BİS ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	BURSA	397.780.087
116	ÖNEM GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	385.706.880
117	VESTEL DİJİTAL ÜRETİM SAN. A.Ş.	İSTANBUL	376.276.047
118	KENT GIDA MADDELERİ SANAYİİ VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	375.619.832
119	BOYTAŞ MOBİLYA SAN. VE TİC. A.Ş.	KAYSERİ	367.710.158
120	KALESERAMİK ÇANAKKALE KALEBODUR SERAMİK SAN. A.Ş.	İSTANBUL	365.654.705
121	ECZACIBAŞI YAPI GEREÇLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	364.556.321
122	GÜLSAN SENTETİK DOKUMA SANAYİ VE TİC. A.Ş.	GAZİANTEP	363.252.426
123	GÜLAYLAR ULUSLARARASI KUYUMCULUK MÜCEVHERAT SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	361.618.547
124	UZEL MAKİNA SANAYİ A.Ş.	İSTANBUL	359.072.291
125	ANADOLU ISUZU OTOMOTİV SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	356.516.098
126	AUTOLİV CANKOR OTOMOTİV EMNİYET SİSTEMLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	355.520.226
127	ENERJİSA ENERJİ ÜRETİM A.Ş.	KOCAELİ	352.904.751
128	FEDERAL-MOGUL PİSTON SEGMAN VE GÖMLEK ÜRETİM TESİSLERİ A.Ş.	İSTANBUL	348.462.316
129	BAYER TÜRK KİMYA SAN. LTD. ŞTİ.	İSTANBUL	347.885.758
130	BEYPİ BEYPAZARI TARIMSAL ÜRETİM PAZARLAMA SAN. VE TİC. A.Ş.	BOLU	343.825.275
131	SODA SANAYİİ A.Ş.	İSTANBUL	339.164.534
132	STARWOOD ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİ A.Ş.	İNEGÖL	338.525.479
133	ANADOLU CAM SANAYİİ A.Ş.	İSTANBUL	338.277.000
134	MERKEZ ÇELİK SAN. VE TİC. A.Ş.	KAYSERİ	335.835.863
135	ALTINMARKA GIDA SANAYİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİ.	İSTANBUL	333.895.627
136	NEXANS TÜRKİYE ENDÜSTRİ VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	330.301.941
137	YAZAKİ OTOMOTİV YAN SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	AKYAZI	329.035.744
138	ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	BURSA	326.376.781
139	BOSSA TİCARET VE SANAYİ İŞLETMELERİ T.A.Ş.	ADANA	326.067.032
140	ERPİLİÇ ENTEGRE TAVUKÇULUK ÜRETİM PAZARLAMA VE TİC. LTD. ŞTİ.	BOLU	324.628.347
141	SANOVEL İLAÇ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	319.964.147
142	BİLİM İLAÇ SANAYİİ VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	315.711.374
143	NAKSAN PLASTİK SAN. VE TİC. A.Ş.	GAZİANTEP	314.630.083
144	ADANA ÇİMENTO SANAYİİ T.A.Ş.	ADANA	314.570.357
145	BETEK BOYA VE KİMYA SANAYİ A.Ş.	İSTANBUL	312.334.803
146	İNDESİT COMPANY BEYAZ EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	İSTANBUL	309.139.941
147	BİLKONT DIŞ TİCARET VE TEKSTİL SAN. A.Ş.	İSTANBUL	307.520.259
148	ABALIOĞLU YEM SOYA VE TEKSTİL SAN. A.Ş.	DENİZLİ	307.253.247
149	KAYSERİ ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	KAYSERİ	304.278.912
150	YEŞİM TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	BURSA	299.100.582
151	KOCAER HADDECİLİK SAN. VE TİC. A.Ş.	DENİZLİ	299.046.462
152	ORTA ANADOLU TİC. VE SAN. İŞL. T.A.Ş.	KAYSERİ	298.107.094
153	ETİ ALÜMİNYUM A.Ş.	KONYA	297.857.104
154	SET ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.	BALIKESİR	296.068.570
155	MERKEZ GAZETE DERGİ BASIM YAYINCILIK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	294.967.343
156	SARITAŞ ÇELİK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	292.665.114
157	MENDERES TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	DENİZLİ	292.586.638
158	NOVARTİS SAĞLIK GIDA VE TARIM ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	292.163.082
159	KESKİNOĞLU TAVUKÇULUK VE DAMIZLIK İŞLETMELERİ SANAYİ TİCARET A.Ş.	AKHİSAR	290.621.925
160	DOĞAN GAZETECİLİK A.Ş.	İSTANBUL	288.722.069
161	OYAK BETON SAN. VE TİC. A.Ş.	ANKARA	287.235.202
162	PARK TERMİK ELEKTRİK SAN. VE TİC. A.Ş.	ANKARA	286.235.215
163	ŞENPİLİÇ GIDA SANAYİ A.Ş.	ADAPAZARI	285.964.492
164	TOSYALI DEMİR ÇELİK SAN. A.Ş.	İSKENDERÜN	284.249.004

Ek Tablo 5 (devamı): İstanbul Sanayi Odası'nın Belirlediği 2007 Yılına İlişkin Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi

Sıra No	Firma ve Müessese Adı	Bağlı Bulunduğu Oda	Üretimden Satışlar Net (YTL)
165	HAYAT TEMİZLİK VE SAĞLIK ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	282.777.798
166	CMS JANT VE MAKİNA SANAYİİ A.Ş.	EGE-İZMİR	281.293.899
167	ARTENIUS TURK PET KİMYEVİ MAD. VE PET. AMB. SAN. A.Ş.	ADANA	280.655.945
168	PINAR ENTEGRE ET VE UN SANAYİİ A.Ş.	EGE-İZMİR	280.597.311
169	PARK TEKNİK ELEKTRİK MADENCİLİK TURİZM SAN. VE TİC. A.Ş.	ANKARA	277.480.298
170		İSTANBUL	0
171	ETİ BAKIR A.Ş.	İNEBOLU	267.479.645
172	TOYOTA BOSHOKU TÜRKİYE OTOMOTİV SAN. VE TİC. A.Ş.	ADAPAZARI	266.558.870
173	TİRE KUTSAN OLUKLU MUKAVVA KUTU VE KAĞIT SANAYİİ A.Ş.	TİRE	265.811.018
174	ÜMRAN ÇELİK BORU SANAYİİ A.Ş.	İSTANBUL	265.432.278
175	SHELL&TURCAS PETROL A.Ş.	KOCAELİ	264.545.689
176	SARTEN AMBALAJ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	264.467.444
177	CİMPOR YİBİTAŞ ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.	ANKARA	264.143.543
178	ASAŞ ALÜMİNYUM SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	261.704.610
179	MERİNOS HALI SAN. VE TİC. A.Ş.	GAZİANTEP	260.764.313
180	HEMA ENDÜSTRİ A.Ş.	İSTANBUL	260.230.527
181	BP PETROLLERİ A.Ş.	İSTANBUL	259.345.935
182	YILDIZ SUNTA MDF ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİİ TESİSLERİ İTH. İHR. VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	257.347.337
183	NUH BETON A.Ş.	İSTANBUL	256.689.458
184	SİDEMİR SİVAS DEMİR ÇELİK İŞLETMELERİ A.Ş.	SİVAS	256.478.332
185	OLTAN FINDIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	DÜZCE	255.487.653
186	HİDROMEK-HİDROLİK VE MEKANİK MAKİNA İMALAT SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	ANKARA	252.456.490
187	CAMIŞ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	İSTANBUL	252.085.880
188	S.S. TARIŞ PAMUK VE YAĞLI TOHUMLAR TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ BİRLİĞİ	EGE-İZMİR	251.284.737
189	ÇINAR BORU PROFİL SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	EREĞLİ(KARADENİZ)	249.952.603
190	TUSAŞ- TÜRK HAVACILIK VE UZAY SAN. A.Ş.	ANKARA	248.856.814
191	KARSAN OTOMOTİV SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	BURSA	248.559.540
192	İZOCAM TİC. VE SAN. A.Ş.	İSTANBUL	247.216.248
193	ABB ELEKTRİK SANAYİİ A.Ş.	İSTANBUL	245.157.860
194	KOROZO AMBALAJ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	243.938.844
195	YOLBULAN METAL SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	241.699.005
196	POLİNAS PLASTİK SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	EGE-İZMİR	240.429.534
197	ÇİMENTAŞ İZMİR ÇİMENTO FABRİKASI TÜRK A.Ş.	EGE-İZMİR	239.809.264
198	İPEK KAĞIT SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	239.290.771
199	HAYAT KİMYA SANAYİİ A.Ş.	İSTANBUL	237.582.865
200	YÖRSAN GIDA MAMULLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	BALIKESİR	237.314.693
201	KAYARLAR ET SAN. VE TİC. A.Ş.	ADAPAZARI	233.703.348
202	OLMUKSA INTERNATIONAL PAPER-SABANCI AMBALAJ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	230.611.253
203	MOBİL OİL TÜRK A.Ş.	İSTANBUL	230.436.288
204	HAVELSAN HAVA ELEKTRONİK SAN. VE TİC. A.Ş.	ANKARA	230.285.686
205	MUTLU AKÜ VE MALZEMELERİ SAN. A.Ş.	İSTANBUL	229.762.719
206	İSTANBUL ASFALT FABRİKALARI SAN. VE TİC. A.Ş.	KAMU	229.353.254
207	DYO BOYA FABRİKALARI SAN. VE TİC. A.Ş.	EGE-İZMİR	229.283.253
208	BİSKOT BİSKÜVİ GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	KARAMAN	228.859.106
209	ENTEK ELEKTRİK ÜRETİMİ A.Ş.	KOCAELİ	227.461.698
210	AKSA JENERATÖR SAN. A.Ş.	İSTANBUL	227.099.620
211	BAGFAŞ BANDIRMA GÜBRE FABRİKALARI A.Ş.	İSTANBUL	226.121.532
212	BATIÇİM BATI ANADOLU ÇİMENTO SANAYİİ A.Ş.	EGE-İZMİR	225.972.326
213	DEVA HOLDİNG A.Ş.	İSTANBUL	224.331.493
214	ALTINYILDIZ MENSUCAT VE KONFEKSİYON FABRİKALARI A.Ş.	İSTANBUL	221.788.980
215	SEDEF GEMİ İNŞAATI A.Ş.	İSTANBUL	219.702.904

Ek Tablo 5 (devamı): İstanbul Sanayi Odası'nın Belirlediği 2007 Yılına İlişkin Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi

Sıra No	Firma ve Müessese Adı	Bağlı Bulunduğu Oda	Üretimden Satışlar Net (YTL)
216	TIRSAN TREYLER SAN. TİC. VE NAKLİYAT A.Ş.	ADAPAZARI	219.224.420
217		İSTANBUL	0
218	KÜÇÜKÇALIK TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	İNEGÖL	218.506.371
219	ADOPEN PLASTİK VE İNŞAAT SAN. A.Ş.	ANTALYA	217.104.265
220	KÜRÜM DEMİR SANAYİ DİŞ TİCARET A.Ş.	İSTANBUL	215.957.165
221	VİTRA KARO SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	214.464.068
222	NOBEL İLAÇ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	211.517.501
223	MEY ALKOLLÜ İÇKİLER SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	210.806.096
224		İSTANBUL	0
225	ÖZER METAL SANAYİ A.Ş.	İSTANBUL	208.448.863
226	KERİM ÇELİK MAMULLERİ İMALAT VE TİCARET A.Ş.	İSTANBUL	208.423.395
227	ÇAMSAN AĞAÇ SAN. VE TİC. A.Ş.	ORDU	207.951.115
228	ASTEL KAĞITÇILIK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	207.469.952
229	BAŞTUĞ ÇELİK SANAYİ A.Ş.	DÖRTYOL	206.516.441
230	İSTİKBAL MOBİLYA SAN. VE TİC. A.Ş.	KAYSERİ	205.351.453
231	TEKNİK MALZEME TİC. VE SAN. A.Ş.	BURSA	204.578.571
232	POLİMER KAÇUK SAN. VE PAZ. A.Ş.	İSTANBUL	204.474.271
233	PETROL OFİSİ A.Ş.	İSTANBUL	204.296.149
234		İSTANBUL	0
235	KOÇ HADDECİLİK TEKSTİL İNŞAAT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	İSTANBUL	203.048.825
236	KÜÇÜKBAY YAĞ VE DETERJAN SAN. A.Ş.	EGE-İZMİR	200.849.683
237	TAMEK GIDA VE KONSANTRE SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	200.726.955
238	DİMES GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	TOKAT	200.365.348
239	ÜNYE ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	ÜNYE	199.038.758
240	GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.	İSTANBUL	197.694.812
241	MODERN KARTON SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	197.429.546
242	BURSA ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	BURSA	197.062.658
243	ŞÖLEN ÇİKOLATA GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	GAZİANTEP	196.367.797
244	FEZA GAZETECİLİK A.Ş.	İSTANBUL	195.934.369
245	SÜPER FİLM AMBALAJ SAN. VE TİC. A.Ş.	GAZİANTEP	195.787.700
246	FAKO İLAÇLARI A.Ş.	İSTANBUL	194.817.877
247	İSKO DOKUMA İŞLETMELERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	GAZİANTEP	194.072.116
248	POYRAZ KARLIBEL FINDIK ENTEGRE SAN. VE TİC. A.Ş.	ORDU	194.003.434
249	DÖRT YILDIZ DEMİR ÇELİK İŞLETMELERİ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	EGE-İZMİR	193.583.436
250	BİZİNGAZ TİC. VE SAN. A.Ş.	İSTANBUL	193.013.004
251	AKDENİZ KİMYA SAN. VE TİC. A.Ş.	EGE-İZMİR	191.057.677
252	DEMİR EXPORT A.Ş.	ANKARA	190.710.854
253	SOFRA YEMEK ÜRETİM VE HİZMET A.Ş.	İSTANBUL	189.373.958
254	DATATEKNİK BİLGİSAYAR SİSTEMLERİ TİC. VE SAN. A.Ş.	İSTANBUL	188.766.180
255	DEMİRSAN HADDECİLİK SAN.VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	187.284.246
256	ASSAN ÇELİK ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	187.075.001
257	HAYES LEMMERZ JANTAŞ JANT SAN. VE TİC. A.Ş.	MANİSA	186.225.546
258	ÇAK TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	185.738.413
259	KONYA ÇİMENTO SANAYİİ A.Ş.	KONYA	185.101.475
260	PERFETTİ VAN MELLE GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	183.929.177
261	KİPAŞ MENSUCAT İŞLETMELERİ A.Ş.	KAHRAMANMARAŞ	183.671.938
262	MARSHALL BOYA VE VERNİK SANAYİİ A.Ş.	İSTANBUL	183.247.224
263	MARDİN ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	MARDİN	182.242.717
264	ŞEKER PİLİÇ VE YEM SAN. TİC. A.Ş.	BALIKESİR	181.947.810
265	PAMUKKALE KABLO SAN. VE TİC. A.Ş.	DENİZLİ	181.370.525
266	ÇEMTAŞ ÇELİK MAKİNA SAN. VE TİC. A.Ş.	BURSA	178.956.184
267		İSTANBUL	0
268	BEMKA EMAYE BOBİN TELİ VE KABLO SAN. TİC. A.Ş.	İSTANBUL	176.841.682
269		ADANA	0
270	POLİSAN BOYA SAN. VE TİC. A.Ş.	GEBZE	174.855.636
271	DENİZLİ ÇİMENTO SANAYİİ T.A.Ş.	DENİZLİ	174.790.984
272	SET BETON MADENCİLİK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	174.563.929
273	BOSCH TERMOTEKNİK SAN. VE TİC. A.Ş.	MANİSA	174.043.106
274	İLHANLAR HADDECİLİK BORU PROFİL VE TEKSTİL SANAYİ LTD. ŞTİ.	DÖRTYOL	173.937.697
275	ATATEKS TEKSTİL İŞLETMELERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	173.711.909

Ek Tablo 5 (devamı): İstanbul Sanayi Odası'nın Belirlediği 2007 Yılına İlişkin Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi

Sıra No	Firma ve Müessese Adı	Bağlı Bulunduğu Oda	Üretimden Satışlar Net (YTL)
276	ARCELORMITTAL AMBALAJ ÇELİĞİ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	172.883.588
277	GEMLİK GÜBRE SANAYİİ A.Ş.	GEMLİK	172.648.998
278	GÖLTAŞ GÖLLER BÖLGESİ ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	172.569.123
279	DOW TÜRKİYE KİMYA SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	KOCAELİ	172.151.668
280	TERMO TEKNİK TİC. VE SAN. A.Ş.	İSTANBUL	172.108.167
281		İSTANBUL	0
282	BURSA BETON SAN. VE TİC. A.Ş.	BURSA	171.640.011
283	DURMAZLAR MAKİNA SAN. VE TİC. A.Ş.	BURSA	171.294.336
284	SCHNEIDER ELEKTRİK SAN. VE TİC. A.Ş.	EGE-İZMİR	171.117.209
285	MATESA TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	KAHRAMANMARAŞ	170.330.567
286	SARAR GİYİM TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	ESKİŞEHİR	170.160.169
287	LİMAK KURTALAN ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.	SİİRT	169.934.734
288	TELRA ELEKTRONİK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	169.475.191
289	TUSAŞ MOTOR SANAYİİ A.Ş.	ESKİŞEHİR	169.392.895
290	ÇAYIROVA BORU SAN. VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	169.273.709
291	YUDUM GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	168.957.282
292	KOZA ALTIN İŞLETMELERİ A.Ş.	EGE-İZMİR	168.853.236
293	ŞİK MAKAS GİYİM SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	168.477.642
294	EGE PROFİL TİC. VE SAN. A.Ş.	EGE-İZMİR	166.537.876
295	İSTON İSTANBUL BETON ELEMANLARI VE HAZIR BETON FABRİKALARI SAN. VE TİC. A.Ş.	KAMU	166.483.339
296	AŞKALE ÇİMENTO SANAYİİ T.A.Ş.	ERZURUM	166.466.065
297	BAYMAK MAKİNA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	166.300.891
298	EGE SERAMİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	EGE-İZMİR	164.659.095
299	COŞKUNÖZ METAL FORM MAKİNA END. VE TİC. A.Ş.	BURSA	164.308.468
300	HAYES LEMMERZ İNCİ JANT SANAYİ A.Ş.	MANİSA	163.774.333
301	TUKAŞ GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	EGE-İZMİR	161.561.251
302	MİTAŞ ENERJİ VE MADENİ İNŞAAT İŞLERİ TÜRK A.Ş.	ANKARA	161.433.603
303	MMZ ONUR BORU PROFİL ÜRETİM SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	161.024.017
304	BOLU ÇİMENTO SANAYİİ A.Ş.	BOLU	159.819.911
305	PAŞABAHÇE ESKİŞEHİR CAM SAN. VE TİC. A.Ş.	ESKİŞEHİR	159.129.024
306	LAFARGE ASLAN ÇİMENTO A.Ş.	İSTANBUL	158.491.336
307	AROMA BURSA MEYVE SULARI VE GIDA SAN. A.Ş.	BURSA	158.302.591
308	ASSAN ALÜMİNYUM SAN. VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	157.224.850
309	CAM ELYAF SANAYİİ A.Ş.	İSTANBUL	154.720.944
310	AKIN TEKSTİL A.Ş.	İSTANBUL	154.416.534
311	SARAY DÖKÜM VE MADENİ AKSAM SAN. A.Ş.	İSTANBUL	154.178.475
312	AKBAŞLAR TEKSTİL ENERJİ SAN. VE TİC. A.Ş.	BURSA	153.426.588
313	TÜLOMSAŞ TÜRKİYE LOKOMOTİF VE MOTOR SANAYİİ A.Ş.	KAMU	152.355.064
314	HAS ÇELİK VE HALAT SAN. TİC. A.Ş.	KAYSERİ	152.226.447
315		İSTANBUL	0
316	BEYÇELİK GESTAMP KALIP VE OTO YAN SANAYİ PAZ. VE TİC. A.Ş.	BURSA	152.007.951
317	AKZO NOBEL ENDÜSTRİ VE OTOMOBİL BOYALARI SAN. VE TİC. A.Ş.	EGE-İZMİR	151.484.527
318	KALE KİLİT VE KALIP SAN. A.Ş.	İSTANBUL	151.064.552
319		İSTANBUL	0
320	STANDARD PROFİL OTOMOTİV SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	150.579.594
321	DEMİREK KABLO TESİSLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	ESKİŞEHİR	149.479.984
322	PİLSA PLASTİK SANAYİ A.Ş.	ADANA	149.249.796
323	AK-KİM KİMYA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	148.968.586
324	ERDEMİR MADENCİLİK SAN. VE TİC. A.Ş.	SİVAS	148.632.162
325	BRİTİSH AMERİCAN TOBACCO SİGARA VE TÜTÜNCÜLÜK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	148.603.364
326	DURAK FINDIK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	147.545.640
327	ALCATEL TELETAS TELEKOMÜNİKASYON ENDÜSTRİ TİCARET A.Ş.	İSTANBUL	147.396.338
328	YÜNSA YÜNLÜ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	146.203.294
329	COGNİS KİMYA SAN. VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	145.978.534
330	MAR TÜKETİM MADDELERİ İTHALAT İHRACAT SAN. VE TİC. A.Ş.	BALIKESİR	145.779.205

Ek Tablo 5 (devamı): İstanbul Sanayi Odası'nın Belirlediği 2007 Yılına İlişkin Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi

Sıra No	Firma ve Müessesesi Adı	Bağlı Bulunduğu Oda	Üretimden Satışlar Net (YTL)
331	SAMSUN MAKİNA SANAYİİ A.Ş.	SAMSUN	145.250.142
332	PETLAS LASTİK SAN. VE TİC. A.Ş.	KIRŞEHİR	142.816.750
333	ÜNİTEKS GIDA TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	EGE-İZMİR	142.709.461
334	AYTAÇ GIDA YATIRIM SAN. VE TİC. A.Ş.	ÇANKIRI	142.155.358
335	ALARKO CARRIER SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	142.105.732
336	GEMAK GEMİ İNŞAAT SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	142.011.061
337	FRESH CAKE GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	141.231.209
338	GÖKTAŞ YASSI HADDE MAMÜLLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	141.106.138
339	İNCİ AKÜ SAN. VE TİC. A.Ş.	MANİSA	140.500.532
340	BALIKESİR ELEKTROMEKANİK SANAYİ TESİSLERİ A.Ş.	BALIKESİR	140.213.270
341	KARDEMİR HADDECİLİK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	DENİZLİ	139.890.860
342	MESA MESKEN SANAYİİ A.Ş.	ANKARA	138.460.758
343	ORTADOĞU RULMAN SAN. VE TİC. A.Ş.	ANKARA	138.033.394
344	ÇELİKORD A.Ş.	İSTANBUL	137.516.831
345	ERTAŞ METAL SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	137.284.272
346	İŞBİR SENTETİK DOKUMA SANAYİ A.Ş.	BALIKESİR	136.945.905
347	PROGIDA TARIM ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	136.902.953
348		İSTANBUL	0
349	ENPAY ENDÜSTRİYEL PAZARLAMA VE YATIRIM A.Ş.	KOCAELİ	135.355.922
350	AK KABLO İMALAT SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	135.332.906
351	ÇAMLI YEM BESİCİLİK SAN. VE TİC. A.Ş.	EGE-İZMİR	135.177.808
352	AS ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.	BUCAK	134.414.331
353	BEŞLER MAKARNA UN İRMİK GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	GAZİANTEP	132.546.559
354	ÖZDİLEK ALIŞVERİŞ MERKEZLERİ VE TEKSTİL SANAYİ A.Ş.	BURSA	131.878.167
355	EROĞLU GİYİM SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	131.237.141
356	ÇİMKO ÇİMENTO VE BETON SANAYİ TİCARET A.Ş.	GAZİANTEP	130.996.443
357	ROTOPAK MATBAACILIK AMBALAJ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	130.966.262
358	BAŞTAŞ BAŞKENT ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.	ANKARA	130.550.863
359	ECZACIBAŞI-BAXTER HASTANE ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	İSTANBUL	130.485.216
360	SARAY HALI A.Ş.	İSTANBUL	130.399.251
361	DENİZLİ BASMA VE BOYA SANAYİİ A.Ş.	DENİZLİ	130.057.527
362	TERSAN TERSANECİLİK TAŞIMACILIK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	129.769.926
363	BOSCH FREN SİSTEMLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	BURSA	129.490.705
364	AKTEKS AKRİLİK İPLİK SAN. VE TİC. A.Ş.	GAZİANTEP	129.487.371
365	TÜMKA KABLO SANAYİ A.Ş.	İSTANBUL	129.323.507
366	ALLIANCE ONE TÜTÜN A.Ş.	EGE-İZMİR	129.182.730
367	BİRAN İPLİK SAN. VE TİC. A.Ş.	BURSA	128.382.876
368	YONCA GIDA SANAYİ İŞLETMELERİ İÇ VE DIŞ TİCARET A.Ş.	MANİSA	127.207.308
369	NUH'UN ANKARA MAKARNASI SAN. VE TİC. A.Ş.	ANKARA	127.205.187
370	BOYTEKS TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	KAYSERİ	127.057.845
371	HEY TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	126.791.650
372	ARPAŞ İHRACAT-İTHALAT VE PAZARLAMA A.Ş.	İSTANBUL	126.678.887
373	NATURA GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	126.634.203
374	KARTONSAN KARTON SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	126.612.566
375	YAKUPOĞLU TEKSTİL VE DERİ SAN. TİC. A.Ş.	ANKARA	126.160.127
376	CAMIŞ AMBALAJ SAN. A.Ş.	İSTANBUL	125.761.773
377	ÖZGÜN GIDA SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	TRABZON	125.546.482
378	ASSAN PANEL SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	125.197.802
379	METEKSAN MATBAACILIK VE TEKNİK SAN. TİC. A.Ş.	ANKARA	124.845.388
380	ARSLANTÜRK TARIM ÜRÜNLERİ SAN. NAK. İHR. VE İTH. A.Ş.	TRABZON	124.730.000
381	VİKO ELEKTRİK VE ELEKTRONİK ENDÜSTRİSİ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	124.689.401
382	SÖZER DEMİR ÇELİK İNŞ. PETR. ÜRÜN. SAN. VE TİC. A.Ş.	ALİAĞA	124.559.059
383	AKSA ENERJİ ÜRETİM A.Ş.	İSTANBUL	124.280.313
384	ROKETSAN ROKET SAN. VE TİC. A.Ş.	ANKARA	124.055.352
385	KİLİM GRUBU KARTALTEPE MENSUCAT FAB. T.A.Ş.	İSTANBUL	123.890.126

Ek Tablo 5 (devamı): İstanbul Sanayi Odası'nın Belirlediği 2007 Yılına İlişkin Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi

Sıra No	Firma ve Müessesesi Adı	Bağlı Bulunduğu Oda	Üretimden Satışlar Net (YTL)
386	CEVHER DÖKÜM SANAYİİ A.Ş.	EGE-İZMİR	123.276.964
387	SUNJÜT SUN'I JÜT SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	123.261.996
388	S.S. MARMARA ZEYTİN TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ BİRLİĞİ	BURSA	122.042.901
389	TAM GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	ESKİŞEHİR	121.825.629
390	ÖRMA TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	121.779.165
391	KESKİNKILIÇ GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	KAYSERİ	121.724.154
392	CROWN BEVCAN TÜRKİYE AMBALAJ SAN. VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	121.501.101
393	ÇİMTAŞ ÇELİK İMALAT MONTAJ VE TESİSAT A.Ş.	İSTANBUL	121.439.532
394	ATAÇ İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.	ANTALYA	121.383.065
395	VATAN KABLO METAL END. VE TİC. A.Ş.	ÇORLU	120.640.600
396	BİOFARMA İLAÇ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	120.420.021
397	KUMTEL DAYANIKLI TÜKETİM MALLARI PLASTİK SAN. VE TİC. A.Ş.	KAYSERİ	120.280.010
398	İDEAL GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	119.940.893
399		İSTANBUL	0
400	AGT AĞAÇ SAN. TİC. A.Ş.	ANTALYA	119.444.485
401	ARSAN TEKSTİL TİC. VE SAN. A.Ş.	KAHRAMANMARAŞ	119.416.484
402	SARBAK METAL TİC. VE SAN. A.Ş.	İSTANBUL	119.083.432
403	ELBA BASINÇLI DÖKÜM SANAYİİ A.Ş.	MANİSA	118.188.463
404	GRAMMER KOLTUK SİSTEMLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	BURSA	118.133.583
405	PAYMETAL SAN. VE TİC. A.Ş.	DÖRTYOL	118.132.504
406	DEMİSAŞ DÖKÜM EMAYE MAMULLERİ SAN. A.Ş.	İSTANBUL	117.978.980
407	NERGİS TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	BURSA	117.259.866
408	DOĞU ÇAY İŞLETMESİ SAN. VE TİC. A.Ş.	RİZE	116.941.358
409		İSTANBUL	0
410	TEKNİK ALÜMİNYUM SANAYİ A.Ş.	İSTANBUL	116.153.806
411	JANTSA JANT SAN. VE TİC. A.Ş.	AYDIN	116.130.910
412	YAZAKİ WİRING TECHNOLOGIES TÜRKİYE ELEKTRİK SİSTEMLERİ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	BURSA	116.007.893
413	SANTA FARMA İLAÇ SANAYİİ A.Ş.	İSTANBUL	115.852.988
414	HUGO BOSS TEKSTİL SANAYİİ LTD. ŞTİ.	EGE-İZMİR	114.852.459
415	VATAN PLASTİK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	114.526.641
416	OZANTEKS TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	DENİZLİ	114.490.549
417	KOMBASSAN KAĞIT MATBAA GIDA VE TEKSTİL SAN. TİC. A.Ş.	KONYA	114.374.493
418	EFESAN DEMİR SAN.VE TİC.A.Ş.	İSTANBUL	113.992.281
419	ERCİYAS ÇELİK BORU SANAYİ A.Ş.	İSTANBUL	113.504.025
420	MODERN ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİMİ OTOPRODÜKTÖR GRUBU A.Ş.	İSTANBUL	113.356.425
421	SÖKTAŞ TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	EGE-İZMİR	113.181.286
422	MB ŞEKER NIŞASTA SAN. VE TİC. A.Ş.	KAYSERİ	113.035.193
423	ETİ GÜMÜŞ A.Ş.	KÜTAHYA	112.264.493
424	BOSEN ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	BURSA	111.684.901
425	TÜPRAG METAL MADENCİLİK SAN. VE TİC. A.Ş.	ANKARA	111.452.868
426	ÇİMBETON HAZIRBETON VE PREFABRİK YAPI ELEMANLARI SAN. VE TİC. A.Ş.	EGE-İZMİR	111.413.388
427	GÜRSOY TARIMSAL ÜRÜNLER GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	ORDU	111.341.405
428	AYDINLI HAZIR GİYİM SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	111.312.401
429	TEKLAS KAÇUK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	111.238.938
430	HEMA TRW OTOMOTİV DİREKSİYON SİSTEMLERİ A.Ş.	ÇERKEZKÖY	111.013.445
431	ELİF PLASTİK AMBALAJ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	110.797.500
432	AYDIN ÖRME SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	İSTANBUL	109.951.577
433	KEREVİTAŞ GIDA SAN. VE TİC.A.Ş.	İSTANBUL	109.830.577
434	BİRLİK MENSUCAT TİCARET VE SANAYİ İŞLETMESİ A.Ş.	KAYSERİ	109.569.243
435	HARPUT TEKSTİL SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	BURSA	109.538.636
436	YATAŞ YATAK VE YORGAN SAN. TİC. A.Ş.	KAYSERİ	109.245.328
437	SUPERLİT BORU SANAYİ A.Ş.	İSTANBUL	109.182.560
438	ACT TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	KIRKLARELİ	109.159.404
439	BOYÇELİK METAL SAN. VE TİC. A.Ş.	KAYSERİ	109.149.483
440	BEKSA ÇELİK KORD SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	108.688.999

Ek Tablo 5 (devamı): İstanbul Sanayi Odası'nın Belirlediği 2007 Yılına İlişkin Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi

Sıra No	Firma ve Müessese Adı	Bağlı Bulunduğu Oda	Üretimden Satışlar Net (YTL)
441	NORTEL NETWORKS NETAŞ TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	İSTANBUL	108.678.337
442	ŞAHİNLER MENSUCAT SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	108.593.003
443	POLİBAK PLASTİK FİLM SAN. VE TİC. A.Ş.	EGE-İZMİR	108.349.395
444	DENTAŞ AMBALAJ VE KAĞIT SANAYİ A.Ş.	DENİZLİ	108.251.724
445	ERGAZ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	108.064.087
446	TRAKYA DÖKÜM SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	107.147.686
447	MAJOR SKT OTO DONANIM SAN. VE TİC. A.Ş.	BURSA	107.021.295
448	PİMAŞ PLASTİK İNŞAAT MALZEMELERİ A.Ş.	İSTANBUL	107.019.835
449	MATLI YEM SAN. VE TİC. A.Ş.	KARACABEY	106.900.572
450	ANADOLU CAM YENİŞEHİR SAN. A.Ş.	İSTANBUL	106.874.588
451	BİFA BİSKÜVİ VE GIDA SANAYİ A.Ş.	KARAMAN	106.590.203
452	ÖZAK TEKSTİL KONFEKSİYON SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	İSTANBUL	106.222.395
453	TÜVASAŞ-TÜRKİYE VAGON SANAYİİ A.Ş.	KAMU	105.812.145
454	YÖRÜKOĞLU SÜT VE ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	ANTALYA	105.739.811
455	ARI RAFİNE VE YAĞ SAN. A.Ş.	BALIKESİR	105.498.199
456	FENİŞ ALÜMİNYUM SAN. VE TİC. A.Ş.	KOCAELİ	105.484.398
457	ERBOSAN ERCİYES BORU SAN. VE TİC. A.Ş.	KAYSERİ	104.936.628
458	LAY TEKSTİL GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	EGE-İZMİR	104.225.157
459	VENÜS GİYİM SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	104.189.509
460	ÇUKUROVA İNŞAAT MAK. SAN. VE TİC. A.Ş.	MERSİN	103.747.982
461	TURYAĞ GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	BALIKESİR	103.695.474
462	ATASAY KUYUMCULUK SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	103.460.400
463	FLOKSER TEKSTİL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	İSTANBUL	103.312.706
464	ONDULİNE AVRASYA İNŞAAT MALZEMELERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	103.009.177
465	İ.E.ULAGAY İLAÇ SANAYİİ TÜRK ANONİM ŞİRKETİ	İSTANBUL	102.960.403
466	VE-GE HASSAS KAĞIT VE YAPIŞTIRICI BANT SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	102.927.864
467	MİTHAT GİYİM SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	102.720.665
468	BİRKO BİRLEŞİK KOYUNLULULAR MENSUCAT TİC. VE SAN. A.Ş.	NİĞDE	102.639.564
469	ŞAHİNLER METAL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	ANKARA	102.535.170
470	T.T.L. TÜTÜN SAN. VE DIŞ TİC. A.Ş.	EGE-İZMİR	102.511.200
471	SE OTOMOTİV TEKNOLOJİLERİ A.Ş.	ÇERKEZKÖY	102.417.314
472	ERMETAL OTOMOTİV VE EŞYA SAN. TİC. A.Ş.	BURSA	101.987.598
473	TÜRKİYE DEMİRYOLU MAKİNALARI SANAYİ A.Ş.GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (TÜDEMSAŞ)	KAMU	101.560.673
474	SFC ENTEGRE ORMAN ÜRÜNLERİ SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	101.527.602
475	ZF SACHS SÜSPANSİYON SİSTEMLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	KOCAELİ	101.495.461
476	SYNGENTA TARIM SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	101.307.086
477	DOĞUŞ ÇAY VE GIDA MAD. ÜRETİM PAZ. İTHALAT İHRACAT A.Ş.	ORDU	101.306.987
478	SELÇUK İPLİK SAN. VE TİC. A.Ş.	GAZİANTEP	101.151.584
479	BEYTEKS TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş.	ADANA	100.751.864
480	ALTIN KABLO SANAYİİ A.Ş.	İSTANBUL	100.438.967
481	ANKARA UN SANAYİİ A.Ş.	ANKARA	100.289.973
482	LAFARGE BETON A.Ş.	İSTANBUL	100.176.854
483	ERKUNT SANAYİ A.Ş.	ANKARA	100.078.480
484	BAYKAL MAKİNE SAN. VE TİC. A.Ş.	BURSA	100.062.244
485	SUBOR BORU SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	99.673.045
486	TEVER MDF LEVHA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	99.314.360
487	GENPOWER JENERATÖR SAN. VE TİC. A.Ş.	ANKARA	99.283.668
488	OYKA KAĞIT AMBALAJ SAN. VE TİC. A.Ş.	ADANA	99.223.835
489	TATMAK MAKİNA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	98.716.395
490	KARAKAŞ HEDİYELİK EŞYA TELEKOMÜNİKASYON KUYUMCULUK SAN. VE TİC. A.Ş.	İZMİR	98.416.168
491	OVA UN FABRİKASI A.Ş.	KONYA	97.829.102
492	KARİN GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	97.677.758
493	BASF YAPI KİMYASALLARI SAN. A.Ş.	İSTANBUL	97.644.836
494	SABIRLAR FINDIK İHRACAT LTD. ŞTİ.	TRABZON	97.441.614

Ek Tablo 5 (devamı): İstanbul Sanayi Odası'nın Belirlediği 2007 Yılına İlişkin Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi

Sıra No	Firma ve Müessese Adı	Bağlı Bulunduğu Oda	Üretimden Satışlar Net (YTL)
495	KONVEYÖR BEYAZ EŞYA VE OTOMOTİV YAN SAN. TİC. A.Ş.	İSTANBUL	97.060.983
496	KÜMAŞ KÜTAHYA MANYEZİT İŞLETMELERİ A.Ş.	KÜTAHYA	97.057.560
497	ESAN ECZACIBAŞI ENDÜSTRİYEL HAMMADDELER SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	97.045.025
498	ONGAN TEKSTİL SAN. VE DIŞ TİC. LTD. ŞTİ.	İSTANBUL	96.855.175
499	BATISÖKE SÖKE ÇİMENTO SAN. T.A.Ş.	AYDIN	96.775.335
500	EGE KİMYA SAN. VE TİC. A.Ş.	İSTANBUL	96.638.642

* Boş satırlar bilgilerinin açıklanmasını istemeyen kuruluşlara aittir.

Ek 6: Anket Formu

Sayın Katılımcı;

Sanayi işletmelerinin Basel II kriterlerine hazırlık durumlarını muhasebe ve denetim standartları açısından belirlemek amacıyla hazırlanan bu anket doktora tez çalışması dışında kullanılmayacaktır. Araştırma sonucunun güvenilirliği sorulara vereceğiniz cevaplara bağlı olmaktadır. Bu nedenle soruları dikkatli bir şekilde okuyup cevaplandırmanız gerekmektedir. Katkılarınızdan dolayı teşekkür eder iş yaşamınızda başarılar dileriz.

Prof.Dr.Reşat KARCIOĞLU

Arş.Gör.Ramazan YANIK

Erişim : ramazan_yanik@hotmail.com

TLF: 539 92450**-505 48129**

Atatürk Üniversitesi / ERZURUM

**SANAYİ İŞLETMELERİNİN BASEL II KRİTERLERİNE HAZIRLIK DURUMU
ANKETİ**

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Şirketinizin bulunduğu bölge

- () Akdeniz () Doğu Anadolu () Ege
() Güneydoğu Anadolu () İç Anadolu
() Karadeniz () Marmara

2. Şirketinizin çalışan sayısı

- () 1-1000 () 1001-2500 () 2501-5000
() 5001-10.000 () 10.001 ve üzeri

3. Şirketinizin faaliyet gösterdiği sektör ve alt sektör

...../.....
.....

4. Şirketinizin Statüsü☐ Kamu☐ Özel☐ Karma**5. Şirketinizin Türü**☐ Halka Açık A.Ş.☐ A.Ş.☐ Ltd.Şti.☐ Diğer**6. İhracat Durumunuz**☐ Yok☐ Toplam Satışların %50'sinden az☐ İhracat yoğun**7. Yabancı ortaklık durumunuz**☐ Var☐ Yok**8. Uluslar arası finansman kullanıyor musunuz?**☐ Evet☐ Hayır

Lütfen size en uygun seçeneği X ile işaretleyiniz.

MUHASEBE STANDARTLARI İLE İLGİLİ SORULAR Kısaltmalar : UFRS: Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları UMS : Uluslar arası Muhasebe Standartları	HIÇ	NADİREN	ZAMAN ZAMAN	ÇOĞU ZAMAN	SÜREKLİ
Ufrs 2 uyarınca ; Bütün hisse bazlı ödeme işlemleri, gerçeğe uygun değer ölçüm esası kullanılarak mali tablolarda muhasebeleştirilmektedir.					
Çalışanlar ve benzer hizmetleri sağlayanlar ile yapılan işlemlerde, tedarik edilen hizmetin gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak tahmin edilemediğinden, karşı tarafa verilen özkaynağa dayalı finansal araçların gerçeğe uygun değeri hesaplanmaktadır.					
Ufrs 3 uyarınca ; Tüm işletme birleşmelerinde elde etme yöntemi kullanılmaktadır.					
Ufrs 5 uyarınca ; Satış amaçlı elde tutulan duran varlıklar veya elden çıkarılacak gruplar defter değeri ile satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değerinden düşük olanı ile ölçülmektedir.					
Ufrs 7 uyarınca ; finansal araçlardan kaynaklanan risklerin esası ve kapsamına ilişkin bilgiler dipnotlarda açıklanmaktadır.					
Ufrs 8 uyarınca ; hasılatlar ve bazı duran varlıklar coğrafi bölüme göre analiz edilmekte ve ek zorunluluk olarak hasılat/varlıklar tek tek yabancı ülke bazında (önemli ise) açıklanmaktadır.					
UMS 1 uyarınca Mali tablolarda ve dipnotlarda gösterilen tutarlar için karşılaştırmalı önceki dönem bilgileri sunulmaktadır.					
Likidite sırasına göre sunumun daha güvenilir ve daha geçerli bilgi sağlamadığı sürece, finansal durum tablosunda varlık ve yükümlülükler için kısa ve uzun vade ayırımı yapılmaktadır.					
Kapsamlı gelir tablosu her türlü gelir ve gider kalemini kapsamaktadır. (örneğin; özkaynaktaki hissedarlar ile olan işlemlerden kaynaklanmayan değişiklikler).					
UMS 2 uyarınca ; Stoklar, tarihi maliyet ve net gerçekleşebilir değer düşük olanı ile değerlendirilmektedir.					
Piyasada rahatlıkla el değiştirebilen stoklar için, maliyet ya ilk giren ilk çıkar (FIFO) veya ağırlıklı ortalama maliyet yöntemine göre belirlenmektedir.					
Stoklar satıldığında kayıtlı değerleri, ilgili satış gelirlerinin kaydedildiği dönemde giderleştirilmektedir.					
UMS 7 uyarınca; İşletme, yatırım ve finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akımları ayrı ayrı gösterilmektedir.					

MUHASEBE STANDARTLARI İLE İLGİLİ SORULAR Kısaltmalar : UFRS: Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları UMS : Uluslar arası Muhasebe Standartları	HİÇ	NADİREN	ZAMAN ZAMAN	ÇOĞU ZAMAN	SÜREKLİ
<i>UMS 8 uyarınca; yönetim ayrıca muhasebe standartlarını geliştirmek için benzer kavramsal yapıyı kullanan diğer standart koyucuların en son bildirilerini, diğer muhasebe literatürlerini ve kabul edilmiş sanayi uygulamalarını da dikkate almaktadır.</i>					
UMS 10 uyarınca; Raporlama döneminin sonu itibariyle mevcut olduğu kanıtlanan hususlara ilişkin mali tablolar düzeltilmektedir.					
<i>UMS 11 uyarınca; İnşaat sözleşmesinin sonucu güvenilir bir şekilde tahmin edilebiliyorsa sözleşme ile ilgili gelir ve giderin projenin tamamlanma oranına göre kayıtlara alınmaktadır.</i>					
UMS 12 uyarınca ; Gelecek dönemlerde vergiye konu olacak zamanlama farkları nedeniyle ortaya çıkması muhtemel ertelenmiş vergi yükümlülükleri mali tablolarda yer almaktadır.					
<i>UMS 16 uyarınca ; Bir sabit kıymetin farklı faydalı ömre sahip parçaları ayrı ayrı amortismanına tabi tutulmaktadır.</i>					
UMS 17 uyarınca ; finansal kiralama işlemleri sözleşmeye konu olan sabit kıymet ve ilgili yükümlülükler kiralama taksitlerinin bugünkü değeri ve kiralanan varlığın gerçeğe uygun değerinin düşük olanı ile gösterilmektedir.					
<i>Kiralama süresi boyunca, kira giderlerinden, söz konusu teşvik tutarları indirilmektedir.</i>					
UMS 18 uyarınca ; hizmet sağlanmasında, hizmetin tamamlanma derecesi dikkate alınmaktadır.					
<i>Satış işleminin bir parçası olarak müşterilere verilen ödül puanlar satış işleminin tanımlanabilir ayrı bir unsuru olarak muhasebeleştirilmektedir.</i>					
UMS 19 uyarınca ; Personele sağlanan faydalarla ilgili maliyet, ödemelerin yapıldığı veya personel hesaplarına yansıtıldığı zaman değil, personelden hizmet alınan dönemde muhasebeleştirilmektedir.					
<i>UMS 20 uyarınca ; Devlet teşvikleri, karşılanması amaçlanan maliyetler ile ilişkilendirilerek ilgili dönem boyunca kar veya zararda muhasebeleştirilmektedir.</i>					

MUHASEBE STANDARTLARI İLE İLGİLİ SORULAR Kısaltmalar : UFRS: Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları UMS : Uluslar arası Muhasebe Standartları	HIÇ	NADİREN	ZAMAN ZAMAN	ÇOĞU ZAMAN	SÜREKLİ
<i>UMS 28 uyarınca</i> İştirakler UMS 36, Varlıklarda Değer Düşüklüğü standardına göre değer düşüklüğü testine tabi tutulmaktadır.					
UMS 32 uyarınca ; finansal araçlar yasal şekle değil özüne göre dikkate alınmaktadır.					
<i>UMS 34 uyarınca ;</i> Ara dönem muhasebe ilkelerinde bir değişiklik olduğu takdirde, bir önceki ara dönemin mali tabloları da yeni uygulamayı içerecek şekilde değiştirilmektedir.					
UMS 36 uyarınca ; Bir varlığın defter değerinin geri kazanılabilir tutarını aşması durumunda değer düşüş karşılığı ayrılmaktadır.					
<i>UMS 38 uyarınca ;</i> Araştırma giderleri gerçekleştiği anda giderleştirilmektedir. Geliştirme giderleri ise sadece oluşan ürünün ya da hizmetin tamamlanmasının teknik ve ticari olarak mümkün olması durumunda aktifleştirilmektedir.					
UMS 39 uyarınca ; Finansal araçlara ilişkin ilk muhasebeleştirilme satın alım ya da ihraç tarihinde gerçeğe uygun değerleri üzerinden yapılmaktadır.					
KURUMSALLAŞMA İLE İLGİLİ SORULAR					
Hisse senedi devrini zorlaştıran şirket içi bir düzenleme bulunmamaktadır.					
Yönetim kurulunun onayladığı ve kamuoyuna açıklanan bir kar payı politikası bulunmakta, şirket bu politikaya sadık kalmaktadır.					
Şirket esas sözleşmesinde özel denetçi atanmasını isteme hakkı bireysel bir hak olarak düzenlenmiştir.					
Genel kurul toplantılarına menfaat sahipleri ve medya mensupları davet edilmektedir.					
Kamuoyuna açıklanmış bir bilgilendirme toplantısı bulunmaktadır.					
Her yıl bir veya daha fazla bağımsız dış denetim yapılmaktadır.					
Yönetim kurulu üyeleri ve şirket çalışanlarının , şirket hisse senetleri üzerinde işlem yapmaları yasaklanmıştır.					
Grup şirketleri ile olan ticari ve mali ilişkiler internet sitesinde yeterince ayrıntılı kamuoyu bilgisine sunulmaktadır.					
Şirket proforma mali tablolarını hazırlayıp kamuoyu bilgisine sunmaktadır.					
Şirketin faaliyet raporu içerik bakımından ilkelerin gereklerini yeteri kadar karşılamaktadır.					

İÇ DENETİMLE İLGİLİ SORULAR	HIÇ	NADİREN	ZAMAN ZAMAN	ÇOĞU ZAMAN	SÜREKLİ
İç denetim faaliyeti bağımsızdır ve iç denetçiler görevlerini yaparken objektif davranmaktadır.					
İç denetçiler, kişisel olarak, sorumluluklarını yerine getirmek için gereken bilgi, beceri ve diğer vasıflara sahiptir.					
İç denetim yöneticisi, iç denetim faaliyetinin tüm yönlerini kapsayan ve etkinliğini sürekli gözleyen bir kalite güvencesi ve geliştirme programı hazırlamakta ve bunu sürdürmektedir.					
İç denetim bölümü, kalite programının genel etkinliğini gözlemek ve değerlendirmek amacıyla yönelik bir süreç uygulamaktadır.					
İç Denetim Yöneticisi, iç denetim faaliyetini, faaliyetin kuruma değer katmasını sağlayacak etkili bir tarzda yönetmektedir.					
İç Denetim Yöneticisi, kurumun hedeflerine uygun olarak, iç denetim faaliyetinin önceliklerini belirleyen risk esaslı planlar yapmaktadır.					
İç Denetim Yöneticisi, önemli ara değişiklikler de dahil, iç denetim faaliyetinin planlarını ve kaynak ihtiyaçlarını, gözden geçirme ve onay için üst yönetime, denetim komitesine ve yönetim kuruluna bildirmektedir.					
İç Denetim Yöneticisi; aynı çalışmaların gereksiz yere tekrarlanmasını asgariye indirmek ve işin kapsamını en uygun şekilde belirlemek amacıyla, ilgili güvence ve danışmanlık hizmetlerini yerine getiren diğer iç ve dış sağlayıcılarla, mevcut bilgileri paylaşmakta ve faaliyetleri bunlarla eşgüdüm içinde sürdürmektedir.					
İç Denetim Yöneticisi, iç denetim faaliyetinin amacı, yetkileri, görev ve sorumlulukları ve plana kıyasla performansı konularında, denetim komitesi ve yönetim kuruluna ve üst yönetime dönemsel raporlar sunmaktadır.. Bu raporlar, önemli riskleri, kontrol sorunlarını, kurumsal yönetim sorunlarını ve denetim komitesinin, yönetim kurulunun ve üst yönetimin ihtiyaç duyabileceği veya talep edebileceği başka konuları da içermektedir.					

İÇ DENETİMLE İLGİLİ SORULAR	HIÇ	NADİREN	ZAMAN ZAMAN	ÇOĞU ZAMAN	SÜREKLİ
İç denetim faaliyeti; önemli risk maruziyetlerini tespit edip değerlendirerek ve risk yönetimi ve kontrol sistemlerinin iyileştirilmesine katkıda bulunarak kuruma yardımcı olmaktadır.					
İç denetim faaliyeti, Mali ve operasyonel bilgilerin güvenilirliği ve bütünlüğü, Faaliyetlerin etkinlik ve verimliliği, Varlıkların korunması, Kanun, düzenleme ve sözleşmelere uyum hususlarını dikkate alarak kurumun yönetim, kontrol, faaliyet ve bilgi sistemlerinin maruz olduğu riskleri değerlendirmektedir.					
İç denetçiler, danışmanlık görevlerinden elde ettikleri risk bilgilerini, kurumun maruz kaldığı önemli riskleri belirleme ve değerlendirme sürecinde kullanmaktadır.					
İç denetim faaliyeti, kontrollerin etkinlik ve verimliliğini değerlendirmek ve sürekli gelişimi teşvik etmek suretiyle, kurumun etkin kontrollere sahip olmasına yardımcı olmaktadır.					
Risk değerlendirmesinin sonuçlarına bağlı olarak, Mali ve operasyonel bilgilerin güvenilirliği ve bütünlüğü, Faaliyetlerin etkinlik ve verimliliği, Varlıkların korunması, Kanun, düzenleme ve sözleşmelere uyum hususlarını dikkate alarak iç denetim faaliyeti, kurumun yönetimini, faaliyetlerini ve bilgi sistemlerini kapsayan kontrollerin yeterliliğini ve etkinliğini değerlendirmektedir.					
İç denetçiler, faaliyet ve programların hedef ve amaçlarının kapsamını ve bunların kurumun hedef ve amaçlarına uyumunun derecesini anlayıp değerlendirmektedir.					
İç denetçiler, faaliyet ve programların niyetlenildiği gibi uygulandığını veya gerçekleştirildiğini belirlemek için, faaliyet ve programların tesbit edilen hedef ve amaçlarla ne kadar uyumlu olduğunu anlayıp değerlendirebilmek için, faaliyet ve programları gözden geçirmektedir.					
İç denetçiler, yönetimin hedef ve amaçlara ulaşılıp ulaşılmadığını belirlemek için oluşturduğu kıstasların yeterlilik derecesini tespit etmektedir.					
İç denetçiler, her görev için, kapsam, amaçlar, zamanlama ve kaynak dağılımı hususlarını da dikkate alan ayrı bir plan hazırlamakta ve kaydetmektedir.					
İç denetçiler, vardıkları sonuçları ve görev sonuçlarını uygun analiz ve değerlendirmelere dayandırmaktadır.					

İÇ DENETİMLE İLGİLİ SORULAR	HİÇ	NADİREN	ZAMAN ZAMAN	ÇOĞU ZAMAN	SÜREKLİ
İç denetçiler, vardıkları kanaatlere ve görev sonuçlarına dayanak teşkil eden bütün bilgileri kaydetmektedir.					
İç denetçilerin, görev sonuçlarını doğru, objektif, açık, özlu, yapıcı, tam olarak ve zamanında raporlamaktadır.					
İç Denetim Yöneticisi, yönetime rapor edilen sonuçların akıbetinin gözlenmesi için bir sistem kurmuş olup, sistemi uygulamaktadır.					
İç Denetim Yöneticisi, yönetimin aldığı tedbirlerin etkili bir şekilde uygulanmasını veya üst yönetimin, gerekli tedbiri almamasının riskini üstlenmeyi kabul etmesini sağlamak ve gelişmeleri gözlemek amacına yönelik bir takip süreci kurmuş bulunmaktadır.					
İç denetim faaliyeti, müşterileriyle mutabık kalındığı ölçüde, danışmanlık görevlerinin sonuçlarının akıbetini gözlemlemektedir.					

UYGULAMADA KARŞILAŞILACAK SORUNLAR KISMI

Basel II kriterleri ile birlikte en çok sorun yaşayacağınızı düşündüğünüz faktörleri 1 den başlayarak 5'e kadar sıralayınız.

- () Derecelendirme(Rating Notu) Maliyetleri
 () Nitelik İstihdam Sıkıntısı Çekme
 () Teminatlar
 () Yeterli Düzeyde Bilgi Sahibi Olamama
 () Diğer (Lütfen belirtiniz).....

Çalışmanın sonucundan haberdar olmak istiyor musunuz?

() Evet

() Hayır

ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Erzurum’da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Erzurum’da tamamladı. 1995 yılında Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme bölümünde lisans öğrenimine başladı. 1999 yılında aynı fakülteden mezun oldu.

Lisans mezuniyetini tamamladıktan sonra Erzurum’da özel bir sanayi işletmesinde 2 yıl süreyle muhasebe ve personel yöneticiliği yaptı.

2002 yılında askerlik görevini kısa dönem erbaş olarak tamamladı.

2004 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalında master öğrenimini tamamladı.

2005 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Muhasebe ve Finansman Bilim dalında doktora öğrenimine başladı.

2005 yılında Atatürk Üniversitesi İspir Hamza Polat Meslek Yüksek Okulunda Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaya başladı. Halen bu görevini sürdürmektedir.

Evli ve iki çocuk babası olup, İngilizce bilmektedir.